

לקוטי תורה • פרשת האזינו • מאמר 3

בעז"ה

האזינו השמים

קריאתו של משה לשמים ולארץ היא קריאה לשני סוגי נשמות, והתורה שהוא מדמה למטר ולטל היא הדרך שבה שניהם מושכים את ה' למטה. המטר הוא תורה העולה מלמטה וצריכה לרדת על אדמה שנחרשה בלב נשבר, כדי שהנפש הבהמית, ששורשה גבוה משורש הנפש האלקית, תצעק "רעש גדול" ותצמיח ישועות; הטל הוא תורה לשמה, שבאה מלמעלה.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

/likuteitorah.com/he/likutei-torah/haazinu/3

הנקודה

קריאתו של משה לשמים ולארץ היא קריאה לשני סוגי נשמות, והתורה שהוא מדמה למטר ולטל היא הדרך שבה שניהם מושכים את ה' למטה. המטר הוא תורה העולה מלמטה וצריכה לרדת על אדמה שנחרשה כלב נשבר, כדי שהנפש הבהמית, ששורשה גבוה משורש הנפש האלקית, תצטק "רעש גדול" ותצמיח ישועות; הטל הוא תורה לשמה, שבאה מלמעלה.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

פרשת האזינו פותחת בפנייה לשמים ולארץ, ובדימוי הוראתו של משה למטר ולטל. השמים והארץ הם שני סוגי נשמות: תלמידי החכמים ואנשי המעשה המקיימים מצוות, ולכל אחד מהם יש מעלה משלו. המטר מרווה את האדמה בלבד: כוח הצמיחה נמצא בארץ, מתעורר על ידי הזרע, ועל האדמה להיחרש תחילה. בנפש, הנפש האלקית היא הזרע והנפש הבהמית היא האדמה; משום כך כמעט כל המצוות ניתנו לנפש כשהיא בגוף. הנפש הבהמית באה מפני השור שבין האופנים, מלאכים שבעשיה התחתונה שאינם משיגים את ה' כפי שהשרפים משיגים אותו, ולכן הם מתעלים "ברעש גדול" אל שורשם הנעלה וממשיכים למטה "ברוך כבוד הוי' ממקומו". כך גם זעקת התשובה, יחד עם המצוות, ממשיכה למטה את עצמותו של ה'. לב נשבר הוא חרישה, לימוד התורה הוא המטר, ולימוד לשמה הוא הטל. בחודש תשרי השופר חורש, יום הכיפורים מרווה, וחג הסוכות ושימיני עצרת מביאים את הצמיחה. המשנה והגמרא הן גשם דק וגשם עז.

מבנה

1	מטר וטל, שמים וארץ	11-4
	התורה היא מטר, העולה מלמטה, וטל, הבא מלמעלה. השמים והארץ הם תלמידי החכמים ואנשי המצוות, ולכל אחד מעלה משלו. המטר זקוק לאדמה חרושה ולזרע כדי להוציא את כוח הצמיחה של הארץ עצמה.	
2	הזרע שבאדמה	5-6
	הנפש האלקית נזרעת בתוך הנפש הבהמית, ולכן כמעט כל המצוות, אפילו אהבה ויראה, ניתנו לנפש כפי שהיא מלובשת בגוף. שורש הנפש הבהמית, פני השור שבאופנים, גבוה משורש הנפש האלקית.	
3	האופנים והשרפים	7-10
	השרפים שכבראיה משיגים את קדושת ה'; האופנים שבעשיה אינם משיגים אותה, והרעש הגדול שלהם, ששורשו במלכים הקדמונים שלמעלה מהשכל, מעלה את הכיסא ואת ה"אדם" שעליו — התורה של רמ"ח מצוות עשה ושס"ה מצוות לא תעשה.	
4	"ברוך כבוד הוי' ממקומו"	11-14
	השכל האנושי מסתיר את ה'; החכמה העליונה מגלה אותו. האופנים מבקשים שיומשך למטה מ"מקומו", שלמעלה מחכמה, אל העולם התחתון; "רב תבואות בכח שור".	
5	זעקת הנפש הבהמית	15-21
	כוחה של הנפש הבהמית גדול מכוחה של הנפש האלקית; הנפש יורדת כדי שהאדם יהיה בעל תשובה. הזעקה מובילה למאה ברכות ולמצוות, הממשיכות למטה את עצמותו של ה': לקחתי — "אותי אתם לוקחים".	

30-22	6 חרישה, מטר וטל	לב נשבר הוא החרישה; לימוד התורה מרכז את הנפש כמטר; לימוד לשמה הוא טל, הדבר שניתן בסיני ומתחדש בגילוי בתוך הנפש. תלמידי החכמים ממשיכים אותו באמצעות לימוד, ואנשי המעשה באמצעות קביעת עתים לתורה ונתינת צדקה.
36-31	7 תשרי	השופר ועשרת ימי תשובה שוברים את כיסוי הלב; יום הכיפורים מביא את המים הטהורים; חג הסוכות הוא הצמיחה כאור מקיף, ושמיני עצרת הוא קליטתה בפנימיות, כשם שבצלאל בנה את המשכן לפני הכלים.
40-37	8 מטרות וגשמים	המשנה היא גשם דק, המביא צמיחה כזרע; הגמרא היא גשם עז, המביא הלכות חדשות כפרי הבוקע מן הגרעין. שתי דרכי הצמיחה קיימות גם בימי הדין, באמצעות שלוש עשרה מידות הרחמים.
41	9 מלרע: למטה	האופנים הם מלרע, משום שעשיה היא השורש שממנו בא הרע; ריחוקם מגביר את הרעש שלהם, בדומה לתשובה, וכך הם מגיעים אל הקודש העליון, כשהמלכות נעשית "עטרת בעלה".
49-42	10 סיכום	מתווה קצר של שמונת חלקי המאמר.

מושגים

רעש גדול רעש גדול	שמים וארץ שמים וארץ
סערת הרגש של האופנים, ובאדם — זעקת הלב (רעותא דלבא) והתשובה, המגיעות למעלה מהשגה רגועה.	שני סוגי נשמות: תלמידי החכמים, שהתורה היא עיסוקם, ואנשי המעשה, שעבודתם היא קיום המצוות המעשיות וגמילות חסדים.
כבוד הוי' ממקומו כבוד הוי' ממקומו	מטר וטל מטר וטל
בקשה שהחכמה העליונה, שבה מאיר ה', תימשך משורשה שלמעלה מהשגה אל העולם התחתון המסתיר אותו.	שתי דרגות בתורה: המטר עולה מלמטה — לימוד לשם הכנה; הטל בא מלמעלה — לימוד לשמה, כשה' "לומד כנגדו".
אור מקיף ואור פנימי מקיף ופנימי	כוח הצמיחה כח הצומח
המשכה מלמעלה באה תחילה כאור מקיף ורק אחר כך נכנסת פנימה: חג הסוכות ושמיני עצרת, המשכן וכליו.	כוחה של הארץ עצמה להצמיח זרע ולהרכותו. בנפש זהו הכוח שבנפש הבהמית, שבה "נזרעת" הנפש האלקית.
מלרע מלרע	אופנים ושרפים אופנים ושרפים
"למטה": תרגום מקום האופנים, הנקרא כשורש שממנו בא הרע לידי קיום; דווקא הריחוק הזה מגביר את רעשם.	מלאכי המרכבה: השרפים שבבריאה משיגים, ואילו האופנים שבעשיה אינם משיגים ולכן מתעוררים בסערת רגש.

קטע 1 • 11-4

מטר וטל, שמים וארץ

1 בעז"ה [בעזרת השם]

בעזרת ה'.

| הכותרת המקובלת "בעזרת ה'", שבה נפתח המאמר.

2 האזינו השמים^{1,2} ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי יערוף כמטר לקחי תזל כטל אמרתי³. הנה התורה נמשלה למטר ולטל כמ"ש

"האזינו, השמים, ואדבר; ותשמע הארץ את דברי פי. לימודי יטפטפו כגשם, אמרתי תזרום כטל." והנה התורה נמשלה לגשם ולטל, כמו שכתוב,

המאמר פותח בשני הפסוקים הראשונים משירת משה בפרשת האזינו, שבהם הוא קורא לשמים ולארץ להקשיב ומשווה את דבריו לגשם ולטל. הנקודה הראשונה של אדמו"ר הזקן היא שהתורה היא שנמשלה לשניהם, והוא מביא פסוק על כל אחד מהם.

כי כאשר ירד הגשם⁴ והשלג מן השמים כו' כן יהיה דברי אשר יצא מפ"י⁵ כו' "כי כאשר ירד הגשם והשלג מן השמים" וכו', "כן יהיה דברי אשר יצא מפ"י וכו'.

ישעיהו משווה את דבר ה' לגשם ולשלג, היורדים מן השמים ואינם שבים למעלה לפני שהשקו את הארץ. זהו המקור להשוואת התורה לגשם.

וכן נמשלה לטל כמארז"ל [כמאמר רבותינו זכרונם לברכה] טל תורה^{6,7} וארז"ל [ואמרו רבותינו זכרונם לברכה] מטל השמים זה מקרא⁸ כו' (במדרש רבה פ' תולדות פס"ו).

וכן היא נמשלה לטל, כפי שאמרו חז"ל: "טל תורה"; ועוד אמרו חז"ל: "מטל השמים" — זו מקרא וכו' (במדרש רבה, פרשת תולדות, פרק ס"ו).

גם הטל מסמל את התורה, כפי שאומרים חז"ל. המדרש על ברכת יצחק, "מטל השמים", מפרש שהטל הוא מקרא; אדמו"ר הזקן מציין בסוגריים היכן הדברים מופיעים.

והנה מטר הוא ממטה למעלה כמ"ש ואד יעלה מן הארץ⁹ והשקה כו' וטל הוא מלמעלה למטה וענין האזינו השמים ותשמע הארץ הוא

והנה הגשם הוא מלמטה למעלה, כמו שכתוב: "ואד יעלה מן הארץ והשקה" וכו'; והטל הוא מלמעלה למטה. והענין שב"האזינו השמים ותשמע הארץ" הוא

כאן מוצג ההבדל בין שתי הדימויים. הגשם מתחיל מלמטה: הלחות של הארץ עולה כאד, ואז יורדת בחזרה; ואילו הטל פשוט יורד מלמעלה. כעת מתחיל אדמו"ר הזקן להסביר מדוע משה פונה גם לשמים וגם לארץ.

כי יש ב' מיני נשמות א' אותן שהם בעלי תורה שתורתם אומנתם. והב' בעלי עסקים שעוסקים במצות וגמילות חסדים.

שיש שני סוגי נשמות. הסוג הראשון הוא בעלי תורה, שהתורה היא עיסוקם העיקרי. והסוג השני הוא אנשי עסקים, העוסקים במצוות ובגמילות חסדים.

השמים והארץ מייצגים שני סוגים של נשמות יהודיות. יש תלמידי חכמים שכל עיסוקם הוא לימוד התורה; ויש אנשי עסקים שעבודתם היא בעיקר קיום המצוות וגמילות חסדים.

כי על ג' דברים העולם עומד¹⁰ על התורה ועל העבודה ועל גמ"ח [גמילות חסדים]¹¹ והנה עבודה שהוא מצות קרבנות¹² אין לנו משחרב בהמ"ק [בית המקדש]

שהרי "על שלושה דברים העולם עומד: על התורה, על העבודה ועל גמילות חסדים". והנה העבודה, שהיא מצוות הקרבנות, אינה בידינו מאז שנחרב בית המקדש,

המשנה באבות מונה שלושה דברים שעליהם העולם עומד: התורה, העבודה וגמילות חסדים. מפרשי המשנה מסבירים ש"העבודה" היא עבודת הקרבנות בבית המקדש, והיא פסקה כשנחרב בית המקדש.

ולא נשאר לנו כ"א תורה וגמ"ח [גמילות חסדים] ובעלי תורה נקרא שמים ע"ש [על שם] התורה שהתורה היא מן השמים והארץ היא בחי' בעלי מצות¹³ העוסקים בקיום המצות מעשיות בפועל ממש

ולא נותרו לנו אלא התורה וגמילות החסדים. ובעלי התורה נקראים "שמים" על שם התורה, שכן התורה היא מן השמים; והארץ היא בחינת בעלי המצוות, העוסקים בקיום המצוות המעשיות בפועל ממש.

משחרב בית המקדש נותרו שני עמודים: התורה וגמילות חסדים, והם מקבילים לשני סוגי הנשמות. תלמידי החכמים הם "שמים", מפני שהתורה באה מן השמים; ומי שמקיימים את המצוות המעשיות הם "ארץ", מפני שעבודתם נעשית במעשה גשמי.

(ועמ"ש בד"ה השמים כסאי¹⁴ והארץ¹⁵ הדום רגלי ועמ"ש מענין ב' בחי' נשמות¹⁶ ע"פ מי יתנך¹⁷ כאח לי כו' אמצאך בחוץ¹⁸ כו')

(ועיינו במה שכתוב במאמר המתחיל "השמים כסאי והארץ הדום רגלי"; וכן במה שכתוב בעניין שתי בחינות הנשמות, על הפסוק "מי יתנך כאח לי" וכו', "אמצאך בחוץ" וכו').

הפניה בסוגריים לשני מאמרים אחרים: מאמר הפתיחה של תורה אור, על הפסוק "השמים כסאי", והמאמר על הפסוק "מי יתנך כאח לי", העוסק בשני סוגי הנשמות.

וכשם שבשמים וארץ גשמיים כתיב בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ¹⁹ שמים קדמו לארץ²⁰ וכתוב ביום עשות²¹ ה' אלקים ארץ ושמים ארץ קדמה²² כו'

וכשם שביחס לשמים ולארץ הגשמיים נאמר: "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ" — השמים קדמו לארץ; ונאמר: "כיום עשות ה' אלקים ארץ ושמים" — הארץ קדמה וכו';

הכתובים מציגים את השמים ואת הארץ בשני סדרים. בפסוק הראשון של בראשית השמים מופיעים תחילה; בבראשית ב, ד הארץ מופיעה תחילה. הגמרא מביאה מחלוקת בשאלה מה נברא תחילה, המבוססת על שני הפסוקים האלה.

כך גם בתורה ומצות מצאנו ראינו שפעמים אמרו ות"ת [ותלמוד תורה] כנגד כולם^{23,24} כו' וכן אמרו ע"פ כל חפצים לא ישוו בה²⁵ כל מצותיה של תורה אינן כדאי נגד²⁶ הלכה²⁷ א' מן התורה.

כך גם בתורה ובמצוות מצאנו וראינו שלפעמים אמרו: "ותלמוד תורה כנגד כולם" וכו'; וכן אמרו על הפסוק "כל חפצים לא ישוו בה": "כל מצותיה של תורה אינן כדאיות כנגד הלכה אחת מן התורה".

גם ביחס לתורה ולמצוות מופיעים שני הסדרים. מאמרים מסוימים של חז"ל מציבים תחילה את לימוד התורה: הוא "כנגד כולם", והירושלמי, בדרשתו על "כל חפצים לא ישוו בה", אומר שכל המצוות יחד אינן כדאיות כנגד דבר אחד של תורה.

3 ופעמים אמרו תכלית חכמה תשובה²⁸ ומעשים טובים וכן אמרו רז"ל [רבותינו זכרונם לברכה] גדול התלמוד במה שמביא לידי מעשה²⁹ דוקא.

ולעתים אמרו: "תכלית החכמה היא תשובה ומעשים טובים"; וכן אמרו חז"ל ש"גדול התלמוד" דווקא משום "שהוא מביא לידי מעשה".

אמירות אחרות מציבות את המעשים בראש: "תכלית החכמה היא תשובה ומעשים טובים", והתלמוד נחשב גדול משום שהוא מוביל למעשה — ומכאן שהמעשה הוא התכלית.

ושניהם אמת כי יש בחי' ומעלה יתירה בתורה מה שאינה במצות ומ"מ יש ג"כ מעלה יתירה במצות מה שאינה בתורה וכנודע ומבואר במ"א.

ושניהם אמת: יש בתורה מעלה מיוחדת ויתרה שאינה במצוות, ואף על פי כן יש גם במצוות מעלה מיוחדת ויתרה שאינה בתורה, כידוע וכמבואר במקום אחר.

אדמו"ר הזקן מיישב את המתח: לכל אחד מהם יש מעלה שאין בחברו. בתורה יש מעלה שאין במצוות, ובמצוות יש מעלה שאין בתורה; לכן במובן אחד השמים קודמים, ובמובן אחר הארץ.

4 והנה על בחי' התורה של ב' מיני נשמות הנ"ל הנקרא שמים וארץ הוא אומר יערוף כמטר לקחי³⁰ כו' והנה, על בחינת התורה של שני מיני הנשמות שנזכרו לעיל, הנקראות "שמים" ו"ארץ", הוא אומר: "יערוף כמטר לקחיי וכו'.

אדמו"ר הזקן חוזר אל הפסוק. "יערוף כמטר לקחיי" נאמר על התורה של שני מיני הנשמות: תלמידי החכמים, שהם בבחינת שמים, ואנשי המעשה, שהם בבחינת ארץ.

והענין דכמו שענין המטר ופעולתו הוא שיורד ומלחלח את הארץ ומכשיר אותה שתוכל להוציא צמחה כמ"ש והרוה את הארץ והולידה

והענין הוא שכמו שפעולת הגשם היא שהוא יורד, מרווה את הארץ ומכשיר אותה להוציא את צמחה, כמו שכתוב: "והרוה את הארץ והולידה"

כדי להסביר את הדימוי, הוא מתאר את פעולת הגשם: הוא יורד, מרווה את האדמה ומכשיר אותה להצמיח צמחים, כפי שנאמר בישעיהו שהגשם "מרווה את הארץ ומוליד בה".

והצמיחה³¹ ועיקר הצמיחה הוא מכח הצומח שיש בארץ שיוכל להצמיח כל צמחה וע"י הגרעין הנזרע מעוררים אותו להצמיח כדוגמתו בתוספת ריבוי מחדש

ו"הצמיחה"; ועיקר הצמיחה בא מכוח הצומח שבארץ, שבכוחו להצמיח כל צמח, ועל ידי הגרעין שנזרע מעוררים אותו להצמיח צמח מאותו המין, בתוספת ובגידול חדש;

אולם הגשם אינו יוצר את הצמח. כוח הצמיחה נמצא באדמה עצמה; הזרע שנזרע מעורר את הכוח הזה, והוא מצמיח צמח נוסף מאותו המין, בריבוי.

אלא שא"א לעוררו שיתגלה לפעול פעולתו אם לא ע"י חרישה מתחלה דמרפי ארעא ואח"כ צריך למטר ללחלח את הארץ ואז הולידה והצמיחה.

אלא שאי אפשר לעורר אותו כך שיתגלה ויפעל את פעולתו אלא באמצעות חרישה תחילה, המרפה את האדמה; ואחר כך דרוש גשם שירוה את הארץ, ואז היא "מולידה ומצמיחה".

הכוח הזה נשאר רדום כל עוד לא חורשים תחילה ומרפים את הקרקע; רק אז יכול הגשם להרוות אותה והצמיחה לבוא בעקבותיו. הסדר הזה — חרישה, גשם ואחר כך צמיחה — עומד ביסוד המשך המאמר.

קטע 2 • 51-6

הזרע שבאדמה

5 וככל המשל זה יש ג"כ בנפש האדם ובח"י עסק התורה הוא בח"י המטר שצ"ל אחר בח"י החרישה ואז פועל

כל המשל הזה מתקיים גם בנפש האדם. בחינת העיסוק בתורה היא בחינת המטר, שצריך לבוא לאחר בחינת החרישה; ואז הוא פועל

משל המטר והאדמה חל עתה גם על הנפש. לימוד התורה הוא המטר, והוא צריך לבוא לאחר שהנפש "נחרשה"; אז הוא מצמיח בה צמיחה.

להצמיח ישועות מקרב הנפש וז"ש [וזהו שכתוב] כן יהי' [יהיה] דברי אשר יצא מפי לא ישוב אלי ריקם כ"א עשה את אשר חפצתי³² כו' ונתן זרע לזורע³³ כו'

להצמיח ישועות מתוך הנפש. וזהו [פירוש] הכתוב: "כן יהיה דברי אשר יצא מפי, לא ישוב אלי ריקם, כי אם עשה את אשר חפצתי" וכו', "ונתן זרע לזורע" וכו'.

הצמיחה הזאת היא ישועות הצומחות מתוך הנפש. ישעיהו אומר שדבר ה' אינו שב ריקם, אלא מקיים את רצונו, וכמו המטר הוא גם "נותן זרע לזורע".

והענין דהנה כאו"א [כל אחד ואחד] מישראל אומר נשמה שנתת בי טהורה היא אתה בראתה כו' ואתה משמרה בקרבי³⁴ כו'

והענין הוא, שהרי כל אחד ואחד מישראל אומר: "נשמה שנתת בי טהורה היא, אתה בראתה" וכו', "ואתה משמרה בקרבי" וכו'.

כדי להראות היכן מתרחשת צמיחת הנפש, אדמו"ר הזקן פונה לברכת "אלוקי נשמה" הנאמרת בבוקר, שבה כל יהודי מודה לה' על הנשמה הטהורה שנתן בו.

והנה מי הוא האומר בי ובקרבי שלא שייך לומר זה על הגוף³⁵ כי אין בו אומר ודברים³⁶ אלא זו היא נפש החיונית והשכלית המדברת כו'

ומי הוא האומר "בי" ו"בקרבי"? אין לומר זאת על הגוף, שהרי אין בו דיבור ומילים. אלא זו הנפש החיונית והשכלית, המדברת וכו',

הוא שואל מי מדבר כשהברכה אומרת "בי" ו"בקרבי". הגוף אינו יכול לדבר, ולכן הדובר הוא הנפש החיונית והשכלית — הנפש המחיה את הגוף, חושבת ומדברת.

ואומרת נשמה שנתת בי היינו על בחיי נפש האלקית שהיא חלק אלוה ממעל וטהורה היא ואח"כ בראתה יש מאין כו'

והיא אומרת "נשמה שנתת בי", כלומר, על בחינת נפש האלקית, שהיא "חלק אלוה ממעל" ו"טהורה היא"; ואחר כך "בראתה" יש מאין וכו',

הנפש החיונית מודה לה' על נשמה נוספת שניתנה בתוכה: נפש האלקית, "חלק אלוה ממעל", שטהורה במקורה. רק לאחר מכן היא "נבראה" ונעשתה יש נפרד מאין.

עד שנפחת בי שמתלבשת ממש בתוך נפש השכלית והוא כענין בחי' זרע הנזרע בארץ גשמיות שאז דוקא תוציא צמחה

עד "שנפחת ביי", והיא מתלבשת ממש בתוך הנפש השכלית. וזה כעניין בחינת זרע הנזרע בארץ גשמית, שרק אז הוא מצמיח את צמיחתו,

הברכה ממשיכה: "נפחת ביי" — נפש האלקית מתלבשת ממש בתוך הנפש השכלית והחיונית. הדבר דומה לזרע שנזרע באדמה גשמית, שרק בה הוא יכול לצמוח.

משום שבארץ דוקא הוא שיש כח הצומח להצמיח בתוספת עילוי כך הוא בחי' ירידת הנפש אלקי' אור זרוע להתלבש בתוך הנפש הבהמית אף שהיא גשמיות

משום שדווקא בארץ יש כוח הצומח להצמיח בתוספת עילוי. כך היא בחינת ירידת הנפש האלקית, "אור זרוע", להתלבש בתוך הנפש הבהמית, אף שהיא גשמית;

רק באדמה יש כוח להצמיח זרע ולהרבותו. כך גם הנפש האלקית, הנקראת "אור זרוע", יורדת להתלבש בנפש הבהמית, אף שהיא גשמית.

כי בה הוא שיש כח הצומח להצמיח ישועות בתוספת רב על הזרע הזרוע בה וז"ש [וזהו שכתוב] וזרעתי את בית ישראל³⁷ כוי וזרעתי לי בארץ³⁸ כוי

כי דווקא בה יש כוח הצומח להצמיח ישועות בתוספת מרובה על הזרע הזרוע בה. וזהו [פירוש] הכתוב: "וזרעתי את בית ישראל" וכו', "וזרעתי לי בארץ" וכו'.

בנפש הבהמית מצוי הכוח להצמיח ישועות בתוספת גדולה על הזרע שנזרע בה. לכן הנביאים מתארים את ה' כזורע את ישראל, וכזורע אותה "בארץ".

דוקא היינו בנפש הבהמית שעליה נאמר ורוח הבהמה היורדת היא למטה בארץ³⁹ (בקהלת סס"י [סוף סימן] ג') (ועמ"ש מזה בד"ה ששים המה מלכות⁴⁰ בפ"י אור זרוע לצדיק⁴¹ ובפ"י תמתי)

דווקא [בארץ], כלומר בנפש הבהמית, שעליה נאמר: "רוח הבהמה היורדת היא למטה בארץ" (קהלת, סוף פרק ג'). (וראו מה שנכתב על כך במאמר המתחיל "ששים המה מלכות", בביאור "אור זרוע לצדיק" ובביאור "תמתי".)

"בארץ" פירושו בנפש הבהמית, שעליה נאמר בקהלת: "רוח הבהמה היורדת היא למטה בארץ". אדמו"ר הזקן מפנה למאמר אחר שמבאר את "אור זרוע לצדיק" ואת "תמתי".

ולכן הנה גם כל המצות נשפלו למטה וניתנו בשביל הנפש הבהמית דוקא כי כולם הם מעשיות רק מעט מהם

ולכן גם כל המצוות ירדו למטה וניתנו דווקא בשביל הנפש הבהמית, שכן כולן מעשיות; רק מעט מהן

משום כך כמעט כל המצוות ניתנו בשביל הנפש הבהמית, כיוון שהן מעשים מעשיים הנעשים באמצעות הגוף. רק מעט מהן, כגון האמונה בבורא והידיעה עליו, שייכות לנפש האלקית.

כמו אמונה וידיעת הבורא הם רק לנפש האלקית בלבד ואף גם זאת הם נוגעים גם בנפש הבהמית

כגון אמונה וידיעת הבורא, שייכות לנפש האלקית בלבד; ואף גם הן נוגעות גם לנפש הבהמית.

האמונה והידיעה בבורא הן מצוות של הנפש האלקית, אך גם הן מערבות את הנפש הבהמית, כפי שהוא מראה בהמשך.

שהרי על הנפש האלקית לא שייך לי' [לשון] ציווי ואזהרה שבעודה בגי'ע [בגן עדן] היתה מאמנת ויודעת ממילא ולמה זה ירדה בגוף לדעת ולהאמין אז אם לא בשביל הנפש הבהמית

שהרי לשון ציווי ואזהרה אינה שייכת בנפש האלקית, שכן בהיותה בגן עדן האמינה וידעה ממילא. ואם כן, מדוע ירדה לגוף כדי לדעת ולהאמין, אם לא בשביל הנפש הבהמית,

ציווי מתאים רק במקום שבו האדם עלול שלא לקיים אותו. בגן עדן הנפש האלקית כבר האמינה בה' וידעה אותו מטבעה; היא ירדה לגוף כדי להאמין ולדעת שם, בשביל הנפש הבהמית.

דהיינו שתהא מקיימתן בהתלבשותה בנפש הבהמית ואז דוקא הם נקי מצות וגדול המצווה ועושה⁴² כו' וכי' [וכל שכן] וק"ו [וקל וחומר] שאר כל המצוות שכולם אינם שייכים כלל להנפש אלקי' בעודה למעלה

כלומר, כדי שתקיים אותן כשהיא מלוכשת בנפש הבהמית; ורק אז הן נקראות מצוות, ויגדול המצווה ועושה" וכו'. וכל שכן וקל וחומר בנוגע לשאר המצוות, שאינן שייכות כלל לנפש האלקית כל עוד היא למעלה,

הנפש האלקית מקיימת גם את המצוות הללו כשהיא מלוכשת בנפש הבהמית, ורק אז הן נחשבות באמת "מצוות". הגמרא אומרת שמי שמצווה ועושה גדול ממי שעושה בלי שנצטווה; שאר המצוות שייכות לנפש שבגוף על אחת כמה וכמה.

אלא בהתלבשותה בגוף ונפש הבהמית דוקא שהנפש הבהמית היא המקיימת אותן וכמו קרבנות⁴³ פאות וביכורים תרומות ומעשרות כו' וכן חשן ואפוד וכיוצא

אלא דווקא כשהיא מלוכשת בגוף ובנפש הבהמית, שכן הנפש הבהמית היא שמקיימת אותן: כגון קרבנות, פאות, ביכורים, תרומות ומעשרות וכו', וכן החושן והאפוד וכיוצא בזה.

שאר המצוות אינן שייכות לנפש כשהיא למעלה: קרבנות, פאות, ביכורים, תרומה ומעשרות, החושן והאפוד של הכהן הגדול. הנפש הבהמית, כשהיא בגוף, היא שמקיימת אותן.

וגם מצוות תלמוד תורה שעיקר המצוה היא בדבור פה ועקימת שפתי' [שפתיו]⁴⁴ הוי מעשה כו' ואפי' [ואפילו] אוי"ר [אהבה ויראה] דבכוונה תליא מילתא ולא בעובדא

וגם מצוות תלמוד תורה, שעיקר קיומה הוא בדיבור הפה, ו"עקימת שפתיים הוי מעשה" וכו'. ואפילו אהבה ויראה, שהדבר תלוי בכוונה ולא במעשה,

גם את מצוות לימוד התורה מקיימים בעיקר באמצעות הדיבור, וחכמים מחשיבים את תנועת השפתיים כמעשה. גם אהבה ויראה, התלויות בכוונה ולא במעשה, מערבות את הנפש הבהמית, כפי שהוא מראה כעת.

הנה אהבה היא בלב ששם יסוד האש וצמאון האהבה ונולד מן הדם שבלב שמתהווה מברורי מאכלים גשמיים דוקא שמתבררים באצטומכא ונהפכים לדם בכבד

האהבה היא בלב, שבו יסוד האש וצימאון האהבה; והיא נולדת מן הדם שבלב, המתהווה מן החלק המזוקק שבמאכלים גשמיים דווקא, המתבררים בקיבה והופכים לדם בכבד;

האהבה שוכנת בלב, מקום יסוד האש וצימאון האהבה. הדם שבלב נוצר ממזון גשמי, שמתעכל בקיבה והופך לדם בכבד.

והוא שולח הדמים ללב ובהם עיקר משכן נפש הבהמית וגם פחד ה' עיקרו בלב אע"ג [אף על גב] דיראה שריא במוחא

והוא שולח את הדם אל הלב, ושם נמצא עיקר משכנה של הנפש הבהמית. גם יראת ה' מצויה בעיקר בלב, אף על פי ש"היראה שורה במוח":

הכבד שולח את הדם אל הלב, והדם הוא משכנה העיקרי של הנפש הבהמית. גם יראת ה' מצויה בעיקר בלב, אף על פי שנאמר שהיראה שורה במוח.

הנה אית יראה ואית יראה כו' וראשית היראה במוח ומסיימת בלב כו' הרי שכמעט כל התרי"ג מצות ניתנו ונשפלו בנפש הבהמית דוקא והטעם כי

יש יראה ויש יראה וכו', וראשית היראה במוח, והיא מסתיימת בלב וכו'. נמצא שכמעט כל תרי"ג המצוות ניתנו והורדו דווקא אל הנפש הבהמית. והטעם לכך הוא ש

יש שני סוגים של יראה, והיא מתחילה במוח ומגיעה לשלמותה בלב. נמצא שכמעט כל תרי"ג המצוות ניתנו לנפש הבהמית, וכעת מסביר אדמו"ר הזקן מדוע.

הנה המצות נק' ג"כ בשם זרע כמ"ש זרע צדקות וכתוב אשריכם זורעי על כל מים⁴⁵ והזריעה היא בקרקע דוקא ששם הוא יש כח הצומח והיינו בחי' נפש הבהמית שבה הוא יש הכח להצמיח ישועות.

המצוות נקראות גם בשם "זרע", כמו שכתוב: "זרע צדקות", וכן כתוב: "אשריכם הזורעים על כל מים". הזריעה נעשית דווקא בקרקע, שבה מצוי כוח הצמיחה; וזוהי בחינת הנפש הבהמית, שבה מצוי הכוח להצמיח ישועות.

המצוות נקראות "זרע", כמו בפסוקים "זרע צדקות" ו"אשריכם הזורעים על כל מים". הזרע גדל רק באדמה, והנפש הבהמית היא אותה אדמה, שיש בה הכוח להצמיח ישועות.

[ועמ"ש בדי"ה הבאים ישרש יעקב^{46,47} דשלם נתבאר שכנס"י [שכנסת ישראל] נק' ארץ חפץ⁴⁸ והמצות נזרעו בארץ זו דייקא ע"ש באריכות ואין זה סותר למש"כ [למה שכתוב] דמ"מ זריעה זו היא דוקא בהיות הנפש אלקית מלובשת בנפש הבהמית.^{49,50}

[ועיין במה שכתוב במאמר המתחיל "הבאים ישרש יעקב", שבו מוסבר שכנסת ישראל נקראת "ארץ חפץ", ושהמצוות נזרעו דווקא בארץ זו; עיין שם בהרחבה. ואין הדבר סותר את מה שכתוב כאן, שכן זריעה זו נעשית דווקא כאשר הנפש האלקית מלובשת בנפש הבהמית.]

הערה בסוגריים מרובעים: במאמר תורה אור המתחיל "הבאים ישרש יעקב" מוסבר שכללות עם ישראל נקראת "ארץ חפץ", ובה נזרעות המצוות. אין הדבר סותר את המאמר הזה, שכן הזריעה מתרחשת דווקא כאשר הנפש האלקית מלובשת בנפש הבהמית.

6 ועמ"ש בדי"ה ויהי בשלח פרעה כו' ע"ש ובדי"ה זכור את יום השבת לקדשו כו' זכור ושמור בדבור אחד כו'

ועיינו במה שנכתב במאמר המתחיל "ויהי בשלח פרעה" וכו'; ראו שם, וכן במאמר המתחיל "זכור את יום השבת לקדשו" וכו', [על] "זכור ושמור בדיבור אחד" וכו';

ההערה שבסוגריים מפנה לשני מאמרים נוספים העוסקים בנושאים קרובים: "ויהי בשלח פרעה" ו"זכור את יום השבת", שבו נדון כיצד "זכור" ו"שמור" נאמרו בדיבור אחד.

ע"ש מענינים אלון] והטעם הוא משום שהנפש הבהמית בשרשה ומקורה היא יותר נעלית מהנפש אלקית וע"כ הוא שיש בה הכח הזה להצמיח כו'

ראו שם בעניינים אלה. [והטעם הוא שנפש הבהמית, בשורשה ובמקורה, נעלית יותר מנפש האלקית; ולכן יש בה הכוח הזה להצמיח וכו'.

כעת מוסבר מדוע יש לנפש הבהמית כוח זה: בשורשה ובמקורה היא נעלית יותר מנפש האלקית. משום כך היא יכולה להצמיח דברים מעבר למה שנזרע.

כי הנפש הבהמית נלקחה מבחי' שמרי אופנים שבמרכבה שבאופנים נאמר ג"כ והנה אופן אחד בארץ⁵¹ כדלקמן

כי נפש הבהמית נלקחה מבחינת שמרי האופנים שבמרכבה; ועל האופנים נאמר גם "והנה אופן אחד בארץ", כפי שיוסבר להלן.

נפש הבהמית של יהודי נמשכת מ"שמרי" האופנים, המלאכים שיחזקאל ראה כגלגלים במרכבה האלוקית. עליהם נאמר "אופן אחד בארץ", כפי שיוסבר בהמשך המאמר.

והנה כמו שבשרפים יש פני אריי [אריה] ופני שור⁵² כך גם באופנים כתיב על ארבעת רבעיהם⁵³ וכתוב וארבעה פנים לאחד פני הכרוב^{54, 55} כו' וזהו פני השור כדאיתא בגמרא⁵⁶ וממנו הוא שנמשכת הנה"ב [הנפש הבהמית] שבישראל:

והנה, כשם שבשרפים יש פני אריה ופני שור, כך גם על האופנים נאמר "על ארבעת רבעיהם", וכן נאמר "וארבעה פנים לאחד: פני האחד פני הכרוב" וכו'; וזהו פני השור, כפי שמוכא בגמרא. וממנו נמשכת נפש הבהמית שבישראל.

כשם שלשרפים יש פני אריה ופני שור, גם לאופנים יש "ארבעה צדדים" וארבעה פנים, והראשון הוא "פני הכרוב". הגמרא אומרת שפני הכרוב היו בעבר פני השור, ומפני השור האלה נמשכת נפש הבהמית שבישראל.

קטע 3 • 71-10

האופנים והשרפים

7 ב והנה האופנים מתנשאים ברעש גדול לעומת השרפים. כי השרפים אומרים קדוש קדוש קדוש⁵⁷ הוי צבאות כו'.

2. והנה האופנים מתנשאים ברעש גדול לעומת השרפים. שכן השרפים אומרים: "קדוש, קדוש, קדוש הוי צבאות" וכו'.

סעיף 2 נפתח במילים מתפילת שחרית: האופנים מתנשאים "ברעש גדול" לעומת השרפים. דברי השרפים לקוחים מחזון ישעיהו: "קדוש, קדוש, קדוש הוי צבאות".

פיי צבאות הוא ענין אות הוא בצבא שלו⁵⁸ דהיינו שכל צבאי צבאות שלמטה אלף אלפים לגדוד^{59, 60} אי ולגדודיו אין מספר כו'

פירוש השם צבאות הוא "אות הוא בצבא שלו": כלומר, כל הצבאות הרבים שלמטה, "אלף אלפים לגדוד אחד, ולגדודיו אין מספר" וכו',

הגמרא דורשת את השם צבאות במשמעות "אות הוא בצבא שלו". כל צבאותיו האינסופיים של ה' — "אלף אלפים לגדוד אחד" וגדודים שאין להם מספר — תלויים ב"אות" אחת, כלומר באות.

כולם הם מתהווים ומקבלים חיות רק מאות א' וכמ"ש בהבראם בה' בראם⁶¹ והה' הוא אות קלילא⁶² דלית ביה ממשא כמבואר באקדמות ופ"י אתא קלילא היינו שההבל הלב מתלבש בה הוא מועט יותר מבכל האותיות כי

כולם מתהווים ומקבלים חיות מאות אחת בלבד, כפי שנאמר "בהבראם" — "בה' בראם". והה' היא "אות קלילה שאין בה ממש", כפי שמבואר באקדמות. פירוש "אות קלילה" הוא שהבל הלב המתלבש בה מועט יותר מבכל האותיות [האחרות]. שכן

כולם מתהווים מאות אחת, הה': חז"ל דורשים את "בהבראם" כאילו כתוב "בה' בראם". בפיוט אקדמות מכונה הה' "אות קלילה", משום שההבל המועט ביותר נדרש כדי לבטא אותה.

הנה ה' מוצאות הפה אחה"ע מהגרונ בומ"ף מהשפתים גיכ"ק מהחיק כו' ואותיות אחה"ע הם קלים יותר מכל האותיות דהיינו שההבל שבהם הוא במיעוט יותר מבשאר האותיות

הרי יש חמישה מוצאות הפה: אחה"ע מן הגרון, בומ"ף מן השפתים, גיכ"ק מן החיק וכו'. אותיות אחה"ע קלות יותר מכל האותיות, כלומר ההבל שבהן מועט יותר מבשאר האותיות,

כדי להסביר את המושג "קלילה", אדמו"ר הזקן מזכיר את חמשת מוצאות הפה שבהם נוצרות האותיות. אותיות הגרון — א, ח, ה, ע — מצריכות פחות הבל מכל שאר האותיות.

כמו גיכ"ק מהחיק יש בהם יותר מבחי' ההבל כו' ואות ה' הוא שההבל בה מועט יותר גם מאותיות אח"ע

ואילו בגיכ"ק מן החיק יש יותר מן ההבל וכו'. והאות ה' היא אות שההבל שבה מועט אפילו מזה שבאותיות אחה"ע; אותיות החיק, ג, י, כ, ק, מצריכות יותר הבל. מבין אותיות הגרון, הה' מצריכה את ההבל המועט ביותר, פחות אפילו מן האותיות א, ח, ע.

לכן נקראת אתא קלילא פ"י שקל לדבר אותה משום דלית בה ממשא דזוטר מאד ההבל שבה.⁶³

לכן היא נקראת "אות קלילה": קל לבטא אותה, משום ש"אין בה ממש", שכן ההבל שבה מועט מאוד.

לכן הה' נקראת "קלילה": קל לבטא אותה, שכן היא כמעט הבל בלבד, ואין בה דבר שמעניק לה ממשות.

ועד"מ זה יובן למעלה שיש בחי' הבל המתלבש בהאותיות כמ"ש בזהר הרקיע פ' תזריע (דמ"ז ע"ב)

ועל דרך משל זה יובן למעלה, שיש בחינה של הבל המתלבש באותיות, כפי שנכתב בזהר הרקיע, פרשת תזריע (דף מ"ז ע"ב);

המשל חל גם למעלה: גם ב"דיבורי" של ה' יש "הבל" המתלבש באותיות. הוא מציין לשם כך את זוהר הרקיע, פירוש על הזוהר, בפרשת תזריע.

ואות ה' נקרא אתא קלילא ומבחי' זו הוא התהוות כל צבאי צבאות העליונים וזהו אות הוא בצבא שלו.

והאות ה' נקראת "אות קלילה", ומבחינה זו מתהווים כל הצבאות העליונים הרבים. וזהו "אות הוא בצבא שלו".

הצבאות העליונים מתהווים מן הה', ה"אות" הקלילה ביותר בדיבורו של ה'. זהו פירוש "אות הוא בצבא שלו": כל צבאותיו מתהווים מאות אחת דקה.

אבל עצמותו ית' הוא קדוש ומוכדל כו' וג' פעמים קדוש קדוש הוא כנגד ג' אותיות ראשונות של שם הוי'

אך עצמותו יתברך קדוש ונבדל וכו'. ושלוש פעמים "קדוש" מכוונות כנגד שלוש האותיות הראשונות של שם הוי',

עצמותו של ה' עצמו היא "קדושה", כלומר נבדלת ונשגבת מכל אלה. שלוש הפעמים "קדוש" מכוונות כנגד שלוש האותיות הראשונות של שם הוי': יו"ד, ה"א וא"ו.

שהם צמצום והתפשטות עד שאח"כ המשכה בבחי' ה' תתאה להיות בה' בראם כו' [ועמ"ש מזה בד"ה רני ושמחי⁶⁴ בת]

שהן צמצום והתפשטות, עד שלאחר מכן נמשכת ההארה אל כחינת ה"א תתאה, כדי ש"כה"א בראם" וכו'. [ועיינו במה שנכתב על כך במאמר הפותח במילים "רני ושמחי בת".]

אותיות אלה מייצגות צמצום והתפשטות, ולאחר מכן נמשכת ההארה אל ה"א האחרונה, שממנה באים העולמות לידי הווייה, ככתוב: "כה"א בראם". הכוונה למאמר על הפסוק "רני ושמחי בת ציון".

וזהו מ"ש אח"כ מלא כל הארץ כבודו פי' שלהיותו קדוש ומוכדל בערך לגמרי א"כ שמים וארץ שהם רוחניות וגשמיות שוין לפניו וכנודע שהוא ית' א"ס בג' בחי' עולם שנה נפש⁶⁵ בבחי' עולם

וזהו שנאמר אחר כך: "מלא כל הארץ כבודו". פירוש הדבר, מכיוון שהוא קדוש ונבדל לחלוטין, עד שאין לו כל ערך והשוואה אליו, הרי שהשמים והארץ, שהם רוחניות וגשמיות, שווים לפניו. וכידוע, הוא יתברך אין-סופי בשלושת הממדים של עולם, שנה ונפש. בממד העולם:

לאחר "קדוש קדוש קדוש" אומרים השרפים: "מלא כל הארץ כבודו". מכיוון שה' נשגב לחלוטין מכל השוואה, הרוחני והגשמי שווים לפניו; הוא אין-סופי בכל שלושת הממדים: עולם (מקום), שנה (זמן) ונפש.

היינו בחי' התפשטות מדת מלכותו ית' בריבוא רבבות עולמות למעלה עד אין קץ⁶⁶ ולמטה עד אין תכלית ובבחי' שנה היינו בבחי' זמן שאתה הוא עד שלא נברא העולם⁶⁷ ומשנברא ולעוה"ב [ולעולם הבא] כו'

כלומר, התפשטות מידת מלכותו יתברך בריבוא רבבות עולמות, למעלה עד אין קץ ולמטה עד אין תכלית. ובממד השנה, כלומר בממד הזמן: "אתה הוא עד שלא נברא העולם, ומשנברא, ולעולם הבא" וכו',

בממד המקום, מלכותו מתפשטת בעולמות אין-סופיים למעלה ולמטה. בממד הזמן נאמר בתפילת שחרית: "אתה הוא עד שלא נברא העולם, ומשנברא", וכן לעולם הבא.

כלי גבול ובכחי נפש היינו בכחי ההשגות שמשיגים הנשמות אלקותו ית' שיש כמה מיני השגות גבוה מעל גבוה בעילוי אחר עילוי לאין קץ כידוע [ועמ"ש מזה בד"ה שחורה אני ונאווה⁶⁸ השני]⁶⁹

כלי גבול. ובממד הנפש, כלומר בהשגות שבהן הנשמות משיגות את אלקותו יתברך, יש סוגים רבים של השגה, גבוה מעל גבוה, בעלייה אחר עלייה, עד אין קץ, כידוע. [ועיינו כמה שנכתב על כך במאמר השני הפותח במילים "שחורה אני ונאווה".]

בממד הנפש, להשגתן של הנשמות באלקות יש מדרגות אין-סופיות, שכל אחת מהן גבוהה מקודמתה. הכוונה למאמר השני על "שחורה אני ונאווה" שבלקוטי תורה על שיר השירים.

ולכן הוא מלא כל הארץ הלזו התחתונה הגשמיות כמו בעולמות עליונים ממש כמ"ש את השמים ואת ולכן הוא ממלא את כל הארץ התחתונה והגשמית הזאת, ממש כמו את העולמות העליונים, כמו שנאמר: "את השמים ואת

לכן ה' ממלא את העולם הגשמי והשפל הזה ממש כשם שהוא ממלא את העולמות העליונים, כפי שאומר ירמיהו: "את השמים ואת הארץ אני מלא".

הארץ אני מלא⁷⁰ אני ממש דוקא דקמ"י [דקמיה] ית' כולא כלא חשיבי⁷¹ ממש שמים וארץ בהשואה א' שהרי אעפ"כ [אף על פי כן] לית אתר פנוי מיניה.⁷²

הארץ אני מלא — "אני", עצמותי ממש דווקא; שכן לפניו יתברך הכול נחשב לאין ממש, והשמים והארץ שווים לפניו, שהרי בכל זאת "לית אתר פנוי מיניה".

"אני" פירושו ה' עצמו. מכיוון שלפניו הכול נחשב לאין, השמים והארץ שווים בעיניו, ו"אין מקום פנוי ממנו".

8 והנה השרפים עומדים ממעל⁷³ ומשיגים זה כי הם יש להם השגה ודעת גדול לפי שהם בעולם הבריאה אשר שם מתלבש חב"ד [חכמה בינה ודעת] דאצילות.

והנה השרפים "עומדים ממעל" ומשיגים עניין זה, שכן יש להם השגה ודעת גדולות, משום שהם בעולם הבריאה, שבו מתלבשים חכמה, בינה ודעת של אצילות.

בחזון ישעיהו השרפים "עומדים ממעל" ומשיגים את האמת הזאת, משום שהם בעולם הבריאה, שבו מתלבשים המוחין — חכמה, בינה ודעת — של אצילות.

אבל האופנים כששומעים קק"ק [קדוש קדוש קדוש] יוצא מהשרפים הם מרעישים בקול רעם ורעש גדול מפני שאין השגתם מכילה זה כי הם בעשייה כמ"ש אופן אחד בארץ⁷⁴

אבל האופנים, כשהם שומעים את "קדוש קדוש קדוש" היוצא מפי השרפים, מרעישים בקול רעם וברעש גדול, משום שהשגתם אינה יכולה להכיל זאת, שכן הם [בעולם] העשייה, ככתוב: "אופן אחד בארץ".

האופנים נמצאים בעשייה, העולם התחתון ביותר: "אופן אחד בארץ". כשהם שומעים את ה"קדוש קדוש קדוש" של השרפים, אין הם יכולים להשיג זאת, והם מגיכים בקול רעם וברעש גדול.

ולכן המדות הם בהם בתגבורת מאד וז"ש [וזהו שכתוב] ביחזקאל קול המולה כקול מחנה^{75,76} והי ינו מ"ש מתנשאים לעומת השרפים⁷⁷ שמתנשאים למעלה מהשרפים

ולכן המדות שבהם עזות מאוד; וזהו שכתוב ביחזקאל: "קול המולה כקול מחנה". וזהו שנאמר "מתנשאים לעומת השרפים" — שהם מתנשאים למעלה מן השרפים,

מכיוון שהאופנים אינם משיגים, רגשותיהם עזים; יחזקאל שומע מהם "קול המולה כקול מחנה". לכן נאמר בתפילה שהם "מתנשאים לעומת השרפים": הם מתנשאים מעליהם.

כי התפעלות המדות שבהם הוא יותר מבשרפים כנ"ל והיינו באמת משום ששרשן ממקום נעלה מבחי' השרפים וכנודע ג"כ ששרש המדות למעלה מהשכל כו' [כמ"ש מזה בד"ה

כי התעוררות המדות שבהם גדולה מזו שבשרפים, כנזכר לעיל. ובאמת, הדבר נובע מכך ששורשם ממקום נעלה יותר מבחינת השרפים; וכידוע גם ששורש המדות הוא למעלה מן השכל וכו'. [כמו שנכתב על כך במאמר המתחיל

ההתעוררות הרגשית שלהם גדולה מזו של השרפים, ושורשה במקום גבוה משורש השרפים. כידוע, שורש המדות הוא למעלה מן השכל; כאן מפנה אדמו"ר הזקן לשני מאמרים בעניין זה.

להבין ביאור ענין האבות הן הן המרכבה⁷⁸ ובביאור ע"פ שימני כחותם]⁷⁹ והוא כח"י ואלה המלכים אשר מלכו לפני מלך⁸⁰ מלך לבניי [לבני ישראל] שהם בחי' ז' מלכין קדמאין

"להבין ביאור ענין האבות הן הן המרכבה", ובביאור על הפסוק "שימני כחותם". [וזהו בחינת "ואלה המלכים אשר מלכו לפני מלך מלך לבני ישראל", שהם בחינת שבעת המלכים הקדמונים,

ההפניות הן למאמר על "האבות הן הן המרכבה" ולביאור על "שימני כחותם". השורש הנעלה יותר הוא "המלכים אשר מלכו לפני מלך מלך בישראל" — שבעת המלכים הקדמונים של אדם, שהקבלה מזהה עם המדות של עולם התורה.

שהם ז' מדות עליונות שהם לפני בחי' המוחין הנקי' ישראל לי ראש⁸¹ כידוע לייח [ליודעי חן] וע"י רעש זה הם נושאות את הכסא⁸² וגם דמות כמראה אדם שעל הכסא⁸³ בכלל כי

שהם שבע מדות עליונות, הקודמות לבחינת המוחין, הנקראת ישראל — אותיות "לי ראש", כידוע ליודעי ח"ן. ובאמצעות רעש זה הם נושאים את הכסא, וגם דמות כמראה אדם שעל הכסא נכללת בכך. כי

מלכים אלה הם שבע מדות עליונות הקודמות למוחין, הנקראים ישראל, שאותיותיו הן "לי ראש". באמצעות הרעש הזה נושאים האופנים את הכסא, ועמו גם את "דמות כמראה אדם" שעליו.

הנה עולם הבריאה שהוא עולם השרפים נקרא עולם הכסא⁸⁴ [עיין] בעז"ה [בעץ חיים] שער כסה"כ [כסא הכבוד] ועמ"ש בד"ה זכור דעמלק מענין כסא] פי' כס א'

הנה עולם הבריאה, שהוא עולם השרפים, נקרא עולם הכסא [עיינו בעץ חיים, שער כסא הכבוד; וכן במה שנכתב במאמר המתחיל "זכור את אשר עשה לך עמלק" בעניין הכסא]. פירוש "כס א",

עולם הבריאה, שבו נמצאים השרפים, נקרא עולם הכסא; כאן מפנה לעץ חיים ולמאמר על "זכור את אשר עשה לך עמלק". את המילה "כסא" דורשים כ"כס א" – כיסוי על האות אל"ף.

דהיינו שהוא בחי' כיסוי לגבי אלופו של עולם שמעלים ומסתיר עליו והוא בחי' יחודא תתאה

כלומר, זו בחינת כיסוי ביחס לאלופו של עולם, המעלים ומסתיר עליו; והיא בחינת יחודא תתאה,

הבריאה מכסה ומסתירה על אלופו של עולם, שהאל"ף מרמזת עליו. זוהי בחינת יחודא תתאה: הנבראים קיימים ומתבטלים לפני ה', ובכל זאת מוסיפים להתקיים.

שהוא בבחי' בריאה שצבא השמים לך משתחווים⁸⁵ הרי אף שהם בבחי' ביטול והשתחוי' [והשתחוויה] מ"מ עכ"פ [על כל פנים] יש מי שבטל כו'

שהוא במדרגת בריאה, שבה "צבא השמים לך משתחווים". לכן, אף שהם במצב של ביטול והשתחוויה, מכל מקום יש, לכל הפחות, מי שמתבטל וכו'.

בבריאה נאמר "צבא השמים לך משתחווים". אולם השתחוויה מניחה שיש מי שמשתחוה: גם בתוך הביטול שלהם עדיין יש ישות שמתבטלת.

כי המלאכים וכל צבא מעלה הן מלובשות בגופות כמו מלאך הגדול סנדל"ל [סנדלפון] ת"ק שנה^{86,87} ויש מלאכים שהם בשליש העולם⁸⁸

כי המלאכים וכל צבא מעלה מלובשים בגופים. לדוגמה, המלאך הגדול סנדלפון, [שגובהו] חמש מאות שנה; ויש מלאכים שגודלם שליש העולם,

המלאכים עצמם מלובשים ב"גופים". הגמרא אומרת שהמלאך הגדול סנדלפון גבוה מחבריו כדי מהלך חמש מאות שנה, ויש מלאכים שגודלם שליש העולם.

דהיינו שליש ת"ק כו' וכמ"ש בהם וגויתו כתרשיש⁸⁹ ואם כן הרי יש בחי' מהות ומציאות נפרד מאלקותו ית'

כלומר, שליש מחמש מאות וכו'; וכפי שנאמר עליהם: "וגויתו כתרשיש". ואם כן, יש כאן מדרגה של מהות ומציאות נפרדת מאלקותו יתברך;

שליש העולם הוא שליש ממהלך חמש מאות שנה, ודניאל ראה מלאך ש"וגויתו כתרשיש". מכאן שלמלאכים יש מציאות משלהם, נפרדת מאלקות.

ואף על פי שהוא בטל ומשתחוה מ"מ מהותו ועצמותו הוא בחי' כיסוי והסתר לאלופו של עולם שהוא בחי' אלקותו ית' כמו שהוא אין עוד מלבדו⁹⁰ ממש בבחי' יחוי"ע [יחודא עילאה]⁹¹.

ואף על פי שהיא בטלה ומשתחוה, מכל מקום מהותה ועצמותה הן בבחינת כיסוי והסתר על אלופו של עולם, כלומר על אלקותו יתברך, כפי שהיא באמת: "אין עוד מלבדו" ממש, בבחינת יחודא עילאה.

ככל שיהיו בטלים, עצם קיומם מכסה ומסתיר על אלקות כפי שהיא באמת: "אין עוד מלבדו" — יחודא עילאה, שבו אין שום מציאות זולתו.

9 ולכן בחי' ונחנו מה⁹² שם מ"ה [שם מ"ה] הוא במלוי אלפין⁹³ ועי" רעש גדול של האופנים שמתנשאים מאד נעלה למעלה גם מהשרפים הם נושאות

ולכן, הבחינה של "ונחנו מה" היא שם מ"ה, שערכו 45, במילוי אלפין. באמצעות הרעש הגדול של האופנים, המתנשאים למעלה גבוהה מאוד, אף מעל השרפים, הם נושאים

משה ואהרן אמרו "ונחנו מה" — מילים המבטאות ביטול; ושם הוי' במילוי אלפין עולה בגימטריה 45, מ"ה. באמצעות הרעש הגדול שלהם, המתנשא אף מעל השרפים, האופנים נושאים את הכיסא.

ומגביהים ג"כ את הכסא שבבחי' בריאה להתעלות למעלה יותר עד שיאיר בהם אי"ס ב"ה בגילוי כמו שהוא בבחי' יחוי"ע [יחודא עילאה] ולא להיות בבחי' כיסוי והסתר פנים.

וגם מגביהים את הכיסא, שהוא בבחינת בריאה, כדי שיעלה למעלה יותר, עד שאורו של אין סוף, ברוך הוא, יאיר בהם בגלוי כפי שהוא בבחינת יחודא עילאה, ולא יהיו בבחינת כיסוי והסתר פנים.

האופנים מגביהים את כיסא הבריאה למעלה, עד שהאין סוף מאיר בו בגלוי, כפי שהוא ביחודא עילאה; כך הבריאה אינה מכסה עוד ומסתירה את פני ה'.

10 וגם דמות כמראה אדם⁹⁴ שעל הכסא שהוא בחי' התורה שנקראת אדם כמ"ש וזאת תורת האדם^{95,96} וכתוב זאת התורה אדם⁹⁷ כי רמ"ח מ"ע [מצות עשה] שבתורה הם בחי' רמ"ח אברים דמלכא^{98,99} כמו האבר

וגם "דמות כמראה אדם" שעל הכיסא היא בחינת התורה, שנקראת "אדם", כמו שכתוב: "וזאת תורת האדם", וכן כתוב: "וזאת התורה אדם". שכן 248 מצוות העשה שבתורה הן בחינת 248 איברי המלך, כשם שהאיבר

האופנים מעלים גם את "דמות אדם" שעל הכיסא — התורה, שנקראת "אדם" בשני פסוקים. 248 מצוות העשה שבה הן 248 איברי המלך, ה"גוף" שדרכו מתבטא רצון ה'.

הוא כלי להמשכת החיות מהנפש כך המצות הם בחי' רצון העליון שנמשך ומתלבש בכל מעשה המצות כו'

הוא כלי להמשכת החיות מן הנפש, כך המצוות הן בחינת הרצון העליון, שנמשך ומתלבש בכל מעשה של מצווה וכו'.

האיבר הוא כלי שדרכו זורמת חיות הנפש. כך כל מצווה היא כלי לרצון העליון, שנמשך אל מעשה המצווה ומתלבש בו.

ושס"ה ל"ת [לא תעשה] הם שס"ה גידים כמשל הגידים שבהם נמשך ומתפשט הדם שהוא עיקר חיות הנפש כי שס"ה ל"ת [לא תעשה] הם גבוהים ויותר נעלים מבחי' מ"ע [מצות עשה] וכנודע ע"פ מ"ש זה שמי ו-365 מצוות לא תעשה הן 365 הגידים, בדומה לגידים שבהם נמשך ומתפשט הדם, שהוא עיקר חיות הנפש. שכן מצוות לא תעשה גבוהות ונעלות יותר מבחינת מצוות העשה, כידוע על פי הכתוב: "זה שמי

365 מצוות לא תעשה הן 365 הגידים, שבהם זורם הדם, שהוא עיקר חיות הנפש. הן גבוהות יותר ממצוות העשה, כידוע מן הפסוק "זה שמי וזה זכרי".

וזה זכרי¹⁰⁰ שמל"ת [שמצות לא תעשה] הם בבחי' שמי עם בחי'^{101, 102} י"ה פי' שמי עם י"ה היינו כי שמי הוא בחי' שארז"ל [שאמר רבותינו זכרונם לברכה] עד שלא נברא העולם^{103, 104} הי' [היה] הוא ושמו כו' וזה זכרי: מצוות לא תעשה הן בבחינת "שמי" יחד עם בחינת י"ה. פירוש "שמי עם י"ה" הוא ש"שמי" היא הבחינה שעליה אמרו חז"ל: "עד שלא נברא העולם היה הוא ושמו" וכו',

תיקוני זוהר מחשב כך: "שמי", שערכו 350, יחד עם י"ה, שערכו 15, הם 365 — כנגד מצוות לא תעשה. "שמי" הוא השם שהיה עם ה' עוד קודם שנברא העולם, כפי שאומר המדרש.

והוא נמשך ומתגלה בבחי' י"ה ועיין בפרשת תרומה (קס"ה ב') ע"פ סולו לרוכב¹⁰⁵ בערכות ב"ה שמו^{106, 107} כו'

והוא נמשך ומתגלה בבחינת י"ה. ועינינו בפרשת תרומה (קס"ה ב') על הפסוק "סולו לרוכב בערכות ב"ה שמו" וכו'.

שם זה נמשך ומתגלה באמצעות האותיות י' וה', המחצית הראשונה של שם הוי". הכוונה לקטע בפרשת תרומה על הפסוק "בי"ה שמו".

אבל מ"ע [מצות עשה] הם בבחי' זכרי עם ו"ה שהם רק בחי' זכר והארה בעלמא ולא שמו ממש ועמ"ש מזה ע"פ אלה פקודי המשכן¹⁰⁸ וכדי להיות א"ס

אבל מצוות העשה הן בבחינת "זכרי" יחד עם ו"ה, שהן רק בחינת זיכרון והארה בלבד, ולא שמו ממש. ועינינו במה שכתוב על כך על הפסוק "אלה פקודי המשכן". וכדי שהאין סוף,

מצוות העשה שייכות ל"זכרי", שערכו 237, יחד עם ו"ה, שערכו 11, וביחד הם 248: זיכרון והארה בלבד, ולא השם עצמו. הכוונה למאמר על "אלה פקודי המשכן".

ב"ה דלאו מ כל אינון מדות איהו כלל¹⁰⁹ ממש מתלבש בבחי' התורה שהיא בחי' אדם ברמ"ח אברים כו' הוא גי' ע"י רעש גדול של האופנים

ברוך הוא, ש"אינו כלל ממש אחד מכל אותן המידות", יתלבש בפועל בבחינת התורה, שהיא בחינת "אדם" בעל 248 איברים וכו' — גם דבר זה נעשה כאמצעות הרעש הגדול של האופנים;

האין סוף אינו אחת מן הספירות או המידות, כפי שנאמר בתיקוני זוהר. גם התלבשותו בתורה, שהיא ה"אדם" בעל 248 איברים, נעשית באמצעות הרעש הגדול של האופנים.

כי רוח אייתי רוח ואמשיך רוח¹¹⁰ (ועמ"ש מזה בפ' יתרו בד"ה ענין האבות הן הן המרכבה ובד"ה זכור את יום השבת לקדשו הנזכר לעיל)

כי "רוח אייתי רוח ואמשיך רוח". (ועיינו במה שכתוב על כך בפרשת יתרו, במאמר המתחיל "עניין האבות הן הן המרכבה", ובמאמר המתחיל "זכור את יום השבת לקדשו", שהוזכר לעיל.)

הטעם הוא העיקרון ש"רוח מביאה רוח": התעוררות מלמטה ממשיכה מלמעלה התעוררות מקבילה. הכוונה לשני מאמרים בתורה אור העוסקים בכך.

והכח הזה שבהם הוא מטעם שנת"ל [שנתבאר לעיל] שהוא מפני שבשרשן הם למעלה מבחי' אדם והיינו בחי' ואלה המלכים שלפני מלוך מלך כו'

הכוח הזה שבהם נובע מהטעם שהוסבר לעיל: בשורשם הם למעלה מבחינת "אדם"; זו בחינת "ואלה המלכים" שמלכו לפני שמלך מלך וכו',

לאופנים יש כוח זה משום שבשורשם הם למעלה מבחינת "אדם", בבחינת "המלכים שמלכו לפני שמלך מלך על ישראל", כפי שהוסבר לעיל.

שהוא למעלה מבחי' אדם הנ"ל רק שלמטה הם בבחי' השפלה למטה מטה מבחי' אדם כמשל נפילת האבן מראש החומה נופל למטה יותר כו'

שהיא למעלה מבחינת "אדם" שהוזכרה לעיל; אלא שלמטה הם נתונים במצב של שפלות, נמוך הרבה למטה מבחינת "אדם", כמו במשל האבן הנופלת מראש החומה ונופלת למטה יותר וכו'.

למטה, לעומת זאת, הם נמוכים הרבה יותר מבחינת "אדם", כמו אבן הנופלת מראש חומה: ככל שנקודת המוצא שלה גבוהה יותר, כך היא נופלת נמוך יותר.

אבל כשמתנשאים ומגביהים א"ע [את עצמון] ברעש גדול אזי מעוררים למעלה בשרשן העליון מאד כי רוח אייתי רוח ואמשיך רוח בדוגמתו ולכן הם נושאות ומגביהות את הכסא ודמות כמראה אדם שעליה כני"ל:¹¹¹

אבל כאשר הם מתנשאים ומגביהים את עצמם ברעש גדול, הם מעוררים למעלה בשורשם העליון מאוד, כי "רוח מכיאה רוח וממשיכה רוח" בדוגמתה. לכן הם נושאים ומגביהים את הכיסא ואת "דמות כמראה אדם" שעליו, כפי שהוזכר לעיל.

כשהם מתנשאים ברעש גדול, הם מעוררים את שורשם העליון מאוד, שכן רוח ממשיכה רוח הדומה לה. לכן הם נושאים ומגביהים את הכיסא ואת ה"אדם" שעליו.

קטע 4 • 111-14

"ברוך כבוד הוי' ממקומו"

11 ג והנה האופנים אומרים ברוך כבוד¹¹² הוי' ממקומו ברוך הוא המשכה מהעלם אל הגילוי כו'.

3. והנה האופנים אומרים: "ברוך כבוד הוי' ממקומו". "ברוך" פירושו המשכה מן ההעלם אל הגילוי וכו'.

חלק 3: האופנים משיבים בדברי יחזקאל: "ברוך כבוד הוי' ממקומו". "ברוך" פירושו המשכה — הבאת מה שהיה נסתר לידי גילוי.

כבוד הוי' הוא בחינת ל"ב נתיבות¹¹³ החכמה בגימ' [בגימטריא] כבוד וע"ז אמר ברוך שיהיה נמשך בחי' כבוד ל"ב נתיבות החכמה ממקומו העליון להיות מתגלה בחכמה שלמטה

"כבוד הוי'" הוא בחינת ל"ב נתיבות החכמה, שערכן המספרי של המילים "כבוד" הוא 32. ועל כך נאמר "ברוך": שבחינת הכבוד, ל"ב נתיבות החכמה, תימשך ממקומה העליון ותתגלה בחכמה שלמטה.

"כבוד הוי'" הוא ל"ב נתיבות החכמה, שכן הערך המספרי של "כבוד" הוא 32. האופנים מבקשים שכבוד זה יימשך ממקומו העליון אל החכמה שלמטה.

כי בחי' חכמה שלמטה נקי' ג"כ כבוד כי כבוד הוא מלשון לבוש¹¹⁴ כמו ר' [רבי] יוחנן קארי למאני מכבדותא¹¹⁵ ובחי' חכמה שלמטה היא בחי' לבוש וכיסוי מסתיר אלקותו ית'

כי גם בחינת החכמה שלמטה נקראת כבוד, מפני ש"כבוד" הוא לשון לבוש, כמו במאמר: "רבי יוחנן היה קורא לבגדיו 'מכבדותי'". ובחינת החכמה שלמטה היא לבוש וכיסוי המסתיר את אלקותו יתברך.

גם החכמה האנושית נקראת כבוד, מפני שכבוד פירושו לבוש: רבי יוחנן כינה את בגדיו "מכבדותי". החכמה האנושית היא לבוש המכסה ומסתיר את האלקות.

וכמו שאנו רואים בחוש שהבהמה לפי שאין לה חכמה ושכל היא בבחי' ביטול יותר עד שאפילו תינוק יכול למשול עליה משא"כ האדם שאפי' [שאפילו] תינוק יש בו טבע ההתנשאות להיות רודה ומושל לפי שהוא בעל שכל

כפי שאנו רואים בחוש: בהמה, שאין לה חכמה ושכל, נמצאת במצב של ביטול רב יותר, עד שאפילו ילד קטן יכול לשלוט בה; ואילו באדם, אפילו כשהוא ילד קטן, יש טבע של התנשאות, לרדות ולמשול, משום שהוא בעל שכל.

אנו רואים זאת בבירור: בהמה, שאין לה שכל, כנועה יותר, ואפילו ילד קטן יכול להנהיג אותה; אבל לאדם, גם בחיותו ילד קטן, יש נטייה טבעית לשלוט, משום שיש לו שכל.

כי השכל הוא העושה אותו לבחי' יש ודבר לפי שהוא כיסוי לבוש המעלי ומסתיר את בחי' האין שעייז היה הביטול

שהרי השכל הוא שעושה אותו לבחינת יש ודבר, מפני שהוא כיסוי ולבוש המעלים ומסתיר את בחינת האין, שעל ידה היה בא לידי ביטול.

השכל גורם לאדם לחוש את עצמו כיש וכדבר. הוא לבוש המסתיר את האין — המקור האלוקי, שההכרה בו הייתה מביאה לביטול.

כי חכמה זו היא מבחי' עה"ד [עץ הדעת] טו"ר [טוב ורע] כמ"ש ונפקחו עיניכם והייתם כו' יודעי¹¹⁶ טוב ורע (וכמ"ש מזה הרמב"ם [הרבי משה בן מימון] בספר מ"נ [מורה נבוכים] ח"א [חלק א'] פרק ב')

כי חכמה זו היא מבחינת עץ הדעת טוב ורע, ככתוב: "ונפקחו עיניכם והייתם" וכו', "יודעי טוב ורע"; וכך כתב הרמב"ם על כך בספר מורה נבוכים, חלק א, פרק ב.

החכמה האנושית באה מעץ הדעת טוב ורע: הנחש הבטיח שאכילה ממנו תפקח את עיניהם ותעשה אותם "יודעי טוב ורע". הרמב"ם דן בכך במורה נבוכים.

ועייז הם מבקשים שיהיה ברוך ונמשך כבוד הוי' ל"ב נתיבות החכמה ממקומו העליון היא בחי' חכמה עילאה שהוא גם הוא בחי' חכמה ונקרא כבוד מלשון לבוש

ועל כך הם מבקשים שכבוד הוי', ל"ב נתיבות החכמה, יהיה "ברוך" ויימשך "ממקומו העליון", שהוא בחינת החכמה העליונה — שגם היא בחינת חכמה ונקראת כבוד, לשון לבוש;

לכן האופנים מבקשים שכבוד הוי', ל"ב נתיבות החכמה, יימשך "ממקומו" — מן החכמה העליונה. גם היא חכמה, וגם היא נקראת כבוד, כלומר לבוש.

כי היא גי'כ בחי' לבוש לא"ס ב"ה שבה ועל ידה מתלבש בעולמות (ועמ"ש הרמ"ז [הרב משה זכות] בפ' במדבר) (דף קי"ח)¹¹⁷ בענין מלך הכבוד ובפי' הראני נא את כבודך כו'

כי גם היא בחינת לבוש לאין סוף ברוך הוא, שבו ועל ידו הוא מתלבש בעולמות. (ועיינו במה שכתב הרמ"ז בפרשת במדבר, דף קי"ח, בענין "מלך הכבוד" ובפירוש "הראני נא את כבודך" וכו').

החכמה העליונה היא הלבוש שבו ועל ידו אין סוף מתלבש בעולמות. כאן מובאים דברי הרמ"ז על "מלך הכבוד" ועל בקשתו של משה: "הראני נא את כבודך".

ועמ"ש בד"ה כי על כל כבוד חופה¹¹⁸ וכמ"ש בחכמה יסד ארץ¹¹⁹ אבא יסד ברתא¹²⁰ וכתוב מה רבו מעשיך¹²¹ ה' לפי שכולם בחכמה עשית דוקא.

ועיינו גם במה שנכתב במאמר המתחיל "כי על כל כבוד חופה". וכן נאמר: "בחכמה יסד ארץ" — "אבא יסד ברתא"; ונאמר: "מה רבו מעשיך ה'", משום ש"כולם בחכמה עשית" דוקא.

הוא מפנה גם למאמר על הפסוק "כי על כל כבוד חופה". העולם נברא באמצעות חכמה: "בחכמה יסד ארץ" ו"כולם בחכמה עשית".

אבל אינה בחי' לבוש מסתיר ח"ו [חס ושלום] אלא אדרבה א"ס ב"ה מאיר בתוכה ממש וכמ"ש עוטה אור כשלמה¹²² שהלבוש זה הוא מאיר כאור וכמ"ש והחכמה מאין תמצא¹²³

אבל אין זו בחינה של לבוש מסתיר, חלילה; אדרבה, אין סוף ברוך הוא מאיר בתוכה ממש, כמו שנאמר: "עוטה אור כשלמה" — לבוש זה מאיר כאור. וכן נאמר: "והחכמה מאין תמצא":

החכמה העילאה אינה לבוש שמסתיר; אין סוף מאיר בתוכה. ה' "עוטה אור כשלמה" — הלבוש עצמו מאיר. והחכמה "מאין תמצא".

שהיא בבחי' ביטול תמיד לבחי' האין שמשם תמצא ולא שמסתרת ח"ו [חס ושלום] כחכמה שלמטה וע"ז נאמר איזהו חכם הרואה את הנולד¹²⁴ מאין ליש כו'

היא נתונה תמיד בביטול לבחינת האין שממנה היא נמצאת, ואינה מסתירה, חלילה, כמו החכמה שלמטה. ועל כך נאמר: "איזהו חכם? הרואה את הנולד" — מאין ליש וכו'.

החכמה העילאה בטלה תמיד לפני האין שממנו היא באה, בניגוד לחכמה האנושית, שמסתירה. "איזהו חכם? הרואה את הנולד" — מי שרואה כיצד דברים מתהווים מאין ליש.

וזהו ובקשתם שיהיה ברוך ונמשך כבוד הוי' שהיא בחי' חכמה עילאה זו וביטול זה להתגלות גם למטה בחכמה שלמטה עד שגם היא לא תהיה מסתרת כו'

וזו בקשתם: שכבוד הוי', שהיא בחינת חכמה עילאה זו וביטול זה, יהיה מבורך ויימשך ויתגלה גם למטה, בחכמה שלמטה, עד שגם היא לא תסתיר וכו',

זו בקשתם: שהחכמה העילאה והביטול שבה יתגלו גם בחכמה שלמטה, כך שלא תסתיר עוד את האלוקות.

ויהיה נראה בעליל גם לעיני בשר שלנו איך דכולא קמיה כלא חשיבא כמו שהוא קמיה ית' בבחי' ח"ע [חכמה עילאה] כח מ"ה [מה] שאין שם הסתר פנים וכך גם למטה לע יעלים ולא יסתיר כו'

ויהיה גלוי לעין כול, גם לעיני הבשר שלנו, ש"כולא קמיה כלא חשיבא" — כפי שהוא לפניו יתברך בבחינת חכמה עילאה, כוח מ"ה, שאין שם הסתר פנים; וכך גם למטה, לא יעלים ולא יסתיר וכו',

אז גם עינינו הגשמיות יראו ש"כולא קמיה כלא חשיבא", כפי שהדבר בחכמה העילאה, כוח מ"ה, שבה אין הסתר פנים; וגם למטה שום דבר לא יעלים ולא יסתיר אותו.

וכמו שהיה קודם חטא עץ הדעת ולכן האופנים דוקא הוא שאומרים ברוך כו' אבל השרפים אומרים מכה"כ [מלא כל הארץ כבודו]¹²⁵ לפי שהם בבריאיה ואימא מקננא בכורסיא.^{126, 127, 128}

כפי שהיה לפני חטא עץ הדעת. לכן דווקא האופנים הם שאומרים "ברוך" וכו', ואילו השרפים אומרים "מלא כל הארץ כבודו", משום שהם בבריאיה, ו"אימא מקננא בכורסיא".

כך היה לפני חטא עץ הדעת. לכן האופנים, שבעשיה הנסתרת, הם שאומרים "ברוך"; ואילו השרפים, שבבריאיה, שבה אימא (בינה) שורה בכיסא, אומרים "מלא כל הארץ כבודו".

12 ויש שם גילוי אלקותו ית' ומשיגים היטב איך שמכה"כ [שמלא כל הארץ כבודו] ואת השמים ואת הארץ אני מלא¹²⁹

ושם יש גילוי של אלקותו יתברך, והם משיגים היטב כיצד "מלא כל הארץ כבודו" ו"את השמים ואת הארץ אני מלא".

בעולם הבריאיה, עולם השרפים, האלקות גלוי, ולכן הם מבינים היטב ש"מלא כל הארץ כבודו" ושה' ממלא את השמים ואת הארץ.

אבל האופנים שהם בעשיה שהוא חשך והסתר והעלם כו' לכן צריכים לבקשה זו שיהיה ברוך ונמשך כבוד הוי'

אבל האופנים, הנמצאים בעולם העשיה, שהוא עולם של חושך, הסתר והעלם וכו', זקוקים לבקשה זו: שכבוד הוי' יתברך ויימשך למטה.

האופנים נמצאים בעולם העשיה, עולם של חושך והסתר, ולכן הם צריכים לבקש שכבוד הוי' יתברך ויימשך למטה, כלומר שיתגלה.

כי הרי חכמה שלמטה היא מסתרת כנ"ל ואף שקמיה ית' כולא כלא כו' אבל לגבי הנבראים נראה העולם ל יש כו'

שהרי החכמה שלמטה מסתירה, כפי שהוזכר לעיל; ואף שלפניו יתברך הכול כלא וכו', הרי שלנבראים העולם נראה כמציאות ממשית, יש וכו'.

החכמה האנושית מסתירה את האלקות, כפי שהוסבר לעיל. לפני ה' הכול נחשב כלא, אבל לנבראים העולם נראה כמציאות ממשית ועצמאית.

אלא שזו היא הבקשה להיות נמשך כבוד הוי' בחי' ח"ע [חכמה עילאה] ובחינת ביטול כו' והמשכה זו היא מאור א"ס ב"ה משמ וזהו ברוך כבוד הוי"ה ממקומו.¹³⁰

אלא שזו הבקשה: שכבוד הוי', בחינת חכמה עילאה ובחינת ביטול, יימשך למטה וכו'. והמשכה זו היא מאור אין סוף ברוך הוא עצמו; וזהו "ברוך כבוד הוי' ממקומו".

לכן הם מבקשים שחכמה עילאה והביטול שבה יימשכו למטה, והמשכה זו באה מאור אין סוף עצמו. זהו פירוש "ברוך כבוד הוי' ממקומו".

כי פי' מקומו היינו ע"ד איה מקום כבודו¹³¹ ר"ל [רוצה לומר] מקומו היינו שרשו של בחי' כבודו הוא בחי' איה שאינו מושג כלל

כי פירוש "ממקומו" הוא על דרך "איה מקום כבודו": כלומר, "מקומו" הוא השורש של בחינת כבודו, בחינת "איה", שאינה מושגת כלל.

את "מקומו" מבינים על פי קדושת מוסף: "איה מקום כבודו". מקומו הוא שורש כבודו, בחינת "איה", שלמעלה מכל השגה.

כי כבודו היינו מדת מלכותו ית' בחכמה תתאה ושרשה בחכמה עילאה וגם למעלה מהחכמה וזהו ענין המלך הקדוש שאומרים בעשיית [בעשרת ימי תשובה]^{132, 133} והוא בחי' כתר עליון דאיהו כתר מלכות¹³⁴ כו'.¹³⁵

כי "כבודו" הוא מידת מלכותו יתברך בחכמה תתאה, ושרשה בחכמה עילאה וגם למעלה מן החכמה. וזהו ענין "המלך הקדוש" שאומרים בעשרת ימי תשובה: בחינת כתר עליון, שהוא כתר מלכות וכו'.

"כבודו" הוא מלכותו, בחכמה תתאה; שורשה בחכמה עילאה ולמעלה ממנה. לכן בעשרת ימי תשובה אומרים "המלך הקדוש": זו בחינת כתר עליון, הנקרא "כתר מלכות".

13 והאופנים ע"י הרעש גדול¹³⁶ אומרים ברוך כבוד הוי' ממקומו שממשיכים מביי' איה מקום כבודו מה שאינו מושג שיהיה בבחי' ברוך ונמשך להיות גילוי ח"ע [חכמה עילאה] למטה ממש והוא ענין ומעין מבית¹³⁷ ה' יצא והשקה כו'

והאופנים, באמצעות הרעש הגדול, אומרים: "ברוך כבוד ה' ממקומו". הם ממשיכים מן הבחינה של "איה מקום כבודו?" — את מה שאינו מושג — כדי שיהיה בבחינת "ברוך" ויימשך למטה, כך שתתגלה חכמה עילאה ממש למטה. וזהו ענין "ומעין מבית ה' יצא והשקה" וכו',

באמצעות הרעש הגדול שלהם ממשיכים האופנים מן הבחינה של "איה מקום כבודו?" את מה שלמעלה מהשגה, כדי שחכמה עילאה תתגלה למטה. זוהי הנבואה ש"מעין מבית ה' יצא".

בד"ה ששים המה מלכות וכדי להמשיך גילוי בחי מעין זה שהוא ח"ע [חכמה עילאה] למטה צ"ל ההמשכה מלמעלה גם מהחכמה עילאה וכמ"ש בד"ה בהעלותך¹³⁸ בענין חכמות בחוץ¹³⁹ כו' ע"ש.

[מוסבר] במאמר הפותח "ששים המה מלכות". וכדי להמשיך למטה את גילוי הבחינה של המעין הזה, שהיא חכמה עילאה, ההמשכה צריכה לבוא מלמעלה, ממקום שלמעלה אפילו מחכמה עילאה, כפי שנכתב במאמר הפותח "בהעלותך", בעניין "חכמות בחוץ תרונה" וכו'; עיינו שם.

המעין הזה מוסבר במאמר "ששים המה מלכות". כדי לגלות את חכמה עילאה למטה, ההמשכה צריכה לבוא ממקום שלמעלה מחכמה עצמה, כפי שמוסבר במאמר על "בהעלותך", בעניין "חכמות בחוץ תרונה".

14 והכח שיש להם להמשיך התגלות זו הוא מחמת הרעש הגדול שלהם שהם מתנשאים למעלה מעלה עד רום המעלות כנ"ל והיינו מפני ששרשן מאד נעלה רק שנפלו כו'

והכוח שיש להם להמשיך התגלות זו נובע מהרעש הגדול שהם מקימים, שבאמצעותו הם מתרוממים מעלה מעלה, עד לרום המעלות, כנזכר לעיל. הדבר נובע מכך ששורשם נעלה מאוד, אלא שהם נפלו וכו'.

האופנים יכולים להמשיך התגלות זו בזכות הרעש הגדול שהם מקימים, שבאמצעותו הם מתרוממים עד לגבהים הנעלים ביותר. הדבר נובע מכך ששורשם נעלה מאוד, אף שהם נפלו למטה מאוד.

וע"ז נאמר ורב תבואות בכח שור¹⁴⁰ שמבחי פני שור שבאופנים שבמרכבה נמשכו רב תבואות דהיינו ריבוי ותוספת הארה מלמעלה מעלה מא"ס כ"ה ממש:

ועל כך נאמר: "ורב תבואות בכח שור". מבחינת פני שור שבאופנים שבמרכבה נמשכות "רב תבואות", כלומר ריבוי ותוספת הארה מלמעלה מעלה, מאין סוף ברוך הוא ממש.

לכן נאמר בספר משלי: "ורב תבואות בכח שור" — מפני שור שבאופנים שבמרכבה נמשכת תוספת גדולה של הארה מאין סוף עצמו.

קטע 5 • 151-21

זעקת הנפש הבהמית

15 ד והנה עד"ז ביתרון הכח שיש לכ"י [לביה] אופנים על בחי שרפים עם היות שהשרפים כבריאה והואפנים בעשייה כך עד"ז יובן בענין נפש הבהמית לגבי נפש האלקית.¹⁴¹

ד. והנה, על דרך היתרון בכוח שיש לבחינת אופנים על בחינת שרפים, אף שהשרפים כבריאה והאופנים בעשייה, כך יובן גם עניין הנפש הבהמית ביחס לנפש האלקית.

סעיף ד מחיל את היתרון הזה על הנפש. כשם שלאופנים, אף שהם בעשייה, יש יתרון בכוח על השרפים שבכריאה, כך יש לנפש הבהמית יתרון על הנפש האלקית.

כי הנפש הבהמית החיונית שבאדם נלקחה מפני שור שבאופנים כנ"ל. ולכן כחה רב ועצום ויש בה בכח בחי' רעש גדול יותר מבנפש אלקית לפי שבשרשה היא גבוה יותר מבחי' לפני מלך מלך לבניי [לבני ישראל] כו'.

כי הנפש הבהמית החיונית שבאדם נלקחה מפני שור שבאופנים, כנ"ל. ולכן כוחה רב ועצום, ויש בה בכוח בחינת רעש גדול יותר מבנפש האלקית, מפני שבשרשה היא גבוהה יותר, מבחינת "לפני מלך מלך לבני ישראל" וכו'.

הנפש הבהמית החיונית של יהודי באה מפני שור שבאופנים. לכן יש בה כוח רב ואפשרות לרעש גדול יותר מאשר בנפש האלקית, מפני שבשרשה גבוה יותר, מן הבחינה של "לפני מלך מלך בישראל".

(ועמ"ש בדי"ה בשלח פרעה גבי בנה הגדול כי עולם התהו קדם כו' ולפי שהאופנים הוא ממה שנתברר מעולם התהו ע"כ נקרא רעש גדול)

(ועיין מה שכתוב בדיבור המתחיל "בשלח פרעה", בעניין "בנה הגדול", שעולם התהו קדם וכו'. ומכיוון שהאופנים באים ממה שהתברר מעולם התהו, לכן [הקול שלהם] נקרא "רעש גדול".)

הערת אגב: במאמר המתחיל "בשלח פרעה" מוסבר, בעניין "בנה הגדול", שעולם התהו קדם. האופנים באים ממה שהתברר מעולם התהו, ולכן הקול שלהם נקרא "רעש גדול".

אך עכ"ז [עם כל זה] לפי שנשפלה למטה מאד לכן לא יוכל להתגלות בחי' זו שבה אלא ע"י ביטולה בתכלית לגבי נפש האלקית שתהי' [שתהיה] מושלת בה להנהיגה ולהטותה

אך אף על פי כן, מכיוון שהיא ירדה למטה מאד, בחינה זו שבה אינה יכולה להתגלות אלא על ידי ביטולה הגמור לפני הנפש האלקית, כדי שזו תמשול בה, תנהיג אותה ותטה אותה.

אבל מכיוון שהנפש הבהמית ירדה נמוך כל כך, הכוח הזה שבה יכול להתגלות רק כשהיא בטלה לחלוטין לפני הנפש האלקית, המושלת בה, מנהיגה אותה ומטה אותה.

וזהו תכלית ירידת הנשמה שהוא כמ"ש בזהר לאתבא צדיקייא בתיוכתא^{142, 143} כי הנשמות בעודם למעלה היו כולם בכחי' צדיקים שבטבעם לעלות אל ה' כו'

וזהו תכלית ירידת הנשמה, כפי שכתוב בזהר: "לאתבא צדיקייא בתיוכתא" — להשיב צדיקים בתשובה. שהרי הנשמות, בהיותן למעלה, היו כולן בבחינת צדיקים, שטבעם לעלות אל ה' וכו';

זו תכלית ירידת הנשמה, כפי שאומר הזוהר: "להשיב צדיקים בתשובה". כשהנשמות היו למעלה, כולן היו צדיקות, וטבען היה לעלות אל ה'.

וירידתם בגופות הוא כדי להיות בע"ת [בעלי תשובה] דמשכין ל"י בחילא יתיר¹⁴⁴ שהם בבחי' צעק לכם אל¹⁴⁵ ה' ברעש גדול מחמת ההיפוך כידוע וכך צ"ל ממש מדת כל אדם אף מי שאין בידו עבירות ח"ו [חס ושלום]

וירידתן לתוך גופים היא כדי להיות בעלי תשובה, "דמשכין ליה בחילא יתיר" — שממשיכים אותו בכוח רב יותר; הם בבחינת "צעק לכם אל ה'", ברעש גדול, מחמת המהפך, כידוע. וכך ממש צריכה להיות מידתו של כל אדם, גם מי שאין בידו עבירות, חס ושלום [שיהיו בידו];

הנשמות יורדות לתוך גופים כדי להיות בעלי תשובה, הממשיכים את ה' "בכוח רב יותר", שכן לכם זועק ברעש גדול בעקבות המהפך מן הריחוק. מידה זו צריכה להיות אצל כל אדם, גם מי שאין בידו עבירות.

שהרי על כולם אמרו כל ימיו בתשובה^{146, 147} וכמש"ל [וכמה שכתוב לעיל]¹⁴⁸ בענין והרוח תשוב¹⁴⁹ כו' והרעש הוא מחמת זה גופא מיניה ובי' [וביה] לישדיי ביי¹⁵⁰ [ביה]

שהרי על כולם אמרו: "כל ימיו בתשובה", וכמו שנתבאר לעיל בענין "והרוח תשוב" וכו'. והרעש נובע מעצם הדבר הזה: "מיניה וביה לישדיי ביה" — ממנו ובו עצמו יש להכות בו,

על כולם אמרו חז"ל: "כל ימיו בתשובה", כפי שהוסבר לעיל בענין "והרוח תשוב". הרעש נובע מעצם הירידה: "ממנו ובו עצמו יש להכות בו".

בהתבוננו עוצם ירידת נפשו כ"כ [כל כך] מטה מטה ונתרחקה ממאצילה אשר הוא ית' קדוש ומובדל וכולא קמ"י [קמיה] כלא ממש חשיבי שמזה יבא לידי רעש גדול

כאשר הוא מתבונן בעוצמת ירידת נפשו למטה כל כך, וברחוקה ממאצילה, שהוא ית' קדוש ומובדל, והכול לפניו נחשב כאין ממש; מכך יבוא לרעש גדול.

כאשר אדם מתבונן עד כמה נפשו ירדה והתרחקה ממקורה, שהוא קדוש ומובדל והכול נחשב לפניו לאין, הוא מגיע לרעש גדול.

והיינו מחמת רב הכח של הנפש הבהמית ששרשה מאד למעלה ונשפלה למטה שלכן יש בה הכח להיות בבחי' רעש גדול יותר מבנפש אלקית מצד עצמה כנ"ל.

וזהו מצד עוצמתה הגדולה של הנפש הבהמית, ששורשה גבוה מאוד והיא הושפלה למטה; לכן יש בה כוח להיות בבחינת רעש גדול יותר מכפי שיש בנפש האלקית מצד עצמה, כנזכר לעיל.

הדבר נובע מעוצמתה הגדולה של הנפש הבהמית: שורשה גבוה מאוד והיא ירדה למטה מאוד, ולכן היא יכולה ליצור רעש גדול יותר מכפי שהנפש האלקית יכולה ליצור מצד עצמה.

16 ועייז אחיכ צ"ל מאה ברכות¹⁵¹ בכל יום^{152, 153} להיות המשכת אלקות ע"ד הנ"ל באופנים שאחרי שמתנשאים ברעש אומרים ברוך כו'

ועל ידי כך, לאחר מכן, יש לומר מאה ברכות בכל יום, כדי להמשיך אלקות, בדומה למה שנוזכר לעיל לגבי האופנים, שלאחר שהם מתנשאים ברעש הם אומרים "ברוך" וכו'.

לאחר רעש התשובה באות מאה הברכות שאדם אומר בכל יום, והן ממשיכות אלקות, בדומה לאופנים שלאחר שהם מתנשאים ברעש אומרים "ברוך".

ולכן הם מאה ברכות דוקא להמשיך ממקורא דכולא היינו מבחינת והחכמה מאין תמצא¹⁵⁴ ופי' הברכות בא"י [ברוך אתה ה'] אמ"ה [אלקינו מלך העולם] אקב"ו [אשר קדשנו במצותיו וצונו].

ולכן הן דווקא מאה ברכות, כדי להמשיך ממקור הכול, כלומר מבחינת "והחכמה מאין תמצא". ופירוש הברכות הוא: "ברוך אתה הוי' אלקינו מלך העולם אשר קידשנו במצותיו וציונו", [הוא]

לדברי אדמו"ר הזקן, הברכות הן דווקא מאה משום שהן ממשיכות ממקור הכול — מן האין שממנו באה החכמה. לאחר מכן הוא מסביר את משמעות המילים שבכל ברכה.

שיהיה ברוך ונמשך בחי' אתה להיות הוי' אלקינו גילוי אלקות בנש"י [בנשמות ישראל] שהם בחי' פנימית העולמות להיות ועמך לא חפצתי¹⁵⁵

שהבחינה של "אתה" תתברך ותימשך, כך שהוי' יהיה "אלקינו" — גילוי אלקות בנשמות ישראל, שהן בחינת פנימיות העולמות, ויתקיים בהן "ועמך לא חפצתי",

"ברוך אתה" — שה"אתה", הקב"ה עצמו, יימשך. "הוי' אלקינו" — שיתגלה בנשמות ישראל, שהן פנימיות העולמות, עד שיאמרו: "ועמך לא חפצתי".

כי יהי' [יהיה] ממולאים מא"ס ב"ה מתוך תוכיותם ואח"כ מלך העולם היינו התגלות אלקות גם בחיצוניות העולמות שלא יהי' [יהיה] מסתירים ונראה ליש ודבר כי הרי גם גשמיית הארץ היא באמת התפשטות אלקותו ית' והיא בחי' מלי' דעשי' [דעשיה]¹⁵⁶.

כי הן יהיו מלאות באין סוף ברוך הוא, מתוך תוכיותן. ואחר כך "מלך העולם" — כלומר, גילוי אלקות גם בחיצוניות העולמות, כך שלא יסתירו ולא ייראו כיש ודבר; שהרי גם הגשמיית של הארץ היא באמת התפשטות אלקותו יתברך, והיא בחינת מלכות דעשיה.

ישראל יתמלאו באין סוף מתוך תוכיותם. לאחר מכן בא "מלך העולם": אלקות תתגלה גם בחיצוניות העולמות, כך שלא יסתירו אותה עוד; שהרי גם הארץ הגשמית היא באמת התפשטות של אלקות — בחינת מלכות דעשיה.

17 והנה המשכה זו הוא ע"י הדבור מאה ברכות כו' אך עיקר הגילוי הוא ע"י המעשה שהוא קיום המצות

כפ"מ [בפועל ממש]

והנה, המשכה זו נעשית באמצעות הדיבור — מאה ברכות וכו'; אך עיקר הגילוי נעשה באמצעות המעשה, כלומר, קיום המצוות בפועל ממש.

הברכות ממשיכות אלקות באמצעות הדיבור, אך עיקר הגילוי נעשה באמצעות המעשה, בקיום המצוות בפועל.

כי רמ"ח מ"ע [מצות עשה] הם רמ"ח איברים דמלכא כמשל האבר שבו ועל ידו נמשך חיות מהנפש ומתגלה ומתלבש תוך תוכו וכך המצות הן המשכות רצון העליון כו' כנודע.

שהרי רמ"ח מצוות עשה הן רמ"ח איברי המלך, בדומה לאיבר שבו ודרכו נמשכת חיות מן הנפש, והיא מתגלה ומתלבשת בתוכו ממש; כך המצוות הן המשכות של הרצון העליון וכו', כידוע.

רמ"ח מצוות עשה הן רמ"ח איברי המלך. כשם שחיות הנפש נמשכת אל האיבר ומתגלה בו, כך המצוות ממשיכות את הרצון העליון.

אך המצות מצד עצמן הרי הם מעשיות גשמיים [גשמיים] ואם יעשה אותם איש אשר לא מבני ישראל¹⁵⁷ הוא אינה מצוה כלל

אולם המצוות מצד עצמן הן מעשים גשמיים; ואם אדם שאינו מישראל עושה אותם, אין זו מצווה כלל,

המצוות מצד עצמן הן מעשים גשמיים. מצווה היא ציורי, ולכן כאשר מי שאינו מישראל, ולא נצטווה, עושה אותו מעשה, אין זו מצווה.

אלא דוקא כשישראל הם המקיימים אותה שאז היא מצוה וממשיכים ע"י התגלות א"ס ב"ה להיות רמ"ח אברין כו'.

אלא דווקא כאשר ישראל הם שמקיימים אותה, שאז היא מצווה, ובאמצעותה הם ממשיכים את גילוי של אין סוף ברוך הוא, להיות רמ"ח איברים וכו'.

רק כאשר יהודי מקיים אותה היא מצווה, ואז היא ממשיכה את גילוי של אין סוף, ונוצרים רמ"ח ה"איברים".

18 והיינו ע"י בחי' רעו"ד [רעותא דליבא] שהוא בחי' הרעש גדול צעק לבם¹⁵⁸ אל ה' שיש בהם שעייז אח"כ

גורמים להיות ההמשכה מלמעלה למטה ע"י קיום המצות מעשיות כנ"ל.

וזה נעשה באמצעות בחינת רצון הלב (רעוא דלכא), שהיא בחינת הרעש הגדול — "לבם צעק אל ה'" — שיש בהם; ועל ידי כך הם גורמים לאחר מכן להמשכה מלמעלה למטה באמצעות קיום המצוות המעשיות, כנזכר לעיל.

המצוות ממשיכות אלקות למטה באמצעות "רצון הלב", הרעש הגדול של "לבם צעק אל ה'" שיש בישראל. הצעקה הפנימית הזאת היא שמביאה לכך שהמצוות המעשיות ימשיכו מלמעלה למטה.

ועמ"ש מזה ג"כ בד"ה אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי¹⁵⁹ כו' שמבחינת רעש נולד ונמשך המשכות בחי' ושער רישיה¹⁶⁰ כו'

ועיינו גם במה שנכתב על כך במאמר הפותח במילים "אני הו"י אלקיכם אשר הוצאתי" וגו': שמבחינת הרעש נולדות ונמשכות ההמשכות של בחינת "ושער רישיה" וגו',

הכוונה למאמר "אני הו"י אלקיכם אשר הוצאתי", המסביר שמבחינת הרעש נולדות ההמשכות הנקראות "שער רישיה" — ערוצים דקים של אור מלמעלה.

זה השער להי¹⁶¹ ועמ"ש לקמן גבי כשעירים כרביבים ולכן נק' המצות זריעה זורע צדקות כנ"ל שהם [ו]יזה השער להו"י. ועיינו במה שכתוב בהמשך על "כשעירים כרביבים". לכן נקראות המצוות זריעה, "זורע צדקות", כנוכר לעיל, שכן הן

שם מקשרים את השערות (שער) ל"זה השער להו"י", והוא גם מפנה בהמשך ל"כשעירים", המתבאר בהמשך המאמר. משום כך נקראות המצוות זריעה: "זורע צדקות".

כמו גרעין הנזרע שעדיין אין בו טעם וריח רק כשנזרע בארץ שיש בה כח הצומח נעשה ממנו פרי וכך הם המצות שכשישראל דוקא מקיימים אותם

כמו גרעין שנזרע, שעדיין אין בו טעם וריח; רק כשהוא נזרע באדמה שיש בה כוח הצמיחה, צומח ממנו פרי. כך גם המצוות: כשישראל דווקא מקיימים אותן,

מצווה היא כמו גרעין שנזרע, שאין בו מצד עצמו טעם וריח; רק באדמה שיש בה כוח הצמיחה הוא מצמיח פרי. כך גם המצוות מניבות פרי רק כאשר יהודים מקיימים אותן.

נמשך עי"ז א"ס ב"ה משא"כ אם ישארו כך כמכו התפילין והציצית אם לא יניחם ויתעטף בהם איש ישראל לא יומשך כלל על ידם והוא ממש כמשל הזרע עם הקרקע כנ"ל.

נמשך באמצעותן אין סוף ברוך הוא. אבל אם הן נשארות כפי שהן — כגון תפילין וציצית, שאם איש ישראל אינו מניח אותן ומתעטף בהן, לא נמשכת באמצעותן שום המשכה כלל — הרי זה ממש כמו המשל של הזרע והאדמה, כנוכר לעיל.

כך נמשך באמצעותן אין סוף. אבל תפילין וציצית שמונחות ללא שימוש אינן ממשיכות דבר כלל, ממש כמו זרע שאינו נזרע.

אך עיקר כח הצומח הוא דוקא בבחינת נפש הבהמית שבישראל שהיא היא שנלקחה מבחי פני שור שבאופנים כנ"ל ששרשן מאד נעלה ועי"ז יש בה כח להיות רעש ממש כמשל הקרקע שמצד עצמה היא גשמיות ובה

אך כוח הצמיחה העיקרי נמצא דווקא בבחינת נפש הבהמית שבישראל, שכן היא נלקחה מבחינת פני שור שבאופנים, כנזכר לעיל, ששורשם נעלה מאוד; ומשום כך יש בה כוח להיות רעש ממש, בדומה לאדמה, שהיא מצד עצמה גשמית, ובה

כוח הצמיחה נמצא בעיקר בנפש הבהמית של יהודי, שמקורה בפני שור שבאופנים, ששורשם נעלה מאוד. משום כך יש בה הכוח ליצור רעש ממש, כמו באדמה, שהיא גשמית מצד עצמה ובכל זאת יש בה כוח צמיחה.

דוקא מלובש כח הצומח כנ"ל שכמ"כ [שכמו כן] היא נלקחה מפני שור שבאופנים כנ"ל שמצד עצמותן ומהותן הם למטה בערך מן השרפים והחיות ואעפ"כ [ואף על פי כן] בהם דוקא הוא שרש הכח להיות ברעש גדול כי שרשן מאד נעלה כנ"ל.

דווקא מלובש כוח הצמיחה, כנזכר לעיל. כך גם היא נלקחה מפני שור שבאופנים, כנזכר לעיל, שמצד עצמותם ומהותם הם נמוכים בערכם מן השרפים והחיות; ואף על פי כן, דווקא בהם נמצא שורש הכוח להיות ברעש גדול, משום ששורשם נעלה מאוד, כנזכר לעיל.

נפש הבהמית נלקחה מפני שור שבאופנים, שמצד מהותם הם נמוכים מן השרפים והחיות. ואף על פי כן, דווקא בהם נמצא שורש הרעש הגדול, מפני ששורשם נעלה מאוד.

19 וכך הוא ממש בנפש הבהמית שלהיות בחי רעש גדול וצעק לבם כו' שע"ז ממשיכים כל המשכות גם

אותן שע"י המצות כנ"ל הוא דוקא מצד נפש הבהמית שבה הוא שיש כח זה להיות ברעש גדול כו'

וכך בדיוק הוא גם בנפש הבהמית: [היכולת] להיות בבחינת רעש גדול ו"צעק לבם" וכו', שעל ידו נמשכות כל המשכות, גם אלה הנמשכות באמצעות המצוות, כפי שהוזכר לעיל, נובעת דווקא מצד נפש הבהמית, שכן בה מצוי הכוח להיות ברעש גדול וכו'.

כך גם בנפש הבהמית: הרעש הגדול ו"צעק לבם", שממשיכים את כל הגילויים, גם את אלה הנמשכים באמצעות המצוות, באים מנפש הבהמית, משום שהכוח לרעש הזה מצוי בה.

אלא שכמו הקרקע אף שיש בה כח הצומח אינה מצמיחה כלום מעצמה כ"א ע"י הזרע הזרוע בה כך גם הנפש הבהמית מצד עצמה לא היתה מולדת בחי רעש גדול הנ"ל

אלא שכמו הקרקע, אף שיש בה כוח צמיחה, אינה מצמיחה דבר מעצמה, אלא רק באמצעות הזרע שנזרע בה, כך גם נפש הבהמית מצד עצמה לא הייתה מולידה את בחינת הרעש הגדול שהוזכר לעיל,

אבל כשם שהקרקע, אף שיש בה כוח צמיחה, אינה מצמיחה דבר בלי זרע, כך נפש הבהמית מצד עצמה לא הייתה מולידה את הרעש הגדול הזה.

כי רוח הבהמה היא היורדת למטה¹⁶² והיתה נשאת כן אלא ע"י בחי' נפש האלקי המתלבשת בה המשכלת בגדולת ה' ורוממותו עד אין קץ שע"י נעשה הולדת הרעש גדול הנ"ל

כי "רוח הבהמה היא היורדת למטה", והיא הייתה נשאת כך; אלא שעל ידי בחינת נפש האלקית המתלבשת בה, המתכוננת בגדולת ה' וברוממותו עד אין קץ, נולד הרעש הגדול שהוזכר לעיל.

מטבעה, "רוח הבהמה היא היורדת למטה", וכך הייתה נשאת. הרעש נולד רק באמצעות נפש האלקית המתלבשת בה, המתכוננת בגדולת ה' וברוממותו שאין להן קץ.

וזהו וזרעתי לי בארץ¹⁶³ כו' אור זרוע לצדיק¹⁶⁴ כו' שע"י שישראל מקיימי המצות הם מצמיחים ישועות להיות המשכות והתגלות עצמיות א"ס ב"ה ממש

וזהו "ואזרעתי לי בארץ" וכו', "אור זרוע לצדיק" וכו': על ידי שישראל מקיימים את המצוות הם מצמיחים ישועות, כך שתהיינה המשכות וגילוי של עצמות אין סוף ממש, ברוך הוא;

זהו "ואזרעתי לי בארץ" ו"אור זרוע לצדיק". כשישראל מקיימים את המצוות הם מצמיחים ישועות: גילויים של עצמות אין סוף ממש.

כי רמ"ח מ"ע [מצות עשה] הם רמ"ח אברין דמלכא שהאבר הוא המשכה מעצמיות הנפש וכמו שהאופנים נושאים ומגביהים בחי' כמראה אדם שעל הכסא שהוא בחי' התורה כנ"ל.

כי רמ"ח מצוות עשה הן רמ"ח איברים של המלך, ואיבר הוא המשכה מעצמות הנפש; וכך האופנים נושאים ומגביהים את בחינת "כמראה אדם על הכסא", שהיא בחינת התורה, כפי שהוזכר לעיל.

כי רמ"ח מצוות עשה הן רמ"ח איברים של המלך, ואיבר נמשך מעצמות הנפש ממש. הדבר דומה לאופנים הנושאים את "כמראה אדם", שהיא התורה, על הכסא.

20 וזשארז"ל [וזהו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה] **יפה שעה**^{165, 166} **א' בתשובה ומע"ט** [ומעשים טובים] **בעוה"ז מכל חיי**

העוה"ב [העולם הבא]¹⁶⁷ **כי עוה"ב** [עולם הבא] הוא רק הארה וזיו בלבד כמשארז"ל [כמו שאמרו רבותינו זכרונם

לברכה] **ביו"ד נברא העוה"ב** [העולם הבא]¹⁶⁸

וזהו שאמרו רבותינו ז"ל: "יפה שעה אחת בתשובה ובמעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא". שכן העולם הבא הוא רק הארה וזיו, כפי שאמרו רבותינו ז"ל: "ביו"ד נברא העולם הבא".

מכאן דברי המשנה: שעה אחת של תשובה ומעשים טובים בעולם הזה יפה מכל חיי העולם הבא. העולם הבא הוא רק הארה, שכן הוא נברא באות יו"ד, אות קטנה אחת.

אבל בחיי תשובה שהיא בחינת רעש גדול של הנפש הבהמית ומעיו [ומע"ט] מבחינת מעשה המצות הן ממשיכות התגלות עצמותו ומהותו ית' ממש וע"ז נאמר ורב תבואו [תבואות] בכח שור

אבל בחינת התשובה, שהיא הרעש הגדול של הנפש הבהמית, וכן המעשים הטובים, הנובעים מעשיית המצוות, ממשיכים התגלות של עצמותו ומהותו ממש, יתברך. ועל כך נאמר: "ורב תבואות בכוח שור":

התשובה, שהיא הרעש הגדול של הנפש הבהמית, והמעשים הטובים, כלומר עשיית המצוות, ממשיכים את עצמותו ממש של ה'. זהו "ורב תבואות בכוח שור".

היינו בחיי הנפש הבהמית שנמשכת מפני שור שבאופנים כנ"ל להמשיך גילוי רב מעצמותו ומהותו ית' ממש

כלומר, בחינת הנפש הבהמית, הנמשכת מפני שור שבאופנים, כפי שהוזכר לעיל, כדי להמשיך גילוי רב מעצמותו ומהותו ממש, יתברך.

ה"שור" הוא הנפש הבהמית, הנמשכת מפני שור שבאופנים; באמצעותה נמשך גילוי רב מעצמותו ומהותו ממש של ה'.

ולכן כתיב תחת אשר לא עבדת ¹⁶⁹ את ה' כו' מרוב כל למעלה מבחי' עולם הבא הנק' כל שאינו אלא זיו כו'.

ולכן נאמר: "תחת אשר לא עבדת את ה'... מרוב כל" — למעלה מבחינת העולם הבא, הנקרא "כל", ואינו אלא זיו בלבד וכו'.

לכן התורה מוכיחה: "תחת אשר לא עבדת את ה'... בשמחה", והדברים נקראים גם "מרוב כל" — עבודה המגיעה למעלה מן העולם הבא, הנקרא "כל" ואינו אלא הארה.

21 וזהו פיי יערוף כמטר לקחי ¹⁷⁰ פיי לקחי שאתם לוקחים אותי ממש כביכול כי המשכת אלקות ישראל ממשיכים על ידי רעש גדול וקיום המצות הוא מעצמותו ית' ממש

וזהו פירוש "יערוף כמטר לקחי": "לקחי" פירושו שאתם לוקחים אותי, כביכול, את עצמותי ממש; שכן המשכת האלקות ישראל ממשיכים באמצעות הרעש הגדול וקיום המצוות היא מעצמותו יתברך ממש.

כעת נבין את הפסוק: "לקחי", כלומר "תורתי", נדרש מלשון "לקיחה". ישראל "לוקחים" את ה' עצמו, כביכול. האלקות שהם ממשיכים באמצעות הרעש הגדול וקיום המצוות היא מעצמותו ממש.

וכן היא מאמר ותתן לנו ה' אלקינו כו' פי' כביכול שנתן את עצמו אלינו שנהי' יכולים להמשיך עצמותו ית' ממש וז"ש [וזהו שכתוב] אתה בחרתנו כו' ורצית בנו ועי"ז וירם קרן לעמו¹⁷¹ כו' ע"ד הנ"ל:

וכך גם נאמר: "ותתן לנו ה' אלקינו" וכו'. פירוש הדבר הוא, כביכול, שהוא נתן את עצמו לנו, כדי שנוכל להמשיך את עצמותו יתברך ממש. וזהו שנאמר: "אתה בחרתנו" וכו', "ורצית בנו"; ועל ידי כך "וירם קרן לעמו" וכו', כפי שנתבאר לעיל.

כך נאמר בתפילת החג: "ותתן לנו ה' אלקינו" — כלומר, הוא נתן את עצמו לנו, כדי שנוכל להמשיך את עצמותו. משום כך "בחרתנו... ורצית בנו", ועל ידי כך "וירם קרן לעמו".

קטע 6 • 221-30

חרישה, מטר וטל

22 ה אך מתחלה צ"ל יערוף כמטר כו' כי הנה מבואר למעלה במשל התגלות כח הצומח שבארץ להוציא הצמיחה שצ"ל מתחלה ע"י חרישה לרפות קשיות האדמה ואח"כ ע"י מטר שיורד ומלחלח הארץ ואז הוא שתוציא צמחה.

5. אך תחילה צריך להיות "יערוף כמטר" וכו'. שכן הוסבר לעיל, במשל על התגלות כוח הצמיחה שבארץ כדי להצמיח, שהדבר צריך להיעשות תחילה באמצעות חרישה, המרככת את קשיות האדמה, ולאחר מכן באמצעות גשם שיורד ומלחלח את הארץ; ורק אז היא מצמיחה.

סעיף 5 חוזר אל "יערוף כמטר". כפי שהוסבר לעיל, תחילה צריך לחרוש את האדמה כדי לרכך את קשיותה, ולאחר מכן להרטיב אותה בגשם; ורק אז היא מצמיחה.

23 וכן ממש הוא בנפש הבהמית שבכדי שיתגלה כח הגנוז בה להצמיח התגלות הרעש גדול מן הזרע הזרוע בה כו' צ"ל תחלה בחי' חרישה דמרפי ארעא

וכך ממש הוא גם בנפש הבהמית: כדי שהכוח הגנוז בה יתגלה, ויצמיח את גילוי הרעש הגדול מן הזרע הזרוע בה וכו', נדרשת תחילה בחינת החרישה, "המרפה את הקרקע",

אותו סדר קיים גם בנפש הבהמית. כדי שהכוח הגנוז בה יתגלה, והרעש הגדול יצמח מן הזרע הזרוע בה, היא זקוקה תחילה ל"חרישה", המרפה את קשיותה.

דהיינו בחינת לב נשבר ונדכה¹⁷² כי ארץ קשה שאינה חרושה אינה עושה פירות כלל כידוע ואח"כ צריכה למטר שילחלח הארץ

כלומר, בחינת "לב נשבר ונדכה"; שהרי אדמה קשה שלא נחרשה אינה מניבה פירות כלל, כידוע. ואחר כך היא זקוקה לגשם שירטיב את האדמה,

החרישה היא "לב נשבר ונדכה", שכן אדמה קשה שלא נחרשה אינה מניבה פירות כלל. לאחר מכן האדמה זקוקה לגשם שירטיב אותה.

והוא בחי' לימוד התורה שנמשלה למים¹⁷³ שכמו המים מלחלחים את הקרקע עד שנעשית לחה כ"כ [כל כף] להיות מוכשרת להוציא צמחה כן התורה ממשיך בחי' הביטול בנפש אחר החרیשה כשהוא לב נשבר באמת כו'

וזהו בחינת לימוד התורה, שנמשלה למים. כשם שהמים מרטיבים את הקרקע עד שהיא לחה דיה כדי להיות ראויה להצמיח את צמחה, כך התורה ממשיכה בנפש את בחינת הביטול לאחר החרישה, כאשר הלב נשבר באמת וכו',

הגשם הוא לימוד התורה, שנמשל למים. כשם שהמים מרווים את האדמה עד שהיא יכולה להצמיח, כך התורה ממשיכה בנפש ביטול לאחר החרישה, כשהלב נשבר באמת.

שאו תוכל אח"כ להצמיח ישועות וברכות בראשית פרשה י"ג יערוף כמטר שברו בריות את ערפן מיד מטר יורד.¹⁷⁴

כדי שאחר כך תוכל להצמיח ישועות. ובבראשית רבה, פרשה י"ג: "יערוף כמטר" — [כאשר] הבריות שברו את עורפם, מיד יורד מטר.

אז יכולה הנפש להצמיח ישועות. המדרש דורש את "יערוף" כ"עורפן": כאשר הבריות שוברים את עורפם הקשה, מיד יורד הגשם.

24 וזהו שרמזו רז"ל [רבותינו זכרונם לברכה] באמרם אם פגע בך מנוול זה משכהו¹⁷⁵ לבהמ"ד [לבית המדרש] אם אבן הוא נימוח שהתורה היא להנפש כמים שאפי' [שאפילו] אבן יוכל להמחות כן אפי' [אפילו] תהיה נפשו מטומטמת וקשה כאבן זה

וזה מה שרמזו חז"ל באומרם: "אם פגע בך מנוול זה, משכהו לבית המדרש; אם אבן הוא — נימוח". התורה היא לנפש כמו מים, שיכולים לשחוק אפילו אבן; כך, גם אם נפשו קשה כאבן הזאת,

חז"ל רמזו לכך: "אם פגע בך מנוול זה" — היצר הרע — "משכהו לבית המדרש; אם אבן הוא — נימוח". התורה היא מים, השוחקים אפילו אבן, ולכן היא יכולה לרכך גם נפש קשה כאבן.

הנה התורה יכולה שתמחהו כי היא ממשיך בחי' מים עליונים ונקי מטר ארצך¹⁷⁶ כו' [ועיין מ"ש בד"ה אם בחקתי¹⁷⁷ בענין ונתתי גשמיכם בעתם]¹⁷⁸ כי התורה היא בחי' חכמה עילאה בחי' כבוד הוי' ממקומו ממש.

התורה יכולה להמיס אותה, משום שהיא ממשיכה את בחינת המים העליונים, ונקראת "מטר ארצך" וכו'. [ועינינו כמה שנכתב במאמר המתחיל "אם בחקתי", בעניין "ונתתי גשמיכם בעתם"]. שכן התורה היא בחינת חכמה עילאה, בחינת "כבוד הוי' ממקומו" ממש.

התורה ממשיכה את המים העליונים ונקראת "מטר ארצך"; הכוונה למאמר על "אם בחקתי". התורה היא חכמה עילאה, "כבוד הוי' ממקומו".

25 והיא היפך מבחי' שכל אנושי שמע"ד [שמעץ הדעת] טו"ר [טוב ורע] המסתיר ומעלים משא"כ התורה שהיא חכמה עילאה היא מאירה ובהירה שיוכלו לראות בה מה שלמעלה הימנה שהוא בחי' אלקותו ית' הנקרא אין שמשם תמצא החכמה.

והיא הפוכה מבחינת השכל האנושי, שמקורו בעץ הדעת טוב ורע, המסתיר ומעלים; ואילו התורה, שהיא חכמה עילאה, מאירה ובהירה, כך שאפשר לראות בה את מה שלמעלה ממנה — את בחינת אלקותו יתברך, הנקראת אין, שממנה נובעת החכמה.

התורה הפוכה מן השכל האנושי, שמקורו בעץ הדעת ומסתיר את ה'. התורה, שהיא חכמה עילאה, מאירה; באמצעותה אפשר לראות את מה שלמעלה ממנה — את האלקות עצמה, את האין שממנו נובעת החכמה.

26 ולכן היא באמת בבחי' ביטול אמיתי לגבי מקורה המהוה אותה ההיפוך מחכמה שלמטה שהיא בחי' יש וכנ"ל בענין ברוך כבוד הוי' כו'

ולכן היא נתונה באמת בביטול אמיתי לפני מקורה, המהוה אותה; וזהו ההפך מחכמת האדם, שהיא בחינת יש, כפי שנתבאר לעיל בענין "ברוך כבוד הוי'" וכו'.

מאחר שהתורה היא החכמה העליונה, היא בטלה באמת לפני מקורה, המהוה אותה, בניגוד לחכמת האדם, שבה האדם חש את עצמו כמציאות, כפי שנתבאר בענין "ברוך כבוד הוי'".

ולכן הקורא בתורה הרי מאירה חכמה זו וביטול זה על נפש האדם להיות נכנסים החכמה והביטול בפנימית הנפש ממש וז"ש [וזהו שכתוב]

ולכן, אצל מי שקורא בתורה, חכמה זו וביטול זה מאירים בנפש האדם, כך שהחכמה והביטול נכנסים ממש אל פנימיות הנפש. וזהו פירוש הכתוב:

כשאדם לומד תורה, חכמה זו וביטול זה מאירים בנפשו ונכנסים אל עומקה ממש. פסוקו של ישעיהו מתאר זאת בדיוק.

כי כאשר ירד הגשם והשלג מן השמים והרוה את הארץ¹⁷⁹ כו' שהגשמים יורדים מלמעלה ונבלעים בארץ ועי"ז מלחלים אותה כן דברי אשר יצא מפי

"כי כאשר ירד הגשם והשלג מן השמים והרוה את הארץ" וכו': הגשמים יורדים מלמעלה ונבלעים בארץ, ובכך מרווים אותה; "כן יהיה דברי אשר יצא מפי",

הגשם והשלג יורדים מלמעלה ונבלעים בארץ, וכך מרווים אותה; כך גם דבר ה' היוצא מפיו.

שהוא בחי' דבר ה' זו הלכה¹⁸⁰ לא ישוב אלי ריקם כ"א עשה את אשר חפצתי

שהוא בחינת "דבר הוי'" — זו הלכה; "לא ישוב אלי ריקם, כי אם עשה את אשר חפצתי",

דבר ה' הוא ההלכה, כלומר דין התורה, כפי שחז"ל דורשים את הביטוי "דבר הוי'". הוא אינו שב ריקם, אלא פועל את רצונו.

להכני' [להכניע] הביטול בנפשו' [בנפשות] ישראל כנ"ל ואז יכולה הנפש להצמיח ישועות שהן בחי' רעו"ד [רעותא דליבא] וגילוי אלקות שבמצות כנ"ל. אך באמת גם בתור' [בתורה] עצמה יש ב' בחי'.

להכניס את הביטול בנפשות ישראל, כפי שנתבאר לעיל; ואז יכולה הנפש להצמיח ישועות, שהן בחינת רצון הלב וגילוי אלקות שבמצוות, כפי שנתבאר לעיל. אך לאמיתו של דבר, גם בתורה עצמה יש שתי בחינות.

הדבר מכניס את הביטול בנפשות ישראל, וכך יכולה הנפש להצמיח ישועות: רצון הלב וגילוי אלקות שבמצוות. אך גם בתורה עצמה יש שתי בחינות, כפי שיתבאר.

27 והיינו שנמצא עוד בחי' בתורה שלמעלה במדרגה מבחי' הנקרא מטר והיא הנק' טל וע"ז נאמר תזל כטל אמרתי.

כלומר, יש בתורה בחינה נוספת, גבוהה במדרגתה מן הבחינה המכונה "מטר", והיא המכונה "טל"; ועל כך נאמר: "תזל כטל אמרתי".

יש בתורה בחינה גבוהה מן המטר: הטל, שעליו נאמר: "תזל כטל אמרתי".

והענין כי המטר הוא נמשך מלמטה כי אד יעלה מן הארץ כנ"ל והוא בחי' התורה שמשלמטה למעל' [למעלה / למעלה]

העניין הוא שהמטר נמשך מלמטה, שהרי "אד יעלה מן הארץ", כפי שהוזכר לעיל; והוא בחינת התורה שמשלמטה למעלה,

המטר נמשך מלמטה, מן האד העולה מן הארץ. הוא מסמל את התורה הנמשכת מלמטה למעלה.

דהיינו מה שהאדם לומד התורה ע"ד שארז"ל [שאמרו רבותינו זכרונם לברכה] לעולם יעסוק אדם בתורה ומצות שלא לשמה¹⁸¹ פ"י שלא לשם התורה עצמה אלא כמארז"ל [כמאמר רבותינו זכרונם לברכה] מעיקרא כלומר, כאשר אדם לומד תורה באופן שעליו אמרו חז"ל: "לעולם יעסוק אדם בתורה ומצוות שלא לשמה" — כלומר, שלא לשם התורה עצמה, אלא כפי שאמרו חז"ל: "מעיקרא

זוהי תורה הנלמדת "שלא לשמה", כפי שהתירו חז"ל: על האדם ללמוד תורה ולקיים מצוות תמיד, גם שלא לשמן. כאן הכוונה היא שלא לשם התורה עצמה, אלא כפי שמאמר אחר של חז"ל מלמד — מתוך עניינו האישי של האדם.

כי קעביד אינש אדעתיה דנפשיה קעביד^{182, 183} דהיינו ע"ד תכלית חכמה להשיגה שעוסק בתורה כדי להשיג הלכותי' [הלכותיה] ודיניה שע"ז מקשר נפשו בחכמתו ורצונו ית' ובחי' זו נמשלה למטר

כי קעביד אינש אדעתיה דנפשיה קעביד"; כלומר, על דרך התכלית של החכמה — להשיגה: האדם עוסק בתורה כדי להבין את הלכותיה ואת דיניה, ובכך הוא קושר את נפשו בחכמתו וברצונו יתברך. בחינה זו נמשלה למטר,

"מעיקרא כי קעביד אינש אדעתיה דנפשיה קעביד" — בתחילה האדם פועל מתוך מחשבה על עצמו: הוא לומד כדי להבין את ההלכות ואת הדינים, וזו תכלית החכמה. אף על פי כן, באמצעות הלימוד הוא קושר את נפשו בחכמתו וברצונו של ה'. בחינה זו היא כמטר.

שהרי התורה זו נלקחה מלמטה מן האדם כנ"ל כמטר שהוא מאיד שעולה מהארץ כנ"ל אבל מה שאח"כ מתוך שלא לשמה בא לשמה הוא בחי הנקי טל.

שהרי תורה זו נלקחה מלמטה, מן האדם, כפי שהוזכר לעיל, בדומה למטר, שמקורו באד העולה מן הארץ, כפי שהוזכר לעיל. אבל הבחינה שבה לאחר מכן, "מתוך שלא לשמה בא לשמה", היא הבחינה המכונה "טל".

תורה זו באה מלמטה, מן האדם, כשם שהמטר בא מן האד העולה מן הארץ. אולם כאשר "מתוך שלא לשמה בא לשמה", זוהי בחינת הטל.

שהטל הוא שיורד מלמעלה וכך ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] כל היושב ועוסק בתורה הקב"ה¹⁸⁴ קורא ושונה כנגדו¹⁸⁵ והיינו שמתגל"י [שמתגלים] בנשמתו בחי דבר ה' והלכה זו כמו שהיא למעלה ממש ע"ד שהיה בעת שניתנו בסיני.

הטל הוא היורד מלמעלה. וכך אמרו חז"ל: "כל היושב ועוסק בתורה, הקב"ה קורא ושונה כנגדו". כלומר, בנשמתו מתגלה בחינת דבר ה' והלכה זו כפי שהיא למעלה ממש, בדיוק כפי שהייתה בעת שניתנה בסיני.

הטל יורד מלמעלה. חז"ל אומרים שכאשר אדם יושב ועוסק בתורה, ה' לומד כנגדו: דבר ה' וההלכה מתגלים בנשמתו כפי שהם למעלה, כפי שהיו בעת נתינת התורה בסיני.

כי גם מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש¹⁸⁶ נאמר למשה בסיני¹⁸⁷ והיינו בחי גילוי אותה ד"ת [דברי תורה] שבאותו החידוש כמו שהוא בתורה שלמעלה.

שהרי גם מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש נאמר למשה בסיני; כלומר, מתגלה אותה בחינה של דברי תורה שבחידוש, כפי שהיא בתורה שלמעלה.

גם מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש נאמר למשה בסיני. מכאן שבאותו חידוש מתגלה התורה שבו כפי שהיא בתורה שלמעלה.

28 והנה דבריו חיים וקיימים¹⁸⁸ כי אף שזה היה בזמן ג' אלפים שנה מקודם וגם רק על הר סיני בלבד

והנה, דבריו חיים וקיימים. שכן אף שהדבר היה לפני שלושת אלפים שנה, וגם בהר סיני בלבד,

אף שהתורה ניתנה לפני כשלושת אלפים שנה, ורק בהר סיני, דברי ה' הם "חיים וקיימים", כפי שנאמר בתפילת שחרית.

הנה למעלה אין שום זמן ח"ו [חס ושלום] וא"כ דבריו שדיבר אז הם קיימים גם עתה וגם אין שום תפיסת מקום ח"ו [חס ושלום]

למעלה אין כלל זמן, חס ושלום, ואם כן, הדברים שאמר אז קיימים גם עכשיו. וגם אין שם כלל הגבלה של מקום, חס ושלום.

למעלה אין כלל זמן, ולכן הדברים שאמר אז קיימים גם עכשיו; וגם אין שם הגבלה של מקום.

ולכן בכל מקום שיושב ועוסק בתורה ואפי' [ואפילו] מה שמחדש תלמיד ותיק כו' שהן הן הדברים שנאמרו למשה בסיני כנ"ל

ולכן, בכל מקום שאדם יושב ועוסק בתורה, ואפילו החידושים שמחדש תלמיד ותיק וכו' — הם הם הדברים שנאמרו למשה בסיני, כפי שהוזכר לעיל,

לכן, בכל מקום שאדם יושב ולומד תורה, גם החידושים של תלמיד ותיק הם הם הדברים שנאמרו למשה בסיני.

אזי הם מאירים ומתגלים עתה בנשמתו ואע"ג [ואף על גב] דאיהו לא חזי מזליי [מזליה] חזי¹⁸⁹ וזהו פי' עוסק בתורה לשמה לשם התורה עצמה להמשיך גילוי אור א"ס ב"ה בהתורה כו'

הם מאירים ומתגלים עכשיו בנשמתו, ואף על פי שהוא אינו רואה, מזלו רואה. וזהו פירוש "עוסק בתורה לשמה" — לשם התורה עצמה, כדי להמשיך גילוי של אור אין סוף בתורה וכו'.

הדברים מאירים ומתגלים עכשיו בנשמתו, גם אם אינו מרגיש זאת: "הוא אינו רואה, אך מזלו רואה" — שורש נשמתו שלמעלה רואה. זהו לימוד לשמה: לשם התורה עצמה, כדי להמשיך לתוכה את אור אין סוף.

(ועמ"ש לקמן בד"ה להבין מ"ש ביום השע"צ [השמיני עצרת]¹⁹⁰ גבי תען לשוני אמרתך¹⁹¹ גם י"ל [יש לומר] ענין ב' בחי' אלו ע"ד מ"ש בד"ה המגביהי לשבת^{192, 193} שיש ב' בחי'. בחי' עבד שלומד כדי שידע כו' ע"ש] וזהו האזינו השמים ותשמע הארץ¹⁹⁴ כו'.

(ועיין במה שכתוב להלן במאמר המתחיל "להבין מה שכתוב ביום השמיני עצרת", בעניין "תען לשוני אמרתך". עוד אפשר לבאר את עניינן של שתי בחינות אלה על דרך מה שכתוב במאמר המתחיל "המגביהי לשבת", שיש שתי בחינות: בחינת העבד שלומד כדי שידע וכו'; עיין שם.) וזהו "האזינו השמים ותשמע הארץ" וכו'.

הכוונה למאמר על שמיני עצרת, בעניין "תען לשוני אמרתך", ולמאמר על "המגביהי לשבת", שבו מדובר על שתי בחינות, כגון עבד שלומד כדי לדעת. זהו עניינם של "האזינו השמים ותשמע הארץ".

פי' שמשה דיבר כל זה לכל ישראל ואמר האזינו השמים ותשמע הארץ לבי מיני נשמות שבישראל ששניכם יכולים אתם להצמיח ישועות ולהמשיך גילוי אור א"ס ב"ה ע"י תורה ומצות וע"ז אמר להם יערוף כמטר לקחי¹⁹⁵

כלומר, משה אמר את כל הדברים האלה לכל ישראל, ואמר "האזינו השמים ותשמע הארץ" לשני סוגי הנשמות שבישראל: שניכם יכולים להצמיח ישועות ולהמשיך גילוי של אור אין סוף באמצעות התורה והמצוות. ועל כך אמר להם: "יערוף כמטר לקחי":

משה דיבר אל כל ישראל, אל שני סוגי הנשמות: שניהם יכולים להצמיח ישועות ולהמשיך את אור אין סוף באמצעות התורה והמצוות. להם אמר: "יערוף כמטר לקחי".

היא בחי' התורה שממטה למעלה בחי' אדעתיה דנפשי' [דנפשיה] קא עביד וגם תזל כטל אמרתי המשכת אא"ס [אור אין סוף] ב"ה מלמעלה למטה שהקב"ה קורא וקורא ושונה כנגדו [ועי' בזהר ואתחנן] (דרס"ג¹⁹⁶ א') דהאזינו השמים זהו כענין שמע ישראל¹⁹⁷ כו' שבפסוק ראשון דק"ש [דקריאת שמע].

זו בחינת התורה שמלמטה למעלה, בחינת "אדעתיה דנפשי' קא עביד"; וגם "תזל כטל אמרתי" — המשכת אור אין סוף מלמעלה למטה, כאשר "הקדוש ברוך הוא קורא, קורא ושונה כנגדו". [ועיין בזהר, ואתחנן (דרס"ג א'), ש"האזינו השמים" הוא בדומה ל"שמע ישראל" וכו', שבפסוק הראשון של קריאת שמע].

המטר הוא התורה שמלמטה למעלה, הנלמדת "אדעתיה דנפשי' קא עביד"; הטל הוא אור אין סוף שנמשך מלמעלה למטה, כאשר הקדוש ברוך הוא לומד כנגד האדם. בזהר על ואתחנן נאמר ש"האזינו השמים" דומה ל"שמע ישראל".

וא"כ המ"י [המשכיל יבין] דבחי' יערוף כמטר ותזל כטל כו' זהו עצמו ע"ד ענין ההמשכות האמור בהוי' אלקינו הוי' אחד. וכמ"ש מזה לעיל.¹⁹⁸

ואם כן, המבין יבין שבחינת "יערוף כמטר" ו"תזל כטל" וכו' היא עצמה על דרך ההמשכות שנאמרו ב"הוי' אלקינו הוי' אחד", וכפי שכתוב על כך לעיל.

המבין יבין שהמטר והטל כאן הם אותן המשכות שנאמרו בקריאת שמע: "הוי' אלקינו הוי' אחד", כפי שהוסבר לעיל.

29 ועמ"ש בד"ה כי ביום הזה יכפר¹⁹⁹ בפי אחרי בפי' והיו הדברים האלה כו' ודברת בם.²⁰⁰

ועיינו כמה שנכתב במאמר המתחיל "כי ביום הזה יכפר" בפרשת אחרי, בביאור "והיו הדברים האלה" וכו', "ודברת בם":

הכוונה למאמר "כי ביום הזה יכפר" שבפרשת אחרי, העוסק בפסוק "והיו הדברים האלה... ודברת בם", שנאמר על דברי תורה.

דבדברי תורה כתיב. והם עצמן הדברים האלה האמורים בפסוק ראשון דק"ש [דקריאת שמע] הוי' אלהינו הוי' אחד ע"ש באריכות] וכ"ז [וכל זה] יש בכח ב' מיני נשמות הנ"ל

שנאמר על דברי תורה; והם עצמם "הדברים האלה" הנזכרים בפסוק הראשון של קריאת שמע: "הוי' אלקינו הוי' אחד"; עיינו שם בהרחבה. [וכל זה נתון בכוחן של שני סוגי הנשמות שהוזכרו לעיל.

שם מבואר ש"הדברים האלה" הם עצמם הפסוק הראשון של קריאת שמע: "הוי' אלקינו הוי' אחד". שני סוגי הנשמות יכולים לפעול את כל זאת.

כי מי שתורתו אומנתו הוא פועל זאת להיות גילוי א"ס ב"ה ע"י עסק התורה כנ"ל ע"י בחי' רעותא דליבא בבחי' ואחת בכל לבבך²⁰¹ ב'י חללי הלב.

שכן מי שהתורה היא עיסוקו פועל שתהיה התגלות של אין סוף ברוך הוא באמצעות העיסוק בתורה, כפי שהוזכר לעיל, על ידי בחינת רצון הלב, בבחינת "ואהבת בכל לבבך", בשני חללי הלב.

מי שהתורה היא עיסוקו מגלה את אין סוף באמצעות לימוד התורה, מתוך "רצון הלב", ואוהב את ה' "בכל לבבך", בשני חללי הלב.

30 וע"ז אמר האזינו השמים שהן אותן נשמות שמבחי' שמים שהוא בחי' תורה ולכך תורתם או מנתם כו'.

ועל כך אמר: "האזינו השמים" — אלה הן הנשמות שמקורן בבחינת שמים, שהיא בחינת תורה; ולכן תורתם היא עיסוקם וכו'.

| "האזינו השמים" פונה לנשמות שמקורן בבחינת שמים, בחינת תורה, ולכן תורתם היא עיסוקם.

וגם מי שהוא מבעלי עסקים מ"מ יכול הוא להיות ממשיך אור א"ס ב"ה ע"י עסק התורה לשמה בקביעת עתים לתורה כו'

וגם מי שהוא מבעלי העסקים יכול בכל זאת להמשיך אור אין סוף ברוך הוא באמצעות העיסוק בתורה לשמה, על ידי קביעת עתים לתורה וכו',

| גם בעל עסק יכול להמשיך אור אין סוף באמצעות לימוד תורה לשמה בזמנים שהוא קובע ללימוד.

ע"י בחי' הצדקה ו"ש [ו"ש] אני מדבר בצדקה²⁰² פ"י שלהיות אני מדבר שכשאומר תהלים וכיוצא יהי [יהיה] בחי' אני ממש מדבר ע"ד מ"ש ודברי אשר שמת' בפ"ך²⁰³

באמצעות בחינת הצדקה. וזהו [פירוש] הכתוב: "אני מדבר בצדקה" — כלומר, כדי שיהיה "אני מדבר": כאשר הוא אומר תהילים וכיוצא בזה, תהיה זו בחינת "אני" ממש המדבר, על דרך הכתוב "ודברי אשר שמת' בפ"ך",

| הדבר נעשה באמצעות צדקה, כפי שנאמר בישעיהו: "אני מדבר בצדקה". כאשר הוא אומר תהילים וכיוצא בזה, ה"אני" של ה' הוא המדבר, כפי שנאמר: "ודברי אשר שמת' בפ"ך".

שהוא בחי' המשכות והתגלות אור א"ס ב"ה שבתורה הוא ע"י הצדקה [ועמ"ש בד"ה והיה מספר בניי [בני ישראל]^{204, 205} גבי פקדת ארץ ותשוקקה כו' מלא מים²⁰⁶ כו' ע"ש ומזה יובן ענין יערוף כמטר לקחי הנמשך ע"י המצות כו']

שכן המשכות והתגלותו של אור אין סוף ברוך הוא שבתורה נעשות באמצעות הצדקה. [ועיינו במה שנכתב בדיבור המתחיל "והיה מספר בני ישראל", בענין "פקדת ארץ ותשוקקה" וכו', "מלא מים" וכו', עיינו שם. ומכאן יובן ענין "יערוף כמטר לקחי", הנמשך באמצעות המצוות וכו'.]

| התגלות אור אין סוף בתורתו נעשית באמצעות צדקה. הוא מפנה למאמר "והיה מספר בני ישראל", העוסק ב"פקדת ארץ ותשוקקה... מלא מים"; ממנו אפשר להבין כיצד "יערוף כמטר לקחי" נמשך באמצעות המצוות.

ועי' נאמר ותשמע הארץ שהן אותן הנשמות שנמשכים מבחי' ארץ ופי' ותשמע הוא כענין השמע לאזניך מה שאתה מוצא מפיו²⁰⁷ פי' בחי' אתה היוצא מפיו כי דבר ה' זו הלכה וזהו היוצא מפיו ודי'ל [ודי למבין]:

ועל כך נאמר "ותשמע הארץ" — אלה הן הנשמות הנמשכות מבחינת ארץ. ופירוש "ותשמע" הוא על דרך "השמע לאזניך מה שאתה מוציא מפיו": כלומר, בחינת "אתה" היוצאת מפיו; שהרי "דבר ה' — זו הלכה", וזהו היוצאת מפיו. ודי'ל:

"ותשמע הארץ" פונה לנשמות שמקורן בבחינת "ארץ". "ותשמע" הוא על דרך "השמע לאזניך מה שאתה מוציא מפיו": הדברים שאתה אומר הם "אתה" — ה' עצמו, שהרי "דבר ה' זו הלכה".

קטע 7 • 311-36

תשרי

31 ו והנה אף שכי' [שכל זה] הוא עבודת האדם בכל יום ויום אך דרך כלל הוא בחדש תשרי שנקרא ראש השנ שכולל חיות כל השנה

6. כעת, אף שכל זה הוא עבודתו של האדם בכל יום ויום, הרי שבאופן כללי הדבר מתרחש בחודש תשרי, הנקרא ראש השנה, שכן הוא כולל את החיות של השנה כולה.

סעיף 6: כל זה הוא עבודתו היומיומית של האדם, אך באופן כללי היא מתרחשת בתשרי, "ראש השנה", הכולל את החיות של השנה כולה.

כולה וכל היו"ט [היום טוב] שכולם נמשכים בהתכללות א' ברי' [בראש השנה] ויש בו בדרך כלל כל התיקונים הנ"ל שצ"ל לנפש עד שתוציא צמחה ככל הנז' [הנזכר] בפרטות למעלה כי

בכללותה, וכן את כל המועדים, שכולם נמשכים בהתכללות אחת בראש השנה. ובראש השנה מצויים באופן כללי כל התיקונים שהוזכרו לעיל, שהנפש זקוקה להם עד שתצמיח את צמיחתה, כפי שהוזכר לעיל בפרטות. שכן

תשרי כולל גם את כל המועדים, הנמשכים יחד בראש השנה. לכן כל השלבים שהנפש זקוקה להם כדי לצמוח, שתוארו לעיל בפרטות, מצויים בו באופן כללי.

הנה ענין השופר ברי' [בראש השנה] יום תרועה²⁰⁸ כו' גנוחי גנח²⁰⁹ וילולי יליל שהוא ענין לב נשבר ונדכה בחי' שברים עד שיבא עי' לידי בכי ויללה כו' והוא ענין החרישה שצ"ל בנפש הבהמית.

ענין השופר בראש השנה, "יום תרועה" וכו', הוא "גנוחי גנח וילולי יליל" — אנחה ויללה — כלומר לב נשבר ונדכה, בחינת שברים, עד שעל ידי כך הוא מגיע לבכי ויללה וכו'. וזהו ענין החרישה שצריכה להיעשות בנפש הבהמית,

השופר של ראש השנה, "יום תרועה", מתואר בגמרא כ"גנוחי גנח וילולי יליל" — אנחה ויללה: לב נשבר ונדכה של שברים, המביא את האדם לידי בכי. וזהו החרישה שהנפש הבהמית זקוקה לה.

שהיא ראשית כל המלאכות הנצרכות לה כנ"ל שאפי' [שאפילו] המטר כשירד על הארץ בלתי חרישה לא יפעול להצמיח צמחה עיי' כו'.

שהיא הראשונה מכל העבודות שהיא זקוקה להן, כפי שהוזכר לעיל; שכן גם גשם, כשהוא יורד על האדמה בלי חרישה, לא יגרום לה להצמיח את צמיחתה וכו'.

| החרישה היא הראשונה מכל העבודות שהאדמה זקוקה להן, כפי שהוסבר לעיל; גשם שיורד על אדמה שלא נחרשה אינו מצמיח דבר.

32 וכך הוא בנפש שלא תוציא צמחה להיות מתפעלת מהתבוננות בגדולת ה' ואפי' [ואפילו] אם למד תורה

שנמשל למטר שמלחלח כנ"ל לא יועיל אם לא נחרשה תחלה

וכך הוא גם בנפש: היא לא תצמיח את צמיחתה ולא תתעורר מהתבוננות בגדולת ה'; וגם אם האדם למד תורה, שנמשלה לגשם המרטיב, כנזכר לעיל, הדבר לא יועיל אם הנפש לא נחרשה תחילה,

| כך גם הנפש לא תצמיח ולא תתעורר מהתבוננות בגדולת ה' בלי חרישה; אפילו לימוד תורה, המרטיב כמו גשם, לא יועיל אם הנפש לא נחרשה תחילה.

דהיינו להיות לו לב נשבר תחלה כו'. כי מ"מ מחמת גודל הגשמיות בהיותו שלם בפ"ע [בפני עצמו] אין ההתבוננות פועלת בו כלל.

כלומר, עליו להיות תחילה בלב נשבר וכו'. שהרי, למרות הכול, בגלל עוצמת הגשמיות, כל עוד הוא שלם בפני עצמו, ההתבוננות אינה פועלת עליו כלל.

| החרישה פירושה להיות תחילה בלב נשבר. כל עוד האדם מרגיש שלם ועומד בפני עצמו, הגשמיות שלו כבדה כל כך, עד שההתבוננות אינה פועלת עליו כלל.

כי אף שמתבונן איך שהוא ית' קדוש ומובדל ורק הודו וזיוו על ארץ ושמים²¹⁰ כו' מ"מ אין הדבר נוגע אליו שאף שמאמין ויודע שכן האמת

שהרי אף שהוא מתבונן בכך שה' יתברך קדוש ומובדל, ורק "הודו" וזיוו הם "על ארץ ושמים" וכו', בכל זאת הדבר אינו נוגע אליו; ואף שהוא מאמין ויודע שזו האמת,

| הוא יכול להתבונן בכך שה' קדוש ומובדל, ושהודו על ארץ ושמים, ובכל זאת הדבר אינו נוגע אליו, אף שהוא מאמין ויודע שזו האמת.

הנה השמים שמים לה'²¹¹ כו' ואעפ"כ [ואף על פי כן] הוא אדם בפ"ע [בפני עצמו] כאלו אין הדבר נוגע אליו כלל.

ושהשמיים הם שמיים להוי' וכו', ואף על פי כן הוא נשאר אדם בפני עצמו, כאילו הדבר אינו נוגע אליו כלל.

| הוא יודע שהשמיים הם שמיים להוי'", ובכל זאת נשאר אדם בפני עצמו, כאילו הדבר אינו נוגע אליו כלל.

33 והיינו ע"ד מ"ש כי כל הגוים ערלים²¹² וכל בית ישראל ערלי לב וכענין שנאמר שמנת עבית כשית²¹³

שמחמת עוצם השתקעותו בחמדי וכסופי העוה"ז ואינו מצטער להיות לבו נשבר

וזה על דרך הכתוב: "כי כל הגוים ערלים, וכל בית ישראל ערלי לב", וכפי שנאמר: "שמנת, עבית, כשית". מפני שהוא שקוע כל כך בתאוות וכיסופים של העולם הזה, ואינו חש כאב שיביא את לבו להישבר,

ירמיהו מתאר את ישראל כ"ערלי לב", ובשירת משה נאמר: "שמנת, עבית, כשית". כך קורה כשאדם שקוע עמוק בתאוות העולם הזה ואינו חש כאב שהיה מביא לשבירת לבו.

אזי עבית כשית שנעשה כמו כיסוי על הלב והיא נקרא' [נקראת] ערלת הלב שמכסה עליו עד שמחמת זה אין נכנס בו ההשפעה כלל להיות מתפעל מהתבוננות השכל כו'

אזי "עבית, כשית": נוצרת מעין שכבה המכסה את הלב, והיא נקראת ערלת הלב. היא מכסה עליו, עד שמחמתה ההשפעה אינה נכנסת בו כלל ואינה מעוררת אותו מתוך ההתבוננות השכלית וכדומה.

אז נוצרת מעין שכבה המכסה את הלב, הנקראת "ערלת הלב". היא חוסמת כל השפעה מלהיכנס, כך שההתבוננות השכלית אינה מעוררת אותו.

והיינו מחמת שמנת עבית בהשתקעותו בעניני העוה"ז לאכול ולשתות כו' ונעשה דדמו עב ולבו ערל.

וזה מפני ש"שמנת, עבית" — הוא שקע בעניני העולם הזה, באכילה ובשתייה וכדומה; וכך דמו נעשה עב ולבו ערל.

הדבר נובע מ"השמנת" בעניני העולם הזה, באכילה ובשתייה וכדומה, עד שהדם נעשה עב והלב "ערל".

34 וצ"ל ומלתם את ערלת לבבכם²¹⁴ כו' להכריתה מלבו והיינו ע"י לב נשבר ונדכה והוא בחי' שברים

ותרועה שבר"ה [שבראש השנה] גנוחי גנח לפררה לפירורים רבים

ויש להבין את הציווי "ומלתם את ערלת לבבכם" וכו' — לכרות אותה מן הלב. הדבר נעשה באמצעות לב נשבר ונדכה, שהיא בחינת השברים והתרועה של ראש השנה: "גנוחי גנח", כדי לפרר אותה לרסיסים רבים.

התורה מצווה "ומלתם את ערלת לבבכם", כלומר להסיר אותה. הדבר נעשה באמצעות לב נשבר ונדכה, השברים והתרועה של ראש השנה — "גנוחי גנח" — שמפררים את הכיסוי לרסיסים רבים.

וכן הם כל עשיית [עשרת ימי תשובה] ושלכן מצוה להתענות בהן²¹⁵ ואף שלא ישלים²¹⁶ כי עיקר המכוון הוא רק לסגף הנפש כדי לפררה ולשברה כו'

כך גם בכל עשרת ימי תשובה. לכן מצווה להתענות בהם, אף אם לא משלימים את הצום, שכן עיקר הכוונה היא רק לסגף את הנפש כדי לפרר ולשבור אותה וכו'.

כך גם בכל עשרת ימי תשובה: משום כך מצווה להתענות בהם, גם בלי להשלים את הצום, שכן המטרה היא רק לסגף את הנפש ולשבור אותה.

ועי"ז אח"כ נמשך בחי' זורקתי עליכם מים טהורים²¹⁷ כו' ע"י ואד יעלה מן הארץ²¹⁸ כו' וכמ"ש כי כשר ירד הגשם והשלג כו' בחי' כשלג ילבינו.²¹⁹

ועל ידי כך נמשכת לאחר מכן בחינת "זורקתי עליכם מים טהורים" וכו', באמצעות "ואד יעלה מן הארץ" וכו'; וכמו שכתוב: "כי כאשר ירד הגשם והשלג" וכו' — בחינת "כשלג ילבינו".

לאחר מכן נמשכים "מים טהורים", באמצעות "ואד יעלה מן הארץ", וכפי שאומר ישעיהו: "כי כאשר ירד הגשם והשלג" — בחינת "כשלג ילבינו".

35 ונתן זרע לזורע ולחם לאוכל²²⁰ והוא בחי' סוכות [ועמ"ש מזה לקמן בד"ה ושאתם מים בששון²²¹ איך שהחרישה הוא בעשי"ת [בעשרת ימי תשובה] שמאלו תחת לראשי²²² והצמיחה הוא בסוכות וימינו תחבקני ע"ש באריכות] כי

"והוא נתן זרע לזורע ולחם לאוכל" — זו בחינת סוכות. [וראו מה שנכתב על כך בהמשך, במאמר המתחיל "ושאתם מים בששון", כיצד החרישה היא בעשרת ימי תשובה, "שמאלו תחת לראשי", והצמיחה היא בסוכות, "וימינו תחבקני"; עיינו שם באריכות.] כי

בהמשך נאמר "והוא נתן זרע לזורע ולחם לאוכל" — וזהו סוכות. כאן הוא מפנה למאמר "ושאתם מים בששון", המסביר שהחרישה היא בעשרת ימי תשובה, "שמאלו תחת לראשי", והצמיחה היא בסוכות, "וימינו תחבקני".

הנה ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] ישראל מפרנסים לאביהם שבשמים^{223, 224} פ"י דכמו עד"מ הפרנסה לאדם הגשמי הוא שפועל להיות התפשטות הנשמה בגוף שאם לא יאכל כמה ימים תסתלק הנפש ותפרד מהגוף וע"י הלחם תתחבר הנשמה להאיר ולהתפשט בהגוף.

אמרו חז"ל: "ישראל מפרנסים לאביהם שבשמים". פירוש הדבר: כשם, בדרך משל, שהמזון של אדם גשמי גורם לנשמה להתפשט בגוף — שהרי אם לא יאכל כמה ימים, הנשמה תסתלק ותיפרד מן הגוף — ועל ידי הלחם הנשמה מתחברת אליו, כדי להאיר ולהתפשט בגוף;

בזהר נאמר: "ישראל מפרנסים לאביהם שבשמים". כשם שהמזון מאפשר לנשמה להתפשט בגוף, כך שבלי מזון במשך כמה ימים היא הייתה מסתלקת, הלחם מחבר את הנשמה לגוף.

כמו"כ [כמו כן] יובן ענין הפרנסה למעלה שהוא להיות עי"ז התפשטות א"ס ב"ה בתוך הספ"י [הספירה / הספירות] שהוא ית' אצלם כנשמה לגוף וכמ"ש בת"ז [בתיקוני זוהר] חסד דרועא ימינא^{225, 226} גבורי [גבורה] דרועא שמאלא תפארת גופא²²⁷ כו'

כך יובן גם ענין הפרנסה למעלה: על ידה אור אין סוף מתפשט בתוך הספירות, שהרי הוא ית' ביחס אליהן כנשמה לגוף, וכמו שכתוב בתיקוני זוהר: "חסד זרוע ימין, גבורה זרוע שמאל, תפארת גוף" וכו'.

"פרנסה" למעלה פירושה שאור אין סוף מתפשט בתוך הספירות, שהן כביכול כגוף ביחס אליו. תיקוני זוהר מתאר אותן כך: חסד הוא הזרוע הימנית, גבורה הזרוע השמאלית, ותפארת היא הגוף.

ואור א"ס המחיי [המחיה] אותם הוא המתלבש בהם כנשמה בגוף ובכדי שיהיי [שיהיה] המשכה והתלבשות זו כי אור א"ס ב"ה מצד עצמו לאו מכל אלין מדות איהו כלל²²⁸ הוא עיי אתעדל"ת [אתערותא דלתתא]

אור אין סוף המחיה אותן הוא המתלבש בהן כנשמה בגוף. וכדי שתהיה המשכה והתלבשות זו — שהרי אור אין סוף מצד עצמו "אינו כלל מכל המדות הללו" — הדבר נעשה על ידי אתערותא דלתתא.

אור אין סוף מחיה את הספירות ומתלבש בהן כנשמה בגוף. אך כיוון שהוא מצד עצמו אינו אחת מן המדות הללו, ההתלבשות מתאפשרת רק על ידי אתערותא דלתתא.

וזה נק' בשם פרנסה שישראל מפרנסים לאביהם שבשמים להיות התחברות והתלבשות א"ס ב"ה בייס [בי' ספירות] הנקראים בשם גוף כנ"ל וכמ"ש מזה ע"פ וידבר²²⁹ משה אל ראשי המטות²³⁰ כו'

וזה נקרא פרנסה: ישראל מפרנסים לאביהם שבשמים, כדי שתהיה התחברות והתלבשות של אין סוף ב"ה בעשר הספירות, הנקראות "גוף", כנזכר לעיל. וכמו שכתוב על כך בפירוש הפסוק "וידבר משה אל ראשי המטות" וכו',

משום כך הדבר נקרא "פרנסה": ישראל "מפרנסים לאביהם שבשמים", כדי שאור אין סוף יתחבר ויתלבש בעשר הספירות, הנקראות "גוף". הוא מפנה למאמר על הפסוק "וידבר משה אל ראשי המטות".

כפי' וענין לכו לחמו בלחמי²³¹ יעו"ש [יעוין שם] וזהו כי אמרתי עולם חסד יבנה²³² שעיי האמירה שלי שבעולם שהיא בחיי התורה שניתנה לישראל

בפירוש הענין "לכו לחמו בלחמי"; עיינו שם. וזהו "כי אמרתי עולם חסד יבנה": על ידי האמירה שלי בעולם, שהיא בחינת התורה שניתנה לישראל,

באותו מאמר מבואר הפסוק "לכו לחמו בלחמי". לאחר מכן הוא מפרש את הפסוק "כי אמרתי עולם חסד יבנה" כעוסק ב"אמירה" של ה' בעולם — התורה שניתנה לישראל.

אזי חסד יבנה שנבנה החסד כי להיות המשכת והתלבשות א"ס ב"ה במדת החסד הוא עיי אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] בעסק התורה שישראל מפרנסים [מפרנסים] כו'

אזי "חסד יבנה" — החסד נבנה. שכן המשכת אין סוף ב"ה והתלבשותו במדת החסד נעשות על ידי אתערותא דלתתא, בעיסוק בתורה, שבאמצעותו ישראל מפרנסים וכו',

באמצעות התורה "חסד יבנה" — מדת החסד עצמה נבנית. אור אין סוף מתלבש בחסד בעקבות אתערותא דלתתא של ישראל בלימוד התורה, שבאמצעותה הם "מפרנסים" אותו.

כנ"ל (ועמ"ש מזה בש"ש [בשיר השירים] ע"פ לסוסתי). וזהו בחיי סוכות ע"ד מ"ש וסוכה תהיה לצל יומם.²³⁴ כנזכר לעיל (וראו מה שנכתב על כך בשיר השירים, על הפסוק "לסוסתי"). וזוהי בחינת סוכות, על דרך מה שכתוב: "וסוכה תהיה לצל יומם".

הוא מפנה למאמר בשיר השירים על הפסוק "לסוסתי". זהו עניינה של סוכות: "וסוכה תהיה לצל יומם".

כי המדות נקראו יומין כידוע ויומם הוא בחי' חסד כמ"ש בזהר פ' אמור (דק"ג ע"ב) ²³⁵ דכתיב יומם יצוה ^{236, 237} ה' חסדו.

המדות נקראות "ימים", כידוע; ו"יומם" הוא בחינת חסד, כמו שכתוב בזהר, פרשת אמור (דף ק"ג ע"ב): "יומם יצוה ה' חסדו".

המדות נקראות "ימים", ו"יומם" הוא חסד, כפי שהזהר על פרשת אמור מפרש את הפסוק "יומם יצוה ה' חסדו".

והוא בחי' יומא דאזיל עם כולהו יומין ²³⁸ כי החסד הוא הראשון שבמדות וכולל כולם ונותן בהם כח בכולם כמ"ש

וזהו בחינת "יומא דאזיל עם כולהו יומין" — היום שהולך עם כל הימים, שכן חסד הוא הראשון במדות, כולל את כולן ונותן כוח לכולן, כפי שכתוב

חסד הוא "היום שהולך עם כל הימים": הראשון במדות, הכולל את כולן ונותן כוח לכולן, כפי שמבאר הרמ"ז שם.

כפי' הרמ"ז [הרב משה זכות] שם וע' בפרדס בעה"כ [בערכי הכינויים] ערך יומם ²³⁹ ובמ"א נתבאר דיומם היינו חסד דאבא וכ"מ [וכן משמע] קצת ממ"ש בפי' בלק (דקצ"א ע"ב) סבא עילאה כו'

בפירוש הרמ"ז שם. וראו גם פרדס, בערכי הכינויים, בערך "יומם". ובמקום אחר מבואר ש"יומם" הוא חסד דאבא; וכך משתמע במידת-מה ממה שכתוב בפרשת בלק (דף קצ"א ע"ב): "סבא עילאה" וכי',

הוא מצייין לפרדס, בערכי הכינויים, בערך "יומם". במקום אחר מבואר ש"יומם" הוא חסד דאבא (חכמה), ורמז לכך נמצא בזהר על פרשת בלק, המדבר על "סבא עילאה".

ומנו אברהם דכתיב יומם יצוה ²⁴⁰ והרמ"ז [והרב משה זכות] פי' תצוה ²⁴¹ (דף קפ"ט ע"ב) גבי דא אברהם סבא פי' שהכוונה על החכמה ששם הוא מקום

"ומנו? אברהם, דכתיב יומם יצוה" — ומיהו? אברהם, שעליו נאמר "יומם יצוה". והרמ"ז בפרשת תצוה (דף קפ"ט ע"ב), על "דא אברהם סבא" — "זה אברהם הזקן" — פירש שהכוונה לחכמה, שבה נמצא המקום

הזהר מזהה את אותו זקן כאברהם, ומביא את הפסוק "יומם יצוה". הרמ"ז בפרשת תצוה מפרש ש"אברהם סבא" מתייחס לחכמה, שכן החכמה היא המקום של זקנה.

הזקנה ע"ש ועמ, ש עוד מענין יומם בסידור שער ר"ה [ראש השנה] בד"ה אדני שפתי תפתח ²⁴² ופי' לצל יומם היינו בחי' מקיף וצל על בחי' יומם שהוא החסד

של הזקנה; ראו שם. וראו עוד על ענין "יומם" בסידור, שער ראש השנה, בדרוש המתחיל "אדני שפתי תפתח". ובפירוש "לצל יומם" הוא בחינת אור מקיף וצל על בחינת "יומם", שהיא חסד.

להרחבה על "יומם" הוא מפנה לסידור, בשער ראש השנה, בדרוש על "אדני שפתי תפתח". "לצל יומם" הוא אור מקיף וצל על "יומם", שהוא חסד.

והענין כי להיות המשכה והתלבשות אור א"ס ב"ה במדות ובכלל היינו בבחי' חסד להחיותו כנשמה המתפשטת בגוף

והענין הוא, שכדי שתהיה המשכה והתלבשות של אור אין סוף ברוך הוא במדות, ובכללות — כלומר, בבחינת חסד — להחיותו כנשמה המתפשטת בגוף,

זהו העיקרון: אור אין סוף נמשך אל המדות, ובכללות אל חסד, כדי להחיותו, כשם שנשמה מתפשטת בגוף.

הנה א"א להיות המשכה זו בבחי' פנימית אלא ע"י שמתחלה הוא נמשך להיות בבחי' מקיף ואח"כ נמשך ומתלבש בבחי' פנימי [פנימיות / פנימית]

אי אפשר שהמשכה זו תהיה בבחינת פנימיות, אלא אם תחילה נמשכת בבחינת מקיף, ולאחר מכן נמשכת ומתלבשת בבחינת פנימיות.

הדבר אינו יכול להתרחש מיד באופן פנימי: תחילה האור נמשך כאור מקיף, ורק לאחר מכן הוא נמשך ומתלבש באופן פנימי.

(ועמ"ש מזה בביאור ע"פ צו את בניי [בני ישראל] כו' את קרבני לחמי²⁴³ כו' בפ' פנחס) וכ"ז [וכל זה] הוא בחי' סוכות שמתחלה נמשך בבחי' מקיף

(וראו מה שנתבאר על כך בביאור על הפסוק "צו את בני ישראל" וכו', "את קרבני לחמי" וכו', בפרשת פינחס). וכל זה הוא בחינת סוכות, שכן בתחילה האור נמשך בבחינת מקיף;

הוא מפנה לביאור על "את קרבני לחמי" בפרשת פינחס. כל זה הוא בחינת סוכות, שבה האור נמשך בתחילה כאור מקיף.

והוא ענין מצות הסוכה הסובבת ממעל וע"ז נאמר וסוכה תהיה לצל יומם שהסוכה היא צל ומקיף על בחי' יומם כו' [וע' מזה עוד בר"עמ [ברע"א מהימנא] פ' פנחס דרנ"ה ע"ב ודרנ"ו ע"א] ואח"כ בשמע"צ [בשמיני עצרת] נכנסת ההארה ונתפסת בפנימיותם

וזהו ענין מצוות הסוכה, המקיפה מלמעלה. ועל כך נאמר: "וסוכה תהיה לצל יומם" — הסוכה היא צל ומקיף על בחינת "יומם" וכו'. [ועיינו עוד בענין זה ברע"א מהימנא, פרשת פנחס, עמ' 255b ועמ' 256a]. לאחר מכן, בשמיני עצרת, ההארה נכנסת ונקלטת בפנימיותם.

זוהי מצוות הסוכה, המקיפה מלמעלה — "צל" על "יומם". כאן מובא ענין זה מרע"א מהימנא בפרשת פנחס. לאחר מכן, בשמיני עצרת, ההארה נכנסת ונקלטת בפנימיות.

ולכן נקי עצרת לשון קליטה וכניסה ואסיפה שנכנס ההמשכה בבחי' פנימיות (ועד"ז יובן מארז"ל [מאמר רבותינו זכרונם לברכה] פ"ט דברכות) (דנ"ה)²⁴⁴ גבי בצלאל. בצל אל היית וידעת.

ולכן היא נקראת עצרת, מלשון קליטה, כניסה ואסיפה, שכן ההמשכה נכנסת בפנימיות. (ועל פי זה יובן גם מאמר חז"ל בפרק ט' בברכות (עמ' 55) על בצלאל: "בצל אל היית וידעת".)

לכן היא נקראת עצרת, מלשון "אוספים פנימה": ההמשכה נכנסת לפנימיות. גם דברי הגמרא על בצלאל — "בצל אל היית וידעת" — מובנים בדרך זו.

כי מה שבצלאל אמר לעשות תחלה המשכן ואח"כ הארון והכלים היינו ג"כ עד"ז שכל המשכה מלמעלה למטה צ"ל נמשך האור בבחי' מקיף בתחלה ואח"כ דייקא יומשך בבחי' פנימית

שכן העובדה שבצלאל אמר לעשות תחילה את המשכן, ואחר כך את הארון והכלים, קשורה גם היא לעניין זה: בכל המשכה מלמעלה למטה, האור צריך להימשך תחילה בבחינת מקיף, ורק לאחר מכן להימשך בבחינת פנימי.

בצלאל אמר לעשות תחילה את המשכן, ואחר כך את הארון והכלים, מפני שכל המשכה מלמעלה צריכה לבוא תחילה כאור מקיף, ורק לאחר מכן להיכנס פנימה.

וזהו שצריך להקדים תחלה את המשכן שהוא בחי' המקיף ואח"כ הכלים שהם בחי' א"פ [אור פנימי] כו' וזהו שצריך להקדים ולעשות תחילה את המשכן, שהוא בחינת המקיף, ואחר כך את הכלים, שהם בחינת אור פנימי וכו'.

המשכן, המבנה המקיף, הוא האור המקיף; הכלים שבתוכו הם האור הפנימי. לכן יש לעשות תחילה את המשכן.

ולכן אמר עליו משה בצל אל היית. כי אל היינו בחי' חסד כמ"ש חסד אל כל היום.^{245, 246}

ולכן אמר עליו משה: "בצל אל היית". שכן "אל" הוא בחינת חסד, כמו שנאמר: "חסד אל כל היום".

משה אמר לו: "בצל אל היית" — "אל" הוא חסד, כפי שנאמר: "חסד אל כל היום"; ובצלאל עמד בצל המקיף של חסד.

36 ומבואר לעיל שכדי להיות חסד יבנה צ"ל תחלה ההמשכה בבחי' מקיף כענין לצל יומם כו' וזהו בחי' בצל אל היית.

וכפי שהתבאר לעיל, כדי שיתקיים "חסד יבנה", ההמשכה צריכה לבוא תחילה בבחינת מקיף, כענין "לצל יומם" וכו'; וזוהי בחינת "בצל אל היית",

כפי שהתבאר לעיל, כדי שיתקיים "חסד יבנה", ההמשכה צריכה לבוא תחילה כאור מקיף, בדומה ל"לצל יומם". זהו פירוש "בצל אל היית".

היינו אור מקיף של בחי' החסד ואזי אח"כ נמשך בבחי' פנימית ג"כ וע' בזהר תרומה (קנ"ב סע"א [סוף עמוד א]) ²⁴⁷ ופ' פקודי (דרכ"ג ע"ב ודרכ"ב ע"א) ובפ' שלח (דקס"ב ב') ²⁴⁸

כלומר, אור מקיף של בחינת חסד; ולאחר מכן נמשכת ההמשכה גם בבחינת פנימיות. ראו בזוהר, תרומה (סוף קנ"ב ע"א), ובפרשת פקודי (דפים רכ"ג ע"ב ורכ"ב ע"א), ובפרשת שלח (דף קס"ב ע"ב).

| "בצל אל" הוא אור מקיף של חסד, ולאחריו האור נמשך גם פנימה. הוא מציין כמה מקומות בזוהר העוסקים בכך.

והיינו כי בצלאל עצמו הוא המקשר וממשיך ההמשכה בבחי' פנימית שהוא בחי' צדיק יסוד עולם ²⁴⁹ כמ"ש בזהר פ' ויקהל (דרי"ד סע"ב [סוף עמוד ב]) ובפ' פקודי (דרכ"ד סע"א [סוף עמוד א])

וזוהו שבצלאל עצמו הוא המקשר וממשיך את ההמשכה בבחינת פנימיות, שכן הוא בחינת "צדיק יסוד עולם", כמו שכתוב בזוהר, פרשת ויקהל (סוף דף רי"ד ע"ב), ובפרשת פקודי (סוף דף רכ"ד ע"א);

| בצלאל עצמו קישר את האור והמשיך אותו פנימה, שכן הוא היה בחינת "צדיק יסוד עולם", כפי שנאמר בזוהר.

אלא שבצל אל היית ששרשו מבחי' המקיפים שכדי שיומשך ההמשכה בבחי' פנימית צ"ל תחלה בבחי' מקיף וע' בפע"ח [בפרי עץ חיים] שער העמידה פי"ד [פרק י"ד / פרשה י"ד] ²⁵⁰ גבי אל עליון כו'

אלא ש"בצל אל היית" — שורשו בבחינת המקיפים; כדי שההמשכה תימשך בבחינת פנימיות, עליה להיות תחילה בבחינת מקיף. וראו בפרי עץ חיים, שער העמידה, פרק י"ד, בענין "אל עליון" וכו',

| אלא שהוא היה "בצל אל", משום ששורשו היה בבחינת המקיפים; ההמשכה הפנימית צריכה לבוא תחילה בבחינת מקיף. הוא מפנה לפני עץ חיים על "אל עליון" בתפילת העמידה.

קונה הכל כו' וע' כה"ג [כהאי גוונא] בזהר בראשית (דף ²⁵¹ ו' סע"א [סוף עמוד א]) ע"פ ובניהו בן יהודע ²⁵² כו' מאן אתר נפיק כו' אהדר קרא ואמר מקבציאל. ²⁵³

"קונה הכול" וכו'. וראו כיצא בזה בזוהר, בראשית (דף ו' ע"א), על הפסוק "ובניהו בן יהודע" וכו': "מאיזה מקום יצא?" וכו'; "חזר הפסוק ואמר: מקבציאל",

| בתפילת העמידה נאמר על ה' "אל עליון... קונה הכול". הוא משווה לכך את דברי זוהר על "בניהו בן יהודע": הזוהר שואל מהיכן בא בניהו, והפסוק משיב — ממקבציאל.

דרגא עילאה סתימאה. דעין לא ראתה ²⁵⁴ כו' ובפ"י הרמ"ז [הרמ"ז] שם דמקבציאל היינו קבוץ וכנוס שם אל כו'

"דרגה עליונה וסתומה, שעין לא ראתה" וכו'. ובפירוש הרמ"ז שם נאמר ש"מקבציאל" פירושו קיבוץ וכינוס של שם אל וכו'.

| מקבציאל הוא "דרגה עליונה וסתומה, שעין לא ראתה". הרמ"ז מסביר שהשם פירושו קיבוץ של שם אל.

ובן יהוידע זהו כענין מה שאמרו בצל אל היית וידעת²⁵⁵ שהדעת הוא התחברות להיות נמשך אח"כ בכחי פנימית

ו"בן יהוידע" הוא בדומה למה שאמרו "בצל אל היית וידעת": "ידעת" פירושו שהדעת היא חיבור, כדי שההמשכה תימשך לאחר מכן בכחינת פנימיות.

| "בן יהוידע" כולל את המילה "ידע", כמו "בצל אל היית וידעת". דעת היא חיבור, שבאמצעותו האור המקיף נמשך פנימה.

וזהו ג"כ ענין אהל מועד מועד מלשון ונועדתי לך²⁵⁶ אותיות ונודעתי שהוא לשון התקשרות והתחברות כו'

וזהו גם עניינו של אהל מועד: "מועד" הוא מלשון "ונועדתי לך", ואותן אותיות יש גם ב"ונועדתי", לשון התקשרות והתחברות וכו',

| כך גם באוהל מועד: "מועד" קשור ל"ונועדתי לך", ואותן אותיות מרכיבות גם את "ונועדתי", מילה שמבטאת התקשרות והתחברות.

דהיינו המשכת יחוד אור א"ס ב"ה בנפש האדם והיינו ע"י בחי אהל שהוא בחי ובצל ידי כסיתך²⁵⁷ וכמ"ש מזה ע"פ במדבר סיני²⁵⁸ באוהל מועד²⁵⁹ כו'

כלומר, המשכת ייחודו של אור אין סוף, ברוך הוא, אל נפש האדם. הדבר נעשה באמצעות בחינת האוהל, שהיא בחינת "ובצל ידי כסיתך". וכפי שנכתב על כך בפירוש הפסוק "במדבר סיני באוהל מועד" וכו';

| זהו הייחוד של אור אין סוף עם נפשו של האדם, הנמשך באמצעות ה"אוהל" — המחסה של "כיסיתי אותך בצל ידי". הכוונה למאמר על הפסוק "במדבר סיני באוהל מועד".

ע"ש ועי' בזח"א [בזהר חלק א] וירא (דצ"ח²⁶⁰ א' ב' ודצ"ז סע"ב [סוף עמוד ב]) בענין והוא יושב פתח האהל²⁶¹ כו'

ע"י שם. וראה בזוהר, חלק א, וירא (דפים צח ע"א-ע"ב, ובסוף דף צז ע"ב), בעניין "והוא יושב פתח האהל" וכו',

| הוא מביא גם את דברי הזוהר בפרשת וירא על אברהם שישב בפתח האהל.

ובפ' בא (דל"ו סע"א [סוף עמוד א]) ובפ' הרמ"ז [הרב משה זכות] (שם ושם) ובפ' ויקרא (דף י"ד ע"א) ובפ' אחרי (דע"א סע"ב [סוף עמוד ב]) ועמ"ש סד"ה קול דודי^{262, 263, 264} כו' בענין ופסח ה' אל הפתח²⁶⁵ כו'.

ובפרשת בא (סוף דף לו ע"א), ובפירוש הרמ"ז (שם ושם), ובפרשת ויקרא (דף יד ע"א), ובפרשת אחרי (סוף דף עא ע"ב). וראה מה שנכתב בסוף המאמר הפותח "קול דודי" וכו', בעניין "ופסח ה' אל הפתח" וכו'.

| הוא מוסיף ומפנה למקומות נוספים בזוהר ובפירוש הרמ"ז, וכן למאמר "קול דודי" העוסק בפסוק "ופסח ה' אל הפתח".

ועמ"ש סדי"ה להבין פי' הפסוק מי אל כמוך^{266, 267} כו' ועמ"ש סדי"ה ויקהל משה^{268, 269} כל הקורא ק"ש
[קריאת שמע] בלא תפילין²⁷⁰ כו' ע"ש

וראה מה שנכתב בסוף המאמר הפותח "להבין פירוש הפסוק 'מי אל כמוך' וכו'; וראה מה שנכתב בסוף המאמר הפותח "ויקהל משה": "כל הקורא קריאת שמע בלא תפילין" וכו'; עיין שם.

הוא מפנה גם למאמרים על "מי אל כמוך" ועל "ויקהל משה". המאמר האחרון מסביר מדוע "הקורא קריאת שמע בלא תפילין" מעיד עדות שקר: התפילין הן האור המקיף, שצריך להקדים את האור הפנימי של קריאת שמע.

והנה כמו שענין וסוכה תהיה לצל יומם הוא המשכה למעלה ב"ס [ב" ספירות] עליונות מקיפים ואח"כ פנימיים וכך הוא ג"כ בנפש

והנה, כשם שענין "וסוכה תהיה לצל יומם" הוא המשכה למעלה, בעשר הספירות העליונות — תחילה בבחינת מקיפים ואחר כך בבחינת פנימיים — כך הוא גם בנפש.

כשם ש"וסוכה תהיה לצל יומם" היא המשכה בעשר הספירות העליונות, תחילה בבחינת מקיף ואחר כך בבחינת פנימי, כך הדבר גם בנפש.

כי ע"י צמיחת האהבה ורעש גדול הנ"ל ע"י ונתן זרע לזרע ולחם לאוכל המשכה וגילוי אלקות בנפש מלמעלה למטה ג"כ בבחי' מקיף ופנימי

כי באמצעות צמיחת האהבה והרעש הגדול הנוכרים לעיל, מתקיים "ונתן זרע לזרע ולחם לאוכל": נמשכת ומתגלה אלקות בנפש מלמעלה למטה, גם בבחינת מקיף ובבחינת פנימי.

באמצעות צמיחת האהבה והרעש הגדול, "ונתן זרע לזרע ולחם לאוכל": אלקות נמשכת אל הנפש מלמעלה, תחילה בבחינת מקיף ואחר כך בבחינת פנימי.

כי ישראל מפרנסין כו' וע"י ג"כ מתפרנסין כו' (עמ"ש מזה בד"ה יונתי כו') וההמשכה היא בסוכות

כי ישראל מפרנסים וכו', ועל ידי כך גם הם מתפרנסים וכו' (ראה מה שנכתב על כך במאמר הפותח "יונתי" וכו'). וההמשכה היא בחג הסוכות,

ישראל מפרנסים את אביהם שבשמים, ועל ידי כך הם עצמם מתפרנסים; הוא מפנה למאמר "יונתי". המשכה זו מתרחשת בחג הסוכות.

ולכן הוא זמן שמחתנו ע"י גילוי א"ס ב"ה בנפשו כו' אך שמחה זו היא בבחי' מקיף עדיין

ולכן זהו "זמן שמחתנו", בזכות גילוי אין סוף, ברוך הוא, בנפשו וכו'. אולם שמחה זו היא עדיין בבחינת מקיף;

לכן סוכות הוא "זמן שמחתנו": אין סוף מתגלה בנפש. אולם שמחה זו עדיין בבחינת מקיף.

אלא שאח"כ בחיי שמיני עצרת הוא הקליטה שנקלטת בפנימיותו ממש וז"ש [וזהו שכתוב] **עצרת תהיה לכם דוקא וכתרגומו כנישו כו' וכמ"ש מזה לקמן ע"פ ה' לי בעוזרי²⁷¹ כו'**

רק לאחר מכן, בחינת שמיני עצרת היא שלב הקליטה, שבו האור נקלט ממש בפנימיותו. וזהו [פירוש] הכתוב: **"עצרת תהיה לכם" דוקא, וכפי שמתרגם התרגום: "כינוס" וכו'. וכפי שנכתב על כך להלן, על הפסוק "הוי' לי בעוזרי" וכו';**

בשמיני עצרת האור נקלט ממש בפנימיותו של האדם, ולכן נאמר "עצרת תהיה לכם", והתרגום מפרש "כינוס". הכוונה למאמר מאוחר יותר על הפסוק "הוי' לי בעוזרי".

ע"ש וזהו וירם קרן לעמו²⁷² דהיינו שנמשך גילוי אי"ס ב"ה שלמעלה מבחי' עוה"ב [עולם הבא] שהוא נברא ביו"ד²⁷³ בלבד זיו השכינה²⁷⁴ כו' וכמ"ש מרב כל:²⁷⁵

ע"י שם. וזהו "וירם קרן לעמו": נמשכת התגלות של אין סוף, ברוך הוא, שלמעלה מבחינת עולם הבא, שנברא ביו"ד בלבד — זיו השכינה וכו'; וכפי שנאמר: "מרב כל".

זהו "וירם קרן לעמו": התגלות של אין סוף שלמעלה מעולם הבא, שנברא ביו"ד בלבד ושאינו אלא זיו השכינה — "מרב כל".

קטע 8 • ו' 37-40

מטרות וגשמים

37 ז כשעירים עלי דשא²⁷⁶ וכרביבים עלי עשב. הנה ההפרש בין דשא לעשב הוא שדשא נקרא העשב בתחלת צמיחתו²⁷⁷ כשהתחיל לצמוח ולהראות ע"ג [על גבי] קרקע

7. "כמו ממטרים על הדשא הרך, וכמו טיפות גשם על העשב". ההבדל בין דשא לעשב הוא שדשא הוא הכינוי לעשב בתחילת צמיחתו, כשהוא מתחיל לנבוט ולהיראות מעל פני הקרקע;

סעיף 7 מבאר את המילים הבאות בפסוק: "כמו ממטרים על הדשא וכמו טיפות גשם על העשב". דשא הוא עשב בראשית צמיחתו, כשהוא נראה לראשונה מעל פני הקרקע.

ואחר שנתגדל נקרא עשב כן פי' בלק"ת [בלקוטי תורה (להאריז"ל)] מהאריז"ל [מהאריז"ל זכרוננו לברכה] וכ"ה בשרשים וכמ"ש תדשא הארץ דשא²⁷⁸ ושעירים היינו המטר הדק מאד כמו שערות כו'. שמזה גידול הדשא.

ולאחר שגדל הוא נקרא עשב. כך מבואר בלקוטי תורה של האריז"ל, וכך גם בספר השורשים, וכן נאמר: "תדשא הארץ דשא". ו"שעירים" הם גשם דק מאוד, כמו שערות, וכו', שממנו גדל הדשא.

לאחר שהדשא גדל הוא נקרא עשב, כפי שמבואר בלקוטי תורה של האריז"ל ובספר השורשים, וכפי שנאמר: "תדשא הארץ דשא". "שעירים" הם גשם דק מאוד, כמו שערות, והוא שמצמיח את הדשא.

אבל העשב שכבר גדול גידולו מהרביבים שהם הטפות מטר הגסות וכן יש ב' בחינות אלו בבחי' התורה הנקרא מטר.²⁷⁹

אבל העשב, שכבר צמח וגדל, גדל בזכות הרביבים, שהם טיפות גשם עבות. וכך יש שתי בחינות אלה גם בתורה, הנקראת מטר:

העשב, שכבר גדל, צומח בזכות הרביבים, טיפות גשם עבות. בתורה, הנקראת מטר, יש גם כן שתי בחינות אלה.

38 והיינו משנה ותלמוד פ"י משניות נקרא שעירים מלשון שערות²⁸⁰ כי התורה נמשלה לשערות כמ"ש

קוצותיו תלתלים²⁸¹ כ"י תלי תלים של הלכות^{282, 283} וכן נאמר ושער רישי [רישיה] כעמר נקא.²⁸⁴

כלומר, משנה ותלמוד. המשניות נקראות "שעירים", מלשון "שערות", משום שהתורה נמשלה לשערות, כמו שנאמר: "קבוצות תלתליו" וכ"י — "תלי תלים של הלכות". וכך נאמר גם: "ושער ראשו כעמר נקי".

הכוונה לשני הדברים — משנה ותלמוד. המשניות נקראות "שעירים", מלשון "שערות", משום שהתורה נמשלה לשער: "קבוצות תלתליו", שהכמים דרשו כ"תלי תלים של הלכות", וכן "שער ראשו כעמר נקי".

כי כמו שהשערה נמשכת מן המוח כן הם פרטי ההלכות שבתורה שהן המשכות רבים נמשכים מבחי' חכמה עילאה חכים ולא²⁸⁵ בחכמה ידיעא.²⁸⁶

כשם שהשערה נמשכת מן המוח, כך פרטי ההלכות שבתורה — שהם המשכות רבות — נמשכים מבחינת חכמה עילאה, "חכים ולא בחכמה ידיעא".

כשם ששערה צומחת מן המוח, כך פרטי ההלכות שבתורה הם המשכות רבות ונפרדות מבחינת חכמה עילאה, שהיא "חכים ולא בחכמה ידיעא".

39 והיינו בחי' משניות שהן הלכות פסוקות שהן רק נמשלים לשערות שהן ג"כ המשכות כנ"ל. ועסק

התלמוד נקי רביבים שהוא ג"כ טיפי מטר

וזוהי בחינת המשניות, שהן הלכות פסוקות, והן רק נמשלות לשערות, שגם הן המשכות, כפי שהוסבר לעיל. העיסוק בתלמוד נקרא "רביבים", שגם הם טיפות גשם,

המשניות הן הלכות פסוקות, הנמשלות לשערות, שגם הן המשכות, כפי שהוסבר. לימוד התלמוד נקרא "רביבים", שגם הם טיפות גשם.

רק שהם גדולים וכך הוא בחי' התלמוד שהוא עיון ההלכה בפלפול רב ובעמקות השכל יותר מבמשנה וכשם שהמטר הנקרא רביבים מצמיח עשב

אלא שהן גדולות. וכך היא בחינת התלמוד: עיון בהלכה באמצעות פלפול רב ובעומק השכל, יותר מאשר במשנה. וכשם שהגשם הנקרא "רביבים" מצמיח עשב,

הרביבים הם טיפות גדולות, וכך גם התלמוד מעיין בהלכה באמצעות פלפול רב ובעומק רב יותר מאשר המשנה. גשם רב מצמיח עשב.

שהוא צמיחה גדולה יותר מבחי' הדשא כן ע"י עסק התלמוד פועל ישועות בנפש להיות גילוי האהבה ויראה בבחי' אהוי"ר [אהבה ויראה] גדולים יותר כו'

שהוא צמיחה גדולה יותר מבחינת הדשא, כך העיסוק בתלמוד מחולל ישועות בנפש, ומביא לגילוי של אהבה ויראה בדרגה נעלית יותר של אהבה ויראה וכו'.

העשב הוא צמיחה גדולה יותר מן הדשא. כך לימוד התלמוד מחולל ישועות גדולות יותר בנפש: הוא מביא לגילוי של אהבה ויראה בדרגה נעלית יותר.

כי המדות נק' בחי' צומח ויש בהם קטנות וגדלות כנודע [וע' מענין דשא ועשב^{287, 288} בזה"א [בזהר חלק א] בראשית (ד"ח ע"ב)²⁸⁹

שכן המדות נקראות בחינת הצומח, ויש בהן קטנות וגדלות, כידוע. [ועיינו בענין הדשא והעשב בזה"א, חלק א, בראשית (דף יח ע"ב),

המדות נקראות "צומח" משום שהן גדלות, ויש בהן מצבים של "קטנות" ו"גדלות" — מצבים בלתי מפותחים ומפותחים. הכוונה לדיון בזה"א על דשא ועשב בפרשת בראשית.

שהם ב' בחי' מלאכים יוצר משרתים שבכל יום חדשים לבקרים²⁹⁰ ואשר משרתיו²⁹¹ שעומדים ברום עולם משי"ב [מששת ימי בראשית] כו'

שהן שתי בחינות של מלאכים: "יוצר משרתים", המתחדשים בכל יום ונקראים "חדשים לבקרים", ו"אשר משרתיו", העומדים "ברום עולם" מאז ששת ימי בראשית וכו';

הזהר אומר שמדובר בשני סוגי מלאכים: מלאכים המתחדשים בכל יום, "חדשים לבקרים", כמתואר בברכה "יוצר משרתים", ומלאכים ש"משרתיו" עומדים ברום עולם מאז ששת ימי בראשית.

ושזהו ג"כ ענין חציר לבהמה ועשב²⁹² לעבודת האדם וע"ש ג"כ (ד"י ט ע"א) ועיין מענין חציר ועשב ג"כ בזהר פ' פנחס (דרי"ז ע"א)²⁹³

וזהו גם ענין "חציר לבהמה ועשב לעבודת האדם"; ועיינו גם שם (דף יט ע"א). ועיינו גם בענין החציר והעשב בזה"א, פרשת פינחס (דף ר"ז ע"א).

הזהר קושר זאת לפסוק "חציר לבהמה ועשב לעבודת האדם", ומובאים מקומות נוספים בזה"א העוסקים בחציר ובעשב.

ועד"ז יובן בנפש דבחי' עשב זהו בבחי' עבודת האדם שלמעלה מבחי' בהמה ועמ"ש בענין עשב ע"פ ואלה המשפטים וע' עוד בזהר תרומה (דקע"א סע"א [סוף עמוד א])

ועל דרך זו יובן הדבר בנפש: בחינת העשב היא בחינת "עבודת האדם", שהיא למעלה מבחינת הבהמה. ועיינו במה שנכתב בענין העשב על הפסוק "ואלה המשפטים"; ועיינו עוד בזה"א, פרשת תרומה (בסוף דף קע"א ע"א),

בנפש, העשב הוא "עבודת האדם", למעלה מבחינת הבהמה. ההפניה היא למאמר על הפסוק "ואלה המשפטים" ולמקומות נוספים בזה"א.

ובפי' ויקרא די"ב ע"א²⁹⁴ ועיקר הענין הוא שיש בי מיני צמיחות²⁹⁵ הצומחי [הצומחים] מהארץ ע"י הזריעה האחד שהצמיחה היא במהותה ועצמותה כמו הגרעין הנזרע

ובפרשת ויקרא, דף יב ע"א. ועיקר העניין הוא שיש שני סוגי צמיחה מן הארץ באמצעות זריעה. בסוג הראשון, הצמיחה דומה במהותה ובעצמותה לגרעין שנזרע,

עיקר העניין הוא שיש שני סוגי צמיחה בעקבות זריעה. בסוג הראשון, הדבר שצומח זהה לזרע שנזרע במהותו ובעצמותו.

וכמו זרעוני תבואה דגן וחטים כו' שהחטים הצומחים הם כמו החטים שנזרעו רק שפעולת הזריעה בארץ הוא שהצמיח היא בתוספת מרובה מאד מאד כמארז"ל [כמאמר רבותינו זכרונם לברכה] כלום אדם זורע קב

כמו זרעי התבואה, הדגן והחטים וכו': החיטים שצומחות דומות לחיטים שנזרעו, אלא שפעולת הזריעה בארץ מביאה לצמיחה בתוספת גדולה מאוד, כפי שאמרו חז"ל: "וכי אדם זורע קב"

כך הוא בדגן ובחיטים: החיטים שצומחות דומות לאלה שנזרעו, אלא שהן מתרבות פעמים רבות, כפי שאומרת הגמרא, שאדם זורע מידה קטנה כדי לקצור כמות גדולה.

אלא²⁹⁶ להוציא כמה כורים והבי' היא כמו צמיחת פירות האילן ע"י הגרעין הנטוע בארץ שהגרעין הנטוע אין לו ערך כלל לגבי הפירות הנצמחים ממנו.

"אלא כדי להוציא כמה כורים?" והמין השני דומה לצמיחת פירות האילן מתוך הגרעין שניטע בארץ, שלגרעין הנטוע אין שום ערך ביחס לפירות שצומחים ממנו.

המין השני דומה לפרי אילן שצומח מתוך גלעין שניטע: אין שום יחס בין הגלעין לבין הפרי שבא ממנו.

והוא התחדשות ממש. (ועמ"ש במ"א ע"פ הזהר ח"א [חלק א'] ר"פ נח²⁹⁷ גבי ועביד איבין ורבי זרעין²⁹⁸ והרמ"ז [והרב משה זכות] שם פי' שהם פרי העץ ופה"א נשמות ומלאכים) וכמ"כ [וכמו כן] למעלה כי

והרי זו התחדשות ממש. (וראו מה שנכתב במקום אחר על פי הזהר, חלק א, בתחילת פרשת נח, בעניין "ועביד איבין ורבי זרעין"; והרמ"ז פירש שם שהכוונה לפירות העץ ולפירות האדמה — נשמות ומלאכים.) וכך גם למעלה, שכן

זוהי התחדשות ממש. הוא מפנה לזהר בתחילת פרשת נח, על "ועביד איבין ורבי זרעין", שהרמ"ז מסביר כפרי העץ ופרי האדמה, נשמות ומלאכים. גם למעלה קיימים שני סוגי הצמיחה האלה.

הנה באתעדלית [באתערותא דלתתא] אתעדל"ע [אתערותא דלעילא]²⁹⁹ והוא כמשל הזריעה והצמיחה ויש בה צמיחה ואתעדל"ע [ואתערותא דלעילא] מעין האתעדלית [האתערותא דלתתא] רק שהיא ב תוספת מרובה מאד מאד.

הנה, על ידי אתערותא דלתתא באה אתערותא דלעילא, והדבר דומה לזריעה ולצמיחה. יש בה צמיחה — אתערותא דלעילא מאותו סוג של אתערותא דלתתא, אלא שהיא בתוספת גדולה מאוד.

אתערותא דלתתא מביאה אתערותא דלעילא, כמו זריעה וצמיחה. בסוג הראשון, התגובה מלמעלה היא מאותו סוג של ההתעוררות מלמטה, אלא שהיא מתרבה מאוד.

והבי' כשהאתדל"ע [כשהאתערותא דלעילא] הוא מבחי' עליונה מאד שאין האתעדלית [האתערותא דלתתא] ממחות וערך זה כלל רק שמ"מ ע"י זריעה בארץ העליונה שיש בה כח הצומח

והמין השני הוא כשהאתערותא דלעילא באה מבחינה עליונה מאוד, כך שאתערותא דלתתא אינה מאותו מהות ואינה בערך שלה כלל; אלא שאף על פי כן, באמצעות זריעה בארץ העליונה, שיש בה כוח הצמיחה

בסוג השני, האתערותא דלעילא באה ממדרגה נעלית כל כך, שאין כל יחס בינה לבין האתערותא דלתתא. ובכל זאת, היא צומחת באמצעות זריעה בארץ העליונה, שיש בה כוח הצמיחה.

שהוא מבחי' גבוה מאד דנעוץ תחלתן בסופן^{300, 301} נצמח כן צמיחה עליונה מאד מאד (וי"ל [ויש לומר] בזה שהוא המשכה שבדרך השתלשלות והמשכה שלמעלה מסדר ההשתלשלות.

שהוא מבחינה גבוהה מאוד, כי "נעוץ תחילתן בסופן" — צומחת באופן זה צמיחה עליונה מאוד. (ויש לומר בכך שמדובר בהמשכה בדרך השתלשלות ובהמשכה שלמעלה מסדר ההשתלשלות.)

כוח זה בא ממדרגה גבוהה מאוד, שכן בלשון ספר יצירה, "נעוץ תחילתן בסופן": התחתון קשור לעליון ביותר. הוא מציע שמדובר בהמשכה בתוך סדר העולמות ובהמשכה שמעל לסדר הזה.

ועמ"ש באגה"ק [כאגרת הקודש] ד"ה זורע צדקות גבי אלא דלכאורה זה אינו מן המדה כו' אך הענין הוא כו' ועי"ז מוציא כח הצומח את כחו אל הפועל כו' ע"ש. וסד"ה איהו וחיה³⁰²

וראו מה שנכתב באגרת הקודש, בדיבור המתחיל "זורע צדקות", בעניין "אלא שלכאורה זה אינו מן המידה" וכו', "אך העניין הוא" וכו', "ועל ידי זה מוציא כוח הצומח את כחו אל הפועל" וכו'; עיינו שם. וכן בסוף הדיבור המתחיל "איהו וחיה".

הוא מפנה לתניא, אגרת הקודש, באגרת על "זורע צדקות", בעניין האופן שבו כוח הצומח מוציא את כחו אל הפועל, וכן לסוף האגרת "איהו וחיה".

וזהו ענין כשעירים כו' שהצמיחה שמבחי' שעירים שהוא מטר הדק הוא רק כעין הזרע הנזרע אלא שהוא בתוספת מרובה

וזהו ענין "כשעירים" וכו': הצמיחה שמבחינת שעירים, שהיא מטר דק, דומה רק לזרע שנזרע, אלא שהיא בתוספת גדולה;

זהו ענין "כשעירים": הצמיחה מבחינת שעירים, שהם המטר הדק, דומה רק לזרע שנזרע, אף שהיא מתרבה מאוד.

והיינו בחי' לימוד המשניות שהוא עלי דשא שהדשא אינו כעשב שנאמר בו עשב מזריע זרע³⁰³ משא"כ בדשא כמ"ש בזהר בראשית (די"ט ע"א).

וזהו בחינת לימוד המשניות, שהיא "על הדשא"; שכן הדשא אינו כמו העשב, שעליו נאמר "עשב מזריע זרע", ואילו בדשא אין הדבר כך, כפי שנאמר בזהר, בראשית (דף י"ט ע"א).

זהו לימוד המשנה, "על הדשא", שכן הדשא, בניגוד לעשב, אינו מתואר כ"מזריע זרע", כפי שמציין הזהר.

והיינו כי מלימוד וגרסת המשניות לא נעשה הולדה חדשה רק מה שמבואר בהמשניות אבל כרביבים עלי עשב היינו שהצמיחה שמבחי' רביבים שהוא בעלי תלמוד.³⁰⁴

כלומר, מלימוד המשניות ומגרסתן לא נוצרת הולדה חדשה, אלא רק מה שמבואר במשניות. אבל "כרביבים עלי עשב" — הכוונה לצמיחה הנובעת מבחינת הרביבים, שהיא בחינת בעלי התלמוד,

לימוד המשנה וגריסתה אינם מולידים דבר חדש, אלא רק את מה שהמשנה מבארת. אבל "כרביבים עלי עשב" היא הצמיחה שמקורה ברביבים, כלומר בבעלי התלמוד.

הוא בחי' עשב מזריע זרע עץ פרי כו' שמוציאים מפלפולם דין חדש כמו נפק מלתא מבינייהו³⁰⁵ שעיי העיון מולידים דין חדש מה שהיה בעולם דבר קודם העיון הלז

הוא בחינת "עשב מזריע זרע, עץ פרי" וכו': הם מוציאים מפלפולם דין חדש, כמאמר "נפק מלתא מבינייהו" — יצא דבר מביניהם. באמצעות העיון הם מולידים דין חדש, שהיה בעולם קודם לעיון זה.

לימודם הוא "עשב מזריע זרע, עץ פרי": מתוך פלפולם הם מוציאים דין חדש, כמו כאשר "נפק מלתא מבינייהו" — דבר חדש יוצא מביניהם, דבר שהיה נסתר לפני העיון.

(והוא כמשל צמיחת דבר חדש כמו הפרי מהגרעין הנזרע כו' שהיה בו כח הפרי בהעלם מאד. ועי' באגה"ק [באגרת הקודש] סד"ה והמשכילים יזהירו³⁰⁶ שזהו התגלות תעלומות חכמה³⁰⁷ ובמ"א נתבאר שזהו כמי שחופר בעומק הארץ ועי"ז מוציא מי מעיין

(והרי זה כמשל צמיחתו של דבר חדש, כגון הפרי מן הגרעין שנזרע וכו', שכוח הפרי היה טמון בו בהעלם עמוק. ועיינו באיגרת הקודש, בסוף הקטע המתחיל "והמשכילים יזהירו", שם מבואר שזהו גילוי "תעלומות חכמה". ובמקום אחר נתבאר שזה דומה לאדם החופר בעומק האדמה, ועל ידי כך מוציא מי מעיין,

הדבר דומה לפרי הצומח מגרעין שנשתל, שכוחו של הפרי היה טמון בו בהעלם עמוק. באיגרת הקודש הדבר מתואר כגילוי "תעלומות חכמה", ובמקום אחר הוא נמשל לחפירה עמוקה באדמה כדי להוציא מי מעיין.

שהוא נביעה חדשה מהמקור משא"כ הלומד רק מה שכתוב זהו כמו המים שאינן בעומק הארץ כ"א על פני הארץ ונודע שהמעין הוא בחי' עליונה מאד שהוא מבחי' חכמה שלמעלה מהבינה כו'

שהם נביעה חדשה מן המקור; ואילו מי שלומד רק את מה שכתוב, הרי זה כמו מים שאינם בעומק האדמה אלא על פני האדמה. וידוע שהמעין הוא בחינה נעלית מאוד, שמקורה בבחינת חכמה, שלמעלה מבינה וכו'.

מי מעיין הם זרימה חדשה מן המקור, ואילו מי שלומד רק את הכתוב דומה למים הנמצאים על פני השטח. המעיין הוא בחינה נעלית מאוד: מקורו בחכמה, שלמעלה מבינה.

ועמ"ש לקמן בד"ה ושאתם מים בששון ממעיני הישועה³⁰⁸ מבחי' מעיין דייקא ע"ש ולכן עי"ז נמשך גי"כ מלמעלה אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] מבחי' תעלומות חכמה וז"ש [וזהו שכתוב] בוח"א [בזהר חלק א] פ' חיי (שרה)

ועיינו במה שכתוב להלן במאמר המתחיל "ושאתם מים בששון ממעיני הישועה", שדווקא מבחינת מעיין — ראו שם. ולכן נמשכת על ידי כך גם מלמעלה אתערותא דלעילא מבחינת "תעלומות חכמה". וזהו שכתוב בזהר חלק א', פרשת חיי (שרה)

הכוונה למאמר לסוכות "ושאתם מים בששון ממעיני הישועה", שבו מדובר דווקא על בחינת מעיין. לכן לימוד מסוג זה ממשיך אתערותא דלעילא מבחינת "תעלומות חכמה", כפי שנאמר בזהר על פרשת חיי שרה.

(דק"ל ע"ב) ע"פ עין לא ראתה אלקים זולתך יעשה למחכה לו.³⁰⁹ מאי למחכה לו. כד"א [כמה דאת אמר] חכה את איוב בדברים.^{310, 311}

(דף ק"ל ע"ב), על הפסוק "עין לא ראתה אלקים זולתך יעשה למחכה לו": "מהו 'למחכה לו'? כמו שנאמר 'חכה את איוב בדברים'".

הזהר קושר את המילים "יעשה למחכה לו" שבפסוק "עין לא ראתה ה' זולתך" למילים "חכה את איוב בדברים", שבהן אותה מילה מתייחסת לדברי חכמה.

ואלין אינון דדחקין למלה דחכמתא ודייקין ליה ומחכאן ליה למנדע ברירו דמלה ולאשתמודעא למאריהון כו' ע"ש הרי שע"ז נמשך מבחינת עין לא ראתה כו'

"ואלה הם הדוחקים בדבר חכמה, מדייקים בו ומחכים לו, כדי לדעת את בירור הדבר ולהכיר את אדונם" וכו'; עיינו שם. הרי שעל ידי כך נמשכת מבחינת "עין לא ראתה" וכו',

אלה הם המעמיקים בנקודת חכמה, בוחנים אותה בדקדוק ו"מחכים" לה, עד שהם מבינים את הדבר לאשורו וזוכים להכיר את אדונם. על ידי כך הם ממשיכים מבחינת "עין לא ראתה".

יעשה כו' וע' בפ"י זה בזהר (ואתחנן דרס"ז ע"ב) מענין יעשה תעשה מבע"ל כו' וזהו ענין כשעירים ורביבים כי שעירים היינו בחי השערות עצמן עד"מ

"הוא יעשה" וכו'. ועיינו בביאור זה בזהר (ואתחנן, דף רס"ז ע"ב), בענין "יעשה" — היה צריך לומר "תעשה" וכו'. זהו ענינם של "כשעירים" ו"כרביבים": "שעירים" הם, בדרך משל, בחינת השערות עצמן;

הזהר על ואתחנן מציין שבפסוק נאמר "הוא יעשה", במקום שהיה צריך להיאמר "תעשה". הדבר מסביר את "כשעירים" ו"כרביבים": "שעירים" הם, כביכול, השערות עצמן.

אך ע"י העיון כתיב סלסלה ותרוממך³¹² לבחי שלמעלה מהשערות והיינו בחי רביבים ע"ד מ"ש ואתה מרבבות קדש³¹³ מה רב טובך³¹⁴ כו' והוא בחי הפנימיות המלוכש בתוך השערות שהוא החיצוניות.

אך באמצעות העיון נאמר "סלסלה ותרוממך" — אל הבחינה שלמעלה מן השערות. זו בחינת "רביבים", בדומה לנאמר "ואתה מרבבות קודש" ו"מה רב טובך" וכו'. זוהי בחינת הפנימיות המלוכשת בתוך השערות, שהן החיצוניות.

באמצעות העיון, שעליו נאמר "סלסלה ותרוממך", מגיעים למה שלמעלה מן השערות: "רביבים", הקשורים ל"רבבות" ול"רב". זו הפנימיות המלוכשת בתוך השערות, שהן החיצוניות.

וז"ש [וזהו שכתוב] (במיכה ס"י ה') והיה שארית יעקב כו' כטל מאת³¹⁵ ה' כרביבים עלי עשב כו' הרי שרביבים הוא שייך לבחי טל כו'.

וזהו שנאמר (במיכה, פרק ה'): "והיה שארית יעקב" וכו', "כטל מאת ה'", כרביבים עלי עשב" וכו'. הרי ש"רביבים" שייכים לבחינת הטל וכו'.

בפסוק במיכה נאמר "כרביבים עלי עשב" לצד "כטל מאת ה'", ומכאן ש"רביבים" שייכים לבחינת הטל, הבא מלמעלה.

ועמ"ש בד"ה תורה צוה³¹⁶ מענין ב' בחי' שיש בתורה אירוסין ונשואין ועד"ז יובן ג"כ ענין כשעירים ורכיבים

ועיינו במה שנכתב במאמר המתחיל "תורה צוה", בעניין שתי הבחינות שבתורה — אירוסין ונשואין; ועל דרך זו יובן גם עניינם של "כשעירים" ו"רכיבים",

הכוונה למאמר "תורה צוה", העוסק בשתי בחינות שבתורה: אירוסין ונשואין. כך יש להבין גם את "כשעירים" ו"רכיבים".

כי מה שע"י העיון נולד דין חדש ה"ז [הרי זה] כמו בחי' הולדה שהיא מבחי' נשואין כו'.

שכן כאשר באמצעות העיון נולד דין חדש, הרי זה כבחינת הולדה, שהיא מבחינת נשואין וכו'.

כאשר העיון מוליד דין חדש, הדבר דומה ללידת ילד, הבאה מכוח הנישואין.

והנה בספ"ד [בספרא דצניעותא] בזהר ס"פ תרומה (דקע"ז א') איתא ויאמר אלקים תדשא הארץ דשא עשב מזריע זרע היינו דכתיב ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחדש בערב.^{317, 318}

והנה, בספרא דצניעותא שבזוהר, בסוף פרשת תרומה (דף קע"ז ע"א), נאמר: "ויאמר אלקים: תדשא הארץ דשא, עשב מזריע זרע" — זהו שכתוב: "ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחודש בערב".

ספרא דצניעותא שבזוהר קושר בין "תדשא הארץ דשא, עשב מזריע זרע" לבין צום יום הכיפורים: "ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחודש בערב".

בהאי זמנא אדני הוי' אתה החלות³¹⁹ כו'. וא"כ מובן דבחי' שעירים עלי דשא ורכיבים עלי עשב שייך ג"כ בבחי' זריעה וצמיחה זו דעשיית [דעשרת ימי תשובה] ויוהכ"פ [ויום הכפורים]

"בהאי זמנא: אדני הוי', אתה החלות" וכו'. ואם כן, מובן שגם בחינת "שעירים עלי דשא" ו"רכיבים עלי עשב" שייכת לזריעה ולצמיחה זו של עשרת ימי תשובה ויום הכיפורים.

הזוהר מוסיף: "בהאי זמנא, אדני הוי', אתה החלות". לכן גם "שעירים" ו"רכיבים" שייכים לזריעה ולצמיחה של עשרת ימי תשובה ויום הכיפורים.

והענין כמש"ל [כמה שכתוב לעיל] ע"פ כי כארץ תוציא צמחה³²⁰ כו' דהיינו הצמיחה והאתעדל"ע [והאתערותא דלעילא] הנמשך בכל השנה ע"י זריעת המצות זורע צדקות כו'.

והענין הוא כפי שנכתב לעיל על הפסוק "כי כארץ תוציא צמחה" וכו': הצמיחה ואתערותא דלעילא הנמשכת במשך השנה כולה באמצעות זריעת המצוות, "זורע צדקות" וכו';

כפי שהוסבר לעיל על הפסוק "כי כארץ תוציא צמחה", אתערותא דלעילא הנמשכת במשך כל השנה באה באמצעות זריעת המצוות, "זורע צדקות".

כן אדי הוי יצמיח צדקה ותהלה בר"ה [בראש השנה] ויוהכ"פ [ויום הכפורים] והיינו ע"י התשובה וכמבואר לעיל שבחיי שברים זהו בחי' חרישה כו' וצמיחה זו היא מבחי' עליונה יותר וז"ש [וזהו שכתוב] כהאי זמנא אדי הוי אתה החלות כו'.^{321, 322, 323, 324}

"כך יצמיח אדני הוי צדקה ותהלה" בראש השנה וביום הכיפורים; והדבר נעשה באמצעות תשובה, כפי שהוסבר לעיל: בחינת השברים היא בחינת החרישה וכו'. וצמיחה זו באה מבחינה נעלית יותר. ועל כך נאמר: "בעת הזאת: אדני הוי, אתה החילות" וכו'.

"כך יצמיח אדני הוי צדקה ותהלה" בראש השנה וביום הכיפורים, באמצעות תשובה: השברים הם החרישה, והצמיחה הזאת באה מבחינה נעלית יותר. משום כך אומר הזוהר: "בעת הזאת, אדני הוי, אתה החילות".

40 והנה צמיחה זו הוא ג"כ ע"י וזרקתי עליכם מים טהורים³²⁵ שהם י"ג מדה"ר [מדות הרחמים] ונודע שיש

כמה מדרגות זו למעלה מזו בענין גילוי יג"מ [י"ג מדות] הרחמים שהתחלה הוא בר"ה [בראש השנה] ע"י השופר ועיקר הגילוי הוא ביוהכ"פ [ביום הכפורים] ובפרט בנעילה דיוהכ"פ [דיום הכפורים]

והנה גם צמיחה זו באה באמצעות "וזרקתי עליכם מים טהורים", שהם שלוש עשרה מידות הרחמים. ידוע שיש כמה מדרגות בגילוי שלוש עשרה מידות הרחמים, זו למעלה מזו: תחילת הגילוי היא בראש השנה, באמצעות השופר, ועיקר הגילוי הוא ביום הכיפורים, ובייחוד בתפילת נעילה ביום הכיפורים.

צמיחה עליונה זו באה באמצעות "וזרקתי עליכם מים טהורים" — שלוש עשרה מידות הרחמים. הן מתגלות בשלבים: תחילתן בשופר של ראש השנה, עיקר גילוי ביום הכיפורים, ובמיוחד בתפילת נעילה, החותמת את היום.

וזהו ענין כשעירים כו' וכרביבים כו' ועמ"ש סד"ה והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול³²⁶ כו' ועמ"ש עוד מענין סלסלה ותרוממך³²⁷ בביאור ע"פ כי ביום הזה יכפר³²⁸ בפ' אחרי:

וזהו ענין "כשעירים" וכו', "וכרביבים" וכו'. ראו גם את הנכתב בסוף המאמר המתחיל "והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול" וכו'; וכן את הנכתב עוד בענין "הוקיר אותה והיא תרומם אותך", בביאור על הפסוק "כי ביום הזה יכפר" בפרשת אחרי.

שלבים אלה מתוארים כ"שעירים" וכ"רביבים". כאן מפנים למאמר על "שופר גדול יתקע", וכן לביאור על הפסוק "כי ביום הזה יכפר", העוסק ב"הוקיר אותה והיא תרומם אותך".

קטע 9 • 411

מלרע: למטה

41 ח והנה אופן אחד בארץ³²⁹ ת"י [תרגום יונתן] מלרע לרום שמיא וכן מתחת לרקיע³³⁰ מתורגם מלרע

והענין כמ"ש בשם הה"מ [הרב המגיד] דהנה בפ' בראשית כתיב את כל אשר עשה

8. כעת, "אופן אחד בארץ": תרגום יונתן מתרגם זאת "למטה (מלרע), [עד] רום השמים". וכך גם "מתחת לרקיע" מתורגם "מלרע". הביאור הוא על פי מה שנכתב בשם המגיד: בפרשת בראשית נאמר "את כל אשר עשה",

סעיף 8: תרגום יונתן מתרגם "אופן אחד בארץ" כ"מלרע", כלומר "למטה" — אותה מילה שבה מתרגם התרגום גם את "מתחת לרקיע". אדמו"ר הזקן מבאר זאת על פי תורה שנמסרה בשם המגיד, הפותחת בפסוק על כל מה שה' עשה.

והנה טוב מאד³³¹ וא"כ מהיכן נתהוה הרע³³² שהרי נאמר ראה נתתי לפניך³³³ היום את החיים ואת

הטוב ואת המות ואת הרע

"והנה טוב מאד". אם כן, מניין בא הרע? שהרי נאמר: "ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע".

הפסוק אומר שכל מה שה' עשה היה "טוב מאד". אם כן, מניין בא הרע? ובכל זאת, התורה אומרת: "נתתי לפניך החיים והטוב, והמות והרע".

אך הענין שהרע בשרשו אינו רע כלל ואדרבה שרשו ומקורו המחיה אותו הוא טוב ע"ד שארז"ל [שאמרו רבותינו זכרונם לברכה] שטן ופנינה³³⁴ לשם שמים נתכוונו.

אך הביאור הוא שבשרשו הרע אינו רע כלל; אדרבה, שורשו ומקורו המחיה אותו הוא טוב, כדברי חז"ל: "שטן ופנינה לשם שמים נתכוונו".

התשובה היא שבשרשו הרע אינו רע כלל; המקור המחיה אותו הוא טוב. לכן אמרו חז"ל שהשטן ופנינה התכוונו לטובה, "לשם שמים".

וכמשל הזונה עם בן המלך המבואר בזח"ב [בזהר חלק ב'] (פ' תרומה דקס"ג ע"א)³³⁵ שכל רצונה וחפצה שלא

ישמע אליה הבן כו' וזהו שארז"ל [שאמרו רבותינו זכרונם לברכה] ע"פ טוב זה יצ"ט [יצר טוב] מאד זה יצה"ר [יצר

הרע]³³⁶

והדבר דומה למשל הזונה ובנו של המלך, המבואר בזהר, חלק ב' (פרשת תרומה, דף קס"ג ע"א): כל רצונה ותשוקתה הוא שהבן לא ישמע לה וכו'. ועל כך אמרו חז"ל על הפסוק: "טוב — זה יצר טוב; מאד — זה יצר הרע".

במשל שבזהר, המלך שוכר זונה כדי לפתות את בנו, אך רצונה האמיתי הוא שהבן לא ישמע לה. לכן דורשים חז"ל את "טוב מאד": "טוב" הוא היצר הטוב, ו"מאד" הוא היצר הרע.

אך כשיורד למטה ע"י השתלשלות נעשה למטה רע גמור והוא כמשל המכבד שמכבדין בו הבית
אך כשהוא יורד למטה על ידי השתלשלות, הוא נעשה למטה רע גמור. והדבר דומה למטאטא שמטאטאים בו את
הבית:

אבל כשהוא יורד דרך השתלשלות, הוא נעשה למטה רע גמור. המגיד המשיל זאת למטאטא שמשמשים בו כדי לטאטא את הבית.

שהרי הוא טוב שעל ידו מבערים הקיסמים והפסולת מן הבית אך כשלוקחים ממנו שבט להכות בו
התינוק נעשה רע כוי וזהו לשון מלעיל ומלרע.

הרי הוא טוב, כי באמצעותו מוציאים מהבית את השבבים ואת הפסולת; אך כשנוטלים ממנו מקל כדי להכות בו
ילד, הוא נעשה רע וכו'. וזהו [פירוש] המונחים "מלעיל" ו"מלרע",

המטאטא טוב, משום שהוא מוציא מהבית שבבים ופסולת; אך כשנוטלים ממנו מקל כדי להכות ילד, הוא נעשה "רע". זהו פירוש "מלעיל"
ו"מלרע" — "למעלה" ו"למטה".

דהוא תרגום של מעלה ומטה שמה שהוא בחי' למטה נק' מלרע שאינו רע ח"ו [חס ושלום] כ"א שורש
ומקור שיתהווה ממנו ע"י רבוי השתלשלות בחינת רע כוי

שהם התרגום של "למעלה" ו"למטה": מה שנמצא בבחינת "למטה" נקרא "מלרע" — לא מפני שהוא רע, חס ושלום,
אלא מפני שהוא השורש והמקור שממנו תתהווה בחינת הרע באמצעות ריבוי שלבי השתלשלות וכו';

"מלרע", כלומר "למטה", כוללת את המילה "רע": אין פירוש הדבר שהדבר רע, חס ושלום, אלא שהוא השורש שממנו מתהווה הרע לאחר
שלבי השתלשלות רבים.

משא"כ בבחי' שהוא מלעיל אין שם שורש להתהוות רע כלל ועד"ז שרפים עומדים ממעל לו³³⁷ בעולם
הבריאה דשם בינה מקנא אין שם שורש לרע כלל.

ואילו בבחינה שהיא "מלעיל" אין כלל שורש שממנו יכול להתהוות רע. ועל דרך זה, "שרפים עומדים ממעל לו"
בעולם הבריאה, שבו בינה מקנא; שם אין כלל שורש לרע.

למה שהוא "מלעיל", למעלה, אין כלל שורש לרע. כך גם השרפים, שעומדים "ממעל לו" בעולם הבריאה, שבו שורה בינה, אינם קשורים
כלל לשורש הרע.

אבל האופנים שהם בעשייה שעליו נאמר אף עשיתיו³³⁸ היינו שבעשייה יש יניקה לבחי' אף ע"ד שלשה
פתחו באף³³⁹ כוי.

אבל האופנים נמצאים בעשייה, שעליה נאמר "אף עשיתיו". כלומר, בעשייה יש יניקה לבחינת "אף" — כעס, בדומה
ל"שלושה פתחו באף" וכו'.

אבל האופנים נמצאים בעשייה, שעליה נאמר "אף עשיתיו": בעשייה יש אחיזה ל"אף", כלומר לכעס, כפי שמסופר במדרש ש"שלושה פתחו
באף" ונענשו בגללו.

לכן הגם שהאופנים הם קדושה גמורה ואופן אחד בארץ שהוא סנדל³⁴⁰ הוא כתר דעשייה נקי מלרע היינו שעמידתם בעולם שהוא מקור ושרש להסתעפות הרע ממש למטה

לכן, אף שהאופנים הם קדושה גמורה, ו"אופן אחד בארץ", שהוא סנדלפון, כתר של עשיה, נקרא "מלרע" — כלומר, הם עומדים בעולם שהוא מקור ושרש להסתעפות הרע הממשי למטה.

לכן, אף שהאופנים קדושים לחלוטין, ו"אופן אחד בארץ" הוא המלאך סנדלפון, כתר של עשיה, הוא נקרא "מלרע": הם עומדים בעולם שהוא השרש שממנו מסתעף הרע למטה.

ומזה אדרבה יגדל הרעש שלהם יותר מהשרפים שהם ברעש גדול על שיש שורש להתהוות הרע וההסתר כו'

ומכאן, אדרבה, הרעש שלהם גדול עוד יותר מזה של השרפים, שהרי הם מרעישים רעש גדול על כך שיש שורש להתהוות הרע וההסתר וכו'.

אדרבה, משום כך הרעש שלהם גדול יותר מזה של השרפים: הם מרעישים רעש גדול משום שיש שורש שממנו מתהווים הרע וההסתר.

וכענין בחי' תשובה שלמעלה מצדיקים³⁴¹ שג"כ התשובה אינה דוקא על עבירות ממש שהרי ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] כל ימיו בתשובה³⁴²

בדומה לכך, בחינת התשובה היא למעלה מהצדיקים; וגם התשובה אינה בהכרח על עבירות ממש, שהרי אמרו חז"ל: "כל ימיו בתשובה".

בדומה לכך, התשובה עומדת למעלה ממדרגת הצדיקים. התשובה אינה רק על עבירות ממש, שהרי חז"ל אמרו שאדם צריך להיות "כל ימיו בתשובה".

אלא התשובה הוא על ניצוץ אלקות שבנפשו שירד פלאים מטה מט מאור פניו ית' דלית מחשבה תפיסא ביה³⁴³ כו' וכמ"ש סד"ה

אלא התשובה היא על ניצוץ האלקות שבנפשו, שירד פלאים למטה, הרחק מאור פניו יתברך, שאין מחשבה תופסת בו וכו'. וכפי שנכתב בסוף המאמר המתחיל

התשובה היא על ניצוץ האלקות שבנפשו, שירד פלאים למטה מאור פני ה', שאין מחשבה תופסת בו. כוונתו לסוף מאמר ששמו מובא במילים הבאות.

כי ההרים ימושו³⁴⁴ ועיכ נק' אופני הקדש שמגיעים על חדי הרעש שלהם לבחינת קדש העליון שלמעלה מבחי קדוש בוי"ו שאומרים השרפים עד שעייז ממשיכים כבוד הוי"ו ממקומו המשכה מבחי חכמה עילאה ממש.

"כי ההרים ימושו". ולכן הם נקראים "אופני הקדש", שכן באמצעות הרעש שלהם הם מגיעים לבחינת הקודש העליון, שלמעלה מבחינת "קדוש" עם ו', שאומרים השרפים; ועל ידי כך הם ממשיכים "כבוד הוי"ו ממקומו" – המשכה מבחינת חכמה עילאה עצמה.

המאמר הוא "כי ההרים ימושו". לכן הם נקראים "אופני הקדש": באמצעות הרעש שלהם הם מגיעים לקודש העליון, שלמעלה מבחינת "קדוש" עם ו', שאומרים השרפים, וכך ממשיכים את כבוד הוי"ו מחכמה עילאה עצמה.

ובזה יתורץ הש"ס [הששה סדרים] דחולין [פג"ה [פרק גיד הנשה] דצ"א סע"ב [סוף עמוד ב]] דמשמע שהאופנים הם במעלה עליונה יותר מהשרפים וקשה ע"ז ממ"ש אופן אחד בארץ כו'

בכך מתיישבת [הסוגיה] בתלמוד במסכת חולין (chapter Gid HaNasheh, end of page 91b), שממנה משתמע שהאופנים נעלים מן השרפים; והדבר קשה לאור הכתוב "אופן אחד בארץ" וכו'.

בכך מתיישבת קושיה מן התלמוד במסכת חולין, שממנו משתמע שהאופנים נעלים מן השרפים, אף שהכתוב מציב אותם "בארץ".

וכמ"ש האריז"ל [האריז"ל זכרוננו לברכה] שהאופנים הם בעשייה³⁴⁵ כו' אלא דשניהם אמת שאע"פ [שאף על פי] שהם בעשייה עכ"ז [עם כל זה] על ידי הרעש גדול שלהם הם מגיעים למעלה מהשרפים וכפי שכתב האריז"ל, שהאופנים הם בעשייה וכו'. אלא ששני הדברים אמת: אף שהם בעשייה, בכל זאת, באמצעות הרעש הגדול שלהם, הם מגיעים למעלה מן השרפים.

גם האריז"ל אומר שהאופנים הם בעשייה. שני הדברים אמת: הם בעשייה, ובכל זאת, באמצעות הרעש הגדול שלהם, הם מגיעים למעלה מן השרפים.

היינו שהשרפים משיגים בחינת קדוש בוי"ו והאופנים נק' אופני הקדש כו' והיינו כי מלכות מקננא³⁴⁶ בעשייה³⁴⁷

כלומר, השרפים משיגים את בחינת "קדוש" בוי"ו, והאופנים נקראים "אופני הקדש" וכו'. והיינו משום שמלכות מקננת בעשייה,

השרפים משיגים את "קדוש", הכתוב בוי"ו, ואילו האופנים נקראים על שם ה"קודש" הגבוה יותר. זאת משום ש"מלכות שוכנת בעשייה", כפי שנאמר בתיקוני זוהר.

ועל ידי ירידה זו נעשית עטרת בעלה³⁴⁸ והיא מתעלה למעלה מעלה וכמ"ש במ"א סד"ה רני ושמחי בת³⁴⁹ כו' ושכנתי בתוכך דוקא ועיין זהר ח"א [חלק א'] ויצא (קנ"ח ע"ב).

ובאמצעות ירידה זו היא נעשית "עטרת בעלה", והיא מתעלה מעלה מעלה, כפי שכתוב במקום אחר, בסוף המאמר המתחיל "רני ושמחי בת" וכו': "ושכנתי בתוכך" דוקא. ראו גם בזוהר, חלק א, ויצא (דף קנ"ח ע"ב).

באמצעות ירידה זו נעשית מלכות "עטרת בעלה" ומתעלה למעלה גבוהה מאוד. הכוונה למאמר "רני ושמחי בת ציון" על הפסוק "ושכנתי בתוכך", וכן לזוהר על פרשת ויצא.

והיינו כי יתרון האור נמשך מן החושך³⁵⁰ דוקא וזהו והיה ביום ההוא יצאו מים חיים³⁵¹ מירושלים

והיינו משום ש"יתרון האור" נמשך דווקא מן החושך. וזהו "והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים",

"יתרון האור" בא דווקא מן החושך. זו הנבואה ש"יצאו מים חיים מירושלים".

שהיא בחי' מלי' המקננא בעשייה חצים אל הים הקדמוני בחי' בינה המקננא כברי'א [בכריאה / בכריאת] וכמ"ש בזח"ג [בזוהר חלק ג] (פ' שלח דקע"א).

שהיא בחינת מלכות המקננת בעשיה, "חצים אל הים הקדמוני" — בחינת בינה המקננת בכריאה, כפי שכתוב בזוהר, חלק ג (פרשת שלח, דף קע"א).

ירושלים היא מלכות, השוכנת בעשיה, והמים הולכים "אל הים הקדמוני" — בינה, השוכנת בכריאה; כך מגיע השפע מן הדרגה הנמוכה ביותר אל הגבוהה יותר. הוא מצטט את הזוהר על פרשת שלח.

וכמ"ש במ"א בד"ה מי מנה כו' רובע ישראל³⁵² בפ"י אף עשיתיו שאף הוא רובי שמרבה בחי' רביעית שלמעלה משלשה הבחי' בראתיו יצרתיו עשיתיו כו' יעו"ש [יעויין שם]:³⁵³

וכפי שכתוב במקום אחר, במאמר המתחיל "מי מנה" וכו', על "רובע ישראל", בביאור "אף עשיתיו": "אף" הוא לשון ריבוי, הכולל בחינה רביעית, שלמעלה משלוש הבחינות "בראתיו, יצרתיו, עשיתיו" וכו'. עיינו שם.

הכוונה למאמר על "מי מנה... רובע ישראל", שבו "אף" שב"אף עשיתיו" מתפרש כלשון ריבוי, המוסיפה בחינה רביעית מעל "בראתיו, יצרתיו, עשיתיו".

קטע 10 • 421-49

סיכום

42 קיצור

תקציר

הכותרת "תקציר" (קיצור) מציגה מתווה קצר של שמונת חלקי המאמר.

43 (א) התורה נמשלה למטר ולטל. מטר הוא ממטה למעלה וטל הוא מלמעלה למטה ושמים הם בעלי תורה והארץ היא כח"י בעלי מצות ופעמים שמים קדמו לארץ ופעמים ארץ קדמה.

(1) התורה נמשלה למטר ולטל. המטר בא מלמטה למעלה, והטל — מלמעלה למטה. השמים הם בחינת בעלי התורה, והארץ — בחינת בעלי המצוות. ולפעמים השמים קדמו לארץ, ולפעמים הארץ קדמה.

(1) בקצרה, סעיף 1: התורה נמשלה למטר, העולה מלמטה, ולטל, היורד מלמעלה. השמים הם תלמידי החכמים, והארץ — בעלי המצוות; ובמובן מסוים כל אחד מהם קודם.

המטר פעולתו שמרוה את הארץ ועי"ז והולידה והצמיחה³⁵⁴ מכח הצומח שיש בה וכן בנפש יש כח להצמיח ראשית תבואתה³⁵⁵ ע"י התלבשותה בנפש הבהמית ששרשה מבחינת שמרי האופנים: (ב) והאופנים מתנשאים ברעש גדול

פעולת המטר היא להשקות את הארץ, ועל ידי כך "להוליד ולהצמיח" מכוח הצמיחה שבה. וכך גם בנפש יש כוח להצמיח את "ראשית תבואתה", על ידי התלבשותה בנפש הבהמית, ששורשה מבחינת שמרי האופנים. (2) "והאופנים מתנשאים ברעש גדול",

המטר משקה את הארץ, וכך כוח הצמיחה העצמי של הארץ מצמיח צמחים. כך גם הנפש יכולה להצמיח את "ראשית תבואתה" על ידי התלבשותה בנפש הבהמית, ששורשה באופנים. (2) כאן מתחיל סעיף 2: האופנים מתנשאים ברעש גדול.

כי השרפים שהם בעולם הבריאה שהוא ראשית בריאת היש מאין ומאיר שם בינה הם משיגים היותו קדוש ומובדל ורק אות הוא בצבא שלו³⁵⁶ שצבאי צבאות התהוותם מאות אחד.

כי השרפים, הנמצאים בעולם הבריאה — שהוא ראשית בריאת היש מאין, ושבו מאירה בינה — משיגים שהוא קדוש ומובדל, ושהוא רק אות בצבאו, שכן צבאות רבים לאינספור התהוו מאות אחת.

השרפים נמצאים בבריאה, תחילת בריאת היש מאין, ושם מאירה בינה; לכן הם משיגים שהי קדוש ומובדל, ושכל הצבאות התהוו מאות אחת.

אבל האופנים שהם בעשייה ואפילו החיות שהם ביצירה שמקבל מהבריאה כח"י השתלשלות יש מיש. לא כמו הבריאה שמקבל מבחינת אין ולכן הם רחוקים יותר מהשגת אלקות.

אבל האופנים, הנמצאים בעולם העשיה, ואפילו החיות, הנמצאות בעולם היצירה, מקבלים מן הבריאה בדרך של השתלשלות יש מיש, ולא כמו הבריאה, המקבלת מבחינת אין. לכן הם רחוקים יותר מהשגת אלקות.

האופנים שבעשייה, ואפילו החיות שביצירה, מקבלים מהעולם שמעליהם יש מיש, ולא מן האין, כפי שמקבלת הבריאה; לכן הם רחוקים יותר מהשגת אלקות.

ע"כ הם ברעש גדול ע"ד בעלי תשובה שמחמת הריחוק הוא בחילא יתיר³⁵⁷ ורעש גדול זה שרשו מלפני מלך כו'

לכן הם ברעש גדול, בדומה לבעלי תשובה, שמפני הריחוק הם "בחילא יתיר", בכוח גדול יותר. לרעש הגדול הזה יש שורש "מלפני מלך" וכו'.

לכן הם מתנשאים ברעש גדול, בדומה לבעלי תשובה, שעצם הריחוק שלהם מביא אותם ל"חילא יתיר", לכוח גדול יותר. שורש הרעש הזה הוא במלכים שמלכו "לפני מלך" על ישראל.

ועי"ז נושאות את הכסא שהוא ראש עולם הבריאה וגם כמראה אדם שעל הכסא רמ"ח פקודין דאינון רמ"ח איברים³⁵⁸ ושס"ה ל"ת [לא תעשה] שס"ה גידים עמ"ש בד"ה וישלח יהושע³⁵⁹ כו'

ועל ידי כך הם נושאים את הכיסא, שהוא ראש עולם הבריאה, וגם את "כמראה אדם" שעל הכיסא: רמ"ח מצוות, שהן רמ"ח איברים, ושס"ה לא תעשה, שהן שס"ה גידים. ראו מה שכתוב במאמר המתחיל "וישלח יהושע" וכו',

בזכות זאת הם נושאים את הכיסא, ראש הבריאה, ואת ה"אדם" שעליו: רמ"ח המצוות, שהן האיברים, ושס"ה הלאווין, שהם הגידים. הכוונה למאמר בלקוטי תורה על פרשת שלח.

מרגלים חרש³⁶⁰ ומגביהות בחינה זו לאור א"ס ב"ה ממש: (ג) ועי"ז אומרים ברוך כבוד³⁶¹ הוי ממקומו. "מרגלים חרש". והם מגביהים בחינה זו עד לאור אין סוף ממש, ברוך הוא. (3) ועל ידי כך הם אומרים: "ברוך כבוד הוי ממקומו".

המאמר עוסק בפסוק "וישלח יהושע... מרגלים חרש". האופנים מעלים בחינה זו עד לאור אין סוף ממש. (3) סעיף 3: על ידי כך הם אומרים: "ברוך כבוד הוי ממקומו".

כבוד עילאה ל"נ [ל"ב נתיבות] תיבות החכמה אשר אור א"ס ב"ה מאיר בה בבחי' גילוי ממש כמ"ש בספר ש"ב [של בינונים] פל"ה בהג"ה [בהגהה] ועמ"ש בד"ה ואהבת את בפרשה ואתחנן ומ"ש ע"פ נשא את ראש בני גרשון³⁶² בענין נקודה בהיכלא.

הכבוד העליון הוא ל"ב נתיבות החכמה, שבהן אור אין סוף, ברוך הוא, מאיר בגילוי ממש, כפי שכתוב בספר של בינונים, פרק ל"ה, בהגהה. ראו גם מה שכתוב במאמר המתחיל "ואהבת את" בפרשת ואתחנן, ומה שכתוב על הפסוק "נשא את ראש בני גרשון", בעניין "נקודה בהיכלא".

הכבוד העליון הוא ל"ב נתיבות החכמה, שבהן אור אין סוף מאיר בגילוי. הכוונה להגהה בתניא, פרק ל"ה, וכן למאמרים על "ואהבת את" ועל "נשא את ראש בני גרשון", בעניין "נקודה בהיכלא".

שיהיה נמשך ומתגלה למטה ורי"ל [ורוצה לומר] גילוי כבוד עילאה זהו איך שלמעלה היש וכל מה שלמטה הוא כלא חשיב.³⁶³

[הם אומרים] שיימשך ויתגלה למטה. כלומר, גילוי הכבוד העליון הוא ההכרה שהיש האמיתי הוא למעלה, וכל מה שלמטה נחשב כאין.

בקשתם היא שכבוד זה יימשך ויתגלה למטה. גילוי הכבוד העליון הוא ההכרה שהיש האמיתי הוא למעלה, ושכל מה שלמטה נחשב כאין.

44 ועל זה ביקש משה הראני נא את כבודך³⁶⁴ איך שלמעלה היש אמיתי שהוא ענין הכבוד.

על כך ביקש משה: "הראני נא את כבודך" — לראות כיצד למעלה היש האמיתי, וזהו ענין ה"כבוד".

זה מה שביקש משה: "הראני נא את כבודך" — לראות שלמעלה נמצא היש האמיתי, וזהו משמעות ה"כבוד".

ולכן החכמה שבה גילוי בחי' זו היא בחינת כח מה³⁶⁵ בבחינת ביטול ואין ממש ועמ"ש סד"ה זאת חנוכת המזבח.³⁶⁶

ולכן חכמה, שבה מתגלה בחינה זו, היא בחינת כוח"מה — מצב של ביטול ושל אין ממש. וראו מה שכתוב בסוף המאמר הפותח במילים "זאת חנוכת המזבח".

לכן חכמה, שבה מתגלה ענין זה, היא כוח"מה, "הכוח של מה", בביטול אמיתי. הכוונה לסוף המאמר על "זאת חנוכת המזבח".

ועל גילוי זה לעי"ל [לעתיד לבוא] נאמר ומעין מבית³⁶⁷ ה' יצא. ועמ"ש על פסוק והחרים ה' את לשון ים מצרים והניף ידו על הנהר³⁶⁸ כו':

ועל גילוי זה לעתיד לבוא נאמר: "ומעין מבית הוי' יצא". וראו מה שכתוב על הפסוק "והחרים הוי' את לשון ים מצרים והניף ידו על הנהר" וגו'.

על גילוי זה לעתיד לבוא נאמר: "ומעין מבית הוי' יצא". הכוונה גם למאמר על "והחרים הוי' את לשון ים מצרים".

45 (ד) ועדי' יובן בענין נה"ב [נפש הבהמית] וזהו ענין מאה ברכות ובמעשה הוא ע"י המצות. וזהו ענין כמטר לקחי.³⁶⁹ ותתן לנו ה' אלקינו:

(4) ועל דרך זה יובן גם ביחס לנפש הבהמית. זהו ענין מאה הברכות, ובמעשה הדבר נעשה באמצעות המצוות. זהו ענין "כמטר לקחי" ו"ותתן לנו ה' אלקינו".

(4) תמצית סעיף 4: כך הוא גם ביחס לנפש הבהמית. המקבילה שלה ל"ברוך" של האופנים היא מאה הברכות, ובמעשה — המצוות; זהו "כמטר לקחי" ו"ותתן לנו ה' אלקינו".

46 (ה) אך מתחלה צ"ל חרישה דמרפי ארעא לב נשבר ונדכה³⁷⁰ ואחר כך המטר זהו התורה.

(5) אך תחילה צריכה להיות חרישה, "המרפה את האדמה": לב נשבר ונדכה; ואחר כך המטר, שהוא התורה.

(5) בקצרה, סעיף 5: תחילה באה החרישה — לב נשבר ונדכה — ואחר כך המטר, שהוא התורה.

ויינו ע"י ואד יעלה.³⁷¹ שברו הבריות את ערפן.³⁷² ובחיי טל זהו ענין הקב"ה קורא ושונה כנגדו³⁷³ ודברי אשר שמת בפיך.³⁷⁴

וזהו באמצעות "ואד יעלה"; "שברו הבריות את ערפן". ובחינת הטל היא ענין "הקדוש ברוך הוא קורא ושונה כנגדו", ו"ודברי אשר שמת בפיך".

הדבר בא באמצעות "ואד יעלה", כלומר אתערותא דלתתא; והמדרש אומר שכאשר הבריות שוכרים את ערפם, יורד המטר. הטל הוא הבחינה שבה ה' "קורא ושונה כנגדו", וכן "ודברי אשר שמת בפיך".

וזהו האזינו השמים³⁷⁵ ת"ח [תלמיד חכם / תלמידי חכמים] ותשמע הארץ בעלי עסקים שכולם יוכלו להמשיך בחיי כמטר וכטל כו':

וזהו "האזינו השמים" — תלמידי חכמים; "ותשמע הארץ" — בעלי עסקים; שכן כולם יכולים להמשיך את הבחינה של "כמטר" ו"כטל" כו'.

"האזינו השמים" הם תלמידי חכמים, ו"ותשמע הארץ" הם בעלי עסקים: כולם יכולים להמשיך הן את בחינת המטר והן את בחינת הטל.

47 (ו) ודרך כלל יש בחינות אלו בעשרת ימי תשובה וחג הסוכות כי ענין יום תרועה³⁷⁶ זהו ענין לב נשבר ועי"ז וזרקתי עליכם³⁷⁷

(6) ובאופן כללי, בחינות אלו קיימות בעשרת ימי תשובה וחג הסוכות. עניינו של "יום תרועה" הוא לב נשבר, ועל ידי כך מתקיים "וזרקתי עליכם"

(6) סעיף 6 בקצרה: באופן כללי, שלבים אלו קיימים בעשרת ימי תשובה ובסוכות. "יום תרועה" הוא לב נשבר, ועל ידו בא "וזרקתי עליכם מים טהורים".

מים טהורים בחינת כאשר ירד הגשם והשלג³⁷⁸ שזהו ענין יוהכ"פ [יום הכפורים] כמשל בד"ה האזינו השמים (הראשון) ועי"ז ונתן זרע לזורע ולחם לאוכל ישראל מפרנסין לאביהם שבשמים.³⁷⁹

"מים טהורים" — בחינת "כאשר ירד הגשם והשלג", שזהו ענינו של יום הכיפורים, כמשל שבמאמר המתחיל "האזינו השמים" (הראשון). ועל ידי כך "ונתן זרע לזורע ולחם לאוכל": ישראל מפרנסים את אביהם שבשמים.

המים הטהורים הם הגשם והשלג של יום הכיפורים, כפי שמוסבר במשל שבמאמר הראשון על "האזינו השמים". על ידי כך מתקיים "זרע לזורע ולחם לאוכל": ישראל מפרנסים את אביהם שבשמים.

וזהו וסוכה תהיה לצל יומם.³⁸⁰ יומם יצוה³⁸¹ ה' חסדו. מתחלה בבחינת מקיף ואח"כ בשמע"צ [בשמיני עצרת] נמשך בבחי' פנימי ועד"ז ענין בצל אל היית וידעת:³⁸²

וזהו "וסוכה תהיה לצל יומם"; "יומם יצוה ה' חסדו": תחילה הדבר הוא בבחינת מקיף, ואחר כך, בשמיני עצרת, הוא נמשך בבחינת פנימי. וכעין זה עניינו של "בצל אל היית וידעת".

זוהי הסוכה, "צל יומם", כאשר "יומם" הוא חסד: תחילה אור מקיף, ואחר כך הוא נמשך פנימה בשמיני עצרת. כך גם בצלאל היה "בצל אל" וידע.

48 (ז) כשעירים³⁸³ זהו מטר הדק והוא ענין המשניות וקרביבים תלמוד ומזה נמשך ב' בחי' צמיחה דשא ועשב:

(7) "כמו מטר דק": זהו המטר העדין, והוא עניינה של המשנה; "וכמו טיפות גשם": זהו התלמוד. מכך נמשכות שתי בחינות של צמיחה: דשא ועשב.

(7) סעיף 7 בקצרה: "כמו מטר דק" הוא המטר העדין, המשנה; "וכמו טיפות גשם" הוא התלמוד. מהם באים שני סוגי צמיחה: דשא ועשב.

49 (ח) ענין אופן א' בארץ תרגום מלרע. פ"י שמה שהוא למטה נק' מלרע לפי ששם יש שורש להתהוות הרע וע"כ הם ברעש גדול וע"כ נקראו אופני הקדש וע' חולין (צ"א סעי"ב [סוף עמוד ב]):^{384, 385}

(8) ענין "אופן אחד בארץ", שהתרגום מתרגם "מלרע". כלומר, מה שנמצא למטה נקרא "מלרע", משום ששם יש שורש להתהוות הרע; לכן הם נתונים ברעש גדול, ולכן נקראים "אופני הקודש". ראו גם חולין (סוף צ"א ע"ב).

(8) בקצרה, את הביטוי "אופן אחד בארץ" מתרגמים "מלרע", כלומר "למטה", משום שלמטה יש שורש להתהוות הרע. משום כך האופנים סוערים ברעש גדול ונקראים "אופני הקודש". כאן מפנה המחבר לגמרא בחולין.

בעבודה

בכל יום, ובאופן כללי בחודש תשרי: תחילה יש לשבר את הלב, כדי שהכיסוי שמעליו יוסר; אחר כך לתלמוד תורה, המרווה את הנפש הרכה בביטול; ואז לקיים את המצוות באמצעות הגוף והנפש הבהמית, שזעקתה, הנולדת מהתכוננות עד כמה התרחקה הנפש ממקורה, ממשכה למטה את ה' עצמו. תלמיד החכם עושה זאת בלימוד מכל הלב; איש המעשה — בקביעת עתים לתורה ובנתינת צדקה.

שאלות לשיחה

1. מדוע אומר אדם"ר הזקן ששורש הנפש הבהמית גבוה משורש הנפש האלקית, ומה נובע מכך כיחסו של האדם לדחפים הטבעיים שלו?
2. מה ההבדל בין תורה הדומה למטר לתורה הדומה לטל, וכיצד האדם עובר מזו לזו?
3. מדוע החרישה של לב נשבר צריכה לבוא לפני שלימוד התורה יוכל לשנות את הנפש?
4. כיצד יכולים האופנים, שבעולם התחתון ביותר, להגיע למעלה מהשרפים, וכיצד הדבר קשור לתשובה?
5. מה פירוש הדבר שאור חג הסוכות הוא תחילה "מקיף", ונעשה "פנימי" רק בשמיני עצרת?

מקורות והפניות

הערות

פסקה 2

1 האזינו השמים

קה"ת מתארכת את המאמר לשבת שובה תקע"ב (1811), ומפנה את הקורא לרשימת כתבי היד שבה מפורטים מקורות כתב היד של המאמר.

הערת קה"ת

מאמר זה הוא משי"ש תקע"ב — ראה להלן בהוספות כרשימת הכתבי-יד. קיצורים באוה"ת דברים כרך ו ע' בקתכו. וראה ד"ה זה באריכות הביאור בעטרת ראש לו, ב. וראה במאמרי אדה"א כאן ע' ארו ובמ"מ לשם שהמאמר הנ"ל מיוסד על ביאור לד"ה זה.

2 האזינו השמים

"האזינו השמים ואדברה, ותשמע הארץ אמרי פי". פתיחת שירת משה והפסוק שעליו מבוסס המאמר.

Deuteronomy 32:1 דברים ל"ב:א

הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וְאֲדַבֶּרָה וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אִמְרֵי־פִי:

Give ear, ye heavens, and I will speak; And let the earth hear the words of my mouth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים לב, א.

3

"יערף כמטר לקחי, תול כטל אמרתי". המאמר מסביר את שני הדימויים: מטר כנגד תורה שעולה מלמטה, וטל כנגד תורה שבאה מלמעלה.

Deuteronomy 32:2 דברים ל"ב:ב

יַעֲרַף כַּמָּטָר לִקְחִי תֹזֶל כַּטֹּל אִמְרָתִי כְשֶׁעִירֵם עַל־יְדָשָׁא וְכַרְבִּיבִים עַל־עֵשֶׂב:

My doctrine shall drop as the rain, My speech shall distil as the dew; As the small rain upon the tender grass, And as the showers upon the herb

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

4 כי כאשר ירד הגשם . . כן יהי דברי

המילים כאן מצטטות את Isaiah 55:10. הקטע מופיע למטה.

Isaiah 55:10 ישעיהו נ"ה:י

כִּי כַאֲשֶׁר יֵרֵד הַגֶּשֶׁם וְהַשֶּׁלֶג מִן־הַשָּׁמַיִם וְשֶׁמָּה לֹא יָשׁוּב כִּי אִם־הִרְוָה אֶת־הָאָרֶץ וְהוֹלִידָהּ וְהִצְמִיחָהּ וְנָתַן זֶרַע לִזְרַע וְלֶחֶם לֶאֱכֹל:

For as the rain cometh down and the snow from heaven, And returneth not thither, Except it water the earth, And make it bring forth and bud, And give seed to the sower and bread to the eater

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י נה, י-יא.

5

כי כאשר ירד הגשם והשלג מן השמים כו' כן יהיה דברי אשר יצא

מפי

מטר ושלג יורדים ומשקים את הארץ, כדי שתצמיח זרע ולחם; "כן יהיה דברי אשר יצא מפי". זהו המקור לדימוי התורה למטר.

Isaiah 55:10-11 ישעיהו נ"ה:י-יא

כִּי כַאֲשֶׁר יֵרֵד הַגֶּשֶׁם וְהַשֶּׁלֶג מִן־הַשָּׁמַיִם וְשֶׁמָּה לֹא יָשׁוּב כִּי אִם־הִרְוָה אֶת־הָאָרֶץ וְהוֹלִידָהּ וְהִצְמִיחָהּ וְנָתַן זֶרַע לִזְרַע וְלֶחֶם לֶאֱכֹל: כֵּן יִהְיֶה דְבָרִי אֲשֶׁר יֵצֵא מִפִּי לֹא־יָשׁוּב אֵלַי רִיקָם כִּי אֲסַעֲשֶׂה אֶת־אֲשֶׁר תִּפְצְּתִי וְהִצְלִיחַ אֲשֶׁר שְׁלַחְתִּיו:

For as the rain cometh down and the snow from heaven, And returneth not thither, Except it water the earth, And make it bring forth and bud, And give seed to the sower and bread to the eater; So shall My word be that goeth forth out of My mouth: It shall not return unto Me void, Except it accomplish that which I please, And make the thing whereto I sent it prosper

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

6 כמארו"ל טל תורה

רבי אלעזר דורש את הפסוק "כי טל אורות טליך": מי שמשמש באור התורה, אור התורה מחיה אותו. קה"ת מפנה לכאן כמקור לקשר שבין טל לתורה.

Ketubot 111b:5 כתובות ק"א ב:ה

אָמַר לְקַח רַבִּי יוֹחָנָן: לֹא נִיחָא לְמַרְיָהּ דְּאִמְרַתָּהּ לְהוּ הָכִי, הָהוּא בְּמַרְפָּה עֲצָמוּ לְעִבּוּדָה זָרָה הוּא דְּכִתְיָב. אָמַר לְקַח: מִקְרָא אַחֵר אֲנִי דּוֹרֵשׁ, דְּכִתְיָב: "כִּי טַל אִוְרוֹת טְלִיךְ וְאָרֶץ רְפְּאִים תְּפִיל", כָּל הַמִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּאוֹר תּוֹרָה — אוֹר תּוֹרָה מְחִיֶּהוּ, וְכָל שֶׁאִין מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּאוֹר תּוֹרָה — אִין אוֹר תּוֹרָה מְחִיֶּהוּ.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

חגיגה יב, סע"ב וברש"י שם. וראה כתובות קיא, ב. ת"ז (יב, א. לח, ב. קנג, א. [תו"ח צו, ד]. [כ].

7

טל תורה

בתיקוני זוהר מובאים דברי חכמים: "כל העוסק בטלא דאורייתא, טלא דאורייתא מחייה ליה". אחד המקורות שמביאים בקה"ת לעניין "טל הוא תורה".

Tikkunei Zohar 12a:10 תיקוני זוהר י"ב א:י

אַרְבָּעִים מְלָקִיּוֹת חָסֵר חַד כְּחֶשְׁפֵּן ט"ל, מָאן דְּנָטִיר לָהּ מְנִיָּהּ, נְחִית ט"ל עֲלֶיהָ, דְּאִיהוּ יוֹיֵד הִיא וְאִין, ט"ל לְהַחְיֹת הַמֵּתִים, וְעֲלִיָּה אוֹקְמוּהוּ רַבְּנָן דְּמִתְנִיתִין, כָּל הָעוֹסֵק בְּטַל תּוֹרָה טַל תּוֹרָה מְחִיֶּהוּ.

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

8 מטל השמים זה מקרא

בעניין ברכת יצחק "מטל השמים", אחד הפירושים במדרש הוא: "מטל השמים — זו מקרא; ומשמני הארץ — זו משנה".

Bereshit Rabbah 66:3 בראשית רבה ס"ו:ג

... כטל חרמון, שיוור על הררי ציון. ומשמני הארץ, אלו הקרבנות. דגן, אלו הבכורים. תירוש, אלו הנסכים. דבר אחר: מטל השמים, זו

תו"א בתחלתו.

15 "השמים הם כסאי והארץ הדום רגלי". הפסוק הפותח את המאמר שאליו מתייחס אדמו"ר הזקן.

Isaiah 66:1 ישעיהו ס"ו:א

כה אָמַר ה' הַשָּׁמַיִם כְּסֵאִי וְהָאָרֶץ הָדָם רִגְלִי אֵיזֶה בַּיִת אֲשֶׁר תִּבְנוּ לִי וְאֵיזֶה מְקוֹם מְנוּחָתִי:

Thus saith the L-RD: The heaven is My throne, and the earth is My footstool; where is the house that ye may build unto Me? And where is the place that may be My resting-place
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

16 ב' בחי' נשמות . . בעלי תור' שתורתם אומנתם . . בעלי עסקים . . במצות וגמ"ח

לפי ההערה, שני סוגי הנשמות — תלמידי החכמים ואנשי העסקים המקיימים מצוות וגומלים חסדים — מוסברים שם בהרחבה.

הערת קה"ת

ראה תו"א בהק' (א, ב). נתבאר בארוכה בעטרת ראש כאן דף לה, א.

17 ע"פ מי יתנך

המאמר על "מי יתנך כאח לי", שאדמו"ר הזקן מצטט בעניין שתי בחינות הנשמות; קה"ת מציינת את מקומו בתורה אור, פ' פ' ע"ד.

הערת קה"ת

תו"א פ, ד.

18 מי יתנך כאח לי כו' אמצאך בחוץ

"מי יתנך כאח לי... אמצאך בחוץ". הפסוק מן המאמר שהוא מצטט בקשר לשני סוגי נשמות.

Song of Songs 8:1 שיר השירים ח:א

מִי יִתְּנֶךָ כְּאָח לִי יוֹנֵק שְׂדֵי אִמִּי אֲמַצְאָךָ בַּחוּץ אֲשָׁקֶךָ גַּם לֹא־יָבוֹז לִי:

Oh that thou wert as my brother, That sucked the breasts of my mother! When I should find thee without, I would kiss thee; Yea, and none would despise me

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

19 בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ

"בראשית ברא ה' את השמים ואת הארץ": כאן השמים נזכרים תחילה.

Genesis 1:1 בראשית א:א

בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹקִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ:

.In the beginning G-d created the heaven and the earth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

20 שמים קדמו לארץ

בית שמאי אומרים שהשמים נבראו תחילה, על סמך בראשית א, א; בית הלל אומרים שהארץ נבראה תחילה, על סמך בראשית ב, ד.

Chagigah 12a:5-6 חגיגה י"ב א:ה-ו

וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: עֲשֶׂרָה דְּבָרִים נִבְרְאוּ בַּיּוֹם רִאשׁוֹן, וְאֵלוּ הֵן: שָׁמַיִם וְאָרֶץ, תְּהוֹ וְנִהוּ, אֹר וְחָשֶׁךְ, רוּחַ וּמִים, מִדַּת יוֹם וּמִדַּת לַיְלָה. שְׁמַיִם וְאָרֶץ — דְּבָרֵיב: "בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹקִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ", תְּהוֹ וְנִהוּ — דְּבָרֵיב: "וְהָאָרֶץ הָיְתָה תְּהוֹ וְנִהוּ", אֹר וְחָשֶׁךְ, חָשֶׁךְ — דְּבָרֵיב: "וְחָשֶׁךְ עַל פְּנֵי תְהוֹם", אֹר — דְּבָרֵיב: "וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים יְהי אֹר", רוּחַ וּמִים — דְּבָרֵיב: "וַיֹּרֶם אֱלֹקִים מְרֻחָפֶת עַל פְּנֵי הַמַּיִם", מִדַּת יוֹם וּמִדַּת לַיְלָה — דְּבָרֵיב: "וַיְהי עֶרֶב וַיְהי בֹקֶר יוֹם ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

מקרא. ומשמני הארץ, זו משנה. דגן, זו תלמוד. תירוש, זה אגדה:

May [G-d] give you [veyiten lekha] – He will give, and give “you again.. He will give you blessings and He will give you a hidden place. 3:12) that the vessel which can retain blessings is peace (Maharzu). “May [G-d] give you” – yours, and “may [G-d] give you” – your father’s. “May [G-d] give you” – yours, and “may [G-d] give you” – your brother’s. Rabbi Aḥa said: May [G-d] give, “and may G-d give you” divine aid. ... When? It will be when you need it. That is what

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

9 וּאֵד יַעֲלֶה מִן הָאָרֶץ

"וּאֵד יַעֲלֶה מִן הָאָרֶץ וְהִשְׁקָה אֶת כָּל פְּנֵי הָאֲדָמָה". הוכחה לכך שהמטר מתחיל מלמטה.

Genesis 2:6 בראשית ב:ו

וְאֵד יַעֲלֶה מִן־הָאָרֶץ וְהִשְׁקָה אֶת־כָּל־פְּנֵי הָאֲדָמָה:

but there went up a mist from the earth, and watered the whole face of the ground

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית ב, ו.

10 עַל ג' דברים העולם עומד

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

אבות פ"א, מ"ב.

11 עַל ג' דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמ"ח

שמעון הצדיק: "על שלושה דברים העולם עומד: על התורה, על העבודה ועל גמילות חסדים".

Pirkei Avot 1:2 משנה אבות א:ב

שְׁמַעוֹן הַצַּדִּיק הָיָה מְשִׁירֵי כְּסֻת הַגְּדוּלָּה. הוּא הָיָה אוֹמֵר, עַל שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים הָעוֹלָם עוֹמֵד, עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל גְּמִילוּת חֲסִידִים:

Shimon the Righteous was one of the last of the men of the great assembly. He used to say: the world stands upon three things: the Torah, the Temple service, and the practice of acts of piety

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

12 עבודה שהוא מצות קרבנות

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

במפרשי המשנה שם (רש"י, רמב"ם ועוד).

13 ובעלי תורה נקרא שמים . . והארץ היא בחי' בעלי מצות

ההערה אומרת שההסבר על תלמידי החכמים כ"שמים" ועל בעלי המצוות כ"ארץ" מופיע שם בהרחבה.

הערת קה"ת

בארוכה בעטרת ראש דף לה, א. וראה לקו"ש חל"ד ע' 204.

14 בדי"ה השמים כסאי

המאמר "השמים כסאי" פותח את תורה אור; כאן אדמו"ר הזקן מפנה אליו בעניין השמים והארץ.

הערת קה"ת

26 כל מצותי של תורה אינן כדאי נגד הלי' אחת מן התו

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה ירוש' פאה פ"א סוה"א ובר"ש שם [כ].

27 כל מצותיה של תורה אינן כדאי נגד הלכה א' מן התורה

דעה אחת שם: "אפילו כל מצוותיה של תורה אינן שוות לדבר אחד מן התורה", והירושלמי מביא את הפסוק "וכל חפצים לא ישוו בה".

Jerusalem Talmud Peah 1:1 תלמוד ירושלמי פאה א':א

פסקה 3

28 תכלית חכמה תשובה ומע"ט

מימרה אהובה על רבא: "תכלית החכמה היא תשובה ומעשים טובים", כדי שאדם לא ילמד ואחר כך ימרוד באביו, באמו או ברבו.

Berakhot 17a:11 ברכות י"ז א":א

מרגלא בפומיה דרבא: תכלית חכמה — תשובה ומעשים טובים, שלא יהא אדם קורא ושונה ובוועט באביו ובאמו ובכרבו ובמי שהוא גדול ממנו בחכמה ובמנין, שנאמר: "ראשית חכמה יראת ה' שכל טוב לכל עושיהם". "לעושים" לא נאמר, אלא "לעושיהם" — לעושים לשמה ולא לעושים שלא לשמה. וכל העושה שלא לשמה, נוח לו שלא נברא.

It was a favourite saying of Raba : The goal of wisdom is repentance and good works; so that a man shall not read [Torah] and study [Mishnah] and then contradict his father or mother or teacher or anybody greater than he in knowledge and number [of years]; as it is said, "The fear of the L-rd is the beginning of wisdom, a good understanding have all that do thereafter" (Ps. cxi. 10). "All that learn" is not said here, but "all that do thereafter," i.e. they that practise ... Torah

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות יז, א.

29 גדול התלמוד במה שמביא לידי מעשה

רבי טרפון אמר שהמעשה גדול יותר, רבי עקיבא אמר שהתלמוד גדול יותר, וכולם הסכימו: "גדול התלמוד, שהתלמוד מביא לידי מעשה".

Kiddushin 40b:8-9 קידושין מ"ב ח"ט'

וכבר היה רבי טרפון וזקנים מסובין בעלית בית נתנה בלוד. נשאלה שאילה זו בפניהם: תלמוד גדול או מעשה גדול? נענה רבי טרפון ואמר: מעשה גדול. נענה רבי עקיבא ואמר: תלמוד גדול. נענו כולם ואמרו: תלמוד גדול, שהתלמוד מביא לידי מעשה. תנא, רבי יוסי אומר: גדול תלמוד שקדם לחלה ארבעים שנה, לתרומות ולמעשרות חמשים וארבע, לשמיטות ששים ואחת, לויכלות מאה ושלש.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ראה קידושין מ, ב. בארוכה באוה"ת פ' ואתחנן.

פסקה 4

30 "לקחי יערוף כמטר". הפסוק מוסבר כאן באמצעות האופן שבו הגשם פועל

הערת קה"ת

ראה חגיגה יב, א. וש"נ.

21 ביום עשות ה' ארץ ושמים

"ביום עשות ה' ארץ ושמים": כאן הארץ נזכרת תחילה.

Genesis 2:4 בראשית ב':ד'

אלה תולדות השמים והארץ בהבראם ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמים:

These are the generations of the heaven and of the earth when they were created, in the day that the L-RD G-d made earth and heaven

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית ב, ד.

22 ארץ קדמה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה חגיגה שם.

23 ות"ת כנגד כולם

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

פאה פ"א, מ"א.

24 ות"ת כנגד כולם

לאחר שמנתה את המעשים שאדם אוכל את פירותיהם בעולם הזה, המשנה מסיימת: "ותלמוד תורה כנגד כולם".

Mishnah Peah 1:1 משנה פאה א':א

אלו דברים שאין להם שעור. הפאה, והבכורים, והראיון, וגמילות חסדים, ותלמוד תורה. אלו דברים שאדם אוכל פרותיהן בעולם הזה והקורן קצמת לו לעולם הבא. כבוד אב ואם, וגמילות חסדים, והקצאת שלום בין אדם לחברו, ותלמוד תורה כנגד כלם:

These are the things that have no definite quantity: The corners [of the field]. First-fruits; [The offerings brought] on appearing [at the Temple on the three pilgrimage festivals]. The performance of righteous deeds; And the study of the torah. The following are the things for which a man enjoys the fruits in this world while the principal remains for him in the world to come: Honoring one's father and mother; The performance of righteous deeds; And the making of peace ... between a person and his friend; And the study of

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

25 כל חפצים לא ישוו בה

"כי טובה חכמה מפנינים, וכל חפצים לא ישוו בה".

Proverbs 8:11 משלי ח':יא

כי־טובה חכמה מפנינים וכל־חפצים לא־ישוו־בה:

For wisdom is better than rubies, And all things desirable are not to be compared unto her

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי ח, יא.

ואלקי אבותי, רבון כל העולמים, אדון כל הנשמות. ברוך אתה ה', המחזיר נשמות לפגרים מתים."

When he awakens he says : "O my G-d, the soul which Thou hast given me is pure. Thou didst create it within me, Thou didst breathe it into me, Thou preservest it within me, and Thou wilt take it from me, but wilt restore it unto me here-after. So long as the soul is within me, I will give thanks unto Thee, O L-rd my G-d and G-d of my fathers, Sovereign of all worlds, L-rd of all souls. Blessed art Thou, O L-rd, Who ... restorest souls unto dead

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

35 בי ובקרבי שלא שייך לומר זה על הגוף

בתניא נקראת אותה ברכה כך: דווקא "שנתת ביי" מראה שהאדם עצמו, בבינוני, אינו הנשמה הטהורה אלא הנפש החיונית, ואילו אצל הצדיקים הדבר הפוך.

Tanya, Likkutei Amarim 29:18 תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים כ"ט:יח

והנה, כל מה שיאריך בענינים אלו במחשבתו וגם בעיונו בספרים, להיות לבו נשבר בקרבו, ו"נבזה בעיניו נמאס" פכתוב, בתכלית המיאוס, ולמאס חייו ממש, הרי בזה ממאס ומכנה הסטרא אחרא ומשפילה לעפר, ומורידה מגדולתה וגסות רוחה וגבהותה, שמגביה את עצמה על אור קדושת נפש האלהית להחשיך אורה.

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ראה תניא פכ"ט.

36 כי אין בו אומר ודברים

בנקודה זו קורא אסתר ראש: "אבל הגוף אין לו חיות כלל בלא נשמה"; ההערה מפנה את הקורא לשם לעיון רחב יותר.

הערת קה"ת

"והלא הגוף אין לו חיות בלא נשמה כלל" — עטרת ראש כאן לט, א. ע"ש בארוכה.

37 וזרעתי את בית ישראל גוי

"הנה ימים באים, נאום הוי', וזרעתי את בית ישראל ואת בית יהודה ואת אדם וזרע בהמה."

Jeremiah 31:27 ירמיהו ל"א:כ"ז

הנה ימים באים נאום הוי' וזרעתי את בית ישראל ואת בית יהודה ואת אדם וזרע בהמה:

Behold, the days come, saith the L-RD, that I will sow the house of Israel and the house of Judah with the seed of man, and with the seed of beast

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ירמיה לא, כו.

38 וזרעתי לי בארץ

"וזרעתי לי בארץ." אדמו"ר הזקן מדגיש את המילים "בארץ": בנפש הבחמית.

Hosea 2:25 הושע ב':כ"ה

וזרעתי לי בארץ ורחמתי את־לא רחמה ואמרתי ללא־עמי עמי־אתה והוא יאמר אלקי:

על האדמה.

Deuteronomy 32:2 דברים ל"ב:ב

יערץ כמטר לקחי תגל כטל אמרתי כשעירים עלי־דשא וכרביבים עלי־עשב:

My doctrine shall drop as the rain, My speech shall distil as the dew; As the small rain upon the tender grass, And as the showers upon the herb

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

31 והורה את הארץ והולידה והצמיחה

הגשם "מרווה את הארץ ומצמיח אותה, ונותן זרע לזורע ולחם לאוכלי. אדמו"ר הזקן משתמש בכך כדי לתאר את פעולתו של הגשם.

Isaiah 55:10 ישעיהו נ"ה:י"א

כי כאשר ירד הגשם והשלג מן השמים ושמה לא ישוב כי אם־הרחה את־הארץ והולידה והצמיחה ונתן זרע לזרע ולחם לאכל:

For as the rain cometh down and the snow from heaven, And returneth not thither, Except it water the earth, And make it bring forth and bud, And give seed to the sower and bread to the eater

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 5

32 כן יהי דברי אשר יצא מפי לא ישוב אלי ריקם כ"א עשה את אשר

הפצתי

"כן יהיה דברי היוצא מפי: לא ישוב אליי ריקם, כי אם יעשה את רצוני." דברו של ה', כמו הגשם, משיג את מטרותו.

Isaiah 55:11 ישעיהו נ"ה:י"א

כן יהיה דברי אשר יצא מפי לא־ישוב אלי ריקם כי אם־עשה את־אשר הפצתי והצליח אשר שלחתי:

So shall My word be that goeth forth out of My mouth: It shall not return unto Me void, Except it accomplish that which I please, And make the thing whereto I sent it prosper

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

33 ונותן זרע לזורע

הגשם מרווה את הארץ ונותן זרע לזורע ולחם לאוכלי.

Isaiah 55:10 ישעיהו נ"ה:י"א

כי כאשר ירד הגשם והשלג מן השמים ושמה לא ישוב כי אם־הרחה את־הארץ והולידה והצמיחה ונתן זרע לזרע ולחם לאכל:

For as the rain cometh down and the snow from heaven, And returneth not thither, Except it water the earth, And make it bring forth and bud, And give seed to the sower and bread to the eater

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

34 נשמה שנתת בי טהורה היא אתה בראתה כו' ואתה משמרה בקרבי

הברכה הנאמרת עם הקימה: "ה', הנשמה שנתת בי טהורה; אתה יצרת אותה בי, נפחת אותה בי, ואתה משמר אותה בקרבי."

Berakhot 60b:4 ברכות ס' ב:ד

כי מתער אומר: "אלקאי, נשמה שנתת בי טהורה. אתה יצרתה בי, אתה נפחתה בי, ואתה משמרה בקרבי, ואתה עתיד ליטלה ממני ולהחזירה בי לעתיד לבא. כל זמן שהנשמה בקרבי מודה אני לפניך ה' אלקי

עניינים גופניים, המלוכשים בדברים גשמיים של הגוף: הדומם, הצומח והחי של נוגה.

הערת קה"ת

ראה בארוכה בעטרת ראש מ, א. וראה שם ביאור שאף עבודת כהן גדול בחושן ואפוד וכל עבודתו ביו"כ בבגדי לבן וכן מעשה העבודה בקטרת וקרבנות הכל בעניינים גופניים שכולם מלוכשים בדברים גשמיים השייכים לגוף בדצ"ח דנוגה כו'.

44 ועקימת שפתי הוי מעשה

ריש לקיש, על המקלל: "עקימת שפתיו הווי מעשה". לכן גם לימוד תורה, הנעשה בפה, הוא מעשה גופני.

Sanhedrin 65a:10-12 סנהדרין ס"ה א'-י"ב

מגדף, מאי מעשה איכא? עקימת שפתיו הוי מעשה. בעל אוב, מאי מעשה איכא? הקשת ורועותיו הוי מעשה. ואפילו לרפנו? והתנאי: אינו חייב אלא על דבר שיש בו מעשה, כגון זיבוח, קישור, וניסוח, והשתחואה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

45 אשריכם זורע על כל מים

"אשריכם זורעי על כל מים". פסוק נוסף שמתאר את המצוות כזריעה.

Isaiah 32:20 ישעיהו ל"ב:כ

אשריכם זרעי עלי-כלימים משלחי רגליהשור והחמור:

Happy are ye that sow beside all waters, That send forth
freely the feet of the ox and the ass

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישעיי לב, כ.

46 בד"ה הבאים ישרש יעקב

שם "יעקב שורש" הן המצוות — הרצון העליון שירד להתלבש בדברים גשמיים; באמצעותן "ישראל יציץ", כלומר צמיחה מהעלם לגילוי, שהיא "זורע צדקות, מצמיח ישועות".

הערת קה"ת

תו"א נג, ד.

47 "בימים הבאים יכה שורש יעקב, יציץ ופרח ישראל". הפסוק מתוך המאמר בתורה אור שהוא מצטט, המקשר זאת ל"זורע צדקות".

Isaiah 27:6 ישעיהו כ"ז:ו

הבאים ישרש יעקב יציץ ופרח ישראל ומלאו פני-תבל תנובה:

In days to come shall Jacob take root, Israel shall blossom
and bud; And the face of the world shall be filled with
fruitage

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

48 ארץ חפץ

"כי תהיו אתם ארץ חפץ". נאמר על עם ישראל כולו.

Malachi 3:12 מלאכי ג':י"ב

ואשרו אתכם כלי-הגוים כי־תהיו אתם ארץ חפץ אמר ה' צבאות:

And all nations shall call you happy; For ye shall be a de-
lightsome land, Saith the L-RD of hosts

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

49 חלק אלו-ה ממעל

"מה חלקו של ה' ממעל?" בחסידות מפרשים זאת על הנפש האלקית, "חלק

And I will sow her unto Me in the land; And I will have com-
passion upon her that had not obtained compassion; And I
will say to them that were not My people: 'Thou art My peo-
'ple'; And they shall say: 'Thou art my G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

הושע ב, כה.

39 ורוח הבהמה היורדת היא למטה בארץ

"מי יודע רוח בני האדם העולה היא למעלה, ורוח הבהמה היורדת היא למטה לארץ?" הדברים מוסבים על הנפש הבהמית.

Ecclesiastes 3:21 קהלת ג':כ"א

מי יודע רוח בני האדם העולה היא למעלה ורוח הבהמה היורדת היא למטה לארץ:

Who knoweth the spirit of man whether it goeth upward,
and the spirit of the beast whether it goeth downward to the
earth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

40 ששים המה מלכות

"ששים מלכות". הפסוק במאמר שאליו הוא מתייחס.

Song of Songs 6:8 שיר השירים ו':ח

ששים המה מלכות ושמונים פילגשים ועלמות אין מספר:

There are threescore queens, And fourscore concubines,
And maidens without number

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

41 אור זרוע לצדיק

"אור זרוע לצדיק". נפש האלקית היא "אור זרוע" בנפש הבהמית.

Psalms 97:11 תהילים צ"ז:יא

אור זרע לצדיק ולישרי־לב שמחה:

Light is sown for the righteous, And gladness for the upright
in heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

42 וגדול המצווה ועושה

רבי חנינא: גדול המצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה.

Kiddushin 31a:11-12 קידושין ל"א א'-י"א

ואמר רבי חנינא: ומה מי שאינו מצווה ועושה - כה, מצווה ועושה - על אחת כמה וכמה. דאמר רבי חנינא: גדול מצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה. אמר רב יוסף: מריש הנה אמינא: מאן דהנה אמר לי הלכה כרבי יהודה דאמר: סומא פטור מן המצוות - עבידנא יומא טבא לרבנו, דהא לא מיפקידנא והא עבידנא. השתא דשמעיתא להא דאמר רבי חנינא: גדול מצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה, אדרבה: מאן דאמר לי דאין הלכה כרבי ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

קידושין לא, א. וש"נ.

43 כל המצות . . בשביל הנפש הבהמית . . וכמו קרבנות . . חשן ואפד

לפי ההערה, אטרת ראש מסביר בהרחבה שגם עבודת הכהן הגדול בחושן ובאפוד, עבודת יום הכיפורים בבגדי לבן, הקטורת והקרבנות — כולם

54 וארבעה פנים לאחד פני האחד פני הכרוב

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

יחזקאל ס"י יו"ד, יד. [כ].

55 וארבעה פנים לאחד פני האחד פני הכרוב

"ולכל אחד ארבעה פנים: פני הראשון פני הכרוב", ואחר כך אדם, אריה ונשר; השור אינו נזכר.

Ezekiel 10:14 יחזקאל י"ד

וארבעה פנים לאחד פני האחד פני הכרוב ופני השני פני אדם והשלישי פני אריה והרביעי פני נשר:

And every one had four faces: the first face was the face of the cherub, and the second face was the face of a man, and the third the face of a lion, and the fourth the face of an eagle.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

56 וזהו פני השור כדאיתא בגמרא

ריש לקיש: יחזקאל התפלל וביקש רחמים על השור, והוא נהפך לכרוב. מכאן ש"כרוב" הוא פני השור.

Chagigah 13b:6 חגיגה י"ג ב:ר

כתוב אחד אומר: "ודמות פניהם פני אדם ופני אריה אל הימין לארבעתם ופני שור מהשמאל לארבעתם וגו'", וכתוב: "וארבעה פנים לאחד פני האחד פני הכרוב ופני השני פני אדם והשלישי פני אריה והרביעי פני נשר", ואילו שור לא קא חשיבו! אמר ריש לקיש: יחזקאל ביקש עליו רחמים, והפכו לכרוב. אמר לפניו: רבוננו של עולם! קטיגור יעשה סניגור?

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

חגיגה יג, ב.

7 פסקה

57 "קדוש, קדוש, קדוש הוי צבאות, מלוא כל הארץ כבודו". דברי השרפים בחזון ישעיהו, המתבארים כאן ביטוי אחר ביטוי.

Isaiah 6:3 ישעיהו ו':ג

וקרא זה אליה ואמר קדוש קדוש קדוש ה' צבאות מלא כלהארץ כבודו:

And one called unto another, and said: Holy, holy, holy, is the L-RD of hosts; The whole earth is full of His glory

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

58 אות הוא בצבא שלו

הגמרא דורשת את הפסוק "הוי צבאות שמו": הוא אות בצבאו (בנוסח שבספריא: "אדון").

Chagigah 16a חגיגה ט"ז א

הערת קה"ת

חגיגה טז, א. ובמא"א שם. [ובמא"א ערך אות סנ"ב "אות בצבא". ועי' בתו"א בא ד"ה בעצם היום הזה. — כ].

59 אלף אלפים לגדוד א' ולגדודיו אין מספר

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

חגיגה יג, סע"ב.

אלוקה ממעל".

Job 31:2 איוב ל"א:ב'

ומה חלק אלוה ממעל ונחלת שדי ממרמים:

For what would be the portion of G-d from above, And the heritage of the Almighty from on high

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איוב לא, ב.

50 הערת קה"ת מפנה ל Psalms 74:12 למילים האלה.

Psalms 74:12 תהילים ע"ד:י"ב

ואלקים מלכי מקדם פעל ישועות בקרב הארץ:

Yet G-d is my King of old, Working salvation in the midst of the earth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

6 פסקה

51 והנה אופן אחד בארץ

"והנה אופן אחד בארץ אצל החיות". האופנים נמצאים במקום הנמוך ביותר, "על הארץ".

Ezekiel 1:15 יחזקאל א':ט"ו

וארא החיות והנה אופן אחד בארץ אצל החיות לארבעת פניו:

Now as I beheld the living creatures, behold one wheel at the bottom hard by the living creatures, at the four faces thereof

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

יחזקאל א, טו.

52 שבשרפים יש פני ארי ופני שור

פני החיות: אדם, אריה מימין, שור משמאל ונשר. במהדורת קה"ת מובא הדבר ביחס לפניהם של האריה והשור.

Ezekiel 1:10 יחזקאל א':י

ודמות פניהם פני אדם ופני אריה אלהימין לארבעתם ופני שור מהשמאל לארבעתם ופני נשר לארבעתם:

As for the likeness of their faces, they had the face of a man; and they four had the face of a lion on the right side; and they four had the face of an ox on the left side; they four had also the face of an eagle

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ראה יחזקאל א, י.

53 על ארבעת רבעיהם

"ידי אדם מתחת כנפיהם, על ארבעת צדדיהם".

Ezekiel 1:8 יחזקאל א':ח

וידי אדם מתחת כנפיהם על ארבעת רבעיהם ופניהם וכנפיהם לארבעתם:

And they had the hands of a man under their wings on their four sides; and as for the faces and wings of them four

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

יחזקאל א, ח.

זהו "יסוד כל סיי". לעיל תבא (מא, ג). ושינ. [כ]. ראה לעיל פי' חקת סד, ד ובהנסמן לשם.

66 למעלה עד אין קץ

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).
הערת קה"ת
ז"ח פי' יתרו. [כ].

67 שאתה הוא עד שלא נברא העולם

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).
הערת קה"ת
נוסח תפלת השחר.

68 שחורה אני ונאווה

"שחורה אני ונאווה". זהו הפסוק מן המאמר שאליו הוא מתייחס.
Song of Songs 1:5 שיר השירים א:ה'
שחורה אני ונאווה בנות ירושלים פאָהלי קדר כיריעות שלמה:
I am black, but comely, O ye daughters of Jerusalem, As the
tents of Kedar, As the curtains of Solomon
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

69 בדיה שחורה אני ונאווה השני

המאמר השני על "שחורה אני ונאווה" בלקוטי תורה על שיר השירים,
שאליו מפנה אדמו"ר הזקן בעניין הדרגות האינסופיות בהשגת הנשמות.
הערת קה"ת
לקמן בשש"ש.

70 את השמים ואת הארץ אני מלא

"הלוא את השמים ואת הארץ אני מלא, נאום הוי". ה' ממלא את הארץ
הגשמית כשם שהוא ממלא את השמים.
Jeremiah 23:24 ירמיהו כ"ג:כ"ד
אם יִסְתַּר אִישׁ בְּמִסְתָּרִים וְאֲנִי לֹא־אֶרְאֶנּוּ נְאֻם־יְהוָה הֲלוֹא אֶת־הַשָּׁמַיִם
וְאֶת־הָאָרֶץ אֲנִי מְלֵא נְאֻם־יְהוָה
Can any hide himself in secret places That I shall not see
him? saith the L-RD. Do not I fill heaven and earth? Saith
the L-RD
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת
ירמי' כג, כד.

71 דקמיי ית' כולא כלא חשיבי

הזוהר מלמד שלפניו הכול נחשב לאין.
Zohar I, 11b זח"א יא, ב
הערת קה"ת
זח"א יא, ב.

72 לית אתר פנוי מיני

בתיקון נ"ז: הוי' נמצא בכל ספירה, כיסא, מלאך ואיבר באדם, "כי אין מקום
פנוי ממנו, לא למעלה ולא למטה".
Tikkunei Zohar, Tikkun 57 · 91b:6-92a:1 תקוני תיקון נז
... בְּכָל סְפִירָה, וּבְכָל פְּרָסִיף, וּבְכָל מַלְאָכִין, וּבְכָל אֲבָר וְאֶבֶר דְּבַר נֶשׁ,
דְּלִית אֲתֵר פְּנוּי מִנִּיהָ לֹא בְּעֶלְאִין וְלֹא בְּתַתְּאִין, יְהוּ"ה לֹא אֲתֵקֵר
בְּיַחְדָּא דְּאַרְבַּע אֲתוֹן אֶלָּא בְּעֵלֶת הָעֲלֻת דְּמִיחָד לֹון, וּבְגִין דְּאִיהּ מִיחָד
אַרְבַּע אֲתוֹן, בְּקָה אֲתֵקֵרִיאוּ יְהוּ"ה בְּיַחְדָּא חֲדָא יְהוּ"ה אֲחָד וְשִׁמוּ אֲחָד,

60 אלף אלפים לגדוד א' ולגדודיו אין מספר

"אלף אלפים ישמשוניה" הוא מספרה של יחידה אחת, ואילו "ולגדודיו אין
מספר".

Chagigah 13b:13 חגיגה י"ג ב:י"ג

תנ"א, רבי אומר משום אבא יוסי בן דוסאי: "אלף אלפין ישמשוניה" —
מספר גדוד אחד, "ולגדודיו אין מספר". ורבי ירמיה בר אבא אמר:
"אלף אלפין ישמשוניה", לְנֶהָר דִּינֹור, שְׁנֶאֱמַר: "נֶהָר דִּינֹור נִגְדַּ וְנִפְקַ מִן
קְדָמוּהִי אֶלְף אֶלְפִין יִשְׁמְשׁוּנִיהָ וְרַבּוּ רַבְּכֵן קְדָמוּהִי קְדָמוּהִי".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

61 בהבראם בה' בראם

"אלה תולדות השמים והארץ בהבראם": אל תקרא "בהבראם", אלא "בה'
בראם" — באות ה' ברא אותם.

Menachot 29b:10-12 מנחות כ"ט ב:י-י"ב

כשהוא אומר (בראשית ב, ד) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם אל
תקרי בהבראם אלא בה"י בראם [הוי אומר העולם הזה בה"י והעולם
הבא ביו"ד] ומפני מה נברא העולם הזה בה"י מפני שדומה לאכסדרה
שכל הרוצה לצאת יצא ומ"ט תליא כרעיה דאי הדר בתשובה מעיילי
ליה וליעייל בהך לא מסתייעא מילתא כדריש לקיש דאמר ריש לקיש
מאי דכתיב (משלי ג, לד) אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן בא
לטהר מסייעין אותו בא לטמא פותחין לו ומ"ט אית ליה תאנא אמר
הקב"ה אם חוזר [בן] אני קושר לו קשר

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

הערת קה"ת

מנחות כט, ב.

62 והה' היא אות קלילה

"קה"ת מפנים לאור התורה על חיי שרה בנוגע לה' כ"אות קלילה".

הערת קה"ת

ראה אוה"ת חיי שרה קכא, ב.

63 וכמ"ש בהבראם . . מששא דוטר מאד ההבל שכה

על פי ההערה, הקטע הזה על הה' כאות קלילה שכמעט אין בה הבל מועתק
באור התורה על ויקרא; גם אור התורה על בראשית דן בו.

הערת קה"ת

נעתק באוה"ת ויקרא כרך ג ע' תתנב. וראה גם אוה"ת בראשית כרך א קכא,
ב.

64 "רני ושמחי בת ציון, כי הנני בא ושכנתי בתוכך". זהו הפסוק מן המאמר שאליו הוא מתייחס.

Zechariah 2:14 זכריה ב:י"ד

רְנִי וְשִׂמְחִי בַּת־צִיּוֹן כִּי הִנְנִי־בָא וְשֹׁכְנִתִּי בְּתוֹכְךָ נְאֻם־יְהוָה
Sing and rejoice, O daughter of Zion; for, lo, I come, and I'
will dwell in the midst of thee, saith the L-RD
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

65 בגי' בחי' עולם שנה נפש

בכי תבוא אומר אדמו"ר הזקן שכפי שעולם, שנה ונפש מצויים במקום, כך
יש בשנה את ראש השנה; משום כך קוראים את הפרשה לפניו. הוא נקרא
"ראש" השנה, כשם שהראש הוא לגוף. בחוקת הוא מסביר את עולם, שנה
ונפש שבספר יצירה: "עולם" הוא כל השמים, הארץ וגופי הנבראים; "נפש"
היא החיות האלקית המתלבשת בהם; וההתלבשות הזאת נעשית באמצעות
"שנה".

הערת קה"ת

78 בד"ה להבין ביאור ענין האבות הן הן המרכבה

המאמר על "האבות הן הן המרכבה", שאדמו"ר הזקן מצטט לעניין שורש המדות שלמעלה מן השכל.

הערת קה"ת

תו"א פ' בראשית.

79 וביאור ע"פ שימני כחותם

קה"ת מפנה לסידור לביאור על "שימני כחותם".

הערת קה"ת

ראה סידור יח, ב. לקמן שה"ש מו, ד.

80 ואלה המלכים אשר מלכו לפני מלך

"ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך לבני ישראל". בקבלה, המלכים של עולם התוהו.

Genesis 36:31 בראשית ל"ו:ל"א

ואֵלֶּה הַמְּלָכִים אֲשֶׁר מָלְכוּ בְּאֶרֶץ אֲדָמָה לִפְנֵי מֶלֶךְ־מֶלֶךְ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

And these are the kings that reigned in the land of Edom,
before there reigned any king over the children of Israel

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית לו, לא.

81 ישראל לי ראש

בעמוד של קה"ת, שלח 48b, מתחיל המאמר "אנכי הוי' אלקיך אשר הוצאתיך", שאליו מפנה מאמר זה בסעיף 4. שם מסביר אדמו"ר הזקן שישאל הן אותיות "לי ראש", משום שנשמות ישראל נעשות כביכול "ראש" להקב"ה; בהמשך הוא מבאר שה"ראש" שלמעלה הוא הרצון.

הערת קה"ת

לעיל שלח (מח, ב). וש"נ. [כ].

82 נושאות את הכסא

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

במדבר"ס"פ נשא (ס"פ יד). [כ].

83 דמות כמראה אדם שעל הכסא

"דמות כסא, ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה."

Ezekiel 1:26 יחזקאל א:כ"ו

וממעל לרקיע אשר על־ראשם כְּמֶרְאָה אֶבֶן־סַפִּיר דְּמוּת כֶּסֶף וְעַל דְּמוּת הַכֶּסֶף דְּמוּת כְּמֶרְאָה אָדָם עָלָיו מִלְּמַעְלָה:

And above the firmament that was over their heads was the likeness of a throne, as the appearance of a sapphire stone; and upon the likeness of the throne was a likeness as the appearance of a man upon it above

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ראה יחזקאל א, כו.

84 עולם הבריאה . . הכסא

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

בסוף שי סדר אבי"ע (פ"ו) מע"ה ושם סוף שי פנימיות וחיצוניות. והעיקר לשונו הטהור הוא ריש שי דרושי [כללות] אבי"ע ומה שני כאן ל"מ. [כ].

ובגין דא שוי אמונה ד'ישראל בארבע אתון אליו, וכל שמקו שוי כנויין לשמא דא, לית שמא עד אין סוף ועד אין תכלית וברבא ושלטנא מן דא, לעילא עד אין סוף, ולתתא עד ...

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

הערת קה"ת

ת"ז תי"ז.

פסקה 8**73 השרפים עומדים ממעל**

"שרפים עמדו מעליו; לכל אחד מהם היו שש כנפיים."

Isaiah 6:2 ישעיהו ו:ב

שָׂרָפִים עֹמְדִים מִמַּעַל לוֹ שֵׁשׁ כְּנָפִים שֵׁשׁ כְּנָפִים לְאֶחָד בְּשָׂתִים יָכֹסֶה פָּנָיו וּבְשָׂתִים יָכֹסֶה רִגְלָיו וּבְשָׂתִים יַעֲוֹפֶה:

Above Him stood the seraphim; each one had six wings:
with twain he covered his face and with twain he covered his
feet, and with twain he did fly

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"ו, ב.

74 אופן אחד בארץ

"והנה אופן אחד על הארץ לצד החיות." האופנים הם בעולם העשיה.

Ezekiel 1:15 יחזקאל א:ט"ו

וְאֵרָא הַחַיּוֹת וְהֵנָּה אֹפֶן אֶחָד בְּאֶרֶץ אֶצֶל הַחַיּוֹת לְאַרְבַּעַת פָּנָיו:

Now as I beheld the living creatures, behold one wheel at the
bottom hard by the living creatures, at the four faces
thereof

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

יחזקאל א, טו.

75 וז"ש ביחזקאל קול המולה כקול מחנה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

א, כד.

76 "קול המולה, כקול מחנה." הרעש ששמע יחזקאל מן החיות שבמרכבה.

Ezekiel 1:24 יחזקאל א:כ"ד

וְאִשְׁמַע אֶת־קוֹל כְּנָפֵיהֶם כְּקוֹל מַיִם רַבִּים כְּקוֹל־שִׁידֵי בְּלִכְתָּם קוֹל הַמָּלְאָה כְּקוֹל מַחֲנֶה בְּעֶמְדָם תִּרְפִּינָה כְּנָפֵיהֶן:

And when they went, I heard the noise of their wings like the
noise of great waters, like the voice of the Almighty, a noise
of tumult like the noise of a host; when they stood, they let
down their wings

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

77 מתנשאים לעומת השרפים

הערת קה"ת מפנה לEzekiel 1:21 למילים האלה.

Ezekiel 1:21 יחזקאל א:כ"א

הערת קה"ת

יחזקאל א, כא.

85 שצבא השמים לך משתחווים

אתה מחיה את כולם, וצבא השמים משתחווים לך."

Nehemiah 9:6 נחמיה ט:ו

אַתָּה־הוּא ה' לְבָדָךְ אַתָּה עֲשִׂיתָ אֶת־הַשָּׁמַיִם שָׁמַי הַשָּׁמַיִם וְכָל־צָבָאם הָאָרֶץ וְכָל־אֲשֶׁר עָלֶיהָ הַיַּמִּים וְכָל־אֲשֶׁר בָּהֶם וְאֶתָּה מְחִיָּה אֶת־כָּל־וְצָבָא הַשָּׁמַיִם לְךָ מִשְׁתַּחֲוִים:

Thou art the L-RD, even Thou alone; Thou hast made heaven, the heaven of heavens, with all their host, the earth and all things that are thereon, the seas and all that is in them, and Thou preservest them all; and the host of heaven worshippeth Thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

נחמ"ט, ו.

86 מלאך הגדול סנדל ת"ק שנה

ברייאת: סנדלפון גבוה מחבריו כדי מהלך חמש מאות שנה, ועומד מאחורי המרכבה וקושר כתרים ליוצרו.

Chagigah 13b:4 חגיגה י"ג ב:ד'

"וְאֶרָא הַחַיִּית וְהִנֵּה אֹפֵן אֶחָד בְּאָרֶץ אֶצֶל הַחַיִּית", אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: מִלָּאךְ אֶחָד שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּאָרֶץ, וְרָאָשׁוּ מְגִיעַ אֶצֶל הַחַיִּית. בְּמַתְּנֵיתָא תָּנָא: סַנְדַּלְפּוֹן שְׁמוֹ, הַגָּבוֹה מִחֲבָרָיו מִהֵלֶךְ חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה. וְעוֹמֵד אַחֲרֵי הַמָּרְכָבָה וְקוֹשֵׁר כְּתָרִים לְקוֹנָו. אֵינִי? וְהַכְּתִיב: "כְּרוּךְ כְּבוֹד ה' מִמְּקוֹמוֹ", מִכָּלֵל דְּמִקוֹמוֹ לֵיכָא דִּידַע לָקָה! דְּאָמַר שֶׁם אֶתְנָא וְאֶזְל וְיַתִּיב בְּרִישִׁיה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

עיין חגיגה יג, ב. פסק"ר פ"ב. ועלי"ק ברכה (צח, א). וש"נ [כ].

87 ת"ק שנה

קה"ת מפנה שם לעניין מהלך חמש מאות שנה במידותיהם של המלאכים והעולמות.

הערת קה"ת

וע"ל פ' בהר ד"ה את שבתתי רפ"ב (מא, ב). [כ].

88 ויש מלאכים שהם בשליש העולם

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

עי"ב"ר דמלאך הוא שלישי של עולם עי' ירושי פ"ב דר"ה [ה"ד] ועב"ר פמ"ח. ופס"ח ס"י יז ובילקוט דניאל ר' ב'יתרס"ו עה"פ וגויתו כתרשיש עיי"ש [כ].

89 וגויתו כתרשיש

"וגווייתו כתרשיש, ופניו כמראה הברק." תיאורו של דניאל על מלאך.

Daniel 10:6 דניאל י:ו

וְגוֹיָתוֹ כְּתַרְשִׁישׁ וּפָנָיו כְּמֹרָאָה כָּרָק וְעֵינָיו כְּלַפְיָדִי אֵשׁ וְזַרְעָתוֹ וּמַרְגְּלָתָיו כְּעִזִּי נְחֹשֶׁת קָלָל וְקוֹל דְּכָרָיו כְּקוֹל הַמּוֹן:

his body also was like the beryl, and his face as the appearance of lightning, and his eyes as torches of fire, and his arms and his feet like in colour to burnished brass, and the voice of his words like the voice of a multitude

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דניאל י, ו.

90 אין עוד מלבדו

"הוי" הוא אלקים; אין עוד מלבדו".

Deuteronomy 4:35 דברים ד:ל"ה

אַתָּה הָרָאָתָ לְדַעַת כִּי ה' הוּא הָאֱלֹקִים אֵין עוֹד מִלְּבָדוֹ:

Unto thee it was shown, that thou mightiest know that the L-RD, He is G-d; there is none else beside Him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ד, לה.

91 הערת קה"ת מפנה לIsaiah 29:6 למילים האלה.

Isaiah 29:6 ישעיהו כ"ט:ו

מָעַם ה' צְבָאוֹת תִּפְקֹד בְּרָעַם וּבָרַעַשׁ וְקוֹל גָּדוֹל סוֹפָה וְסַעָרָה וְלֶהֱבֹאֵשׁ אוֹכְלָה:

There shall be a visitation from the L-RD of hosts With thunder, and with earthquake, and great noise, With whirlwind .and tempest, and the flame of a devouring fire

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 9

92 ונחנו מה

משה ואהרן: "ומה אנחנו, כי תלינו עלינו?" בחסידות, "מה" הוא הביטול של חכמה.

Exodus 16:7 שמות ט"ז:ו

וּבִקֹּר וְרֵאִיתֶם אֶת־כְּבוֹד ה' בְּשָׁמְעוֹ אֶת־תְּלַנְתִּיכֶם עַל־יְהי וְנַחֲנוּ מָה כִּי תִלִּינוּ עָלֵינוּ:

and in the morning, then ye shall see the glory of the L-RD; for that He hath heard your murmurings against the L-RD; 'and what are we, that ye murmur against us

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות טז, ז-ח.

93 שם מ"ה הוא במילוי אלפין

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה ת"ז בהקדמה.

פסקה 10

94

"ועל דמות הכיסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה".

Ezekiel 1:26 יחזקאל א':כ"ו

וּמִמַּעַל לָרָקִיעַ אֲשֶׁר עַל־רֹאשׁוֹ כְּמֹרָאָה אֶבֶן־סַפִּיר דְּמוֹת כֶּסֶף וְעַל דְּמוֹת הַכֶּסֶף דְּמוֹת כְּמֹרָאָה אָדָם עָלָיו מִלְּמַעְלָה:

And above the firmament that was over their heads was the likeness of a throne, as the appearance of a sapphire stone; and upon the likeness of the throne was a likeness as the appearance of a man upon it above

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

95 וזאת תורת האדם

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

שמ"ב ז, יט.

96 וזאת תורת האדם

דוד אומר לה: "וזאת תורת האדם". זהו אחד משני הפסוקים המכנים את התורה "אדם".

II Samuel 7:19 שמואל ב ז:י"ט

ותקטן עוד זאת בעיניך אדני ה' ותדבר גם אלי־בית־עבדך למרחוק וזאת תורת האדם אדני ה'.

And this was yet a small thing in Thine eyes, O L-rd GOD; but Thou hast spoken also of Thy servant's house for a great while to come; and this too after the manner of great men, O L-rd GOD.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

97 וזאת התורה אדם

"זאת התורה: אדם כי ימות באוהלו". כאן נקרא הפסוק כך: "זאת התורה: אדם".

Numbers 19:14 במדבר י"ט:יד

זאת התורה אדם כיימות באהל כליהא אליהא וכל־אשר באהל יטמא שבעת ימים:

This is the law: when a man dieth in a tent, every one that cometh into the tent, and every thing that is in the tent, shall be unclean seven days.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

במדבר יט, יד.

98 רמ"ח מ"ע שבתו' . . אברים דמלכא

המילים כאן מצטטות את 74a:8 • Tikkunei Zohar, Tikkun 30. הקטע מופיע למטה.

Tikkunei Zohar, Tikkun 30 • 74a:8 תקו"ז תיקון ל

ועוד מצוה דא עמודא דאמצעי'תא, דאיהו מצוה מסטרא דאבא דאיהו רא"ש, ומסטרא דאימא דאיהו אש"ר, והכי צדיק מצוה ועושה מתרוייהו, ובגין דא אתמר על תרוייהו אשר קדשנו, אמא קדשנו ואבא צונו, על מאן על שכינתא תתא, דאיהו פטר כל רחם, פתיחו דרחם, דאיהו רמ"ח פקודין, איהי מצות יהו"ה בכל אבר ואבר דמלכא, איהי מצוה, ועוד אשר קדשנו מסטרא דאבא

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

הערת קה"ת

ראה ת"ז ת"י ל.

99 רמ"ח אברים דמלכא

בהוצאת קה"ת מפנים לתיקון לי שבתיקוני זוהר, שבו רמ"ח המצוות מתוארות כאברי המלך; בעמוד זה נאמר "רמ"ח מצוות" — "מצוות הוי' בכל איבר של המלך".

Tikkunei Zohar 74a:8 תקוני זוהר ע"ד א:ח'

ועוד מצוה דא עמודא דאמצעי'תא, דאיהו מצוה מסטרא דאבא דאיהו רא"ש, ומסטרא דאימא דאיהו אש"ר, והכי צדיק מצוה ועושה מתרוייהו, ובגין דא אתמר על תרוייהו אשר קדשנו, אמא קדשנו ואבא צונו, על מאן על שכינתא תתא, דאיהו פטר כל רחם, פתיחו דרחם, דאיהו רמ"ח פקודין, איהי מצות יהו"ה בכל אבר ואבר דמלכא, איהי מצוה, ועוד אשר קדשנו מסטרא דאבא

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

100 זה שמי וזה זכרי

"זה שמי לעולם, וזה זכרי לדור דור".

Exodus 3:15 שמות ג:ט"ו

ויאמר עוד אלקים אל־משה כה־תאמר אל־בני ישראל ה' אלקי אבותיכם אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב שלחני אליכם זה־שמי לעולם וזה זכרי לדור דור:

And G-d said moreover unto Moses: 'Thus shalt thou say unto the children of Israel: The L-RD, the G-d of your fathers, the G-d of Abraham, the G-d of Isaac, and the G-d of Jacob, hath sent me unto you; this is My name for ever, and this is My memorial unto all generations.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

101 שמי עם בחי י"ה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ת"ז (ד, ב). ובכ"ד. [כ].

102 שמי עם בחי י"ה

בתיקוני זוהר נאמר: "זה שמי לעולם" — "שמי" עם י"ה עולה בגימטריה 365. זהו המקור לקישור בין הלאווין לשם.

Tikkunei Zohar 4b תקוני זוהר ד' ב

103 עד שלא נברא העולם הי' הוא ושמו בלבד

שם מסביר אדמו"ר הזקן שחיותה וקיומה של החכמה באים רק משמו ומהארתו ("שמו", שערכו בגימטריה רצון), ואילו עצמותו למעלה לאין ערוך מלהיות מקור לחכמה.

הערת קה"ת

פדר"א פ"ג. ראה לעיל פי' בהר מג, ב ובמ"מ לשם.

104 עד שלא נברא העולם הי' הוא ושמו

"עד שלא נברא העולם היה הקדוש ברוך הוא ושמו הגדול בלבד".

Pirkei DeRabbi Eliezer 3:2-3 פרקי דרבי אליעזר ג:ב-ג'

עד שלא נברא העולם, היה הקדוש ברוך הוא ושמו הגדול בלבד, ועלה במחשבה לברא את העולם, והיה מחריט את העולם לפניו ולא היה עומד. משלו משל, למה הדבר דומה? למלך שהוא רוצה לבנות פלטרים שלו, אם אינו מחריט בארץ סודותיו ומוצאיו ומוצאיו, אינו מתחיל לבנות, כך הקדוש ברוך הוא החריט לפניו את העולם ולא היה עומד עד שברא את התשובה. שבעה דברים נבראו עד שלא נברא העולם, ואלו הן: תורה, וגינהם, וגן עדן, וכסא הכבוד, ...

Before the world was created, the Holy One, blessed be He, with His Name alone existed, and the thought arose in Him to create the world. He began to trace (the foundations of) the world before Himself, but it would not stand. They told a parable, To what is the matter like? To a king who wishes to build a palace for himself. If he had not traced in the earth its foundations, its exits and its entrances, he does not begin ... to build. Likewise the Holy One, blessed be

Pirke DeRabbi Eliezer, Sefaria Vocalized Edition (Public Domain) • Pirke de Rabbi Eliezer, trans. Rabbi Gerald Friedlander, London, 1916 (Public Domain)

105 ועיין בפרשת תרומה . . ע"פ סולו לרובכ

קה"ת מפנה את הקורא ל"יהל אור", פירושו של הצמח צדק על תהילים,

ראה זח"ב קסב, ב. ע"ל ואתחנן יב, ג. ושינ. ו[לעיל] בדף עב, רע"ב מאדמו"ר. [כ].

111 דלאו מכל אלין מדות איהו כלל

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).
הערת קה"ת
ת"ז בהקדמה (פתח אל"י).

פסקה 11

112 ברוך כבוד ה' ממקומו

"ברוך כבוד הוי" ממקומו". יחזקאל שמע זאת מאחוריו בקול רעש גדול; בקדושה זו תשובתם של האופנים.

Ezekiel 3:12 יחזקאל ג:י"ב

ותשאני רוח ואשמע אחרי קול רעש גדול ברוך כבוד ה' ממקומו:

Then a spirit lifted me up, and I heard behind me the voice of a great rushing: 'Blessed be the glory of the L-RD from His place

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

יחזקאל ג, יב.

113 ל"ב נתיבות החכ' בגי' כבוד

ערך זה במילון מונחי הקבלה, תחת "כבוד", מביא את ל"ב נתיבות החכמה כשות ערך לכבוד.

הערת קה"ת

במא"א (ערך כבוד ס"ו) יב. פרדס שכ"ג, פ"כ. [כ].

114 כבוד הוא מלשון לבוש

לפי ההערה, הלימוד שכבוד פירושו לבוש מצוטט בכרכים האלה של אור התורה.

הערת קה"ת

מובא באוה"ת פ' שלח ע' תקסא וע' תקצא. פ' כי תשא ע' בימג. וראה גם בדרך מצותיך דף קעח, ב.

115 ר' יוחנן קארי למאני מכבדותא

"רבי יוחנן קרא לבגדיו 'מכבדי'". הוכחה לכך שכבוד פירושו לבוש.

Shabbat 113a:14 שבת קי"ג א:י"ד

"וכבדתו מעשות דרכיה". "וכבדתו" — שלא יהא מלבושך של שבת כמלבושך של חול, וכי הא דרכי יוחנן קרי למאניה "מכבדותי". "מעשות דרכיה" — שלא יהא הילוכך של שבת כהילוכך של חול. "ממצוא חפציה" — חפציה אסורין, חפצי שמים מותרין. "ודבר דבר" —

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

שבת קיג, א.

116 ונפקחו עיניכם והייתם כו' יודעי טו"ר

הנחש אמר: "ונפקחו עיניכם והייתם כאלקים, יודעי טוב ורע". חכמת האדם נובעת מעץ הדעת.

Genesis 3:5 בראשית ג:ה'

כי ידע אלקים כי ביום אכלכם ממנו ונפקחו עיניכם והייתם כאלקים ידעי טוב ורע:

for G-d doth know that in the day ye eat thereof, then your eyes shall be opened, and ye shall be as G-d, knowing good

כדי לעיין בנוסח הקטע הזה על "סולו לרוכב בערבות".

הערת קה"ת

ראה הלשון ביהל אור ע' תקנו.

106 סולו לרוכב בערבות ביי"ה שמו

"סולו לרוכב בערבות ביי"ה שמו". השם י"ה הוא החצי העליון של הוי".

Psalms 68:5 תהילים ס"ח:ה'

שירו לאלקים זמרו שמו סלו לרכב בערבות בקה שמו ועלו לפניו:

Sing unto G-d, sing praises to His name; Extol Him that rideth upon the skies, whose name is the L-RD; And exult ye before Him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

107 סולו לרוכב בערבות ביי"ה שמו

הקטע בפרשת תרומה שאליו מתייחס אדמו"ר הזקן בפסוק זה.

Zohar, Terumah 73:716-725 ספר זוהר, תרומה ע"ג:תשט"ז-תשכ"ה

Said R. Eleazar: 'It ought to have been "who rideth upon (al) araboth", why does it say "in (be) araboth"? Again: it ought to be, "He is in KAH", why does it say "in KAH is His Name"? It is because this verse refers to the Hidden of hidden ones, the most Ancient of all the ancients, the completely unknown and undisclosed. It may be said that, since He rideth in it, then in this sphere at least He does disclose Himself.

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

108 אלה פקודי המשכן

"אלה פקודי המשכן". זהו הפסוק במאמר שאליו הוא מתייחס, בנוגע לשני חלקי השם.

Exodus 38:21 שמות ל"ח:כ"א

אלה פקודי המשכן משכן העדת אשר פקד עלי פ' משה עבדת ה' ביד איתמר בן אהרן הכהן:

These are the accounts of the tabernacle, even the tabernacle of the testimony, as they were rendered according to the commandment of Moses, through the service of the Levites, by the hand of Ithamar, the son of Aaron the priest

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

109 דלאו מ כל אינון מדות איהו כלל

מ"פתח אליהו": ה' הוא "לאו מכל אינון מדות כלל". אין סוף הוא למעלה מן הספירות.

Tikkunei Zohar 17b:5-7 תקוני זוהר י"ז ב:ה'-ז'

אבל לאו דאית לך צדק ידיעא דאיהו דין. ולא משפט ידיעא דאיהו רחמי ולא מכל אלין מדות כלל. קום רבי שמעון ויתחדשון מלין על ידך דהא רשותא אית לך (נ"א אתיהיב לך) לגלאה רזין טמירין על ידך מה דלא אתיהיב רשו לגלאה לשום בר נש עד כען. קם רבי שמעון פתח ואמר לך יי הגדולה והגבורה וכו'

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

110 רוח אייתי רוח ואמשיך רוח

העיקרון שבוזוהר, שרוח מעוררת רוח ומביאה רוח: אתערותא דלתתא מעוררת אתערותא דלעילא.

Zohar II, 162b זח"ב קסב, ב

הערת קה"ת

123 והחכמה מאין תמצא

"והחכמה מאין תמצא"? בחסידות קוראים זאת כך: החכמה נמצאת מן האין.

Job 28:12 איוב כ"ח:י"ב

וְהַחֲכֵמָה מֵאֵינָן תִּמְצָא וְאֵי זֶה מְקוֹם בִּינָה:

But wisdom, where shall it be found? And where is the place
?of understanding

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איוב כח, יב.

124 איזהו חכם הרואה את הנולד

אלכסנדר שאל את זקני הגב מן נקרא חכם; הם השיבו: "מי שרואה את הנולד".

Tamid 32a:7 תמיד ל"ב א:ז

אָמַר לָהֶם: אֵיזִידוֹ מִתְקַרֵּי חֲפִים? אָמְרוּ לָקָה: אֵיזִהוּ חָכֵם – הָרוֹאֶה אֶת הַנּוֹלֵד. אָמַר לָהֶם: אֵיזִידוֹ מִתְקַרֵּי גָבוֹר? אָמְרוּ לוֹ: אֵיזִהוּ גָבוֹר – הַכּוֹבֵשׁ אֶת יָצְרוֹ. אָמַר לָהֶן: אֵיזִידוֹ מִתְקַרֵּי עֲשִׂיר? אָמְרוּ לָקָה: אֵיזִהוּ עֲשִׂיר – הַשֹּׁמֵחַ בְּחֻלְקוֹ.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

תמיד לב, א.

125 השרפים אומרים מכה"כ

קה"ת מפנה לאור התורה על שלח, להסבר מדוע השרפים אומרים "מלא כל הארץ כבודו".

הערת קה"ת

ראה אוה"ת שלח ע' תקיא.

126 הרמב"ם במו"נ ח"א פ"ב

לפי ההערה, ביאור פרק הרמב"ם על עץ הדעת מופיע בספר החקירה.

הערת קה"ת

ראה הביאור ע"ז בספר החקירה סו, א. ומשם נדפס באוה"ת בראשית כרך ב תלו, א.

127 אימא מקנא בכורסיא

המילים כאן מצטטות את Tikkunei Zohar, Tikkun 6 • 23a:10-11. הקטע מופיע למטה.

Tikkunei Zohar, Tikkun 6 • 23a:10-11 תקו"ז תיקון ו

ובההוא זמנא לא תקח האם על הבנים. *ביצים אינן מסטרא דאופנים אפרוחים מסטרא דנער מטטרו"ן. בנים מסטרא דכרסיא דאיהי סכת שלום דאיהי קנא דשכינתא. דאימא עלאה מקנא בכרסיא בתלת ספירן עלאין. עמודא דאמצעייתא כליל שית ספירן מקננן במטטרו"ן. אימא תתאה מקננא באופן דאתמר ביה והנה אופן אחד בארץ.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ת"ז ת"ו כג, א.

'and evil

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית ג, ה.

117 ועמ"ש הרמ"ז בפי במדבר דף קי"ח

במאמר "כי על כל כבוד חופה" מביא אדמו"ר הזקן את דברי הרמ"ז האלה (במדבר 118, על "הראני נא את כבודך") ביחס לכבוד העליון, "כבוד נאצלי": אין לו גבול, והוא למעלה מאור וזיו ולמעלה מהשגה; ועליו נאמר: "איה מקום כבודי".

הערת קה"ת

ראה גם לקמן שה"ש מז, ב. ביאורו"ז להצ"צ כרך ב ע' תתפו.

118 בדי"ה כי על כל כבוד חופה

המאמר מסביר ש"כל הכבוד" כולל שני סוגי כבוד: הכבוד התחתון, מלכות, הממלא את העולמות ומחיה אותם ("מלא כל הארץ כבודי"), והכבוד העליון, שלמעלה מהשגה ("ברוך כבוד הוי" ממקומי", "איה מקום כבודי").

הערת קה"ת

לקמן שה"ש מז, ב.

119 בחכמה יסד ארץ

"הוי" בחכמה יסד ארץ".

Proverbs 3:19 משלי ג:י"ט

ה' בְּחֻכְמָה יִסְד־אֶרֶץ כּוֹנֵן שָׁמַיִם בְּתַבּוּנָה:

The L-RD by wisdom founded the earth; By understanding
He established the heavens

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי ג, יט.

120 אבא יסד ברתא

ברעיא מהימנא: "אבא (חכמה) יסד ברתא (מלכות)".

Zohar III, 256b זח"ג רנו, ב

הערת קה"ת

רע"מ זח"ג רנו, ב. ע"ל (סט, ג). וש"נ. [כ].

121 מה רבו מעשיך ה'

"מה רבו מעשיך הוי", כולם בחכמה עשית".

Psalms 104:24 תהילים ק"ד:כ"ד

מַה־רְבוּ מַעֲשֵׂיךָ ה' כָּל־כֶּחַל בְּחֻכְמָה עָשִׂיתָ מְלֶאכֶה הָאָרֶץ וְהַיָּבֵשׁ:

How manifold are Thy works, O L-RD! In wisdom hast Thou
made them all; The earth is full of Thy creatures

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קד, כד.

122 עוטה אור כשלמה

"עוטה אור כשלמה". לבוש שמאיר ואינו מסתיר.

Psalms 104:2 תהילים ק"ד:ב

עֹטֶה־אֹר כְּשִׁלְמָה נוֹטֶה שָׁמַיִם כִּפְרִיעָה:

Who coverest Thyself with light as with a garment, who
stretchest out the heavens like a curtain

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קד, ב.

128 ואימא מקננא בכורסייא

"אימא עילאה (בינה) מקננת בכיסא", בשלוש הספירות העליונות. הכיסא הוא עולם הבריאה.

Tikkunei Zohar 23a:10-11 תקוני הזהר כ"ג א"י-י"א

ובהוא זמנא לא תקח האם על הבנים. *ביצים אינן מסטרא דאופנים אפרוחים מסטרא דנער מטטרוין. בנים מסטרא דכרסיא דאיהי סכת שלום דאיהי קנא דשכינתא. דאימא עלאה מקננא בכרסיא בתלת ספירן עלאין. עמודא דאמצעייתא כליל שית ספירן מקננן במטטרוין. אימא תתאה מקננא באופן דאתמר ביה והנה אופן אחד בארץ.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

פסקה 12

129

"הלוא אני ממלא את השמים ואת הארץ? נאום הוי'."

Jeremiah 23:24 ירמיהו כ"ג כ"ד

אִם-יִסְתֵּר אִישׁ בְּמִסְתָּרִים וְאֲנִי לֹא-אֶרְאֶנּוּ נְאֻם-יְהוָה הֲלוֹא אֶת-הַשָּׁמַיִם וְאֶת-הָאָרֶץ אֲנִי מִלֵּא נְאֻם-יְהוָה

Can any hide himself in secret places That I shall not see him? saith the L-RD. Do not I fill heaven and earth? Saith the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

130 ברוך כבוד הוי"ה ממקומו

"ברוך כבוד הוי' ממקומו."

Ezekiel 3:12 יחזקאל ג"ב

וַתִּשָּׂאֵנִי רוּחַ וְאֶשְׁמַע אַחֲרַי קוֹל רֶעֶשׂ גָּדוֹל כְּבוֹד־יְהוָה מִמְּקוֹמוֹ:

Then a spirit lifted me up, and I heard behind me the voice of a great rushing: 'Blessed be the glory of the L-RD from ;'His place

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

131 איי מקום כבודו

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

נוסח קדושת מוסף דשוי"ט.

132 המלך הקדוש שאומרים בעשיית

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

שו"ע אורח ר"ס תקפב.

133 המלך הקדוש שאומרים בעשיית

בעשרת ימי תשובה אומרים "המלך הקדוש" ו"המלך המשפט"; מי שטועה ב"המלך הקדוש" חוזר לראש.

Shulchan Arukh, Orach Chayim 582:1 שולחן ערוך, אורח חיים תקפ"ב:א

סדר תפלת עשרת ימי תשובה ור"ה. ובו ט סעיפים: בעשרת ימי תשובה אומר המלך הקדוש המשפט ואם טעה או שהוא מסופק אם הוא בהמלך הקדוש חוזר לראש ואם הוא בהמלך המשפט אם נזכר קודם שעקר רגליו חוזר לכרכת השיבי ואומר משם ואילך על הסדר ואם לא נזכר עד שעקר רגליו (עיין לעיל סוף סימן קי"ז) חוזר לראש: (ועי'ל סי' קי"ח):

Maginei Eretz: Shulchan Aruch Orach Chaim, Lemberg, 1893 (Public Domain)

134 כתר עליון דאיהו כתר מלכות

"מפתח אליהו": "כתר עליון הוא כתר המלכות."

Tikkunei Zohar 17a:18-20 תקוני הזהר י"ז א"י-י"ח-כ"י

כתר עליון איהו כתר מלכות. ועליה *אתמר מגיד מראשית אחרית. ואיהו קרקפתא דתפלי (נ"א קרקפתא דלא מנח תפלי). *מלגו איהו יוד קא ואו קא דאיהו ארח אצילות. איהו שקיו דאילנא בדוועי וענפוי (נ"א ואנפוי). כמ"א דאשקי לאילנא ואתרבי בההוא שקיו. רבון העולמים אנת הוא עלת העלות סכת הסבות דאשקי לאילנא בההוא נביעו.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

135 כ"ע דאיהו כתר מל'

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ת"ז בהקדמה.

פסקה 13

136

הערת קה"ת מפנה לEzekiel 3:12 למילים האלה.

Ezekiel 3:12 יחזקאל ג"ב

וַתִּשָּׂאֵנִי רוּחַ וְאֶשְׁמַע אַחֲרַי קוֹל רֶעֶשׂ גָּדוֹל כְּבוֹד־יְהוָה מִמְּקוֹמוֹ:

Then a spirit lifted me up, and I heard behind me the voice of a great rushing: 'Blessed be the glory of the L-RD from ;'His place

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

137 ומעין מבית ה' יצא והשקה

"ומעין יצא מבית הוי' והשקה את נחל השיטים". נבואה על הזמן העתיד לבוא.

Joel 4:18 יואל ד' י"ח

וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִשְׁפּוּ הַהָרִים עֲסִיס וְהַגְבְּעוֹת תִּלְכְּנָה חֶלֶב וְכָל-אֶפְרַיִם יִהְיֶה יֶלֶכוּ יָלְכוּ מַיִם וּמַעַיִן מִבֵּית יְהוָה יֵצֵא וְהִשְׁקָה אֶת-נֶחַל הַשִּׁטִּים:

And it shall come to pass in that day, That the mountains shall drop down sweet wine, And the hills shall flow with milk, And all the brooks of Judah shall flow with waters; And a fountain shall come forth of the house of the L-RD, And .shall water the valley of Shittim

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

יואל ד, יח.

138 בדי"ה בהעלותך

שם מסביר אדמו"ר הזקן שלעתיד לבוא תתגלה חכמה עילאה גם למטה מאוד, ביש, ומפרש את הפסוק "חכמות בחוץ תרונה" (Berachos 57a), על הרואה אווה בחלום): באמצעות גילוי חכמה עילאה למטה, נמשכת חכמה גם "בחוץ".

הערת קה"ת

לעיל פ' בהעלותך לב, ג.

139 חכמות בחוץ

"חכמות בחוץ תרונה, ברחובות תיתן קולה".

Proverbs 1:20 משלי א' כ'

חֲכָמוֹת בַּחוּץ תִּרְנְנָה בְּרַחְבוֹת תִּתֵּן קוֹלָהּ:

הערת קה"ת
איכה ב, יח.

146 כל ימיו בתשובה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת
שבת (קנג, א). [כ].

147 כל ימיו בתשובה

רבי אליעזר אומר: ישוב אדם היום, שמא ימות למחר, "ונמצא כל ימיו בתשובה".

Shabbat 153a שבת קנ"ג א

148 וכמשי"ל

המאמר הקודם על "האזינו השמים", שבו מתבארים "והרוח תשוב" והתשובה "כל ימיו".

הערת קה"ת
האזינו האי פ"א. ב. ג. [כ].

149 והרוח תשוב

"והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה". הדבר הוסבר קודם כתשובה של הנשמה עצמה.

Ecclesiastes 12:7 קהלת י"ב ז:

וְיָשָׁב הָעָפָר עַל־הָאָרֶץ כְּשֶׁהָיָה וְהָרוּחַ תָּשׁוּב אֶל־הָאֱלֹקִים אֲשֶׁר נָתַנָּה:

And the dust returneth to the earth as it was, and the spirit
returneth unto G-d who gave it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

150 מיניו וביי לישדיי ביי

על עובדיה, אדומי שהתנבא נגד אדום, מביא התלמוד את הפתגם שמן היער עצמו יוצא הגרון המכה בו. כאן, עצם ירידת הנשמה נעשית לכוח שמניע את זעקתה.

Sanhedrin 39b:15-16 סנהדרין ל"ט ב:ט"ו-ט"ז

... אָמַר אֶפְרַיִם מִקְשָׁאָה תִּלְמִידוֹ שֶׁל רַבִּי מֵאִיר מְשׁוּם רַבִּי מֵאִיר: עוֹבְדֵיהֶּ גֵּר אֲדוֹמִי הָיָה. וְהָיִינוּ דְּאֶמְרֵי אֵינְשֵׁי: מִנִּיה וּבִיה אֶבְיָל בְּקָה נִרְגָּא. "וַיֵּךְ אֶת מוֹאֵב וַיִּמְדָּם בְּחֶבֶל הַשָּׁכָב אוֹתָם אֲרָצָה". אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מְשׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי, הָיִינוּ דְּאֶמְרֵי אֵינְשֵׁי: מִנִּיה וּבִיה אֶבְיָל לִיזִיל בְּקָה נִרְגָּא. כִּי אֶתָּא רַב דִּימִי אָמַר: יָרַד מִתּוֹכָהּ מִסְרַחַת.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת
סנהדרין לט, ב.

פסקה 16

151 מאה ברכות בכ"י

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת
מנחות מג, סע"ב. שו"ע או"ח סי' מו, סעי' ג.

152 מאה ברכות בכל יום

רבי מאיר: אדם חייב לומר מאה ברכות בכל יום.

Menachot 43b:15-17 מנחות מ"ג ב:ט"ו-ט"ז

תניא היה רבי מאיר אומר חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום שנאמר (דברים י, יב) ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך רב חייא

Wisdom crieth aloud in the streets, she uttereth her voice in
the broad places

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 14

140 ורב תבואות בכח שור

"במקום שאין שוורים, האבוס נקי; אך תבואה רבה מתקבלת בכוחו של השור".

Proverbs 14:4 משלי י"ד ד'

כְּאֵין אֱלֵפִים אֲבוּס כִּר וְרַב־תְּבוּאוֹת בְּכַח שׁוֹר:

Where no oxen are, the crib is clean; But much increase is
by the strength of the ox

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
משלי יד, ד.

פסקה 15

141 והנה עד"ו . . לגבי נפש האלקית

לפי ההערה, הקטע הזה על יתרונה של הנפש הבהמית על הנפש האלקית מצוטט שם.

הערת קה"ת

מובא באוה"ת נ"ך כרך א ע' קנט ע"ש.

142 כמ"ש זוהר לאתבא צדיקא בתיובתא

שם מביא אדמו"ר הזקן את דברי המשיח, ש"ישיב צדיקים בתשובה", ומסביר כיצד צדיק שלא חטא מגיע לתשובה: לא מתוך מהפך מחטא, אלא מפני שגם גן עדן העליון נחשב מדבר ביחס למה שלמעלה ממנו.

Zohar III, 153b זח"ג קנג, ב

הערת קה"ת

ראה זח"ג קנג, ב. עלייק בשעה"ש (ג, סע"ב). וש"נ. [כ]. ראה סה"מ תקס"ב ע' עדר וע' תקמב. ביאורו להצ"צ כרך ב ע' תתרמו.

143 לאתבא צדיקא בתיובתא

הזוהר מדבר על שליחות "להחזיר את הצדיקים בתשובה"; אדמו"ר הזקן מיישם את הביטוי על תכלית ירידת הנשמה.

Zohar, Beha'alotcha 15:87-16:94 ספר הזוהר, בהעלותך ט"ו:פ"ו-ט"ז:צ"ד

144 בעי"ת דמשכין לי בחילא יתיר

בעלי תשובה ממשיכים אותו למטה בעוצמה רבה יותר.

Zohar I, 129b זח"א קכט, ב

הערת קה"ת

זח"א קכט, ב.

145 צעק לבם אל ה'

"לבם צעק אל ה'". כאן הכוונה לזעקה הפנימית של הנשמה בתשובה.

Lamentations 2:18 איכה ב:י"ח

צָעַק לִבָּם אֶל־אֲדֹנָי חוֹמַת בֵּת־צִיּוֹן הוֹרִידִי כְּנַחַל דְּמָעָה יוֹמָם וְלַיְלָה אֶל־תַּנְי פּוֹגַת לָךְ אֶל־תִּדְם בֵּת־עֲיִנָּךְ:

Their heart cried unto the L-rd: 'O wall of the daughter of
Zion, Let tears run down like a river Day and night; Give
thyself no respite; Let not the apple of thine eye cease

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

159 אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי

"אנכי הו"י אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים". הפסוק מן המאמר שאליו הוא מתייחס.

Numbers 15:41 במדבר ט"ו:מ"א

אָנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים
אָנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם:

I am the L-RD your G-d, who brought you out of the land of
'Egypt, to be your G-d: I am the L-RD your G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

160 ושער רישיה

"ושער ראשו כעמר נקא". בקבלה מדובר בערוצי אור דקים.

Daniel 7:9 דניאל ז':ט

חֲזֹה חֲוִית עַד דִּי כְרִסְוֹן רְמִיו וְעֵתִיק יוֹמִין יִתֵּב לְבוּשָׁה כְּתֹלֵג חֲזֹר וְשַׁעַר
רִאשָׁה כְּעֶמֶר נְקָא כְּרִסְיָה שְׂבִיבִין דִּי־נֹר גְּלָגְלוּהִי נֹר דְּלֵק:

I beheld Till thrones were placed, And one that was ancient
of days did sit: His raiment was as white snow, And the hair
of his head like pure wool; His throne was fiery flames, and
the wheels thereof burning fire

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

161 זה השער לה'

"זה השער להוי", צדיקים יבואו בו".

Psalms 118:20 תהילים קי"ח:כ

זֶה־הַשַּׁעַר לַה' צְדִיקִים יָבֹאוּ בוֹ:

.This is the gate of the L-RD; The righteous shall enter into it
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 19

162 רוח הבהמה היא היורדת למטה

"רוח הבהמה היורדת היא למטה לארץ". כיוונה של הנפש הבהמית מצד
עצמה הוא כלפי מטה.

Ecclesiastes 3:21 קהלת ג':כ"א

מִי יוֹדֵעַ רוּחַ בְּנֵי הָאָדָם הֲעֹלָה הִיא לְמַעַל וְרוּחַ הַבְּהֵמָה הֲיֹרֶדֶת הִיא
לְמַטָּה לָאָרֶץ:

Who knoweth the spirit of man whether it goeth upward,
and the spirit of the beast whether it goeth downward to the
?earth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

163 וזרעתיה לי בארץ

"וזרעתיה לי בארץ".

Hosea 2:25 הושע ב':כ"ה

וּזְרַעְתִּיהָ לִי בָאָרֶץ וְרַחֲמַתִּי אֶת־לֹא רַחֲמָה וְאֶמְרַתִּי לֹלֵא־עַמִּי עַמִּי־אַתָּה
וְהוּא יֹאמַר אֱלֹהִי:

And I will sow her unto Me in the land; And I will have com-
passion upon her that had not obtained compassion; And I
will say to them that were not My people: 'Thou art My peo-
'ple'; And they shall say: 'Thou art my G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

בריה דרב אויא בשבתא וביומי טבי טרח וממלי להו באיספרמקי ומגדי
תניא היה ר"מ אומר חייב אדם לברך שלש ברכות בכל יום אלו הן
שעשאני ישראל שלא עשאני אשה שלא עשאני בור

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

153 מאה ברכות בכל יום

ההלכה שלפיה יש לומר לפחות מאה ברכות בכל יום.

Shulchan Arukh, Orach Chayim 46:3 שולחן ערוך, אורח חיים
מ"ו:ג'

חייב אדם לברך בכל יום מאה ברכות לפחות:

Maginei Eretz: Shulchan Aruch Orach Chaim, Lemberg, 1893 (Public
Domain)

154 "והחכמה, מאין תמצא?" כלומר: החכמה באה מאין, המקור של הכול.

Job 28:12 איוב כ"ח:י"ב

וְהַחֲכֵמָה מֵאֵין תִּמְצָא וְאֵי זֶה מְקוֹם בִּינָה:

But wisdom, where shall it be found? And where is the place
?of understanding

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

155 ועמך לא חפצתי

"מי לי בשמים? ועמך לא חפצתי בארץ".

Psalms 73:25 תהילים ע"ג:כ"ה

מִי־לִי בְשָׁמַיִם וְעִמָּךְ לֹא־חִפְצָתִי בָאָרֶץ:

Whom have I in heaven but Thee? And beside Thee I desire
.none upon earth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים עג, ה.

156 "מי לי בשמים? ועמך לא חפצתי בארץ."

Psalms 73:25 תהילים ע"ג:כ"ה

מִי־לִי בְשָׁמַיִם וְעִמָּךְ לֹא־חִפְצָתִי בָאָרֶץ:

Whom have I in heaven but Thee? And beside Thee I desire
.none upon earth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 17

157 ואם יעשה אותם איש אשר לא מבנני

קה"ת מפנים לתורה אור על שמות בעניין זה: המעשה הוא מצווה רק כאשר
ישראל מקיימים אותו.

הערת קה"ת

ראה תו"א פי שמות

פסוקה 18

158 "לבם צעק אל ה'". זעקת הלב, ה"רעש הגדול" שבנפש.

Lamentations 2:18 איכה ב':י"ח

צָעַק לָכֶם אֶל־אֲדֹנָי חֹמַת בֵּת־צִיּוֹן הוֹרִידִי כְּנָחַל דִּמְעָה יוֹמָם וְלַיְלָה אֶל־
תַּנְיָ פּוֹנֵת לָךְ אֶל־תָּדֹם בִּתְעִינָה:

Their heart cried unto the L-rd: 'O wall of the daughter of
Zion, Let tears run down like a river Day and night; Give
thyself no respite; Let not the apple of thine eye cease

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

because thou didst not serve the L-RD thy G-d with joyful-
ness, and with gladness of heart, by reason of the abundance
;of all things

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
דברים כח, מז.

פסוקה 21

170 יערוף כמטר לקחי

"לקחי תזל כמטר" — "תורתי (לקחי) תרד כגשם". קראו זאת כ"אתם
לוקחים (לוקחים) אותי".

Deuteronomy 32:2 דברים ל"ב:ב

יערף כמטר לקחי תזל כמטר אמתתי כשעירם עלייך ורכיבים עליי
עשב:

My doctrine shall drop as the rain, My speech shall distil as
the dew; As the small rain upon the tender grass, And as the
.showers upon the herb

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

171 וירם קרן לעמו

"וירם קרן לעמו, תהלה לכל חסידיו".

Psalms 148:14 תהילים קמ"ח:יד

וירם קרן לעמו תהלה לכל חסידיו לבני ישראל עם קרבו הלויה:

And He hath lifted up a horn for His people, A praise for all
His saints, Even for the children of Israel, a people near
.unto Him. Hallelujah

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
תהלים קמח, יד.

פסוקה 23

172 לב נשבר ונדכה

"זבחי ה' הם רוח נשברה; לב נשבר ונדכה, אלקים, לא תבוז".

Psalms 51:19 תהילים נ"א:יט

זבחי אלקים רוח נשברה לב נשבר ונדכה אלקים לא תבוז:

The sacrifices of G-d are a broken spirit; a broken and a con-
.trite heart, O G-d, Thou wilt not despise

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
תהלים נא, יט.

173 התורה שנמשלה למים

"ומים אינם אלא תורה, כמו שנאמר: 'הוי, כל צמא לכו למים'".

Bava Kamma 17a בבא קמא י"ז א

הערת קה"ת
ב"ק יז, א.

164 אור ורוע לצדיק

"אור ורוע לצדיק, ולישרי לב שמחה".

Psalms 97:11 תהילים צ"ז:יא

אור ורוע לצדיק ולישרי לב שמחה:

Light is sown for the righteous, And gladness for the upright
.in heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
תהלים צז, יא.

פסוקה 20

165 יפה שעה אי בתשובה ומע"ט

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת
אבות פ"ד, מ"ז.

166 יפה שעה אי בתשובה ומע"ט בעוה"ז מכל חיי העוה"ב

"יפה שעה אחת של תשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם
הבא".

Pirkei Avot 4:17 משנה אבות ד':יז

הוא הנה אומר, יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה,
מכל חיי העולם הבא. ויפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא, מכל
חיי העולם הזה:

He used to say: more precious is one hour in repentance
and good deeds in this world, than all the life of the world to
come; And more precious is one hour of the tranquility of
.the world to come, than all the life of this world

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-
BY)

167 עוה"ב . . וזיו

הערת קה"ת מפנה Berakhot 17a למילים האלה.

Berakhot 17a ברכות י"ז א

הערת קה"ת
ראה ברכות יז, א.

168 ביו"ד נברא העוה"ב

"העולם הזה נברא בה"א, והעולם הבא ביו"ד".

Menachot 29b:13-14 מנחות כ"ט ב:יג-יד

מפני מה נברא העולם הבא ביו"ד מפני שצדיקים שבו מועטים ומפני
מה כפוף ראשו מפני שצדיקים שבו כפוף ראשיהם מפני מעשיהן שאינן
דומין זה לזה אמר רב יוסף הני תרתי מילי אמר רב בספרים ותניא
תיובתיה חדא הא דאמר רב ס"ת שיש בו שתי טעיות בכל דף ודף יתקן
שלש יגנו

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

הערת קה"ת
מנחות כט, ב.

169 תחת אשר לא עבדת

"תחת אשר לא עבדת את הוי' אלקיך בשמחה ובטוב לבב, מרוב כל".

Deuteronomy 28:47 דברים כ"ח:מ"ז

תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל:

If ye walk in My statutes, and keep My commandments, and
do them
Miqrā according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

178 ונתתי גשמיכם בעתם

“ונתתי גשמיכם בעתם.” הגשם שכשר על התורה.

Leviticus 26:4 ויקרא כ"ד:

ונתתי גשמיכם בעתם ונתתה הארץ יכולה ועץ השדה יתן פריו:
then I will give your rains in their season, and the land shall
yield her produce, and the trees of the field shall yield their
fruit.

Miqrā according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 26

179 כי כאשר ירד הגשם והשלג מן השמים והרוח את הארץ

כשם שהגשם והשלג יורדים ומשקים את הארץ, כך יהיה דברי היוצא מפי:
לא ישוב אליי ריקם.”

Isaiah 55:10-11 ישעיהו נ"ה:י-יא

כי כאשר ירד הגשם והשלג מן השמים ושמה לא ישוב כי אם יתרוץ
את הארץ והולידה והצמיחה ונתן ורע לזרע ולחם לאכל: כן יהיה דברי
אשר יצא מפי לא ישוב אליי ריקם כי אם יעשה את אשר חפצתי והצליח
אשר שלחתי:

For as the rain cometh down and the snow from heaven, And
returneth not thither, Except it water the earth, And make it
bring forth and bud, And give seed to the sower and bread to the
eater; So shall My word be that goeth forth out of My
mouth: It shall not return unto Me void, Except it accom-
plish that which I please, And make the thing whereto I sent
it prosper

Miqrā according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

180 דבר ה' זו הלכה

על “ישוטטו לבקש את דבר הוי ולא ימצאו”: “דבר הוי” — זו הלכה.

Shabbat 138b:11-12 שבת קל"ח ב:יא-יב

“דבר הוי” — זו הלכה, “דבר הוי” — זה הקץ, “דבר הוי” — זו נבואה. ומאי
“ישוטטו לבקש את דבר הוי”? אמרו: עתידה אשה שתטול ככר של
תרומה ותחזור בבתי כנסיות ובבתי מדרשות לידע אם טמאה היא ואם
טהורה היא, ואין מבין.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

שבת קלח, ב.

פסוקה 27

181 לעולם יעסוק אדם . . שלא לשמה

רב יהודה בשם רב: “לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות שלא לשמה,
שמתוך שלא לשמה בא לשמה.”

Pesachim 50b:5-6 פסחים נ"ב:ה-ו

... כאן בעושינן לשמה, וכאן בעושינן שלא לשמה. וכדבר יהודה. דאמר
רב יהודה אמר רב: לעולם יעסוק אדם בתורה ומצוות אף על פי שלא
לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה. תנו רבנן: המצפה לשכר אשתו
ורחמים — אינו רואה סימן ברכה לעולם. שכר אשתו — מתקולתא.

174 יערוף כמטר שברו בריות את ערפן מיד מטר יורד

רבי ברכיה: “יערוף כמטר לקח” — כשאנשים שוכרים את עורפם, מיד
יורד גשם.

Bereshit Rabbah 13:14 בראשית רבה י"ג:יד

אמר רבי ברכיה: עלה שבר מן הארץ, מיד והשקה את כל פני האדמה,
היא דעתיה דר' ברכיה. דאמר רבי ברכיה: (דברים לג): “יערוף כמטר
לקחי וגו', שברו בריות את ערפן, מיד מטר יורד:

Rabbi Berekhya said: A calamity can also mean calamity, as
in Deuteronomy 32:35. ascended from the earth, and there-
upon “and watered all of the surface of the ground” (Genesis
2:6). This is like the opinion of Rabbi Berekhya, as Rabbi
Berekhya said: “My lesson will fall [yaarof] as rain...”
(Deuteronomy 32:2) - when the necks [oref] of the people
are broken [through tragedy], at that point rain falls

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022
(CC-BY)

פסוקה 24

175 אם פגע בך מנוול זה משכחו

בית מדרשו של רבי ישמעאל: אם פגע בך מנוול זה, היצר הרע, משכחו
לבית המדרש; “אם אכן הוא — נימוח”, שהרי נאמר: “הוי כל צמא לכו
למים”, ו“אבנים שחקו מים”.

Sukkah 52b:2 סוכה נ"ב:ב

תנא דבי רבי ישמעאל: אם פגע בך מנוול זה — משכחו לבית המדרש.
אם אכן הוא — נימוח, אם פרץ הוא מתפוצץ. אם אכן הוא נימוח,
דכתיב: “הוי כל צמא לכו למים”, וכתיב: “אבנים שחקו מים”. אם פרץ
הוא מתפוצץ, דכתיב: “הלא כה דברי פאש נאם ה' וכפטיש יפוצץ
סלע”.

The school of R. Ishmael taught: If this repulsive wretch
meets you, drag him to the Bet Hamidrash. If he is of stone,
he will dissolve, if he is of iron he will burst into fragments.
“If he is of stone he will dissolve,” for it is written, “Hoy,
every one that is thirsty come to the water” (Isaiah 55:1) and
it is written, “The waters wear the stones” (Job 14:19). “If he
is of iron, he will burst into fragments,” for it is written, “Is
... not my word like

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Daf Shevui (CCO)

176 מטר ארצך

“ונתתי מטר ארצכם בעתו”. זהו המקור של קה"ת למילים “מטר ארצכם”.

Deuteronomy 11:14 דברים י"א:יד

ונתתי מטר ארצכם בעתו וירח ומלקוש ואספת דגנה ותירש ויצהרה:
that I will give the rain of your land in its season, the former
rain and the latter rain, that thou mayest gather in thy corn,
and thy wine, and thine oil

Miqrā according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים יא, יד.

177 אם בחקתי

“אם בחוקותי תלכו”. הפסוק שבמאמר שאליו הוא מתייחס.

Leviticus 26:3 ויקרא כ"ו:ג

אם יחזקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אתם:

מעשה ושלחה מלכות אצל רבותינו ואמרה להם שלחו לנו קסלופנוס אחד משלכם, אמרו כמה קסלופנוס יש להם ...

What was is what will be, and what was done is what will be “done; and there is nothing new under the sun” (Ecclesiastes 1:9). “What was is what will be” – the Rabbis say: In the future, the generations will gather before the Holy One blessed be He and say before Him: ‘Master of the universe, who will recite songs before You first?’ He will say to them: ‘In the past, it was only the generation of Moses that recited songs ... before Me, and now no one but him

Midrash Rabbah -- TE (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

Kohelet Rabbah 10:1 קוהלת רבה י"א

זבובי מות יבאיש יביע שמן רוקח, בן עזאי ורבי עקיבא, בן עזאי אמר זבוב אחד שמת אינו מבאיש ומביע שמן רוקח, אלא בחטא יחידי שחטא אבד ממנו טובה הרבה. דרש רבי עקיבא (ישעיה ה, יד): לכן הרחיבה שאול נפשה ופצרה פיה לבלי חק, חקים אין פתיב פאן, אלא לבלי חק, מי שאין לו מצוות שתקריע לו על זכויותיו. דושי רשומות אומרים, האדם נדון אחר רבו, ולעולם ימד אדם עצמו קצו זכאי וקצו חזב, עשה מצוה אחת אשריו שהקריע ...

Dead flies spoil and froth a perfumer's oil; a little folly is “weightier than wisdom, than honor” (Ecclesiastes 10:1). “Dead flies spoil and froth a perfumer's oil” – ben Azai and Rabbi Akiva: ben Azai said: Does one fly that dies not spoil and froth a perfumer's oil? So too does a single sin that one performs will cause a person to lose much good. Rabbi Akiva expounded: “Therefore, the netherworld has expanded itself, and opened its mouth without limit [hok]” (Isaiah ... 5:14). It is not written hukim, but rather

Midrash Rabbah -- TE (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

הערת קה"ת

ראה מגילה יט, ב. ירוש' פאה פ"ב, ה"ד. שמו"ר רפמ"ו. ויק"ר פכ"ב, א. קה"ר פ"א, ט. פ"ה, ח. שו"ת רד"ך בית ה, חדר ג. תורת העולה ח"ג, פנ"ה. הק' הש"ך על התוי. אור תורה לה"מ ר"פ תולדות. נ"ב. המארו"ל בזה עי שמו"ר (רפמ"ו). ויק"ר (רפכ"ב). קה"ר פ"א (סי' כט) [ט, ב]. (פי' מתוקה). פ"ה (סי' ז) [ח, ב] (פי' מה שהי'). (שהש"ר (פי' דודי ירד)). ובירושלמי פאה (פ"ב ה"ד). ושם מגילה (פ"ד, ה"א). ושם חגיגה (פ"א ה"ח). וע"ע ספרא (תוי"כ) ר"פ בהר. ובפ' בחקותי (סו"י, כו), ברש"י ובתוי"כ שם. וסו"פ בחקותי שם. כל זה רשמתי בשכבר הימים, אך הירושלמי אינם ת"י ומצאתי בשל"ה הק' בתחלתו בית דוד בית חכמה ד' אוסטרזה (דכ"ב, ב [נח"ת] — כה, ב]) וז"ל הטהור ובירושלמי דפאה אמרו אפי' מה שתלמיד ותיק עתיד להורות לפני רבו נאמר למשה בסיני, עכלה"ט. [כ].

187 מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש נאמר למשה בסיני

רבי יהושע בן לוי: “אפילו מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש לפני רבו, כבר נאמר למשה בסיני”.

Jerusalem Talmud Peah 2:4 תלמוד ירושלמי פאה ב:ד'

פסוקה 28

188 דבריו חיים וקיימים

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ברכת אמת ויציב.

ריחייא — אגרתא. אכל עבדה ומזכנה — אישתבוחי משתבח בה קרא דקתיב: “סדין עשתה ותמכר”.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

פסחים ג, ב.

182 מעיקרא כי קעביד אינש אדעת' דנפשי קעביד

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

פסחים סח, סע"ב.

183 מעיקרא כי קעביד אינש אדעתיה דנפשיה קעביד

“בתחילה, כשאדם פועל, הוא פועל מתוך כוונה להפיק תועלת לעצמו”.

Pesachim 68b:13 פסחים ס"ח ב:י"ג

רב שש'ת כל תלתין יומין מהדר לקה תלמודיה, ותלי וקאי בעיב'רא דדשא, ואמר: חדאי נפשאי, חדאי נפשאי, לך קראי לך תנאי. אינ'י? והאמר רבי אלעזר: אילמלא תורה לא נתקיימו שמים וארץ, שגאמר: “אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמת”! מעיקרא כי קעביד אינש — אדעתא דנפשיה קא עביד.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

184 כל היושב ועוסק בתורה הקב"ה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

תדב"א רפ"ח. יל"ש איכה רמז תתרלד.

185 כל היושב ועוסק בתורה הקב"ה קורא ושונה כנגדו

כל תלמיד חכם שיושב וקורא ושונה, הקדוש ברוך הוא יושב כנגדו וקורא ושונה עמו.

Tanna DeBei Eliyahu Rabbah 18:1 תנא דבי אליהו רבה י"ח:א'

... אי"כ למה נאמר בכל צרתם לו צר אלא אמר הקב"ה בכל צער וצער שיש לישראל כביכול אני עמהם שנאמר לו צר א"ת לו צר אלא לי צר שנאמר (ישעיהו מ"ט:ג') ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר לכך נאמר קומי רני בלילה וגו' מאי שפכי כמים לבך נכח פני ה' מכאן אמרו כל ת"ח שיושב וקורא ושונה ועוסק בתורה הקב"ה יושב כנגדו וקורא ושונה עמו שכאן נאמר נכח פני ה' ולהלן הוא אומר ויחנו אלה נוכח אלה וגו' (מלכים א' כ':כ"ט) מה להלן פניהם של אלו נוכח פניהם

...

OYW (segmentation according to Warsaw 1880) (Public Domain)

186 מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש

בין המקורות הרבים שקה"ת מביא לאמירה זו נמצא אור תורה של המגיד, בתחילת פרשת תולדות.

Megillah 19b מגילה י"ט ב

Vayikra Rabbah 22:1 ויקרא רבה כ"ב:א'

Kohelet Rabbah 1:9 קוהלת רבה א:ט'

מה שהיה הוא שיהיה, רבנן אמרי לעתיד לבוא הדורות מתכנסין לפני הקדוש ברוך הוא ואומרים לפניו רבוננו של עולם מי יאמר לפניך שירה תחלה, ואומר להם לשעבר לא אמרו שירה לפני אלא דורו של משה, ועכשיו לא יאמר שירה לפני אלא הוא, מאי טעמא, שגאמר (ישעיה מב, י): שירו לה' שיר חדש תהלתו מקצה הארץ יורדי הים ומלאו וגו',

Give ear, ye heavens, and I will speak; And let the earth hear
the words of my mouth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

195 יערופ כמטר לקחי

גשם וטל: תורה מלמטה למעלה ומלמעלה למטה.

Deuteronomy 32:2 דברים ל"ב:

יערף כמטר לקחי תזל כטל אֶמְרָתִי כְשֶׁעִירָם עַל־דָּשָׁא וְכִרְבִּיבִים עַל־
עֶשֶׂב:

My doctrine shall drop as the rain, My speech shall distil as
the dew; As the small rain upon the tender grass, And as the
showers upon the herb

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

196 וע' זוהר ואתחנן (דרס"ג א')

המאמר הראשון על האזינו מביא את אותו מאמר זוהר: "האזינו השמים
ו"שמע ישראל" הם עניין אחד. באמצעות קריאת שמע ממשיכים מהדרגה
העליונה ביותר, "עשה חושך סתרו"; והדבר נעשה באמצעות "ואד יעלה מן
הארץ", כלומר אתערותא דלתתא.

הערת קה"ת

ראה גם לעיל עג, א.

197 דהאזינו השמים זהו כענין שמע ישראל

הזוהר בפרשת ואתחנן: על קריאת שמע נאמר "שמע ישראל", וכאן נאמר
"האזינו השמים"; הכול עניין אחד.

Zohar, Vaetchanan 8:55-60 ספר זוהר, ואתחנן ח':ג"ה-ס'

HEAR, ISRAEL. R. Yesa said: 'This is the patriarch Israel.' R.
Isaac said: ' "Israel" here has the same meaning as "heav-
ens" in the verses "Hear, O heavens" (Isa. 1, 2), and "Give
ear, O heavens" (Deut. 32, 1). "The L-rd" here indicates the
starting-point of all, in the radiance of the Holy Ancient One,
"and this is what is called "Father

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

198 הוי אלקינו הוי אחד

"שמע ישראל: הוי אלקינו, הוי אחד".

Deuteronomy 6:4 דברים ו':ד'

שמע יִשְׂרָאֵל הָאֱלֹהִים הָאֶחָד Havayah אֱלֹהֵינוּ Havayah אֶחָד:

HEAR, O ISRAEL: THE L-RD OUR GOD, THE L-RD IS ONE

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 29

199 כי ביום הזה יכפר

"כי ביום הזה יכפר עליכם". הפסוק שעליו נסוב המאמר.

Leviticus 16:30 ויקרא ט"ז:ל'

כִּי־בַיּוֹם הַזֶּה יִכָּפֵר עֲלֵיכֶם לְטָהֵר אֶתְכֶם מִכָּל חַטָּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ:

For on this day shall atonement be made for you, to cleanse
you; from all your sins shall ye be clean before the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

189 ואע"ג דאיהו לא חזי מזלי חזי

אף שלא ראו, המזל שלהם ראה: שורש הנשמה שלמעלה תופס את מה
שהאדם אינו תופס.

Megillah 3a:14 מגילה ג' א:י"ד

אמר רבינא: שמע מינה: האי מאן דמיבעית, אף על גב דאיהו לא חזי,
מזליה חזי. מאי תקנתיה? ליקרי קריאת שמע. ואי קאים במקום
הטנופת — לינשוף מדוכתיה ארבע גרמדי. ואי לא — לימא הכי:
"עיצא דבי טבחי שמינא מינאי".

Ravina said: We learn from this that if a man is seized with
fright though he sees nothing, [the reason is that] his star
sees. What is his remedy? He should recite the Shema. If he
is in a place which is foul, he should move away from it four
cubits. If he cannot do this, he should say this formula: "The
goat at the butcher's is fatter than I am

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Daf Shevui (CCO)

הערת קה"ת

מגילה ג, א.

190 לקמן בד"ה להבין מ"ש ביום השע"צ

במאמר ההוא (Kehot's 81b), עצרת של סוכות היא "תען לשוני אמרתך
כי כל מצותיך צדק": באמצעות עשרת ימי תשובה מגיעים ישראל לתשובה
מאבה, ועל ידי כך נמשכת מלמעלה אהבה גדולה לאורך כל סוכות —
"וימינו תחבקנו" — והיא מחזיקה אותם קרובים אליו, כדי שידבקו בו.

הערת קה"ת

לקמן פא, ב.

191 תען לשוני אמרתך

"לשוני תענה אמרתך, כי כל מצוותיך צדק".

Psalms 119:172 תהילים קי"ט:קע"ב

תען לשוני אמרתך כי כל־מצותיך צדק:

Let my tongue sing of Thy word; For all Thy commandments
are righteousness

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

192 בד"ה המגביהי לשבת

שם, המצוות הן עלייה מלמטה למעלה, המעלה את היו"ד של הה"א אל אור
אין סוף; ואילו התורה היא המשכה מלמעלה למטה, "המשפילי לראות
בשמים ובארץ".

הערת קה"ת

תו"א לה, ד.

193 המגביהי לשבת

"מי כה' אלקינו המגביהי לשבת". הפסוק מתוך המאמר בתורה אור שהוא
מצטט.

Psalms 113:5 תהילים קי"ג:ה'

מי כה' אֱלֹהֵינוּ הַמַּגְבִּיֵּה לְשַׁבָּת:

Who is like unto the L-RD our G-d, That is enthroned on
high

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

194 האזינו השמים ותשמע הארץ

הדברים מופנים לשני סוגי הנשמות שבישראל.

Deuteronomy 32:1 דברים ל"ב:א'

הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וְאִדְבְּרָה וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אֶמְרֵי־פִי:

וזהו "יערוף כמטר לקחי"; באמצעותן מתעורר בנשמה הצימאון לה:

הערת קה"ת
לעיל פי' במדבר ה, ג ואילך.

205 והיה מספר בני

"והיה מספר בני ישראל כחול הים". זהו הפסוק מן המאמר שאליו הוא מתייחס.

Hosea 2:1 הושע ב:א'

והיה מספר בני ישראל כחול הים אשר לא ימד ולא יספר והיה במקום אשר יאמר להם לא-עמי אתם ואמר להם בני אל-הי:

Yet the number of the children of Israel shall be as the sand of the sea, which cannot be measured nor numbered; and it shall come to pass that, instead of that which was said unto them: 'Ye are not My people', it shall be said unto them: 'Ye are the children of the living G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

206 פקדת ארץ ותשוקיה כו' מלא מים

"פקדת הארץ ותשוקה ... פלג אלקים מלא מים".

Psalms 65:10 תהילים ס"ה:י'

פְּקֻדֵּי-הָאָרֶץ וְתִשְׁקָהּ רֶבֶת תַּעֲשֶׂרְנָהּ פֶּלֶג אֱלֹקִים מָלֵא מִיִּם תִּכְיֶן דָּגָנָהּ כִּי-כֵן תִּכְיֶנָּה:

Thou hast remembered the earth, and watered her, greatly enriching her, with the river of G-d that is full of water; Thou preparest them corn, for so preparest Thou her

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

207 השמע לאזניך מה שאתה מוציא מפיו

"יהיו אזוניך שומעות את מה שפיו מוציא", נאמר על אמירת קריאת שמע.

Berakhot 13a:28-30 ברכות י"ג א:כ"ח-ל'

וּלְרַבִּי נָמִי, הָא כְּתִיב "שְׁמַע" הֵהוּא מְבַעֵי לָקָה: הַשְׁמַע לְאַזְנֵיהּ מַה שְּׁאֵתָה מוֹצִיא מִפִּיהּ. וְרַבְנָן? סְבָרִי לָהּ כְּמָאן דְּאָמַר לֹא הַשְׁמִיעַ לְאַזְנוֹ — יָצָא. וְרַבְנָן נָמִי הָא כְּתִיב "וְהִיוּ" הֵהוּא מְבַעֵי לָהּ שְׁלֹא יִקְרָא לְמַפְרַע.

But for Rabbi also it is written "Hear, O Israel"! He requires it to establish the rule. Cause thine ear to hear what thou utterest with thy lips. And the Sages? They agree with him who says that if one does not read [the Shema] audibly, he has still fulfilled his obligation. But for the Sages also it is written "And these words shall be"! They require it to establish the rule that one must not read [the sentences of the Shema] out of order

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת
ברכות יג, א.

פסוקה 31

208 יום תרועה

"והיה לכם יום תרועה": ראש השנה.

Numbers 29:1 במדבר כ"ט:א'

וּבַחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ מִקְרָא-קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם פֶּלִי-מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם:

200 והיו הדברים האלה כו' ודברת בם

"והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך... ודברת בם".

Deuteronomy 6:6-7 דברים ו:ו-ז'

וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִכִּי מְצַוָּה הַיּוֹם עַל-לִבְּכָה: וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם בְּשִׁכְבְּךָ בְּכִיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְכְךָ וּבְקוּמָה:

And these words, which I command thee this day, shall be upon thy heart; and thou shalt teach them diligently unto thy children, and shalt talk of them when thou sittest in thy house, and when thou walkest by the way, and when thou liest down, and when thou risest up

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

201 ואחת בכל לבבך

"ואהבת את הוי' אלקיך בכל לבבך".

Deuteronomy 6:5 דברים ו:ה'

וְאָהַבְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְּכָהּ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ וּבְכָל-מְאֹדְךָ:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 30

202 אני מדבר בצדקה

"אני מדבר בצדקה, רב להושיע". יש לקרוא כך: באמצעות צדקה, "אני", ה', מדבר.

Isaiah 63:1 ישעיהו ס"ג:א'

מִי־זֶה בָּא מֵאֲדוֹם חָמוּץ בְּגָדִים מְבַצָּרָה זֶה הַדּוֹר בְּלִבוֹשׁ צֹעָה בָּרַב כַּחוֹ אֲנִי מְדַבֵּר בְּצִדְקָה רַב לְהוֹשִׁיעַ:

Who is this that cometh from Edom, with crimsoned garments from Bozrah? This that is glorious in his apparel, stately in the greatness of his strength?— 'I that speak in victory, mighty to save

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
ישע"י סג, א.

203 ודברי אשר שמתי בפיו

"ודברי אשר שמתי בפיו לא ימוש מפיו".

Isaiah 59:21 ישעיהו נ"ט:כ"א

וְאֲנִי וְאֵת בְּרִיתִי אֹתָם אֶמַר ה' רֹחִי אֲשֶׁר עָלֶיהָ וּדְבָרִי אֲשֶׁר-שְׁמַתִּי בְּפִיהָ לֹא-יִמּוֹשׁ מִפִּיהָ וּמִפִּי יֵרָעָה וּמִפִּי יֵרָע יֵרָעָה אֶמַר ה' מַעֲתָה וְעִדְ-עוֹלָם:

And as for Me, this is My covenant with them, saith the L-RD; My spirit that is upon thee, and My words which I have put in thy mouth, shall not depart out of thy mouth, nor out of the mouth of thy seed, nor out of the mouth of thy seed's seed, saith the L-RD, from henceforth and for ever

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
ישע"י נט, כא.

204 בד"ה והיה מספר בני

שם מוסבר "פקדת ארץ ותשוקיה": הפקידה היא המצוות, פקודותיו של ה', הבאות מהרצון העליון ומושרשות באהבתו אלינו. הן ה"מים העליונים",

הערת קה"ת
ירמ"ט, כה.

213 שמנת עבית כשית

י"ושמן ישורון ויבעט, שמנת עבית כשית", מפרשת האזינו עצמה.

Deuteronomy 32:15 דברים ל"ב:ט"ו

וישמן ישורון ויבעט שמנת עבית כשית ויטש אלוה עשהו וינבל צור
ישעו:

But Jeshurun waxed fat, and kicked— Thou didst wax fat,
thou didst grow thick, thou didst become gross— And he for-
sook G-d who made him, And contemned the Rock of his
salvation

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
דברים לב, טו.

פסוקה 34

214 ומלתם את ערלת לבבכם

י"ומלתם את ערלת לבבכם, ולא תקשו עוד".

Deuteronomy 10:16 דברים י':ט"ז

ומלתם את ערלת לבבכם וערפכם לא תקשו עוד:

Circumcise therefore the foreskin of your heart, and be no
more stiffnecked

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
דברים י, טז.

215 להתענות בהן

הרמ"א: התענית הקלה בעשרת ימי תשובה; אין צורך להשלים תענית
אלה.

Shulchan Arukh, Orach Chayim 581:2 שולחן ערוך, אורח חיים
תקפ"א:ב'

נוהגין להתענוי ערב ראש השנה: הגה והמדקדקים נהגו שכל אחד
מתענה עשרה ימים (מרדכי ספ"ק דר"ה וריש יומא) וכן נכון לעשות
וכל אלו התעניות א"צ להשלים ואין קורין ב' וה' ויחל אפי' בער"ה
וע"ל סימן תקס"ב סעיף ב' ואם יש ברית מילה בערב ר"ה יכולים
לאכול (ב"י בשם תשובה אשכנזית) ורבים נוהגין לאכול בער"ה קודם
עלות השחר (מהרי"ל) משום חוקות העכו"ם הנוהגים להתענות בערב
חגיהם ויכולין לאכול בלא תנאי אחר שכן נהגו (ד"ע):

Maginei Eretz: Shulchan Aruch Orach Chaim, Lemberg, 1893 (Public Domain)

216 עשיית . . מצוה להתענות בהן ואף שלא ישלים

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

שו"ע א"ח סתקפ"א, ס"ב ברמ"א.

217 וזרקתי עליכם מים טהורים

י"זרקתי עליכם מים טהורים, וטהרתם".

Ezekiel 36:25 יחזקאל ל"ו:כ"ה

וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מַיִם טְהוֹרִים וְטָהַרְתֶּם מִכָּל טְמְאוֹתֵיכֶם וּמִכָּל-גִּלּוּלֵיכֶם
אֲטַהֵר אֶתְכֶם:

And in the seventh month, on the first day of the month, ye
shall have a holy convocation: ye shall do no manner of
servile work; it is a day of blowing the horn unto you

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
במדבר כט, א.

209 גנוחי גנח

המחלוקת אם התרועה היא "גניחה" או "ייללה", מקורם של קולות השברים
והתרועה.

Rosh Hashanah 33b:10 ראש השנה ל"ג ב"י

אָמַר אֲבִי: בָּהָא וְדַאי פְּלִיגִי, דְּכַתִּיב: "יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם",
וּמִתְרַגְּמִינָן: "יוֹם יִכָּבֵּא יְהוָה לְכוֹן". וְכַתִּיב בְּאַיְמִיהּ דְּסִיטְרָא: "בְּעֵד הַחֲלוֹן
נִשְׁקָפָה וְתִיבֵב אִם סִיטְרָא". מִר סָבַר גְּנוּחֵי גִנְחָא. וּמִר סָבַר יְלּוּלֵי יְלִיל.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת
ר"ה לג, ב.

פסוקה 32

210 הודו . . על ארץ ושמים

י"יהללו את שם הוי", כי נשגב שמו לבדו; הודו על ארץ ושמים."

Psalms 148:13 תהילים קמ"ח:י"ג

יְהַלְלוּ אֶת-שֵׁם ה' כִּי-נִשְׁגָּב שְׁמוֹ לְבַדּוֹ הוֹדוּ עַל-אֶרֶץ וְשָׁמַיִם:

Let them praise the name of the L-RD, For His name alone is
exalted; His glory is above the earth and heaven

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
תהלים קמח, יג.

211 השמים שמים לה'

י"השמים שמים להוי, והארץ נתן לבני אדם."

Psalms 115:16 תהילים קט"ו:ט"ז

הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לַה' וְהָאָרֶץ נָתַן לִבְנֵי-אָדָם:

The heavens are the heavens of the L-RD; But the earth hath
He given to the children of men

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
תהלים קטו, טז.

פסוקה 33

212 כי כל הגוים ערלים

י"כי כל הגוים ערלים, וכל בית ישראל ערלי לב".

Jeremiah 9:25 ירמיהו ט':כ"ה

עַל־מִצְרַיִם וְעַל־יְהוּדָה וְעַל־אֲדוֹם וְעַל־בְּנֵי עַמּוֹן וְעַל־מוֹאָב וְעַל כָּל־
קְצוּצֵי פֶּאֶה הַיֹּשְׁבִים בְּמִדְבָּר כִּי כָל־הַגּוֹיִם עֲרֵלִים וְכָל־בֵּית יִשְׂרָאֵל עֲרֵלִי־
לֵב:

Egypt, and Judah, and Edom, and the children of Ammon,
and Moab, and all that have the corners of their hair polled,
that dwell in the wilderness; For all the nations are uncir-
cumcised, But all the house of Israel are uncircumcised in
the heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

223 ישראל מפרנסים לאביהם שבשמים

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).
הערת קה"ת
זח"ג (ז, ב).

224 ישראל מפרנסים לאביהם שבשמים

דברי הוזהר על כך שישאל מפרנסים את אביהם שבשמים.
Zohar, Vayikra 13:97-16:104 ספר הוזהר, ויקרא י"ג:צ"ז-ט"ז:ק"ד

225 בת"ז חסד דרועא ימינא

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).
הערת קה"ת
בהקדמה (פתח אלי').

226 הערת קה"ת מפנה ל6:65a Tikkunei Zohar למילים האלה.

Tikkunei Zohar 65a:6 תקוני הוזהר ס"ה א:ו'
ואי עבדין עובדין בישין, איהי אתלפשת לבושין אחרנין אוכמינ, דבהון
רשימין כל אינון מארי דדינין דאתקריאו לילות, למידן בהו לעלמא,
ובהווא זמנא איהי אמת (שיר א ו) אל תראוני שאני שחרחרת, ובגין
דא אלין מסטרא דלבושין אינון גליפין בה, עלאין דאינון מלכין ושלטין
על תתאין, ומלאכין (ניא ומלכין) אתקריאו מסטרא דמלכות, ומסטרא
דגופא אתקרי חסד דרועא ימינא, גבורה דרועא שמאלא, גופא עמודא
דאמצעיטא, נצח והוד תרין ...

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

227 חסד דרועא ימינא גבור' דרועא שמאלא תפארת גופא

מתוך "פתח אליהו": "חסד זרוע ימין, גבורה זרוע שמאל, תפארת גוף".
Tikkunei Zohar 17a:16-17 תקוני הוזהר י"ז א:ט"ז-י"ז
ואתקריאו בתקונא דא. חסד דרועא ימינא. גבורה דרועא שמאלא.
תפארת גופא. נצח והוד תרין שוקין. ויסוד סיומא דגופא אות ברית
קדש. מלכות פה. תורה שבע"פ קרינן ליה. מוחא חכמה איהו מחשבה
מלגו. בינה לבא ובה הלב מבין. ועל אלין תרין כתיב*הנסתרות ליי
אלקינו.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

228 לאו מכל אלין מדות איהו כלל

מתוך "פתח אליהו": ה' הוא "לאו מכל אינון מדות כלל".
Tikkunei Zohar 17b:5-7 תקוני הוזהר י"ז ב:ה'-ז'
אבל לאו דאית לך צדק ידיעא דאיהו דין. ולאו משפט ידיע' דאיהו
רחמי ולאו מכל אלין מדות כלל. קום רבי שמעון ויתחדשון מלין על
ידך דהא רשותא אית לך (ניא אתיהיב לך) לגלאה רזין טמירין על ידך
מה דלא אתיהיב רשו לגלאה לשום בר נש עד כען. קם רבי שמעון
פתח ואמר לך יי הגדולה והגבורה וכו'

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

229 ע"פ וידבר אל ראשי המטות

המאמר על "וידבר משה אל ראשי המטות", המבאר את "לכו לחמו בלחמי"
ואת היות ישראל מפרנסים לאביהם שבשמים.
הערת קה"ת
לעיל בפ' מטות.

And I will sprinkle clean water upon you, and ye shall be
clean; from all your uncleannesses, and from all your idols,
.will I cleanse you

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
יחזקאל לו, כה.

218 ואד יעלה מן הארץ

"ואד יעלה מן הארץ": אתערותא דלתתא שמביאה גשם.

Genesis 2:6 בראשית ב:ו'

ואד יעלה מן הארץ והשקה את כל פני האדמה:
but there went up a mist from the earth, and watered the
.whole face of the ground

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

219 כשלג ילבינו

"אם יהיו חטאיכם כשלג, כשלג ילבינו".

Isaiah 1:18 ישעיהו א:י"ח

לכרינא ונכחה יאמר ה' אם יהיו חטאיכם כשלג, כשלג ילבינו אם
יאדימו כתולע כצמר יהיו:

Come now, and let us reason together, Saith the L-RD;
Though your sins be as scarlet, They shall be as white as
snow; Though they be red like crimson, They shall be as
wool

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 35**220 ונתן זרע לזורע ולחם לאוכל**

הגשם "נותן זרע לזורע ולחם לאוכל". כאן הכוונה לצמיחה בחג הסוכות.

Isaiah 55:10 ישעיהו נ"ה:י'

כי כאשר ירד הגשם והשלג מן השמים ושמה לא ישוב כי אם יהררה
את הארץ והולידה והצמיחה ונתן זרע לזרע ולחם לאכל:

For as the rain cometh down and the snow from heaven, And
returneth not thither, Except it water the earth, And make it
bring forth and bud, And give seed to the sower and bread to
the eater

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

221 ושאתם מים בששון

"ושאתם מים בששון ממעיני הישועה". זהו הפסוק מהמאמר על חג
הסוכות שאליו הוא מתייחס.

Isaiah 12:3 ישעיהו י"ב:ג'

ושאתם מים בששון ממעיני הישועה:

Therefore with joy shall ye draw water Out of the wells of
salvation

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

222 שמאלו תחת לראשי

"שמאלו תחת לראשי וימינו תחבוקני": עשרת ימי תשובה וחג הסוכות.

Song of Songs 2:6 שיר השירים ב:ו'

שמאלו תחת לראשי וימינו תחבוקני:

Let his left hand be under my head, And his right hand em-
.brace me

פסקה 36

247 וע' בוהר תרומה (קנ"ב סע"א)

לפי ההערה, נוסח הוהר הזה מובא ומבואר שם.

הערת קה"ת

ראה הלשון וביאור באוה"ת פ' ויקהל ע' ב'תתא. ובפ' כי תשא כרך ח ע' גיקג. נזכר גם לעיל פ' ואתחנן ט, א.

248 ופ' פקודי (דרכ"ג ע"ב ודרכ"ב ע"א) ובפ' שלח (דקס"ב ב')

לפי ההערה, נוסח הקטעים האלה בוהר מובא שם.

הערת קה"ת

ראה הלשון באוה"ת ויקהל ע' ב'תתא.

249 צדיק יסוד עולם

"צדיק יסוד עולם". בקבלה, ספירת יסוד.

Proverbs 10:25 משלי י:כ"ה

כעבור סופה ואין רשע וצדיק יסוד עולם:

When the whirlwind passeth, the wicked is no more; But the righteous is an everlasting foundation

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי י, כה.

250 בפע"ח שער העמידה פי"ד

שם אדמו"ר הזקן מצטט את אותו פרי עץ חיים: "אל עליון" הוא אריך אנפין, הכתר, המשפיע חסד ונותן לו"א נצח, הוד ויסוד חדשים; לכן שורש המדות התחתונות הוא בכתר.

הערת קה"ת

ראה לעיל פ' מסעי צ, ג.

251 בוהר בראשית (דף ו סע"א)

קה"ת מפנים לאור התורה על הוהר הזה, בעניין בניהו בן יהוידע.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת פ' כי תשא כרך ח ע' גיקה.

252 ובניהו בן יהוידע

"ובניהו בן יהוידע בן איש חיל רב פעלים מקבצאל".

II Samuel 23:20 שמואל ב כ"ג:כ'

ובניהו בן יהוידע בן איש חיל (ח"י) רב פעלים מקבצאל הוא הכה אֵת שְׁנֵי אֲרָאֵל מוֹאֵב וְהוּא יָרַד וְהָכָה אֶת־[הָאֲרָי] (האריה) בְּתוֹךְ הַבָּאֵר בַּיּוֹם הַשֶּׁלֶג:

And Benaiah the son of Jehoiada, the son of a valiant man of Kabzeel, who had done mighty deeds, he smote the two altar-hearths of Moab; he went down also and slew a lion in the midst of a pit in time of snow

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

253 ובניהו בן יהוידע כו' מאן אתר נפיק כו' אהדר קרא ואמר מקבצאל

הוהר על בניהו בן יהוידע: "מאיזה מקום הוא בא? הפסוק השיב: מקבצאל" — בחינה עליונה ונסתרת.

Zohar, Introduction 12:84-92 ספר הוהר, הקדמה י"ב:פ"ד-צ"ב

He thereupon began to discourse on the verse: And Benaiah the son of Jehoiada, etc. (II Sam. 23, 20). 'This verse', he said, 'has been well explained-in addition to its literal meaning-to signify high mysteries of the Torah. "Benaiah the son

242 אדני שפתי תפתח

"אדני שפתי תפתח". הפסוק שבמאמר סידור שאליו הוא מתייחס.

Psalms 51:17 תהילים נ"א:י"ז

אֲדֹנָי שְׁפָתַי תִּפְתָּח וּפִי יִגִּיד תְּהִלָּתְךָ:

O L-rd, open Thou my lips; and my mouth shall declare Thy praise

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

243 צו את בניי כו את קרבני לחמי

"צו את בני ישראל... את קרבני לחמי".

Numbers 28:2 במדבר כ"ח:ב'

צו אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֶת־קִרְבְּנֵי לַחְמֵי לֵאשֵׁי רֵיחַ נִיחָחִי תִשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי בְמוֹעָדוֹ:

Command the children of Israel, and say unto them: My food which is presented unto Me for offerings made by fire, of a sweet savour unto Me, shall ye observe to offer unto Me in its due season

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

244 פ"ט דברכות (דנ"ה)

קה"ת מפנה ל-Derech Mitzvosecha בעניין בצלאל ויבצל קל".

הערת קה"ת

ע"א. ראה גם דרך מצותיך פו, ב. וראה במ"מ לשם.

245 חסד א-ל כל היום

"חסדו של קל נמשך כל היום". קל הוא שם החסד.

Psalms 52:3 תהילים נ"ב:ג'

מִה־תִּתְהַלֵּל בִּרְעָה הַגָּבוֹר חֶסֶד אֵל כָּל־הַיּוֹם:

Why boastest thou thyself of evil, O mighty man? The mercy of G-d endureth continually

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים נב, ג.

246 כשבצלאל אמר שהבית קודם לכלים, השיב משה: "אולי היית בצלו של ה' (בצל קל) וידעת".

Berakhot 55a:12 ברכות נ"ה א:י"ב

אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: בְּצַלָּא עַל שֵׁם חֻקְמָתוֹ נִקְרָא. בְּשַׁעָה שְׁאָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה: לָךְ אָמַר לוֹ לְבַצְלָאֵל "עֲשֵׂה לִי מִשְׁכָּן אֲרוֹן וְכִלִּים". הָלַךְ מֹשֶׁה וְהִפָּךְ וְאָמַר לוֹ: "עֲשֵׂה אֲרוֹן וְכִלִּים וּמִשְׁכָּן". אָמַר לוֹ: מֹשֶׁה רַבִּינוּ, מִנְהַגוֹ שֶׁל עוֹלָם אָדָם בּוֹנֶה בֵּית וְאַחֵר כֵּךְ מְכַנִּים לְתוֹכוֹ כִּלִּים, וְאַתָּה אוֹמֵר "עֲשֵׂה לִי אֲרוֹן וְכִלִּים וּמִשְׁכָּן", כִּלִּים שְׁאֵנִי עוֹשֶׂה, לְהִיכֹן אֲכַנִּיסֶם? שְׁמָא כֵךְ אָמַר לָךְ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, "עֲשֵׂה מִשְׁכָּן אֲרוֹן וְכִלִּים"? אָמַר לוֹ: ...

R. Samuel b. Nahmani said in the name of R. Jonathan : He was called Basalel because of his wisdom : for at the time that the Holy One, blessed be He, said to Moses, "Go, tell Basalel, 'Make for Me a tabernacle, an ark and vessels'," Moses went and inverted the order, saying to him, "Make an ark and vessels and a tabernacle." He replied, "Moses, our teacher, it is the way of the world for a man to build a house ... and afterwards furnish it ; but thou

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י נא, טז.

258 ע"פ במדבר סיני

המאמר על "במדבר סיני, באוהל מועד", שאליו מפנה אדמו"ר הזקן לעניין האוהל כמחסה שבאמצעותו נוצר הייחוד.

הערת קה"ת

לעיל פ' במדבר.

259 במדבר סיני באוהל מועד

"וידבר ה' אל משה במדבר סיני באוהל מועד". הפסוק של המאמר שאליו הוא מתייחס.

Numbers 1:1 במדבר א':א'

וַיְדַבֵּר ה' אֶל־מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר סִינַי בְּאֹהֶל מוֹעֵד בְּאֶחָד הַיָּמִים הַשְּׁנִי בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִית לְצֵאתָם מִמִּצְרָיִם מִצְרַיִם לֵאמֹר:

AND THE L-RD spoke unto Moses in the wilderness of Sinai, in the tent of meeting, on the first day of the second month, in the second year after they were come out of the land of Egypt, saying

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

260 בזה"א וירא (דצ"ח א' וב' ודצ"ז סע"ב)

קה"ת מפנים ל"יהל אור" לנוסח הוזהר בעניין "פתח האוהל".

הערת קה"ת

ראה הלשון ביהל אור ע' לח.

261 והוא יושב פתח האהל

"והוא יושב פתח האוהל כחום היום".

Genesis 18:1 בראשית י"ח:א'

וַיֵּרָא אֵלָיו ה' בְּאֵלֶיךָ מִמְּרָא וְהוּא יֹשֵׁב פֶּתַח־הָאֵהֶל כְּחֹם הַיּוֹם:

And the L-RD appeared unto him by the terebinths of Mamre, as he sat in the tent door in the heat of the day

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

262 ובפ' אחרי דע"א סע"ב

קה"ת מפנים לאור התורה על בראשית לקטע הזה בזהר.

הערת קה"ת

ראה באוה"ת בראשית נב, ב.

263 סדי"ה קול דודי

לקראת סוף המאמר אדמו"ר הזקן מסביר שמה ששיר השירים מכנה "דילוג", התורה מכנה "פסח" — "ופסח הוי' על הפתח": הפתח הוא מלכות, "זה השער להוי".

הערת קה"ת

לקמן שה"ש טו, ב.

264 קול דודי

"קול דודי הנה זה בא". הפסוק שבמאמר שאליו הוא מתייחס.

Song of Songs 2:8 שיר השירים ב':ח'

קול דודי הנה־זה בא מְדַלֵּג עַל־הַהָרִים מִקְפֵּץ עַל־הַגְּבָעוֹת:

Hark! my beloved! behold, he cometh, Leaping upon the mountains, skipping upon the hills

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

of Jehoiada" (i.e. son of G-d, son of knowing-G-d) contains an allusion to wisdom, and is a symbolic appellation which influences its bearer. "The son of a living man" indicates the "Zaddik, the life of the universe". "Mighty of deeds" signifies the Master of all actions and of all

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

254 דעין לא ראתה

"עין לא ראתה, אלקים וולתר". הבחינה הנסתרת שממנה בא בניהו.

Isaiah 64:3 ישעיהו ס"ד:ג'

וַיַּעֲמֵלָם לֹא־שָׁמְעוּ לֹא־הֶאֱזִינוּ עֵין לֹא־רָאָתָה אֱלֹקִים וּזְלִתָּה יַעֲשֶׂה לְמַחֲכֵה־לוֹ:

And whereof from of old men have not heard, nor perceived by the ear, neither hath the eye seen a G-d beside Thee, who worketh for him that waiteth for Him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

255 בצל אל היית וידעת

משה לבצלאל: "שמא בצל קל היית וידעת".

Berakhot 55a:12 ברכות נ"ה א:י"ב

... שְׁמָא כִּךְ אִמֵּר לֶךְ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, "עֲשֵׂה מִשְׁכַּן אֲרוֹן וְכִלִּים"? אִמֵּר לוֹ: שְׁמָא בְּצַל אֵל הֵיית וִידַעְתָּ?

R. Samuel b. Nahmani said in the name of R. Jonathan : He was called Basalel because of his wisdom : for at the time that the Holy One, blessed be He, said to Moses, "Go, tell Basalel, 'Make for Me a tabernacle, an ark and vessels'," Moses went and inverted the order, saying to him, "Make an ark and vessels and a tabernacle." He replied, "Moses, our teacher, it is the way of the world for a man to build a house ... and afterwards furnish it ; but thou

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

256 ונועדתי לך

"ונועדתי לך שם". מועד — מקום המפגש.

Exodus 25:22 שמות כ"ה:כ"ב

וְנוֹעַדְתִּי לָךְ שֵׁם וְדִבַּרְתִּי אִתָּךְ מֵעַל הַכַּפֹּרֶת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִּים אֲשֶׁר עַל־אֲרוֹן הָעֵדֻת אֵת כָּל־אֲשֶׁר אֶצְוֶה אוֹתָךְ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

And there I will meet with thee, and I will speak with thee from above the ark-cover, from between the two cherubim which are upon the ark of the testimony, of all things which I will give thee in commandment unto the children of Israel

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות כה, כב. ראה אוה"ת פ' במדבר ע' יג.

257 ובצל ידי כסיתיך

"ובצל ידי כסיתיך".

Isaiah 51:16 ישעיהו נ"א:ט"ז

וְאֲשֶׁם דְּבָרִי בְּפִיךָ וּבְצֶל יָדִי כְּסִיתִיךָ לְנִטְע שָׁמַיִם וְלִיסַד אֶרֶץ וְלֵאמֹר לְצִיּוֹן עֲמִי־אֵתָהּ:

And I have put My words in thy mouth, And have covered thee in the shadow of My hand, That I may plant the heavens, And lay the foundations of the earth, And say unto Zion: 'Thou art My people

עולה בלא מנחה, וזבח בלא נסכים. ואמר רבי יוחנן: הרוצה שיקבל עליו עול מלכות שמים שלמה

Ulla said : Whoever reads the Shema' without Tefillin is as' though he spoke false testimony against himself. R. Hiyya b. Abba said in the name of R. Johanan : It is as though he had offered a burnt-offering without a meal-offering (cf. Num. xxviii. 5) and a sacrifice without drink-offerings (ibid. v. 14). R. Johanan also said: Whoever wishes to receive upon himself the yoke of the kingdom of heaven in perfection

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by Ab Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

271 הי לי בעוזרי

”הוי לי בעוזרי”. הפסוק שבמאמר מאוחר יותר.

Psalms 118:7 תהילים קי"ח:ז

ה' לי בעוזרי ואני אראה בשנאי:

The L-RD is for me as my helper; And I shall gaze upon them that hate me

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

272 וירם קרן לעמו

”והרים קרן לעמו”.

Psalms 148:14 תהילים קמ"ח:יד

וירם קרן לעמו תהלה לכל־חסידי־ו לבני ישראל עם קרבו הלו־קה:

And He hath lifted up a horn for His people, A praise for all His saints, Even for the children of Israel, a people near unto Him. Hallelujah

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

273 שהוא נברא ביו"ד

”העולם הבא נברא ביו"ד”.

Menachot 29b:13-14 מנחות כ"ט ב:י"ג-י"ד

מפני מה נברא העולם הבא ביו"ד מפני שצדיקים שבו מועטים ומפני מה כפוף ראשו מפני שצדיקים שבו כפוף ראשיהם מפני מעשיהם שאינן דומין זה לזה אמר רב יוסף הני תרתי מילי אמר רב בספרים ותניא תיובתיה חדא הא דאמר רב ס"ת שיש בו שתי טעיות בכל דף ודף יתקן שלש יגנו

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

274 זיו השכינה

בעולם הבא הצדיקים יושבים "ונהנים מזיו השכינה”.

Berakhot 17a ברכות י"ז א

275 עצרת תהיי לכם

”ביום השמיני עצרת תהיה לכם”. שמיני עצרת, ההפנמה הפנימית.

Numbers 29:35 במדבר כ"ט:ל"ה

ביום השמיני עצרת תהיה לכם כל־מלאכת עבדה לא תעשו:

On the eighth day ye shall have a solemn assembly: ye shall do no manner of servile work

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

במדבר כט, לה.

265 ופסח ה' אל הפתח

”ועבר הוי' על הפתח”.

Exodus 12:23 שמות י"ב:כ"ג

ועבר ה' לנגף את־מצרים וראה את־הדם על־המשקוף ועל שתי המזוזות ופסח ה' על־הפתח ולא יתן המִשְׁחָת לְבֹא אֶל־בְּתִיכֶם לְנִגֹּף:

For the L-RD will pass through to smite the Egyptians; and when He seeth the blood upon the lintel, and on the two side-posts, the L-RD will pass over the door, and will not suffer the destroyer to come in unto your houses to smite you

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

266 סדיה להבין פי הפסוק מי אל כמוך

שם מוסבר שגם לב שבור בעקבות מאמץ ממשיך את אור אין סוף: האדם מתבטל לאור המקיף אותו מלמעלה, אף שהאור עדיין אינו נכנס לתוך לבו בפנימיות.

הערת קה"ת

לעיל ר"ה סב, ב.

267 מי אל כמוך

”מי איל כמוך נושא עוון”.

Micah 7:18 מיכה ז':י"ח

מִי־אֵל כְּמוֹךָ נֹשֵׂא עוֹן וְעֹבֵר עַל־פֶּשַׁע לְשֹׂאֲרִית נִחַלְתּוֹ לֹא־יִחַזֵּק לְעַד אָפוּ כִי־תַפֵּץ חֶסֶד הוּא:

Who is a G-d like unto Thee, that pardoneth the iniquity, And passeth by the transgression of the remnant of His heritage? He retaineth not His anger for ever, Because He delighteth in mercy .

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

268 סדיה ויקהל משה

שם מוסבר שהאור נמשך תחילה כמקיף ולאחר מכן פנימה, ולכן היריעות קדמו לכלים; התפילין הן אור מקיף וקריאת שמע היא אור פנימי, ולכן קריאת שמע בלי תפילין היא "עדות שקר". בהמשכת האור לתוך העולמות הסדר הפוך.

הערת קה"ת

תו"א פח, ד.

269 ויקהל משה

”ויקהל משה את כל עדת בני ישראל”. הפסוק במאמר שבתורה אור שאליו הוא מתייחס.

Exodus 35:1 שמות ל"ה:א'

וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת־כָּל־עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־צִוָּה ה' לַעֲשׂוֹת אֹתָם:

And Moses assembled all the congregation of the children of Israel, and said unto them: ‘These are the words which the L-RD hath commanded, that ye should do them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

270 כל הקורא ק"ש בלא תפילין

עולא: "כל הקורא קריאת שמע בלא תפילין כאילו מעיד עדות שקר בעצמו”.

Berakhot 14b:24-25 ברכות י"ד ב:כ"ד-כ"ה

אמר עולא: כל הקורא קריאת שמע בלא תפילין, כאילו מעיד עדות שקר בעצמו. אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: כאילו הקריב

282 תלי תלים של הלכות

המילים כאן מצטטות את Menachot 29b:6-7. הקטע מופיע למטה.

Menachot 29b:6-7 מנחות כ"ט ב:ו-ז

אמר רבא שבעה אותיות צריכות שלשה זיונין ואלו הן שעטנ"ז גיץ אמר רב אשי חזינא להו לספרי דווקני דבי רב דחטרי להו לגגיה דחייית ותלו ליה לכרעיה דהיי חטרי להו לגגיה דחייית כלומר חי הוא ברומו של עולם ותלו ליה לכרעיה דהיי כדבעא מיניה רבי יהודה נשיאה מר' אמי מאי דכתיב (ישעיהו כו, ד) בטחו ביי עדי עד כי ביה יי צור עולמים אמר ליה כל התולה בטחוננו בהקב"ה הרי לו מחסה בעולם הזה ולעולם הבא

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

הערת קה"ת

עירובין כא, סע"ב. מנחות כט, ב.

283 תלי תלים של הלכות

על "תלתלי" (תלתלים): מכל קוץ שבאותיות אפשר לדרוש תילי תלים של הלכות.

Eruvin 21b:23-25 עירובין כ"א ב:כ"ג-כ"ה

"[ו]אין וחקר תיקן משלים הרבה" — אמר עולא אמר רבי אליעזר: בתחילה היתה תורה דומה לכפיפה שאין לה אונים, עד שבא שלמה ועשה לה אונים. "קווצותיו תלתלים", אמר רב חסדא אמר ר' עוקבא: מלמד שיש לדרוש על כל קוץ וקוץ תילי תלים של הלכות. "שחורות קעורב": כמי אתה מוצאן — כמי

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

284 ושער רישי כעמר נקא

"ושער ראשו כעמר נקא".

Daniel 7:9 דניאל ז:ט

חזה הוית עד די כרסון רמיו ועתיק יומיו יתב לבושה בתלג חור ושער ראשה כעמר נקא פרוסיה שבבין דיינור גלגלוהי נור דלק:

I beheld Till thrones were placed, And one that was ancient of days did sit: His raiment was as white snow, And the hair of his head like pure wool; His throne was fiery flames, and the wheels thereof burning fire

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דניאל ז, ט.

285 חכים ולא בחכי ידיעא

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ת"ז בהקדמה (פתח אלי').

286 חכים ולא בחכמה ידיעא

מפתיחת אליהו: "אתה חכם, ולא בחכמה ידועה".

Tikkunei Zohar 17b:3-4 תקוני זוהר י"ז ב:ג-ד

אנת חכים ולא בחכמה ידיעא. אנת הוא מבין ולא מבינה ידיעא. לית לך אתר ידיעא אלא לאשתמודעא תוקפך וחילך לבני נשא. ולאחזאה לון איך אתנהיג עלמא בדינא וברחמי דאיןן צדק ומשפט כפום עובדיהון דבני נשא. דין איהו גבורה. משפט עמודא דאמצעיתא. צדק מלכותא קדישא. מאוני צדק*תרין סמכי קשוט. הין צדק אות ברית. כלא לאחזאה איך אתנהיג עלמא.

פסקה 37

276 כשעירים עלי דשא

"כמו מטר על העשב, וכמו טיפות גשם על הצמחייה".

Deuteronomy 32:2 דברים ל"ב:ב

יערף כמטר לקחי תגל פטל אמרתי כשעירים עלי דשא וכרביבים עלי עשב:

My doctrine shall drop as the rain, My speech shall distil as the dew; As the small rain upon the tender grass, And as the showers upon the herb

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים לב, ב.

277 שדשא נקרא העשב בתחלת צמיחתו

שם מוסבר שדשא הוא "מה שגדל מאליו".

הערת קה"ת

ראה באוה"ת בראשית לה, ב "שדשא הוא הנמשך מאליו כו" ובביאורו"ז להצ"צ ע"ד ואילך.

278 תדשא הארץ דשא

"תדשא הארץ דשא, עשב מזריע זרע".

Genesis 1:11 בראשית א:יא

ויאמר אלקים תדשא הארץ דשא עשב מזריע זרע עץ פרי עשה פרי למינו אשר זרעו בו על הארץ ויהי כן:

And G-d said: 'Let the earth put forth grass, herb yielding seed, and fruit-tree bearing fruit after its kind, wherein is the seed thereof, upon the earth.' And it was so

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית א, יא.

279 התורה הנקרא מטר

קה"ת מפנה לאותו עמוד באור התורה בעניין התורה כמטר.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת בראשית לה, ב.

פסקה 38

280 שעירים מלשון שערות

קה"ת מפנה לאור התורה על הסידור בעניין "שעירים" כשערות.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת סידור ע' קלח.

281 קווצותיו תלתלים

"תלתליו שחורות כעורב".

Song of Songs 5:11 שיר השירים ה:יא

ראשו כתם פז קווצותיו תלתלים שחורות כעורב:

His head is as the most fine gold, His locks are curled, And black as a raven

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שה"ש ה, יא.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

פסקה 39

287 מענין דשא ועשב

קה"ת מפנה לביאורי הצמח צדק על הוזהר בעניין דשא ועשב.
הערת קה"ת
ראה ביאורו"ז להצ"צ כרך א בתחלתו. אוה"ת בראשית לג, ב.

288 דשא ועשב

הוזהר על בראשית, שבו דשא ועשב הם שני סוגים של מלאכים, ועל "עשב לבהמה ועשב לעבודת האדם".

Zohar, Bereshit 7:70-8:83 ספר הוזהר, בראשית ז':ע'-ח':פ"ג

289 בזח"א בראשית ד"ח ע"ב

לפי ההערה, נוסח הוזהר הזה מובא שם.

הערת קה"ת
ראה הלשון באוה"ת בראשית לג, ב. נזכר גם לעיל פי' ראה לג, ג. בחקותי נ, ב.

290 חדשים לבקרים

"חדשים לבקרים; רבה אמונתך".

Lamentations 3:23 איכה ג:כ"ג

חדשים לבקרים רבה אמונתך:

They are new every morning; Great is Thy faithfulness

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איכה ג, כג.

291 יוצר משרתים . . ואשר משרתיו

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ברכת יוצר.

292 חציר לבהמה ועשב

"מצמיח חציר לבהמה ועשב לעבודת האדם".

Psalms 104:14 תהילים ק"ד:י"ד

מצמיח חציר לבהמה ועשב לעבודת האדם להוציא לחם מן הארץ:

Who causeth the grass to spring up for the cattle, And herb for the service of man; To bring forth bread out of the earth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קד, יד.

293 בזור פי פנחס (דרי"ז ע"א)

בפרשת אמור מביא אדמו"ר הזקן את הוזהר הזה על "אלף הרים שהבהמה הגדולה אוכלת": מלכות נקראת בהמה, בגימטריה של שם ב"ן, הכולל את בירורי הנוגה.

הערת קה"ת

ראה לעיל אמור לו, א. ולעיל פי' פנחס בד"ה קדש ישראל מענין תדשא הארץ.

294 ובפי' ויקרא ד"ב ע"א

לפי ההערה, הוזהר הזה מועתק שם.

הערת קה"ת

295 שיש בי מיני צמיחות

שם מבחין אדמו"ר הזקן בין זריעה לנטיעה: גרגר חיטה שנזרע צומח בדומה לו, אלא שהוא מתרבה, ואילו גלעין שניטע מצמיח עץ שפירותיו מסוג אחר. כך גם יש נשמות שצומחות רק באמצעות תוספת, ואחרות משתנות לגמרי; והוא מפנה שם למאמר זה על "כרביבים עלי עשב".

הערת קה"ת

ראה לעיל פי' בחקותי מט, ג ואילך.

296 כלום אדם זורע קב אלא

על "זורעתיה לי בארץ": "האם אדם זורע סאה אלא כדי להכניס כורים רבים?"

Pesachim 87b:14 פסחים פ"ז ב:י"ד

ואמר רבי אלעזר: לא הגלה הקדוש ברוך הוא את ישראל לבין האומות אלא כדי שיתוספו עליהם גרים, שנאמר: "זורעתיה לי בארץ". כלום אדם זורע סאה אלא להכניס כמה כורין.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

פסחים פז, ב. ראה תו"א סא, ג הגי' "כור".

297 ועמ"ש במ"א ע"פ . . ר"פ נח

קה"ת מזהה את ה"במקום אחר" שמזכיר אדמו"ר הזקן עם ביאורי אדמו"ר האמצעי על הוזהר, בתחילת פרשת נח.

הערת קה"ת

ביאורו"ז לאדה"א ו, א. ומובא גם באוה"ת שה"ש ח"ג ע' תתקנ"ג. וראה אוה"ת פי' פנחס ע' אירג.

298 ועביד איבין ורבי זרעין

תחילת פרשת נח בוזהר, שאליה מתייחס אדמו"ר הזקן: "עושה פרי ומרבה זרעים".

Zohar, Noach 1:1-12 ספר הוזהר, נח א':א-י"ב

R. Eleazar said: 'The term "These are", as we have learnt, always implies that something spoken of before in the text is now of no account. Now it is written above in the account of the Creation1Where also we find the expression 'these are the generations, (Gen. 2, 4). that "A river went out from Eden to water the garden and from thence it was parted, etc." (Gen. 2, 10). That stream which flows perennially entered the Garden to water it from the supernal waters, and ... ,brought gladness to it

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

299 באתעדל"ת אתעדל"ע

הערת קה"ת מפנה Zohar I, 239b למילים האלה.

Zohar I, 239b זח"א רלט, ב

הערת קה"ת

ראה זח"א רלט, ב.

300 דנערין תחלתן בסופן

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ס"י פ"א, מ"ז.

301 דעוץ תחלתן בסופן

"עשר ספירות בלימה: סופן נעוץ בתחילתן ותחילתן בסופן, כשלהבת הקשורה בגחלת".

Sefer Yetzirah 1:7 ספר יצירה א"ז

עשר ספירות בלי מה נעוץ סופן בתחלתן ותחלתן בסופן כשלהבת קשורה בגחלת שאדון יחיד ואין לו שני ולפני אחד מה אתה סופר:

The decade of existence out of nothing has its end linked to its beginning and its beginning linked to its end, just as the flame is wedded to the live coal; because the L-rd is one and there is not a second one, and before one what wilt thou count?

Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain) • Sefer Yezirah, trans. by Isidor Kalisch. New York, 1877 (Public Domain)

302 וסד"ה איהו וחיהו

האיגרת "הוא וחיי אחד", שבסופה מצטט אדמו"ר הזקן בעניין כוח הצמיחה הבא מן המדרגה הנעלית ביותר.

הערת קה"ת

אגוד"ק סיי"ב (קלב, ב.).

303 עשב מזריע זרע

"עשב מזריע זרע, עץ פרי עושה פרי".

Genesis 1:11 בראשית א"י"א

ויאמר אלקים תדשא הארץ דשא עשב מזריע זרע עץ פרי עשה פרי למינו אשר זרעו-בו על-הארץ ויהייכן:

And G-d said: 'Let the earth put forth grass, herb yielding seed, and fruit-tree bearing fruit after its kind, wherein is the seed thereof, upon the earth.' And it was so

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית א, יא.

304 מלימוד וגרסת המשניות . בעלי תלמוד

לפי ההערה, ההבדל בין לימוד משנה לבין עיונם של בעלי התלמוד מוסבר שם באריכות.

הערת קה"ת

בארוכה בעטרת ראש מח, א ואילך.

305 נפק מלתא מביניהו

רבי אבא ורבי זירא ישבו בבית מדרשו של רבי ינאי, וידבר יצא מביניהם: עלתה שאלה חדשה, והם הפנו אותה לרבי ינאי.

Shabbat 121b:9 שבת קכ"א ב:ט

איבעיא להו: "פגע בו פיוצא בוי" דשפיר עבד, או לא? תא שמע, דרבי אבא ברביה דרבי חייא בר אבא ורבי זירא הוו יתבי אקילעא דבי רבי ינאי. נפק מילתא מביניהו, בעו מיניה מרבי ינאי: מהו להרוג נחשים ועקרבים בשבת? אמר להו: צירעה אני הורג, נחש ועקרב — לא כל שכן?! דילמא לפי תומו. דאמר רב יהודה: רוק דורסו לפי תומו. ואמר רב ששת: נחש דורסו לפי תומו. ואמר רב קטינא: עקרב דורסו לפי תומו.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

שבת קכא, ב. וש"נ.

306 והמשכילים יזהירו

"והמשכילים יזהירו כוהר הרקיע". הפסוק מן האיגרת שהוא מצטט.

Daniel 12:3 דניאל י"ב:ג

והמשכילים יזהירו כוהר הרקיע ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד:

And they that are wise shall shine as the brightness of the firmament; and they that turn the many to righteousness as the stars for ever and ever

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

307 תעלומות חכמה

"ויגד לך תעלומות חכמה".

Job 11:6 איוב י"א:ו

ויגדלך תעלומות חכמה כיי-כפלים לתושיה ודע כיי-נשה לך אלוה מעונך:

And that He would tell thee the secrets of wisdom, That sound wisdom is manifold! Know therefore that G-d exacteth of thee less than thine iniquity deserveth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

308 ושאתם מים בששון ממעיני הישועה

"ושאתם מים בששון ממעיני הישועה".

Isaiah 12:3 ישעיהו י"ב:ג

ושאתם מים בששון ממעיני הישועה:

Therefore with joy shall ye draw water Out of the wells of salvation

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

309 עין לא ראתה אלקים זולתך יעשה למחכה לו

"עין לא ראתה אלקים זולתך, יעשה למחכה לו".

Isaiah 64:3 ישעיהו ס"ד:ג

ומעולם לא-שמעו לא האזינו עין לא-ראתה אלקים זולתך יעשה למחכה-לו:

And whereof from of old men have not heard, nor perceived by the ear, neither hath the eye seen a G-d beside Thee, who worketh for him that waiteth for Him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

310 עין לא ראתה אלקים זולתך יעשה למחכה לו. מאי למחכה לו.

כדי"א חכה את איוב בדברים

בוהר על חיי שרה: העמלים בבירור עניין של חכמה ממשיכים מ"עין לא ראתה".

Zohar, Chayei Sara 17:133-19:205 ספר הזהר, חיי שרה י"ז:קל"ג-י"ט:ר"ה

When the soul is on its descent again, all those malignant bands are eager to meet it in order to obtain from it that information, in exchange for which they impart to it many other things. But the one thing it learnt from the holy angels is to those other things as grain to chaff. This is a rare privilege for one whose soul is still in this world. Similar adventures await the souls when they altogether leave the body to ... depart from this world. In their attempt to soar

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

Moses commanded us a law, An inheritance of the congregation of Jacob

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

317 ויאמר אלקים תדשא הארץ דשא עשב מזריע זרע היינו דכתיב

ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחדש בערב

הספרא דצניעותא בסוף פרשת תרומה מקשר את הפסוק "תדשא הארץ" לצום יום הכיפורים.

Zohar, Sifra DiTzniuta 2:13-3:26 ספר הזהר, ספרא דצניעותא ב"י"ג-ג"כ"ו

318 ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחדש בערב

"ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחדש בערב."

Leviticus 23:32 ויקרא כ"ג:ל"ב

שבת שבתון הוא לכם ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחדש בערב מערב עד ערב תשבתו שבתכם:

It shall be unto you a sabbath of solemn rest, and ye shall afflict your souls; in the ninth day of the month at even, from even unto even, shall ye keep your sabbath

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

319 אדני הוי אתה החלות

"אדני הוי, אתה החילות להראות את עבדך את גדלך."

Deuteronomy 3:24 דברים ג:כ"ד

אדני הוי אתה החלות להראות את עבדך את גדלך ואתיידך החזקה אשר מיאל פשמים ובארץ אשר יעשה כמעשיך וכגבורתך:

O L-rd GOD, Thou hast begun to show Thy servant Thy greatness, and Thy strong hand; for what god is there in heaven or on earth, that can do according to Thy works, and according to Thy mighty acts

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

320 כי כארץ תוציא צמחה

"כמו שהארץ מצמיחה את יבולה... כך יצמיח ה' הוי צדקה ותהילה."

Isaiah 61:11 ישעיהו ס"א:י"א

כי כארץ תוציא צמחה וכגנה ורועיה תצמיח כן אדני ה' יצמיח צדקה ותהילה נגד כל הגוים:

For as the earth bringeth forth her growth, And as the garden causeth the things that are sown in it to spring forth; So the L-rd GOD will cause victory and glory To spring forth before all the nations

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

321 הערת קה"ת מפנה לזohar, Noach 1:4 למילים האלה.

Zohar, Noach 1:4 ספר הזהר, נח א:ד'

322 הערת קה"ת מפנה לזohar, Bereshit 8:78 למילים האלה.

Zohar, Bereshit 8:78 ספר הזהר, בראשית ח:ע"ח

323 הזהר על ואתחנן, בעניין הטעם שהפסוק אומר "יעשה" ולא "תעשה".

Zohar, Vaetchanan 21:142-23:151 ספר הזהר, ואתחנן כ"א:קמ"ב-כ"ג:קנ"א

Once when R. Jose was ill, R. Abba and R. Judah and R. Isaac went to see him. They found him asleep lying on his face. When he awoke they perceived that his face was wreathed in

311 חכה את איוב בדברים

"אלהיהו ייחל לאיוב בדברים."

Job 32:4 איוב ל"ב:ד'

ואליהו חכה את איוב בדברים כי זקנים הם ממנו למים:

Now Elihu had waited to speak unto Job, because they were older than he

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

312 סלסלה ותרוממך

"רומם אותה והיא תרומם אותך."

Proverbs 4:8 משלי ד:ח'

סלסלה ותרוממך תכבדה כי תחבקנה:

Extol her, and she will exalt thee; She will bring thee to honour, when thou dost embrace her

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

313 ואתה מרכבות קדש

"והוא בא מרכבות קדש."

Deuteronomy 33:2 דברים ל"ג:ב'

ויאמר ה' מסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן ואתה מרכבת קדש מימינו אש דת למו:

And he said: The L-RD came from Sinai, And rose from Seir unto them; He shined forth from mount Paran, And He came from the myriads holy, At His right hand was a fiery law unto them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

314 מה רב טובך

"מה רב טובך אשר צפנת ליראיך."

Psalms 31:20 תהילים ל"א:כ'

מה רב טובך אשר צפנת ליראיך פעלת לחסים כן נגד בני אדם:

Oh how abundant is Thy goodness, which Thou hast laid up for them that fear Thee; Which Thou hast wrought for them that take their refuge in Thee, in the sight of the sons of men

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

315 והיה שארית יעקב כו' כטל מאת ה' כרביבים עלי עשב

"ושארית יעקב תהיה... כטל מאת הוי, כרביבים עלי עשב."

Micah 5:6 מיכה ה:ו'

והיה שארית יעקב בקרב עמים רבים כטל מאת ה' כרביבים עלי עשב אשר לא יקנה לאיש ולא ייחל לבני אדם:

And the remnant of Jacob shall be in the midst of many peoples, As dew from the L-RD, as showers upon the grass, That are not looked for from man, Nor awaited at the hands of the sons of men

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

316 תורה צוה

"תורה ציווה לנו משה, מורשה. הפסוק מן המאמר שאליו הוא מתייחס.

Deuteronomy 33:4 דברים ל"ג:ד'

תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב:

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוק 41

329 אופן אחד בארץ

”והנה אחד על הארץ.”

Ezekiel 1:15 יחזקאל א:ט"ו

וְאֶרְאֶה הַחַיּוֹת וְהִנֵּה אֹפֶן אֶחָד בְּאֶרֶץ אֶצֶל הַחַיּוֹת לְאַרְבַּעַת פָּנָיו:

Now as I beheld the living creatures, behold one wheel at the bottom hard by the living creatures, at the four faces thereof.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

יחזקאל א, טו.

330 מתחת לרקיע

”וה' הבדיל בין המים שמתחת לרקיע ובין המים שמעל לרקיע.”

Genesis 1:7 בראשית א:ז

וַיַּעַשׂ אֱלֹקִים אֶת־הָרָקִיעַ וַיַּבְדֵּל בֵּין הַמַּיִם אֲשֶׁר מִתַּחַת לָרָקִיעַ וּבֵין הַמַּיִם
אֲשֶׁר מֵעַל לָרָקִיעַ וַיְהִי־כֵן:

And G-d made the firmament, and divided the waters which were under the firmament from the waters which were above the firmament; and it was so

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית א, ז.

331 את כל אשר עשה והנה טוב מאד

”וה' ראה את כל אשר עשה, והנה טוב מאד.”

Genesis 1:31 בראשית א:ל"א

וַיֵּרָא אֱלֹקִים אֶת־כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה־טוֹב מְאֹד וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם
הַשְּׁשִׁי:

And G-d saw every thing that He had made, and, behold, it was very good. And there was evening and there was morning, the sixth day

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית א, לא.

332 מהיכן נתהוה הרע

על פי ההערה, השאלה מניין בא הרע נדונה שם בהרחבה בערך "טוב ורע".

הערת קה"ת

ראה בספר הליקוטים — דא"ח, ערך טוב ורע בארוכה.

333 ראה נתתי לפניך . . ובחרת בחיים

”ראה, נתתי לפניכם היום חיים וטוב, ומוות ורע.”

Deuteronomy 30:15 דברים ל:ט"ו

רְאֵה נָתַתִּי לְפָנֶיךָ הַיּוֹם אֶת־הַחַיִּים וְאֶת־הַטּוֹב וְאֶת־הַמָּוֶת וְאֶת־הָרָע:

See, I have set before thee this day life and good, and death, and evil

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ל, טו. יט.

smiles. Said R. Abba to him: 'Have you seen some notable thing?' Assuredly so,' he replied, 'for my soul went aloft and I saw the glory of those who have sacrificed themselves for the sanctity of their Master, how they were given thirteen ... streams of pure balsam, and how the Holy One, blessed

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

324 הזוהר על בראשית, המצוטט כדי להסביר את ההבדל בין דשא לעשב.

Zohar, Bereshit 8:83-95 ספר זוהר, בראשית ח:פ"ג-צ"ה

As soon as it descends, these four likenesses come forth in their several shapes emitting bright flashes which scatter seed over the world. Hence it is written, "herb yielding .seed", because these scatter seed over the world

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

פסוק 40

325 וזרקתי עליכם מים טהורים

”וזרקתי עליכם מים טהורים.” כאן יש לקרוא זאת כשלוש עשרה מידות הרחמים.

Ezekiel 36:25 יחזקאל ל"ו:כ"ה

וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מַיִם טְהוֹרִים וְטָהַרְתֶּם מִכָּל טְמְאוֹתֵיכֶם וּמִכָּל־גִּלּוּלֵיכֶם
אֶטְהַר אֶתְכֶם:

And I will sprinkle clean water upon you, and ye shall be clean; from all your uncleannesses, and from all your idols, .will I cleanse you

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

326 והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול

”והיה ביום ההוא ייתקע בשופר גדול.” זהו הפסוק מן המאמר שאליו הוא מתייחס.

Isaiah 27:13 ישעיהו כ"ז:י"ג

וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִתְקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל וּבָאוּ הָאֲבָדִים בְּאֶרֶץ אַשּׁוּר וְהַנְּדָחִים
בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְהִשְׁתַּחֲוּוּ לַה' בְּהַר הַקֹּדֶשׁ בִּירוּשָׁלַם:

And it shall come to pass in that day, That a great horn shall be blown; And they shall come that were lost in the land of Assyria, And they that were dispersed in the land of Egypt; And they shall worship the L-RD in the holy mountain at Jerusalem

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

327 סלסלה ותרוממך

”סלסלה ותרוממך.”

Proverbs 4:8 משלי ד:ח

סִלְסֵלָה וְתִרְוִמְךָ תִּכְבְּדָה כִּי תִחַבֶּקֶנָּה:

Extol her, and she will exalt thee; She will bring thee to honour, when thou dost embrace her

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

328 כי ביום הזה יכפר

”כי ביום הזה יכפר עליכם.”

Leviticus 16:30 ויקרא ט"ז:ל

כִּי־בַיּוֹם הַזֶּה יִכָּפֵר עֲלֵיכֶם לְטָהַר אֶתְכֶם מִכָּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ:
For on this day shall atonement be made for you, to cleanse you; from all your sins shall ye be clean before the L-RD

334 שטן ופנינה לש"ש נתכוונו

"השטן ופנינה התכוונו שניהם לשם שמים".

Bava Batra 16a:9-10 בבא בתרא ט"ז א:ט"י

אמר רבי לוי: שטן ופנינה לשם שמים נתכוונו. שטן - פיון דחויא להקדוש ברוך הוא דנטיה דעתיה בטר איוב, אמר: חס ושלום מינשי לקה לרחמנותיה דאברהם. פנינה - דכתיב: "וכעסתי צרתה גם כעס, בעבור הרעימה". דרשה רב אחא בר יעקב בפפונא. אתא שטן, נשקיה לכרעיה. "בכל זאת לא חטא איוב בשפתיו". אמר רבא: בשפתיו לא חטא, בלבו חטא. מאי קאמר? "ארץ נתנה בידי רשע, פני שפטיה יכסה, אם לא איפו מי הוא" - אמר רבא: ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ב"ב טז, א. ראה לעיל פ' חקת סא, ד ואילך.

335 בזח"ב (פ' תרומה דקס"ג ע"א)

שם מתבאר משל הזוהר על הזונה ובנו של המלך: כל רצונה הוא שהבן לא יציית לה, כדי שיהיה אהוב יותר על המלך; מכאן שלכל הרעות והדינים הקשים יש שורש טוב.

הערת קה"ת

ראה גם לעיל פ' חקת סב, א.

336 טוב זה יצ"ט מאד זה יצה"ר

"והנה טובי" - זהו היצר הטוב; 'מאוד' - זהו היצר הרע".

Kohelet Rabbah 3 קוהלת רבה ג'

Bereshit Rabbah 9:7 בראשית רבה ט"ז

רבי נחמן בר שמואל בר נחמן בשם רב שמואל בר נחמן אמר: הנה טוב מאד, זה יצר טוב. והנה טוב מאד, זה יצר רע. וכי יצר הרע טוב מאד אתמהא?! אלא שאלולי יצר הרע, לא בנה אדם בית, ולא נשא אשה, ולא הוליד, ולא נשא ונתן. וכן שלמה אומר: (קהלת ד): כי היא קנאת איש מרעהו:

Rabbi Nahman bar Shmuel bar Nahman said in the name of Rav Shmuel bar Nahman: "Behold it was very good" - this is the good inclination; "and behold it was very good" - this is the evil inclination. Is the evil inclination, then, very good? This is a rhetorical question. Rather, were it not for the evil inclination, a man would never build a house, would never marry a wife, would never beget children, and would never engage in commerce. Likewise, Solomon says: "[And I have ... considered all toil and

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

הערת קה"ת

קה"ר ג, (יא) ג. וראה ב"ר ט, ז. ילקוט בראשית (ר"ט ז). [כ].

337 שרפים עומדים ממעל לו

"שרפים עומדים ממעל לו".

Isaiah 6:2 ישעיהו ו:ב

שרפים עומדים ממעל לו שש כנפים שש כנפים לאחד בשתים יכסה פניו ובשתים יכסה רגליו ובשתים יעופה:

Above Him stood the seraphim; each one had six wings: with twain he covered his face and with twain he covered his feet, and with twain he did fly

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

338 אף עשיתי

"כל הנקרא בשמי, לכבודי בראתיו, יצרתיו, אף עשיתי".

Isaiah 43:7 ישעיהו מ"ג:ד

כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתי:

Every one that is called by My name, and whom I have created for My glory, I have formed him, yea, I have made him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

339 שלשה פתחו באף

שם אומר אדמו"ר הזקן שהמילה "אף" כשלעצמה אינה טובה, שכן היא שייכת לסטרא אחרא - "שלושה נפתחו באף"; ובכל זאת, דווקא ה"אף" מוסיף את הבחינה הרביעית והעליונה ביותר, באמצעות בירור ה"אף" של עשיה על ידי תורה ומצוות, שממשיך את כתר העליון למלכות.

Genesis 3:1 בראשית ג:א

והנחש ה"ה ערום מכל חית השדה אשר עשה ה' אלקים ויאמר אל-האשה אף כ"אמר אלקים לא תאכלו מכל עץ הגן:

Now the serpent was more subtle than any beast of the field which the L-RD G-d had made. And he said unto the woman: 'Yea, hath G-d said: Ye shall not eat of any tree of the garden'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

פסיקתא זוטרת בראשית ג, א. ע' לעיל בלק (סט, ד). [כ]. ובמ"מ לשם.

340 ואופן א' בארץ שהוא סנדל

על "אופן אחד על הארץ": מלאך העומד על הארץ וראשו מגיע אל החיות, וברייתא מכנה אותו סנדלפון.

Chagigah 13b:4 חגיגה י"ג ב:ד

"וארא החיות והנה אופן אחד בארץ אצל החיות", אמר רבי אלעזר: מלאך אחד שהוא עומד בארץ, וראשו מגיע אצל החיות. במתניתא תנא: סנדלפון שמו, הגבוה מחברו מהלך חמש מאות שנה. ועומד אחריו המרכבה וקושר כתרים לקונו. איני? והכתיב: "ברוך כבוד ה' מקומו", מקל דמקומו ליכא דידע לקה! דאמר שם אתנא ואול ותיב ברישיה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ראה חגיגה יג, ב.

341 תשובה שלמעלה מצדיקים

"במקום שבעלי תשובה עומדים, צדיקים גמורים אינם עומדים".

Berakhot 34b:21-22 ברכות ל"ד ב:כ"א-כ"ב

ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא לכעלי תשובה, אבל צדיקים גמורים "עין לא ראתה אלקים וולתה". ופליגא דרבי אבהו, דאמר רבי אבהו: מקום שבעלי תשובה עומדין - צדיקים גמורים אינם עומדין, שנאמר: "שלום שלום לרחוק ולקרוב". "לרחוק" ברישא, ויהדר "לקרוב".

R. Hiyya b. Abba also said in the name of R. Johanan: Every prophet only prophesied for the penitent; but as for the perfectly righteous, "No eye hath seen what G-d, and nobody but Thee, will work for him that waiteth for Him." This is at variance with the opinion of R. Abbahu who said: The place which the penitent occupy, the perfectly righteous are un-

ת"ז ת"ו.

348 עטרת בעלה

"אשת חיל עטרת בעלה."

Proverbs 12:4 משלי י"ב:ד'

אֲשֶׁת־חַיִּל עֲטֶרֶת בַּעֲלָהּ וּכְרָקָב בְּעֲצָמוֹתָיו מְכִישָׁה:

A virtuous woman is a crown to her husband; But she that
doeth shamefully is as rottenness in his bones

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי יב, ד.

349 רני ושמחי בת

"רני ושמחי בת ציון, כי הנני בא ושכנתי בתוכך."

Zechariah 2:14 זכריה ב':יד

רְנִי וְשִׂמְחִי בַת־צִיּוֹן כִּי הֲנִי־בָא וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכְךָ נְאֻם־יְיָ

Sing and rejoice, O daughter of Zion; for, lo, I come, and I'
will dwell in the midst of thee, saith the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

350 יתרון האור . . מן החושך

"כיתרון האור מן החושך". בחסידות מפרשים זאת כיתרון האור שבא מן החושך.

Ecclesiastes 2:13 קהלת ב':י"ג

וְרָאִיתִי אֲנִי שֵׁשׁ יִתְרוֹן לְחֵכְמָה מִן־הַסְּכָלוּת כִּי־תֵרוֹן הָאֹר מִן־הַחֹשֶׁךְ:

Then I saw that wisdom excelleth folly, as far as light excel-
leth darkness

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

קהלת ב, יג.

351 והי' ביום ההוא יצאו מים חיים

"והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים, חציים אל הים הקדמוני."

Zechariah 14:8 זכריה י"ד:ח

וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יֵצְאוּ מִמִּירְוֹשָׁלַם חֲצָיִם אֶל־הַיָּם הַקֶּדְמוֹנִי
וְחֲצָיִם אֶל־הַיָּם הַאֲחֵרוֹן בְּקִיץ וּבְחֶרֶף יִהְיֶה:And it shall come to pass in that day, That living waters shall
go out from Jerusalem: Half of them toward the eastern sea,
And half of them toward the western sea; In summer and in
winter shall it be

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

זכרי' יד, ח.

352 מי מנה כו' רובע ישראל

"מי מנה עפר יעקב, ומספר את רובע ישראל?" הפסוק במאמר שאליו הוא מתייחס.

Numbers 23:10 במדבר כ"ג:י'

מִי מִנָּה עֶפְרַי יַעֲקֹב וּמִסְפָּר אֶת־רֹבַע יִשְׂרָאֵל תָּמַת נַפְשִׁי מוֹת יִשְׂרָאֵל וְתֵהִי
אֲחֵרִיתִי כְּמָהוּ:Who hath counted the dust of Jacob, Or numbered the stock
of Israel? Let me die the death of the righteous, And let mine
end be like his

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

able to occupy ; as it is said, "Peace, peace to him that is far
... "off and to him that is nearWilliam Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A.
Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)**342 כל ימיו בתשובה**

ישוב אדם בתשובה היום, שמא ימות למחר, "ונמצא כל ימיו בתשובה".

Shabbat 153a שבת קנ"ג א

343 דלית מחשבה תפיסא ביה

מ"פתח אליהו": "לית מחשבה תפיסא כך כללי".

Tikkunei Zohar 17a:10-12 תקוני זוהר י"ז א:י-י"ב

אנת הוא עלאה על כל עלאין סתימא על כל סתימין. לית מחשבה
תפיסא כך כלל. אנת הוא דאפיקת עשר תקונין. וקרינן לון עשר
ספירן. לאנהגא בהון עלמין סתימין דלא אתגליין. ועלמין דאתגליין.
ובהון אתכסיות (נ"א אתכסייא) מבני נשא. ואנת הוא דקשיר לון
ומיחד לון. ובגין דאנת מלגאו. כל מאן דאפריש חד מן חבריה מאלין
עשר. אתחשיב ליה כאלו אפריש כך.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

344 כי ההרים ימושו

"כי ההרים ימושו והגבעות תמוטינה, וחסדי מאתך לא ימושו". זהו הפסוק מן המאמר שאליו הוא מתייחס.

Isaiah 54:10 ישעיהו נ"ד:י'

כִּי הַהָרִים יִמוּשׁוּ וְהַגְּבְעוֹת תִּמְוֹטֶינָה וְחֲסָדֶי מֵאֲתֶךָ לֹא־יִמוּשׁ וּבְרִית
שְׁלוֹמִי לֹא תִמוּט אֲמַר מֶלֶךְ־מֶלֶךְ ה'For the mountains may depart, and the hills be removed;
but My kindness shall not depart from thee, neither shall My
covenant of peace be removed, saith the L-RD that hath
compassion on thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

345 שהאופנים הם בעשייה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ע' ת"ז (ת"ו) כג, א ד' זיטאמיר. [כ].

346 מלכות מקננא

תיקון ו: אימא תתאה מקננת באופן, "ועליה נאמר: 'והנה אופן אחד בארץ'".

Tikkunei Zohar 23a:11-13 תקוני זוהר כ"ג א:י"א-י"ג

עמודא דאמצעיתא כליל שית ספירן מקננן במטטרוין. אימא תתאה
מקננא באופן דאתמר ביה והנה אופן אחד בארץ. ועוד שכינתא מסטרא
דכרסיא אתקריאת נשר. ומסטרא דנער (נ"א דחיה) יונה. ומסטרא
דאופן צפור. ושכינתא דמות אדם להנה ועוד שלח תשלח ת"ח מלאכא
אית דממנא על עופין דאינון נפשין דאתקריאו צפרין וסנדלפון שמיא.
ובזמנא דישראל מקיימי האי פקודא ואזלת אימא מתתרכא ובגין
צווחין. איהו אולף וכו על עופין דיליה. ויימא לקב"ה והא כתיב כך
ורחמיו על כל מעשיו. אמאי גזירת על האי עופא דאתתרכת מקינה.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

347 מלכות מקננא בעשי'

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

359 בד"ה וישלח יהושע

המאמר על "וישלח יהושע... מרגלים חרש", שאליו מפנה הסיכום בעניין רמ"ח המצוות ושס"ה הלאווין כאיברים וגידים.

הערת קה"ת

לעיל פי' שלח. ג): קיצור ג חלק נעתק באוה"ת שבועות ע"י קלד. אוה"ת נ"ך כרך ב ע' תתקצב.

360 וישלח יהושע כו' מרגלים חרש

"וישלח יהושע בן נון מן השטים שנים אנשים מרגלים חרש". הפסוק במאמר שאליו הוא מתייחס.

Joshua 2:1 יהושע ב':א'

וַיִּשְׁלַח יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן מִן־הַשִּׁטִּים שְׁנַיִם־אֲנָשִׁים מְרַגְלִים חָרָשׁ לֵאמֹר לְכוּ רְאוּ אֶת־הָאָרֶץ וְאֶת־יְרִיחוֹ וְיָלְכוּ וַיָּבֹאוּ בֵּית־אִשָּׁה זֹנָה וְשָׁמָּה רָחַב וַיִּשְׁכְּבוּ־שָׁמָּה:

And Joshua the son of Nun sent out of Shittim two spies secretly, saying: 'Go view the land, and Jericho.' And they went, and came into the house of a harlot whose name was Rahab, and lay there

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

361 ברוך כבוד הוי' ממקומו

"ברוך כבוד הוי' ממקומו".

Ezekiel 3:12 יחזקאל ג':יב

וַתִּשָּׂאֵנִי רוּחַ וְאֶשְׁמַע אַחֲרַי קוֹל רֶעַשׁ גָּדוֹל כְּרוֹךְ כְּבוֹד־ה' מִמְּקוֹמוֹ:

Then a spirit lifted me up, and I heard behind me the voice of a great rushing: 'Blessed be the glory of the L-RD from ;'His place

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

362 נשא את ראש בני גרשון

"נשא את ראש בני גרשון גם הם". הפסוק במאמר שאליו הוא מתייחס.

Numbers 4:22 במדבר ד':כ"ב

נִשָּׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי גֵרְשׁוֹן גִּם־הֵם לְבֵית אֲבֹתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם:

'-Take the sum of the sons of Gershon also, by their fathers'; houses, by their families

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

363 הערת קה"ת מפנה ל Deuteronomy 3:23-7:11 למילים האלה.

Deuteronomy 3:23-7:11 דברים ג':כ"ג-ז':י"א

פסקה 44

364 הראני נא את כבודך

בקשתו של משה: "הראני נא את כבודך".

Exodus 33:18 שמות ל"ג:י"ח

וַיֹּאמֶר ה'רְאֵנִי נָא אֶת־כְּבוֹדְךָ:

'And he said: 'Show me, I pray Thee, Thy glory

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות לג, יח.

353 הערת קה"ת מפנה ל Zohar, Vayetzei 24:244-25:254 למילים האלה.

Zohar, Vayetzei 24:244-25:254 ספר זוהר, ויצא כ"ד:רמ"ד-כ"ה:רנ"ד

פסקה 43

354 והולידה והצמיחה

הגשם "משקה את הארץ וגורם לה להוליד ולהצמיח".

Isaiah 55:10 ישעיהו נ"ה:י'

כִּי כַאֲשֶׁר יֵרֵד הַגֶּשֶׁם וְהַשֶּׁלֶג מִן־הַשָּׁמַיִם וְשָׁמָּה לֹא יָשׁוּב כִּי אִם־הִרְוָה אֶת־הָאָרֶץ וְהוֹלִידָהּ וְהִצְמִיחָהּ וְנָתַן זֶרַע לָאֶרֶץ וְלֶחֶם לְאָכֹל:

For as the rain cometh down and the snow from heaven, And returneth not thither, Except it water the earth, And make it bring forth and bud, And give seed to the sower and bread to the eater

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

355 ראשית תבואתה

"ישראל קודש להוי', ראשית תבואתו".

Jeremiah 2:3 ירמיהו ב':ג'

קֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל לַה' רִאשִׁית תְּבוּאָתָה כָּל־אֲכָלֶיךָ יֵאָשְׁמוּ רָעָה תָּבֹא אֲלֵיהֶם נֶאֱמָר:

Israel is the L-RD'S hallowed portion, His first-fruits of the increase; all that devour him shall be held guilty, evil shall .come upon them, saith the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

356 אות הוא בצבא שלו

דרשת הגמרא על "צבאות": "אות הוא בצבא שלו".

Chagigah 16a חגיגה ט"ז א

357 בחילא יתיר

בעלי תשובה ממשיכים אותו למטה "ביתר תוקף".

Zohar, Chayei Sara 16:121-17:127 ספר זוהר, חיי שרה ט"ז:קכ"א-י"ז:קכ"ז

Happy are the penitent who in the space of one day, one hour, nay, one second, can draw near to the Holy One, as near as even the truly righteous in the space of many years. Abraham did not reach that high grade until he was old, as already said. So, too, David, of whom it is written, "and King David was old, he came into days" (I Kings 1, 1). But the penitent immediately finds entrance, and is brought close to ... the Holy One, blessed be He.' R. Jose

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

358 רמ"ח פקודין דאינון רמ"ח איברים

רמ"ח המצוות כאיברי המלך, מתיקון לי מתיקוני זוהר.

Tikkunei Zohar 74a:8 תקוני זוהר ע"ד א:ח'

וְעוֹד מְצוּנָה דַּא עֲמוּדָא דְאִמְצָעִיתָא, דַּאִיהוּ מְצוּנָה מְסֻרָא דַּאֲבָא דַּאִיהוּ רַא"ש, וּמְסֻרָא דַּאִימָא דַּאִיהוּ אֶש"ר, וְהָכִי צְדִיק מְצוּנָה וְעוֹשָׁה מְתַרְוִיָּהּ, וּבְגִין דַּא אִתְמַר עַל תְּרַוִּיָּהּ אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ, אִמָּא קִדְּשָׁנוּ וְאֲבָא צֻנָּה, עַל מַאן עַל שְׂכִינְתָא תַתָּא, דַּאִיהוּ פֶטֶר כָּל רַחֵם, פְּתִיחוּ דְרַחֵם, דַּאִיהוּ רַמ"ח פְּקוּדִין, אִיהוּ מְצוֹת יְהוּ"ה בְּכָל אֲבָר וְאֲבָר דְּמִלְכָּא, אִיהוּ מְצוּנָה, וְעוֹד אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ מְסֻרָא דַּאֲבָא

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

פסוקה 46

370 לב נשבר ונדכה

”לב נשבר ונדכה, אלקים, לא תבזה.”

Psalms 51:19 תהילים נ"א:י"ט

וּבְחֵי אֱלֹקִים רוּחַ נִשְׁבְּרָה לִבִּי-נִשְׁבֵּר וְנִדְכָּה אֱלֹקִים לֹא תִבְזֶה:

The sacrifices of G-d are a broken spirit; a broken and a contrite heart, O G-d, Thou wilt not despise

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

371 ואד יעלה

”ואד יעלה מן הארץ.”

Genesis 2:6 בראשית ב':ו'

וְאֵד יַעֲלֶה מִן־הָאָרֶץ וְהִשְׁקָה אֶת־כָּל־פְּנֵי הָאֲדָמָה:

but there went up a mist from the earth, and watered the whole face of the ground

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

372 שברו הבריות את ערפן

”כשבני אדם שוברים את עורפם, מיד יורד גשם.”

Bereshit Rabbah 13:14 בראשית רבה י"ג:יד

אמר רבי ברכיה: עלה שבר מן הארץ, מיד והשקה את כל פני האדמה, היא דעתיא דר' ברכיה. דאמר רבי ברכיה: (דברים לג): יערוף כמטר לקחי וגוי, שברו בריות את ערפן, מיד מטר יורד:

Rabbi Berekhya said: A calamity can also mean calamity, as in Deuteronomy 32:35. ascended from the earth, and thereupon “and watered all of the surface of the ground” (Genesis 2:6). This is like the opinion of Rabbi Berekhya, as Rabbi Berekhya said: “My lesson will fall [yaarof] as rain...” (Deuteronomy 32:2) - when the necks [oref] of the people are broken [through tragedy], at that point rain falls

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

373 הקב"ה קורא ושונה כנגדו

הקדוש ברוך הוא יושב מול מי שלומד וקורא, ולומד איתו.

Tanna DeBei Eliyahu Rabbah 18:1 תנא דבי אליהו רבה י"ח:א'

... איכ למה נאמר בכל צרתם לו צר אלא אמר הקב"ה בכל צער וצער שיש לישראל כביכול אני עמהם שנאמר לו צר א"ת לו צר אלא לי צר שנאמר (ישעיהו מ"ט:ג) ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר כך אתפאר לכך נאמר קומי רני בלילה וגוי מאי שפכי כמים לבך נכח פני ה' מכאן אמרו כל ת"ח שיושב וקורא ושונה ועוסק בתורה הקב"ה יושב כנגדו וקורא ושונה עמו שכאן נאמר נכח פני ה' ולהלן הוא אומר ויחנו אלה נוכח אלה וגוי (מלכים א כ':כ"ט) מה להלן פניהם של אלו נוכח פניהם ...

OYW (segmentation according to Warsaw 1880) (Public Domain)

374 ודברי אשר שמתו בפיו

”ודברי אשר שמתו בפיו.”

Isaiah 59:21 ישעיהו נ"ט:כ"א

ואני זאת קרייתי אותם אמר ה' רוחי אשר עליה ודברי אשר שמתו בפיו לא ימוש ומפי ירעה ומפי ירעה אמר ה' מעתה ועד עולם:

365 חכמה . . כח מ"ה

הזוהר דורש חכמה כ"כוח מה".

Zohar III, 34a זח"ג לד, א

הערת קה"ת

זח"ג לד, א. הקי' ת"ו בתחלתה. ת"ו. תס"ה.

366 זאת חנוכת המזבח

”זאת חנוכת המזבח”. הפסוק במאמר שאליו הוא מתייחס.

Numbers 7:84 במדבר ז':פ"ד

זאת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ בַּיּוֹם הַמֵּשַׁח אֹתוֹ מֵאֵת נְשֵׂאֵי יִשְׂרָאֵל קִעֹת כֶּסֶף שְׁתֵּים עָשָׂר מִזְרְקֵי כֶסֶף שְׁנַיִם עָשָׂר כַּפּוֹת זָהָב שְׁתֵּים עָשָׂר:

This was the dedication-offering of the altar, in the day when it was anointed, at the hands of the princes of Israel: twelve silver dishes, twelve silver basins, twelve golden pans

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

367 ומעין מבית ה' יצא

”ומעין יצא מבית הו"י.”

Joel 4:18 יואל ד':י"ח

וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִטְפוּ הַהָרִים עֲסִים וְהַגְּבָעוֹת תִּלְכְּנָה חֶלֶב וְכָל־אֲפִיקֵי הַנְּהָדָה יִלְכוּ מֵיָם וּמִעֵין מִבֵּית ה' יֵצֵא וְהִשְׁקָה אֶת־נַחַל הַשְּׁטִיָּם:

And it shall come to pass in that day, That the mountains shall drop down sweet wine, And the hills shall flow with milk, And all the brooks of Judah shall flow with waters; And a fountain shall come forth of the house of the L-RD, And shall water the valley of Shittim

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

368 והחרים ה' את לשון ים מצרים והניף ידו על הנהר

”והחרים ה' את לשון ים מצרים, והניף ידו על הנהר.”

Isaiah 11:15 ישעיהו י"א:ט"ו

וְהִחָרִים ה' אֶת לְשׁוֹן יַם־מִצְרַיִם וְהִנִּיף יָדוֹ עַל־הַנָּהָר בְּעֵינֵם רוּחוֹ וְהִכּוֹה לְשִׁבְעָה נְחָלִים וְהִדְרִיךְ בְּנָעֲלִים:

And the L-RD will utterly destroy the tongue of the Egyptian sea; And with His scorching wind will He shake His hand over the River, And will smite it into seven streams, And cause men to march over dry-shod

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 45

369 כמטר לקחי

”לקחי יערוף כמטר”

Deuteronomy 32:2 דברים ל"ב:ב'

יַעֲרֹף כַּמָּטָר לִקְחֵי תִזְלַל כֶּטֶל אֶמְרָתִי כְשֶׁעִירֵם עַל־יְדָשָׁא וְכַרְבִּיבִים עָלֶיךָ עֶשֶׂב:

My doctrine shall drop as the rain, My speech shall distill as the dew; As the small rain upon the tender grass, And as the showers upon the herb

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

379 ישראל מפרנסין לאביהם שבשמים

ישראל מפרנסים את אביהם שבשמים.

Zohar, Vayikra 13:97-16:104 ספר הזהר, ויקרא י"ג:צ"ז-ט"ז:ק"ד

380 וסוכה תהיה לצל יומם

"וסוכה תהיה לצל יומם"

Isaiah 4:6 ישעיהו ד':ו'

וסוכה תהיה לצל יומם מחרב ולמחסה ולמסתור מזגם וממטר:

And there shall be a pavilion for a shadow in the day-time
from the heat, and for a refuge and for a covert from storm
and from rain

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

381 יומם יצוה ה' חסדו

"יומם יצוה ה' חסדו"

Psalms 42:9 תהילים מ"ב:ט'

יומם יצוה ה' חסדו וכלילה שירה עמי תפלה לאל חיי:

By day the L-RD will command His lovingkindness, and in
the night His song shall be with me, even a prayer unto the
G-d of my life

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

382 בצל אל היית וידעת

משה לבצלאל: "שמא בצל קל היית וידעת"

Berakhot 55a:12 ברכות נ"ה א':י"ב

... שמא כך אמר לה הקדוש ברוך הוא, "עשה משכן ארון וכלים"!

אמר לו: שמא בצל אל היית וידעת?

R. Samuel b. Nahmani said in the name of R. Jonathan : He
was called Basalel because of his wisdom : for at the time
that the Holy One, blessed be He, said to Moses, "Go, tell
Besalel, 'Make for Me a tabernacle, an ark and vessels',"
Moses went and inverted the order, saying to him, "Make an
ark and vessels and a tabernacle." He replied, "Moses, our
teacher, it is the way of the world for a man to build a house
... and afterwards furnish it ; but thou

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A.
Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

פסוקה 48**383 כשעירים**

"כמו ממטרים על הדשא, וכמו טיפות גשם על העשב".

Deuteronomy 32:2 דברים ל"ב:ב'

יערף כמטר לקחי תול כטל אמרתי כשעירים עלייך ורכיבים עליי
עשב:

My doctrine shall drop as the rain, My speech shall distil as
the dew; As the small rain upon the tender grass, And as the
showers upon the herb

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

And as for Me, this is My covenant with them, saith the
L-RD; My spirit that is upon thee, and My words which I
have put in thy mouth, shall not depart out of thy mouth,
nor out of the mouth of thy seed, nor out of the mouth of thy
seed's seed, saith the L-RD, from henceforth and for ever

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

375 האזינו השמים

"האזינו השמים ... ותשמע הארץ".

Deuteronomy 32:1 דברים ל"ב:א'

האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרייפי:

Give ear, ye heavens, and I will speak; And let the earth hear
the words of my mouth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 47**376 יום תרועה**

"ייהיה לכם יום תרועה"

Numbers 29:1 במדבר כ"ט:א'

ובחדש השביעי באחד לחדש מקראי קדש יהיה לכם כלימלאכת עבדה
לא תעשו יום תרועה יהיה לכם:

And in the seventh month, on the first day of the month, ye
shall have a holy convocation: ye shall do no manner of
servile work; it is a day of blowing the horn unto you

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

377 וזרקתי עליכם

"וזרקתי עליכם מים טהורים, וטהרתם"

Ezekiel 36:25 יחזקאל ל"ו:כ"ה

וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טמאותיכם ומכל גלוליכם
אטהר אתכם:

And I will sprinkle clean water upon you, and ye shall be
clean; from all your uncleannesses, and from all your idols,
will I cleanse you

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

378 כאשר ירד הגשם והשלג

"כי כאשר ירד הגשם והשלג מן השמים... והוליד והצמיח, ונתן זרע לזרע
ולחם לאוכל"

Isaiah 55:10 ישעיהו נ"ה:י'

כי כאשר ירד הגשם והשלג מן השמים ושמה לא ישוב כי אם הרוה
את הארץ והולידה והצמיחה ונתן זרע לזרע ולחם לאכל:

For as the rain cometh down and the snow from heaven, And
returneth not thither, Except it water the earth, And make it
bring forth and bud, And give seed to the sower and bread to
the eater

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 49

384 | הערת קה"ת מפנה לChullin 91b:14 למילים האלה.

Chullin 91b:14 חולין צ"א ב:י"ד

מסייע ליה לרב חננאל אמר רב דאמר רב חננאל אמר רב שלש כתות
של מלאכי השרת אומרות שירה בכל יום אחת אומרת קדוש ואחת
אומרת קדוש ואחת אומרת קדוש ה' צבאות

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

385 אופן א' בארץ

| "והנה אופן אחד בארץ".

Ezekiel 1:15 יחזקאל א':ט"ו

וַאֲרָא הַחַיּוֹת וְהִנֵּה אֹפֶן אֶחָד בְּאֶרֶץ אֶצֶל הַחַיּוֹת לְאַרְבַּעַת פָּנָיו:

Now as I beheld the living creatures, behold one wheel at the
bottom hard by the living creatures, at the four faces
.thereof

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו וההערות.

The Hebrew text of Likkutei Torah: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain); Daat Bereshit Rabbah (Public Domain); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); Torat Emet 357 (Public Domain); Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); Kehot Publication Society (CC-BY-NC); Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA); Pirke DeRabbi Eliezer, Sefaria Vocalized Edition (Public Domain); Pirke de Rabbi Eliezer, trans. Rabbi Gerald Friedlander, London, 1916 (Public Domain); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); Constantinople, 1740 (CC-BY-NC); Maginei Eretz: Shulchan Aruch Orach Chaim, Lemberg, 1893 (Public Domain); Daf Shevui (CC0); OYW (segmentation according to Warsaw 1880) (Public Domain); Midrash Rabbah -- TE (Public Domain); Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain); Sefer Yezirah, trans. by Isidor Kalisch. New York, 1877 (Public Domain).

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור. <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (· 5725 Shabbos Parshas Vayakhel Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). למה ללמוד, וברכות הרבי: [/likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/](https://likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/) (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309).

מיום חגיגי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך [/likuteitorah.com/he/likutei-torah/haazinu/3/](https://likuteitorah.com/he/likutei-torah/haazinu/3/)

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק